

Jaarstukken 2016

concept

Lauwersmeer Lauwersveer

Inhoudsopgave

Aanbiedingsbrief	3
Inleiding	5
1 Samenvatting.....	6
1.1 Beleidsprogramma's.....	7
1.2 Financieel	13
2 Beleidsprogramma's.....	20
2.1 Burger en bestuur	21
2.2 Veiligheid.....	29
2.3 Verkeer en vervoer.....	34
2.4 Economische zaken, recreatie en toerisme	40
2.5 Onderwijshuisvesting en Educatie	46
2.6 Sport, kunst en cultuur.....	51
2.7 Sociaal Domein.....	56
2.7.1 Sociaal Zaken en werk.....	59
2.7.2 Maatschappelijke ondersteuning en Zorg.....	62
2.8 Milieu	73
2.9 Leefomgeving	79
2.10 Algemene dekkingsmiddelen	93
3 Paragrafen	99
3.1 Lokale heffingen.....	100
3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	106
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	120
3.4 Financiering	124
3.5 Bedrijfsvoering	128
3.6 Verbonden partijen	140
3.7 Grondbeleid.....	157
3.8 Demografische ontwikkelingen.....	159
3.9 Interbestuurlijk toezicht.....	161
3.10 Begrotingsrechtmatigheid.....	162
4 Jaarrekening	165
4.1 Waarderingsgrondslagen	166
4.2 Balans gemeente De Marne.....	168
4.3 Toelichting op de Balans	170
4.4 Wet Normering Topinkomens.....	179
4.5 Overzicht van baten en lasten.....	182
4.6 Controleverklaring accountant	183
5 Bijlagen	184
5.1 Overzicht personele lasten.....	185
5.2 Overzicht en toelichting reserves.....	186
5.3 Overzicht incidentele baten en lasten	190
5.4 Overzicht van investeringen.....	193
5.5 Garantstellingen.....	195
5.6 Kerngegevens	196
5.7 Sisa-bijlage.....	198
5.8 Lijst met begrippen en afkortingen	201

Aanbiedingsbrief

Voor u liggen de jaarstukken van de gemeente de Marne over het jaar 2016. Hiermee leggen wij aan u verantwoording af over het gevoerde beleid in 2016. Over 2016 hebben we de jaarrekening met een positief resultaat afgesloten en het overgrote deel van de doelstellingen uit de begroting is behaald. En hoewel de cijfers belangrijk zijn, gaat het vooral om het verhaal achter de cijfers en tabellen.

We kijken terug op een positief jaar. We zijn erin geslaagd na de organisatiewijziging die in 2015 afgerond is om dit jaar met goede energie van start te gaan. De rol van de overheid is veranderd. Er wordt meer gewerkt met behulp van de kennis, oplossingsgerichtheid, creativiteit en pro-activiteit van de inwoners zelf. Bovendien zitten we in steeds meer samenwerkingsverbanden en spelen we in op de ontwikkelingen van de samenleving. Dit vraagt om een werkwijze die gericht is op samenwerking en creativiteit, de burger en het resultaat. De organisatie heeft zich in 2016 in de volle breedte hiervoor ingezet. Door de gezamenlijke focus op continue verbeteren, samenwerken en het zoeken naar oplossingen is er een mooie cultuurslag gemaakt het afgelopen jaar.

In het jaar 2016 is er door de gemeenteraad besloten om in te zetten op een herindeling in gezamenlijkheid met de gemeenten Bedum, Winsum en Eemsmond. Hiermee is het traject naar en de voorbereiding op de herindeling officieel van start. Binnen het Sociaal Domein werken wij al intensief samen in BMW-verband, dit wordt nu ook op andere gebieden uitgebreid of opgestart. Komend jaar wordt hier door het programmateam Herindeling sturing aangegeven.

In samenwerking met de provincie Groningen zijn binnen het project N361 Veilig de trajecten Menneweer-Lauwersoog, Ranum-Mensingeweer en het fietspad Eenrum-Baflo aangepakt. Ook is er gestart met de werkzaamheden nabij Lauwersoog waarmee uitzicht is op een afronding van dit project in 2017.

Met de provincie Groningen werken we samen aan projecten voor de verdere ontwikkeling van het gebied Lauwersoog (PROLoog) waarbij wij ons focussen op de realisatie van een recreatieve trekker, de promotie van het Lauwersmeergebied, innovatie van duurzame visserij en de bereikbaarheid van de haven van Lauwersoog vanaf de Noordzee.

In 2016 is de kadeverlenging opgeleverd waardoor de bedrijvigheid in de haven is toegenomen. Zo is er een garnalenpelcentrum geopend en heeft een scheepsliftbedrijf zich hier gevestigd.

Voor wat betreft de doorvaarbaarheid van het Westgat zijn er plannen om een pilot te draaien voor het baggeren.

Dit jaar is een intentieovereenkomst getekend met een aantal partners om gezamenlijk in te zetten om een Werelderfgoedcentrum te realiseren in de haven van Lauwersoog. Komend jaar wordt de haalbaarheid hiervan onderzocht.

Wat in 2016 is bereikt, is met enthousiasme en gedrevenheid uitgevoerd en heeft de nodige inspanning gekost van onze organisatie en van onze samenwerkingspartners. Daarvoor spreken wij graag onze waardering uit!

Leens, 4 juli 2017

Het College van burgemeester en wethouders van de gemeente De Marne,

J.C.H.G.M. Bottema,
gemeentesecretaris

F.H. Wiersma
burgemeester

Inleiding

U leest de jaarstukken 2016 van gemeente De Marne. Met deze jaarstukken legt de gemeente verantwoording af over het gevoerde beleid. De inhoudelijke verantwoording vindt plaats aan de hand van de doelstellingen die in de programmabegroting 2016 zijn vastgesteld. In de jaarrekening 2016 is het verslag over de financiële gang van zaken opgenomen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 van deze jaarstukken vindt u de samenvatting van het jaarverslag en de jaarrekening.

In hoofdstuk 2 wordt de voortgang van de doelstellingen die in de begroting zijn opgenomen beschreven. Deze doelstellingen zijn gerelateerd aan het collegeprogramma van de gemeente. Ieder hoofdstuk wordt afgesloten met een financieel overzicht, inclusief een toelichting met verklaringen van de grootste financiële afwijkingen ten opzichte van de begroting 2016.

Hoofdstuk 3 is opgebouwd uit een aantal verplichte paragrafen. In deze paragrafen komen de lokale heffingen, risico's, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, verbonden partijen, grondbeleid, demografische ontwikkelingen, interbestuurlijk toezicht en bedrijfsvoering aan de orde.

In hoofdstuk 4 is de jaarrekening opgenomen. De jaarrekening bestaat uit de balans, het saldo van baten en lasten en de bijbehorende toelichting. Tevens is de controleverklaring van de onafhankelijke accountant opgenomen.

Ten slotte is een aantal bijlagen opgenomen over onder meer de reserves, incidentele baten en lasten en de investeringen.

1 Samenvatting

Zoutkamp

1.1 Beleidsprogramma's

Burger en bestuur

De dienstverlening aan onze burgers hebben we in 2016 verder ontwikkeld, met als gevolg dat we nu veel vragen direct bij de receptie kunnen beantwoorden.

In het kader van de voorbereiding op de herindeling BMW-E zijn de ontwikkelingen om een volledig Klant Contact Centrum (voorheen GCC) in te richten aangepast. De verdere ontwikkeling van een KCC blijft niet beperkt tot de gemeente De Marne, maar wordt in breder perspectief opgepakt samen met de andere gemeenten. Op basis van de te ontwikkelen visie wordt een dienstverleningsconcept ontwikkeld voor de nieuwe gemeente. Onze focus is en blijft gericht op een optimale dienstverlening.

Met de komst van de participatiemaatschappij komen er veel veranderingen op ons af. Een goede overlegstructuur met de dorpen is dan ook essentieel. De evaluatie van de huidige overlegstructuur met de dorpen heeft enige vertraging opgelopen. Met de komst van een nieuwe vitaliteitscoördinator pakken we dit weer op.

De integratie van de dorpenwebsite met de website www.marnecultuur.nl heeft plaatsgevonden waardoor bredere vindbaarheid is gerealiseerd. Alle 21 dorpen en het Lauwersmeer als afzonderlijk gebied zijn in beeld.

Om te voldoen aan de nieuwe wet Basis Registratie Personen gaan we de persoonsgegevens van onze inwoners opslaan op een centraal in Nederland aangewezen plek. Het programma modernisering Gemeentelijke Basisadministratie (mGBA) is een landelijk programma. Het programma heet nu 'Programma Operatie BRP' (oBRP). De voorbereidingen tot aansluiting zijn in 2016 getroffen en worden in 2017 voortgezet.

Veiligheid

Het regionaal dekkingsplan voor de brandweer is in 2016 vastgesteld. In Kruisweg is een demonstratie met voorlichting in de wijk georganiseerd (met brandweer in gesprek). Hierbij zijn de bewoners geïnformeerd over bijvoorbeeld het brandverloop, voordelen rookmelders en opkomsttijden brandweer. Er is een open dag van de brandweer in Zoutkamp georganiseerd. Ook hier zijn de bezoekers geïnformeerd over brandveiligheid en is het brandveiligheidsbewustzijn van de bezoekers verhoogd.

De brandweer heeft in 2016 65 brandveiligheidscontroles uitgevoerd en 18 hercontroles. Er is gestart met de voorlichting op scholen en er zijn twee scholen in 2016 bezocht. De overige scholen in De Marne worden in 2017 bezocht.

De aanpak van geweldsincidenten heeft in het kader van een veilige leefomgeving de hoogste prioriteit. Aangiften met geweld worden daarom met voorrang opgenomen en altijd onderzocht. Het aantal geweldsincidenten is echter in 2016 toegenomen (van 24 in 2015 naar 32 in 2016). De toename van het aantal geweldsincidenten is vooral terug te zien in het aantal bedreigingen. In 2016 waren er 37 meldingen van jeugdoverlast. Een daling ten opzichte van 2015. Er zijn in 2016 9 jongeren doorverwezen naar Bureau Halt vanwege schoolverzuim, vernieling, vuurwerk en ID-kaartfraude.

Verkeer en vervoer

Binnen het project N361Veilig zijn in 2016 een aantal delen gereed gekomen: De weg Menneweer-Lauwersoog, Ranum-Mensingeweer en het fietspad Eenrum - Baflo. De uitvoering nabij Lauwersoog is gestart. Het traject Mensingeweer-Menneweer is in voorbereiding. De nieuwe weg Ranum-Mensingeweer is opgeleverd en op 15 december 2016 feestelijk geopend.

In 2016 is het regulier beheer Openbare verlichting voorbereid en uitgevoerd. Inwoners kunnen nu ook via internet storingen doorgeven via de applicatie publiek melden.

In verband met sterk wijzigende technieken en wensen ten aanzien van het versterken van de kwaliteit donkerte en het verminderen van het energiegebruik wordt in 2017 nieuw beleid opgesteld. In Lauwersoog, in de Visserijhaven, de Veerhaven is, in nauwe samenwerking met de provincie Groningen, de conventionele verlichting vervangen door led verlichting. De vervangingen hebben belangrijk bijgedragen aan het verkrijgen van de nominatie Dark Sky park Lauwersmeer.

Tijdens inspectie aan de beschoeiingen is geconstateerd dat diverse zware walbeschoeiingen in een bedenkelijke staat verkeren. In de begroting 2017 is voor vervanging van de hier bedoelde noodzakelijke walbeschoeiing middelen gereserveerd.

In 2016 is het beheerplan Openbare Ruimte (Groen) herijkt en vastgesteld. Het plan omvat de werkzaamheden in het openbaar groen, inclusief de arbeidsbehoefte en de middelen. De werkwijze ondergaat een verandering in de vorm van risico gestuurd werken en begeleiding van de natuur. Dit betekent niet meer cyclisch beheren, maar eerst inventariseren, daarna analyseren, welke maatregelen zijn er nodig om het gewenste beeld te krijgen. Daarna kunnen de ingrepen gefaseerd uitgevoerd worden middels een langere termijn planning.

Economische zaken, landbouw, visserij, recreatie en toerisme

Het onderzoek naar het Westgat (een kosten-baten-analyse om deze vaarroute open te houden) is uitgevoerd. Samen met de provincie is door de gemeente sterk ingezet om het Westgat open te houden, omdat dit een belangrijke route is voor visserij en toerisme. In februari 2017 is door het Ministerie akkoord gegeven voor het baggeren.

Binnen de toeristische ondernemers is De Bende van Acht actief, o.a. door het organiseren bedrijfsbezoeken. Ook de Stichting Promotie Waddenland (SPW) organiseert ondernemersbijeenkomsten. In 2016 heeft dit geresulteerd in een samenwerking tussen de agrarische ondernemers en SPW. Samen onderzoeken ze of het mogelijk is om de toeristen kennis te laten maken met het boerenleven. Doel is om een route te realiseren waar agrarische bedrijven worden bezocht. Op 23 september 2016 is een open dag Bedrijvenpark De Marne georganiseerd in samenwerking met House of Design.

In 2016 is het project Kiek over Diek afgerond. Het project is afgesloten met het Over de Vloed festival. Dit heeft goede promotie opgeleverd en we streven ernaar om langs de Waddenkust de festivals te verbinden.

Het Nationaal Park Lauwersmeer heeft in 2016 de status van Dark Sky Park gekregen. Dit zorgt voor nieuwe impulsen voor het gebied en heeft onze gemeente contacten met Feel the Night en Staatsbosbeheer.

Onderwijshuisvesting en educatie

De gemeenteraad heeft het geactualiseerde Integraal Huisvestingsplan (IHP) voor scholen vastgesteld. In het IHP staat welke investeringen de gemeente en de scholen tot en met 2019 doen om goed gehuisvest te zijn. Het Integraal Huisvestingsplan is in 2016 volgens planning uitgevoerd.

In het kader van het leerlingenvervoer is in het 2e kwartaal van 2016 een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Het algemene cijfer voor cluster Noord-Groningen bedraagt een 7,6. Specifiek voor de gemeente De Marne is het cijfer een 8,5.

In 2016 is de ontwikkeling van integrale kindcentra gestimuleerd. Zowel in Leens als in Eenrum zijn initiatieven gestart voor de totstandkoming van een kindcentrum. Het peuterspeelzaalwerk is op 7 locaties uitgevoerd volgens plan.

Sport

In samenwerking met inwoners zorgen we voor een accommodatie- en activiteitenaanbod dat mensen in beweging brengt en houdt. We stimuleren ontwikkeling van eigen initiatieven en ondersteunen verenigingen middels de inzet van een buurtsportcoach binnen het project "Huis voor de sport". De animo voor deelname aan de activiteiten is goed.

Vijf voetbalverenigingen stellen een gezamenlijke notitie op onder de titel: "Meer dan voetbal alleen.....". Belangrijke doelstellingen van deze notitie zijn het voortbestaan van de verenigingen en de leefbaarheid van de dorpen. Andere uitgangspunten zijn bijvoorbeeld samenwerking met andere verenigingen en organisaties binnen de kernen en meer gebruik laten maken van de voetbalfaciliteiten.

Kunst en Cultuur

In 2016 is uitvoering gegeven aan de herijking van het subsidiebeleid van de gemeente. Dit heeft geresulteerd in een kadernota Startnotitie, een informatiebijeenkomst met de Raad en de vaststelling van een nieuwe verordening vanaf 1 januari 2017. Om uitvoering te geven aan de samenhang op het gebied van Kunst en Cultuur zijn er afspraken gemaakt met MarneCultuur.nl

In 2016 is uitvoering gegeven aan de nieuwe overeenkomst met Biblionet. Op basis van de kwartaaloverleggen met Biblionet en de werkgroep/stichting is de dienstverlening en kwaliteit conform de gemaakte afspraken uitgevoerd. In 2016 heeft de werkgroep Behoud Bibliotheek de status gekregen van een stichting. De samenwerking met de stichting, Biblionet en gemeente is op 9 maart 2016 officieel van start gegaan. De samenwerking heeft inmiddels geleid tot diverse activiteiten rondom het Ede Staal jaar en de start van ondersteuning van ouderen bij digitalisering.

Sociaal Domein

Sociale zaken en werk

De gemeenten Bedum, Winsum, Eemsum en De Marne werken intensief samen in het Sociaal Domein. Sinds 2015 is er één afdeling Sociale Zaken en Werk Hoogeland voor de gemeenten Bedum, Winsum, Eemsum en De Marne. De rapportages zijn samengevoegd tot een Jaarverslag Sociale Zaken en Werk Hoogeland.

De rapportage van Sociale Zaken en Werk is volledig opgenomen als bijlage (5.1).

Jeugdhulp

In 2016 heeft een doorontwikkeling plaatsgevonden in het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). De organisaties binnen het CJG bieden in onze gemeenten zowel de basisondersteuning, als toegang tot gespecialiseerde jeugdhulp. Om betere sturing aan deze processen te geven is in 2016 een CJG coördinator aangesteld. Dit heeft geleid tot het organiseren van een kwalitatief goede toegang. Resultaten hiervan zijn onder andere het wegwerken van wachtlijsten en het structureren van werkprocessen.

Intensieve jeugdhulp is ook in 2016 ingekocht door de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG). De RIGG heeft de inkoop van jeugdhulp, monitoring en kwaliteitsbewaking als kerntaken. De RIGG heeft de opdracht om vooralsnog t/m 2017 de inkoop van jeugdhulp op zich te nemen. In 2016 zijn de voorbereidingen gestart om te bepalen hoe de inkoop van jeugdhulp en de overige kerntaken vanaf 2018 wordt vormgegeven.

Een andere belangrijke ontwikkeling die in 2016 heeft plaatsgevonden, is de intensivering van contacten tussen het CJG en het onderwijs. Duidelijke afspraken hebben er voor gezorgd dat we in meer gevallen integraal werken volgens het principe 1 gezin 1 plan.

Participatiewet

In 2016 is de nieuwe werkorganisatie Participatie Noord Groningen ontstaan. Dit is de samenvoeging van het Werkplein Noord Groningen en Ability. De vorming van de nieuwe organisatie is uitgebreid voorbereid door informatieve bijeenkomsten voor de gemeente raden.

De samenvoeging moet leiden tot een nog betere toeleiding naar werk. Het doel van de nieuwe Participatiewet is om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, bij voorkeur op de reguliere arbeidsmarkt, aan de slag te krijgen. Dit geldt voor de gehele breedte van de doelgroepen, maar zeker voor jongeren. Via allerlei trajecten wordt er op ingezet hen te geleiden naar werk of terug naar een opleiding.

Wmo

In 2016 is de samenwerking tussen de vijf Wmo adviesraden van de BMW-gemeenten verder versterkt. In de loop van 2016 hebben we de werkwijze geëvalueerd en verder ontwikkeld, om zo toe te groeien naar een nieuwe structuur voor de advisering voor Wmo en Jeugd. In 2017 wordt deze nieuwe structuur formeel vastgelegd.

De BMW-gemeenten hebben in 2016 de inkoop van basisondersteuning (maatschappelijk werk, welzijnswerk, jongerenwerk en CJG) afgerond. Vooruitlopend op de herindeling zijn alle overeenkomsten gesynchroniseerd. Daarnaast is er een belangrijke slag gemaakt in de samenhang van de ingekochte diensten. Er is tevens een nieuwe koepelovereenkomst afgesloten met de partners van het CJG. Daarin is ruimte gecreëerd om tot een betere samenwerking te komen en als gemeenten meer regie te kunnen voeren op de uitvoering.

Het toezicht Wmo bestaat uit algemeen toezicht Wmo (in september 2016 gestart) en toezicht op calamiteiten en geweld (gestart op 1/1/2015). Op 1/1/2017 wordt het toezicht Wmo uitgevoerd door 2 toezichthouders van de GGD. De 2 toezichthouders zijn in contact met de Wmo-consulenten en met de andere toezichthouders in de provincie Groningen. Er is gestart met een overleg tussen OOV ambtenaren, de toezichthouders Wmo en de beleidsmedewerker Wmo voor een goede en snelle verbinding in geval van calamiteiten.

Milieu

In 2016 heeft gemeente De Marne deelgenomen aan de Benchmark Rioleringszorg, wat heeft geresulteerd in de landelijke monitor gemeentelijke watertaken 2016. Daarnaast is een Uniform exploitatiemodel ontwikkeld, dat de regionale vergelijking en voortgang van kostenbesparing beter inzichtelijk maakt (regionale monitor).

Met de gemeenten Bedum, De Marne, Winsum, Eemsmond en Waterschap Noorderzijlvest werken we samen aan de diverse projecten in de waterketen, zoals een optimalisatiestudie van het afvalwatersysteem, riooloverstorten (waterkwaliteit), baggerplan, waterkaart BMW Online en een uniform beleid voor niet-chemische onkruidbestrijding;

In 2016 is voor het basisonderwijs door het IVN een interactief lespakket ontwikkeld met het thema "Ons water in jouw klas". Leraren van scholen die mee willen doen worden in het schooljaar 2017/2018 getraind waarna in 2018/2019 de lessen kunnen worden gegeven.

Daarnaast is een afwegingskader voor vervangen of renoveren ontwikkeld en zijn er pilots uitgevoerd met betrekking tot risico gestuurd rioolbeheer.

De besluitvorming over de energiebesparende maatregelen voor het gemeentehuis heeft enige vertraging opgelopen omdat de bedrijven meer tijd nodig hebben voor het uitbrengen van een offerte of nog met andere opties komen.

Leefomgeving

In 2016 zijn door Wierden & Borgen 10 nieuwe levensloopbestendige woningen gebouwd ter vervanging van 10 rijwoningen. Verder is gewerkt aan een stedenbouwkundig plan voor de Beatrixstraat en omgeving. Ook is er in samenspraak met het dorp gewerkt aan de herstructureringsplannen in Wehe-den Hoorn. Verder zijn er woningen in Kruisweg gesloopt. Hier zullen geen nieuwe woningen voor terug gebouwd worden, maar wordt samen met dorpsbelang gekeken naar de invulling van dit terrein (speeltuin).

In Ulrum zijn in het kader van Deel& Ulrum twee proefwoningen gerealiseerd met kleine (beugels, verwijderen drempels, verbreden deuren etc.) en grote aanpassingen (slaapkamer en badkamer beneden).

Op 14 april 2016 is de wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (hierna: VTH) in werking getreden. Deze wet is bedoeld om de kwaliteit te borgen van de taken die op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) worden uitgevoerd. In principe wordt deze kwaliteit geborgd door te voldoen aan de kwaliteitscriteria. Hiervoor is samen met alle andere Groninger gemeenten een verordening geschreven. Deze verordening is door de Raad goedgekeurd en is bekendgemaakt aan de Omgevingsdienst Groningen.

Er is een evaluatie uitgevoerd naar het functioneren van de ODG. Hier zijn een aantal maatregelen uit voert gekomen. Een van die maatregelen was het maken van een verbeterplan. Dit verbeterplan is in september goedgekeurd, en is direct daarna in uitvoering gebracht. Er is een nieuwe dienstverleningsovereenkomst met de ODG voor het jaar 2017 afgesloten.

PROLoog

Gelet op de mate waarin de doelstellingen van het Programma Lauwersoog zijn bereikt en de stand van het investeringsbudget, is ruim 60% van het programma gerealiseerd. De komende jaren moeten nog wel belangrijke stappen worden gezet. Met name voor de ontwikkeling van een recreatieve trekker en het tot aantrekkelijk verblijfsgebied inrichten van de openbare ruimte willen de provincie en de gemeente projecten initiëren. Tegelijkertijd is de overgang naar een duurzame visserij van groot belang. De provincie en de gemeente geven daarom prioriteit aan:

- realiseren van een Werelderfgoedcentrum Waddenzee;
- aantrekkelijk verblijfsgebied;
- promotiecampagne Lauwersmeer 2016-2020;
- visserij:
 - o innovatieagenda en aanjager visserij;
 - o bereikbaarheid van de haven vanuit de Noordzee/ Westgat.

Algemene dekkingsmiddelen

Er heeft zich een aantal grote wijzigingen voorgedaan als gevolg van wijzigingen in wet- en regelgeving, zoals:

- met ingang van 1 januari 2016 zijn bepaalde overheidsactiviteiten vennootschapsbelastingplichting. De inrichting van de procedure is afgerond zodat de eerste VPB aangifte kan worden ingediend;
- Het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) leidt tot een groot aantal wijzigingen zoals: met ingang van de begroting 2017 wordt een eenduidiger kostenverdelingssystematiek gehanteerd, de informatie omtrent verbonden partijen is uitgebreid, er worden meer zowel financiële als niet financiële kengetallen gehanteerd. De begroting 2017 is gebaseerd op het vernieuwde BBV. Ook heeft de wijziging in het BBV geleid tot een grote aanpassing van de administratie.

1.2 Financieel

Resultaat

bedragen x k€

	Primaire begroting 2016	Actuele begroting 2016	Rekening 2016	Afwijking
Totale baten	30.354	32.910	33.668	758
Totale lasten	30.346	32.313	31.170	1.143
Saldo baten en lasten	8	597	2.498	1.901
Toevoeging aan de reserves	521	5.008	5.008	0
Onttrekking uit de reserves	512	4.410	4.410	0
Gerealiseerd resultaat	0	0	1.901	1.901

Toelichting gerealiseerde resultaat

Het saldo van baten en lasten komt uit op een overschot van k€ 1.901.

Dit resultaat kan worden verklaard door begrotingsmutaties, dit is de afwijking van de primaire naar de actuele begroting, en door afwijkingen tussen de actuele begroting en de rekening.

Hieronder wordt allereerst de afwijking tussen de primaire en de actuele begroting weergegeven. Daarna volgt een toelichting op hoofdlijnen van de afwijkingen tussen de actuele begroting en de rekening.

Ontwikkeling begrotingssaldo 2016: het verschil tussen de primaire versus de actuele begroting.

In onderstaande tabel is de ontwikkeling van het begrotingssaldo 2016 weergegeven.

bedragen x k€

Begrotingswijzigingen	
Saldo baten en lasten primaire begroting	8
13-2015 Afwaardering investering jeugdsozen	11
14-2015 Extra bijdrage verlies Ability	-
15-2015 Afwaardering investering jeugdsozen	2
16-2015 Analyse tekort inkomensdeels en verbeterplan 2015-2016	107
01-2016 Actualisatie beleidsbegroting 3D	-125
02-2016 Afkoopsom personeel	-45
03-2016 Werelderfgoedcentrum	-
04-2016 Taludafschuiving Trekweg Ulrum	-9
05-2016 Renovatie kleedaccomodatie VVSV'09	-5
06-2016 gevolgen jaarrekening 2015 (overhevelingen)	-429
07-2016 bestuursrapportage 2016	-84
08-2016 Voorbereiding herindeling BMW	-63
09-2016 Effecten september circulaire	30
10-2016 Verkoop Enexis aandelen	1.513
11-2016 Verbeteren doorvaarbaarheid Westgat	-315
Saldo baten en lasten actuele begroting	597

Begrotingswijziging 14-2015 heeft alleen gevolgen voor het jaar 2015, en de begrotingswijziging 3-2016 betreft een voorbereidingskrediet ter grootte van k€ 176 welke volledig wordt gedekt door een subsidie van de provincie Groningen.

Analyse afwijking resultaat actuele begroting versus de jaarrekening

In de onderstaande tabel worden de belangrijkste oorzaken aangegeven van het verschil tussen het actuele begrote resultaat versus het jaarrekeningresultaat.

bedragen x k€

RESULTAATBESTEMMING	
A: Saldo voorgenomen mut. bestemde reserves	394
B: Mutatie algemene reserve:	
B1 - overhevelingsverzoeken	817
B2 - aanvullende storting BR GRP	21
B3 - overige afwijkingen	669
Totaal gerealiseerd resultaat	1.901

Van het totale rekeningresultaat wordt k€ 817 overgeheveld naar het volgende jaar. Daarnaast wordt voorgesteld om per saldo k€ 394 te storten in bestemde reserves.

Ten slotte wordt het totaal van de overige budgetafwijkingen (dit is het resterende saldo ter grootte van k€ 669) toegevoegd aan de Algemene reserve.

Hieronder wordt dit in meer detail verder toegelicht.

A - Toelichting van de voorgenomen mutaties in de bestemde reserves.

In de onderstaande tabel worden de voorgestelde mutaties in de bestemde reserves weergegeven.

bedragen x k€

Voorgestelde mutaties in bestemde reserves		
	toevoeging	onttrekking
P 05 Onderwijshuisvesting en Educatie		
Bestemde reserve Gymlokaal Wehe den Hoorn		40
Bestemde reserve speeltoestellen	4	
P 07 Sociale Zaken en Werk		
Bestemde reserve beleid 3D	78	
Bestemde reserve uitvoeringskosten 3D	43	
Bestemde reserve Participatie en reïntegratie		11
P 08 Maatschap. ondersteuning en Zorg		
Bestemde reserve beleid 3D	609	275
P 09 Milieu		
Bestemde reserve GRP (**)	21	
P 10 Leefomgeving		
Bestemde reserve programma Krimp & Leefbaarheid		19
Bestemde reserve herbouw jeugdsoos Wehe den Hoorn		17
Bestemde reserve beheerskosten Waddenwandelen	1	
Bestemde reserve beheerskosten Woningbouw Leens	3	
Bestemde reserve beheerskosten PROloog Lauwersom	19	
Totaal voorgestelde mutaties in bestemde reserves	778	363

(**) Deze reserve behoort zolang het totale saldo negatief is tot de Algemene reserve.

Toevoegingen aan de bestemde reserves

Bestemde reserve speeltoestellen

Op grond van het besluit van de raad d.d. 15 oktober 2013 nr. 7 wordt aan het einde van ieder rekeningjaar bekeken of het restant van het begrotingsbudget moet worden gestort in de bestemde reserve Speeltoestellen, met de restrictie dat de stand van deze reserve niet hoger mag worden dan k€ 20. In 2016 is van het budget k€ 4 niet verbruikt en wordt bij vaststelling van de jaarrekening 2016 toegevoegd aan de bestemde reserve Speeltoestellen.

Bestemde reserve beleid 3D / uitvoeringskosten 3D

Voorgesteld wordt om het verschil te storten/onttrekken aan bovengenoemde bestemde reserves om de middelen beschikbaar te houden voor de decentralisaties teneinde eventuele toekomstige tekorten/tegenvallers te kunnen dekken aangezien de rijksbijdrage de komende jaren neerwaarts zal worden bijgesteld.

De financiële resultaten van de 3 decentralisaties wordt hieronder nader toegelicht.

bedragen x k€			
Jeugd	begroot	rekening	saldo
Uitvoeringskosten	189	346	-157
Persoonsgebonden budget	313	300	13
Zorg in natura	2.088	2.226	-138
	2.591	2.872	-282

Bij de uitvoeringskosten van het gehele sociaal domein is sprake van een overschrijding van k€ 36. Hoewel er strikt genomen geen sprake is van een overschrijding bij de Zorg in natura, wordt het tekort bij de ZIN veroorzaakt door de toepassing van het solidariteitsbeginsel met deelnemende gemeenten in het RIGG.

bedragen x k€			
WMO	begroot	rekening	saldo
Uitvoeringskosten	215	138	77
Persoonsgebonden budget	795	690	105
Zorg in natura	451	343	108
Overige budgetten	305	167	138
	1.766	1.338	428

De overige budgetten bestaan uit: WTCG/CER, Mantelzorg, Inloop GGZ, MEE cliëntondersteuning en het budget voor de pijlerpartners.

bedragen x k€			
Participatie	begroot	rekening	saldo
Uitvoeringskosten	85	42	43
Werkvoorziening	1.911	1.765	146
Participatie	474	434	40
	2.470	2.241	229

Het budget WTCG/CER (deel SoZaWe) maakt in de bovenstaande tabel deel uit van Participatie.

Bestemde reserve GRP

Het begrote resultaat op de rioolheffing k€ 181 is gestort in de bestemde reserve GRP. Het gerealiseerde resultaat op de rioolheffing is k€ 21 groter. Voorgesteld wordt om ook dit aan de bestemde reserve GRP toe te voegen.

Meer informatie hieromtrent is te vinden in de paragraaf lokale heffingen (3.1).

Bestemde reserve verschillende beheerskosten

In de kadernota 2016 is afgesproken het niet verbruikte deel van een aantal beheersbudgetten te storten in een bestemde reserve.

Onttrekkingen aan de bestemde reserves

Bestemde reserve Gymlokaal Wehe-den Hoorn

Deze reserve is bestemd voor de sloopkosten van de gymzaal in Wehe-den Hoorn en voor een tegemoetkoming in de vervoerskosten van de scholen en mogelijke initiatieven van het dorp.

Bestemde reserve Participatie en re-integratie

Deze reserve diende ter dekking van toekomstige ontwikkelingen bij Ability. In 2016 heeft een begrote onttrekking plaats gevonden ter grootte van k€ 56.

Voorgesteld wordt om het restant van deze reserve vrij te laten vallen ten gunste van de algemene middelen.

Bestemde reserve Krimp & Leefbaarheid

De in een bestemde reserve opgenomen eigen bijdrage van de gemeente aan het programma Krimp en Leefbaarheid wordt op basis van de gemaakte kosten onttrokken.

Bestemde reserve herbouw jeugdsoos Wehe-den Hoorn

Vooruitlopend op een eventuele herinvestering is een uitkering ontvangen van de brandverzekering. De voorgestelde onttrekking uit deze bestemde reserve dient ter dekking van gemaakte kosten.

B1 - Toelichting budgetoverhevelingsverzoeken

In de raadsvergadering van 28 maart is ingestemd met in totaal k€ 452 overhevelingsverzoeken.

Eerder was al ingestemd met de overhevelingsverzoeken 'verbetering doorvaarbaarheid Westgat' (k€ 315) en het 'budget herindeling BMW' (k€ 53).

B2 - Toelichting bestemde reserve GRP

Het jaarlijkse positieve resultaat van het GRP wordt toegevoegd aan de bestemde reserve GRP die, zolang deze negatief is, onderdeel uit maakt van de Algemene reserve.

B3 - Toelichting overige afwijkingen in de reguliere exploitatie

De belangrijkste afwijkingen in de reguliere exploitatie worden hierna genoemd:

Programma Burger en Bestuur:

De belangrijkste afwijkingen zijn het gevolg van een incidentele vergoeding in verband met het beëindigen van het contract met Deloitte (k€ 25) en er zijn meer leges ontvangen in verband met afgegeven rijbewijzen en paspoorten (k€ 30).

Programma Veiligheid:

De belangrijkste budgettaire afwijkingen zijn het gevolg van o.a. de niet begrote huuropbrengst van vier werkplekken voor de Veiligheidsregio Groningen VRG (k€ 19) en een vergoeding in verband met de verkoop van de brandweerkazernes (k€ 61).

Programma Verkeer en Vervoer:

Dit programma heeft een budgettaire overschrijding als gevolg van onvoorzien onderhoud aan wegen (k€ 36) en meer onderhoud bij openbare verlichting (k€ 31).

Programma Economische zaken, recreatie en toerisme:

De budgettaire overschrijding van dit programma is ontstaan door de bijdrage die de gemeente De Marne heeft betaald aan de gemeente Dongeradeel (k€ 46).

Programma Onderwijshuisvesting en educatie:

De belangrijkste afwijking wordt veroorzaakt door lagere kapitaallasten als gevolg van het later plaats vinden van investeringen (k€ 203).

Programma Sociaal domein:Sociale zaken en werk

De grootste budgettaire afwijking wordt veroorzaakt doordat er een lagere 'vangnet' bijdrage is ontvangen in verband met de bijstand inkomensuitkeringen (k€ 59). Daarnaast is er geen aanspraak gemaakt op het budget ter dekking van het verlies van het werkvoorzieningsschap Ability (k€ 147).

Maatschappelijke ondersteuning en zorg

Naast de overschrijding van de kosten van het Maatschappelijk werk (k€ 47) zijn er grote positieve financiële afwijkingen door de hogere eigen bijdrage Wmo (k€ 40) en de lagere kosten in verband met de vervoersvoorzieningen (k€ 64) die opvallen.

Daarnaast is er een aantal afwijkingen binnen de decentralisaties.

Programma Leefomgeving:

De grootste financiële afwijkingen zijn het gevolg van minder ontvangen bouwleges (k€ 93), meer ontvangsten als gevolg van de verkoop van de zogenaamde "overhoekjes" (k€ 53) en de vrijval van een verliesvoorziening (k€ 46) bij wat voorheen de 'niet-in-exploitatie-genomen-gronden' werd genoemd.

Algemene dekkingsmiddelen:

De grootste positieve afwijkingen zijn een gevolg van lagere rentetoe rekening (k€ 30), het meer financieren met eigen vermogen dan begroot (k€ 70) en een meeropbrengst uit debiteurenbeheer (k€ 55). De belangrijkste negatieve afwijkingen zijn een gevolg van het aanvullen van de voorziening dubieuze debiteuren (k€ 55) en extra inzet in verband met de heffing en invordering van de belastingen (k€ 60).

Voor een uitgebreidere toelichting op de afwijkingen tussen de actuele begroting en de realisatie wordt verwezen naar de financiële analyse die aan het einde van elk programma is toegevoegd.

Stand van het eigen vermogen

In de onderstaande tabel wordt de stand van het eigen vermogen weergegeven.

bedragen x k€

Eigen vermogen	stand per 31-12-2015	Toevoeging	Onttrekking	stand per 31-12-2016
Algemene reserve (<i>incl. reserve GRP</i>)	5.049	2.602	-4.163	3.488
Bestemde reserves	1.951	2.405	-248	4.108
Totaal reserves	7.001	5.007	-4.411	7.596
Gerealiseerd resultaat boekjaar	0	1.901	0	1.901
Totaal eigen vermogen	7.001	6.909	-4.410	9.499

De mutaties in de Algemene reserve worden voor het grootste gedeelte veroorzaakt door de toevoeging en bestemming van het rekeningresultaat 2015 (ter grootte van k€ 1.934).

De belangrijkste stortingen in de bestemde reserves hebben plaats gevonden in de bestemde reserve Herbouw jeugdsoos Eenrum (k€ 157), beleid 3D (k€ 587) en de Enexis gelden (k€ 1.513).

Voor detailinformatie wordt verwezen naar bijlage 5.3 Overzicht en toelichting reserves.

Investeringskredieten

In de onderstaande tabel wordt de stand van de begrote en gerealiseerde investeringskredieten per programma weergegeven.

bedragen x k€

Programma	Restant krediet 2015	begrote mutaties 2016	mutaties raadsbeslui- ten 2016	Wijziging agv. berap 2016	Totaal beschik- baar krediet	Gereali- seerd	restant krediet naar 2017
Verkeer en vervoer	51	375	113	36	575	127	448
Onderwijshuisvesting en educatie	2.515	580	0	0	3.095	165	2.930
Sport	0	65	135	0	200	63	137
Milieu	691	464	0	0	1.155	288	867
Bedrijfsvoering	178	113	129	50	470	202	268
Specifieke Projecten	5.745	225	206	16	6.192	1.614	4.578
Totaal	9.180	1.822	583	102	11.687	2.459	9.228

Toelichting krediet mutaties als gevolg van raadsbesluiten

In de onderstaande tabel worden de begrote kredietmutaties als gevolg van raadsbesluiten 2016 weergegeven.

bedragen x k€

Begrotingswijzigingen investeringen	
3-2016 Werelderfgoedcentrum	176
4-2016 Taludafschuiving Trekweg Ulrum	113
5-2016 Renovatie kleeaccomodatie VVSV Ulrum	135
6-2016 BMW ICT investeringen	114
6-2016 MKBA Westgat	30
Totaal	568

Toelichting afwijking totaal beschikbaar versus gerealiseerd krediet

Programma Verkeer en vervoer

De werkzaamheden aan de steiger en beschoeiing te Zoutkamp vinden in 2017 plaats.

Programma Onderwijshuisvesting en educatie

De uitvoering van het Integraal huisvestingsplan (IHP) zal in 2017 daadwerkelijk tot uitvoering leiden.

Programma Milieu

Investerings in het kader van het Gemeentelijk rioleringsplan (GRP) vinden later plaats.

Specifieke projecten

De werkzaamheden aan de Strandweg e.o. vinden later plaats.

Meer informatie is te vinden in bijlage 5.5 Overzicht van investeringen.

2 Beleidsprogramma's

Wegenonderhoud 2016: reparatie met de 'blowpatcher'.

2.1 Burger en bestuur

Inhoud van het beleidsprogramma Burger en bestuur

Dit programma gaat over de relatie tussen de bestuursorganen van de gemeente De Marne en de mensen die er wonen. Die bestuursorganen zijn de gemeenteraad, het college en de burgemeester. Zij geven invulling aan het democratische besluitvormingsproces. Bestuurders en ambtenaren zoeken oplossingen, beantwoorden vragen, leveren producten, geven informatie en luisteren. Ambtenaren ondersteunen daarbij de raad, het college en de burgemeester.

De gemeente De Marne biedt exclusieve diensten aan. Deze diensten zijn ergens anders niet te krijgen. Dat schept de verplichting om open, eerlijk, en transparant te zijn en ook zo te communiceren. Onze houding is burgergericht en onze werkwijze flexibel, voortvarend en slagvaardig. De organisatie werkt als regisseur, netwerker en verbinder om zelfredzaamheid en actief meedoen te stimuleren.

Maatschappelijke ontwikkeling

Wij verlenen diensten aan inwoners, bedrijven en instellingen. Dat doen wij niet alleen vanuit een wettelijke verplichting, maar vooral omdat wij maatschappelijk betrokken zijn. Zo dragen wij bij aan de democratische rechtsstaat. We doen ons werk effectief, efficiënt en transparant. De eigen kracht van onze burgers, wederzijds vertrouwen en een 'ja, mits'-houding zijn onze leidmotieven.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Reguliere taken goed uitvoeren	Zie doelstelling 1 en 4
We bedienen de burger, we betrekken hen en we stimuleren hen om mee te doen	Zie doelstelling 1 en 2
Communicatie en informatievoorziening moet passen bij ontwikkeling en innovatie in de samenleving	Zie doelstelling 3 en 4

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
We willen het bestuur en de burgers dichter bij elkaar brengen voor een vitale samenleving. We creëren vertrouwen door te verbinden en te vernieuwen met durf en daadkracht.

Doelstelling	Inrichting Gemeentelijk Contact Centrum (GCC): de organisatie inhoudelijk inrichten				
Prestatie Indicator	Medewerkers en werkzaamheden voorbereiden.				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Dienstverlening overhevelen naar GCC			
toelichting	<p>Werkzaamheden die we voor de inwoners, organisaties en bedrijven doen, brengen we samen in een GCC. Daar kan iedereen terecht voor bijvoorbeeld een aanvraag, een rijbewijs of met vragen en klachten. Met zo'n GCC kan onze ambtelijke organisatie onze 'klanten' beter en sneller helpen. Het GCC is al bouwkundig en technisch ingericht. De vervolgstap is om het GCC steviger te verankeren in onze organisatie. In een kwaliteitshandvest staan de normen voor de dienstverlening van de gemeente. Uiteindelijk moet iedereen volgens dat kwaliteitshandvest werken.</p>				
Rapportage	<p>De dienstverlening aan onze burgers hebben we in 2016 verder ontwikkeld, met als gevolg dat we nu veel vragen direct bij de receptie kunnen beantwoorden. Een goede samenwerking met de backoffices van de vakafdelingen blijft noodzakelijk. In 2016 is gewerkt aan de inventarisatie van de werkprocessen. Bovendien is voor de bezetting van de receptie een constructieve oplossing gevonden in de vorm van een flexibele schil van inzet van medewerkers.</p> <p>In het kader van de voorbereiding op de herindeling BMW zijn de ontwikkelingen om een volledig Klant Contact Centrum (voorheen GCC) in te richten aangepast. De verdere ontwikkeling van een KCC blijft niet beperkt tot de gemeente De Marne, maar wordt in breder perspectief opgepakt samen met de andere gemeenten. Op basis van de te ontwikkelen visie wordt een dienstverleningsconcept ontwikkeld voor de nieuwe gemeente. Onze focus is en blijft gericht op een optimale dienstverlening.</p>				

Doelstelling 2	Wij gaan de digitale informatievoorziening aan onze burgers optimaal maken.				
Maatregel 2.1	De Sdu Kennisbank gebruiken om productomschrijvingen in de digitale Gemeentewinkel klantvriendelijker te maken				
Prestatie Indicator	Aantal klantvriendelijke productomschrijvingen in de digitale Gemeentewinkel				
	2015	2016	2017	2018	2019
	109	200			
Toelichting	<p>In de digitale Gemeentewinkel staan de producten die een gemeente aanbiedt. De omschrijvingen van die producten zijn nu vaak lang en ingewikkeld. Dat kan veel beter door gebruik te maken van de duidelijke en landelijk uniforme omschrijvingen van de Sdu Kennisbank. In 2015 is de eerste serie producten aangepast en in 2016 is de volgende serie aan de beurt.</p>				
Rapportage	<p>In 2016 is Sdu verder gegaan met het verbeteren van de productteksten. Daar profiteert onze website ook van. Het bijhouden en verbeteren van de teksten is een continu proces.</p>				

Maatregel 2.2	Onze website verbeteren.				
Prestatie Indicator	Teksten, structuur en zoekprogramma van website www.demarne.nl verbeteren				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Voltooid			
Toelichting	Uit onderzoek in 2013 en 2014 is gebleken dat onze website klantvriendelijker kan. Zo zijn de teksten vaak te lang. Iedereen die wel eens wat schrijft voor de website gaan we trainen zodat alle teksten goed leesbaar worden en voldoen aan de Webrichtlijnen. Daarnaast kan de structuur en het zoekprogramma worden verbeterd.				
Rapportage	De teksten, structuur en het zoekprogramma van de website hebben blijvend aandacht. Een training van tekstschrijvers heeft niet plaatsgevonden. Op weg naar de gemeentelijke herindeling krijgt deze training geen prioriteit.				

Doelstelling 3	We gaan de band tussen burgers en lokale bestuurders versterken.				
Maatregel 3.1	De pilot van de dorpenwebsite (http://dorpen.demarne.nl) uitbreiden				
Prestatie Indicator	Aantal dorpen op de dorpenwebsite uitbreiden				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Dorpenwebsite http://dorpen.demarne.nl Evalueren	Uitbreiden aantal dorpen op website			
Toelichting	In 2014 hebben we de dorpenwebsite http://dorpen.demarne.nl gelanceerd. De website geeft voor drie dorpen informatie over onder andere opleiding, inkomen, voorzieningen, bedrijvigheid en woningmarkt. Deze informatie is bedoeld voor bewoners, nieuwkomers en organisaties die in dit gebied werken. In 2015 heeft een evaluatie plaatsgevonden. Tijdens de totstandkoming van de teksten voor deze begroting wordt de mogelijkheid onderzocht om deze website te integreren met een andere website. Besluitvorming hierover heeft nog niet plaatsgevonden. In 2016 blijft ons doel het aantal dorpen op de website uit te breiden (al dat niet na integratie met andere website).				
Rapportage	Er heeft verdere integratie met de website www.marnecultuur.nl plaatsgevonden waardoor bredere vindbaarheid is gerealiseerd. Alle 21 dorpen en het Lauwersmeer als afzonderlijk gebied zijn in beeld.				

Maatregel 3.2	Contact met de inwoners van de dorpen versterken.				
Prestatie Indicator	Evalueren of de in 2014 gekozen overlegstructuur met de dorpsverenigingen voldoet				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren evaluatie			
Toelichting	<p>Communicatie tussen de gemeente en haar burgers is goed als die de onderlinge betrokkenheid bij beleidsontwikkeling en bij planvorming vergroot. Hierbij heeft de vitaliteitscoördinator een belangrijke rol.</p> <p>Er verandert veel in de participatiemaatschappij. De overlegstructuur met de dorpen moet daar goed bij passen. Burgers, verenigingen en instellingen krijgen steeds meer verantwoordelijkheid. De gemeente vervult meer een regierol, door te inspireren, activeren, informeren, innoveren en verbinden. Dat we gebruik maken van werk- en denkracht in de lokale samenleving wordt eerder regel dan uitzondering. Zelfredzaamheid, actief burgerschap en verantwoordelijkheid zijn belangrijke uitgangspunten. Ideeën voor een betere leefomgeving in de kernen en wijken ontwikkelen we samen met de bewoners.</p>				
Rapportage	De evaluatie van de overlegstructuur met de dorpen heeft door ziekte vertraging opgelopen. Er is wel voorzien in vervanging, maar daarmee is de opgelopen achterstand niet ingehaald.				

Maatregel 3.3	Burgers op de hoogte houden van actuele ontwikkelingen.				
Prestatie Indicator	Gebruik van moderne (sociale) media om onze burgers te informeren				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Toepassen			
Toelichting	<p>Wij informeren onze burgers via traditionele middelen als de wekelijkse publicaties in de Ommelander Courant en de website. Maar om in te spelen op de behoefte aan snelle informatie kunnen we ook op andere manieren communiceren. Twitter gebruiken we al, maar niet alle (sociale) media zijn geschikt. Voorwaarde is dat ze een groot bereik en een aanvaardbare levensduur hebben.</p>				
Rapportage	Meer en beter gebruik sociale media heeft de constante aandacht en draagt positief bij aan de communicatie met burgers.				

Doelstelling 4	We gaan gemeentebreed digitaal en zaakgericht werken.				
Maatregel	Het gezamenlijk gestructureerd werken aan zaakgegevens t.b.v. verbeterde bedrijfsvoering, een transparant klantbeeld en een verbeterde dienstverlening				
Prestatie Indicator	Gemeente-breed ingericht zaaksysteem.				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Uitvoering	Uitvoering	Afronding		
Toelichting	Om informatie meer gestructureerd en digitaal te beheren en te delen binnen de gemeente wordt er gewerkt aan het digitaliseren van papieren post- en archiefstromen. Tevens wordt informatie digitaal verstrekt, ingevoerd en geraadpleegd in een zaaksysteem. Hierbij werken alle afdelingen zoveel mogelijk met dezelfde informatie, gevoed door de beschikbare basisregistraties.				
Rapportage	Evenals in Bedum en Winsum wordt in De Marne gewerkt met het digitale zaak-systeem JOIN van de firma Decos. Post- en andere papierstromen moeten zoveel worden gedigitaliseerd. Dat is op dit moment nog niet zo: digitaal en analoog ('de papieren stroom') bestaan nog naast elkaar. Na het zaaktype 'meldingen openbare ruimte' als pilot in 2015 zijn in 2016 10 nieuwe zaaktypen toegevoegd. Ook het klantcontactsysteem is toegevoegd en zijn de contracten met de gemeenten in JOIN geregistreerd. Het verder uitrollen van het systeem vraagt de nodige tijd en zal ook in 2017 plaatsvinden				

Doelstelling 5	We sluiten aan op het programma modernisering Gemeentelijke BasisAdministratie (Basis Registratie Personen)				
Maatregel	Het inrichten van nieuwe applicaties die het mogelijk maken om de Basisregistratie Personen uit te voeren conform de mGBA-ontwikkelingen				
Prestatie Indicator	Ingericht iBurgerzakensysteem				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoering	Uitvoering	Afronding	
Toelichting	Om te voldoen aan de nieuwe wet Basis Registratie Personen gaan we de persoonsgegevens van onze inwoners opslaan op een centraal in Nederland aangewezen plek. Met nieuwe applicaties zullen we vanuit de gemeente toegang hebben tot dat systeem. We moeten de benodigde stappen uitvoeren om in 2018 volledig aan te kunnen sluiten bij deze nieuwe wet.				
Rapportage	Het programma modernisering Gemeentelijke Basisadministratie (mGBA) is een landelijk programma. Het programma heet nu 'Programma Operatie BRP' (oBRP). De planning wijzigt regelmatig en is nu zo ingericht dat na een proefperiode in 2017, waaraan de koplopergemeenten deelnemen, aansluiting van deze gemeenten plaatsvindt in 2018 en 2019. De andere gemeenten volgen daarop. Het streven is dat eind 2020 alle gemeenten aangesloten zijn. De Marne hoort bij de andere gemeenten. De voorbereidingen tot aansluiting zijn in 2016 getroffen en worden in 2017 voortgezet.				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

Wetgeving

- Algemene Wet Bestuursrecht;
- Gemeentewet;

Wet Gemeenschappelijke Regelingen;

-
- Wet openbaarheid van bestuur.

Verordeningen en beleidsdocumenten

- Algemene Plaatselijke Verordening: raad 20 december 2011;
- Verordening Rekenkamercommissie: raad 13 december 2005;
- Reglement van orde gemeenteraad: raad 18 febr. 2003, laatste wijziging 28 september 2010;
- Regeling burgerinitiatief: raad, 28 september 2004;
- Klachtverordening: raad, 19 december 2000, laatste wijziging 21 april 2009;
- Inspraakverordening: raad, 28 oktober 2003;
- Verordening op de Intergemeentelijke commissie van advies voor bezwaarschriften Bedum, De Marne en Winsum, 19 april 2011;
- Mandaatstatuut: 23 oktober 2007, laatste wijziging 5 juli 2011;
- Convenant samenwerking Bedum, De Marne en Winsum, 22 juni 2010.

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€

Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Bestuursorganen	1.508	1.236	1.333	1.168	166
Juridische zaken	180	166	181	170	11
Communicatie	316	208	232	221	11
Documenten en verklaringen	436	380	380	389	-9
Verkiezingen	32	41	26	22	4
Totaal Lasten	2.472	2.031	2.152	1.970	183
Bestuursorganen	15		0	164	-164
Juridische zaken	1		0	0	0
Communicatie	0		0	2	-2
Documenten en verklaringen	166	143	143	174	-31
Totaal Baten	182	143	143	339	-196
Saldo baten en lasten	2.290	1.888	2.009	1.630	379
Mutaties Reserves	310	0	-40	-40	0
Resultaat	2.601	1.888	1.969	1.590	379

Verklaring van verschillen

Bedragen x k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Product Bestuursorganen	
<i>Accountant - incidenteel</i> In verband met de beëindiging van het contract met Deloitte is een vergoeding ontvangen.	25(V)
<i>Burgemeester en wethouders - incidenteel</i> Terugontvangen premie APPA-plan in verband met pensionering voormalig wethouder.	134(V)
OVERHEVELINGEN	
<i>Gemeentelijk contactcentrum (GCC) - incidenteel.</i> In het kader van de organisatieontwikkeling is in het najaar van 2014 een project gestart om een aantal verbeteringen door te voeren in het GCC. De balie is vernieuwd en er is een aantal aanpassingen doorgevoerd in de hal van het gemeentehuis. Tevens zijn de eerste verbeteringen doorgevoerd in de werkprocessen waardoor er klantgerichter wordt samengewerkt en de burgers en organisaties zoveel mogelijk direct worden geholpen. Een aantal stappen voor de ontwikkeling van het GCC, waarmee in 2016 al een begin is gemaakt, wordt in 2017 voortgezet: <ul style="list-style-type: none"> • Digitaal klantsysteem verder implementeren; • I-Burgerzaken verder implementeren en toegankelijk maken voor de burger; • Belastingen: eerste lijn vragen direct beantwoorden door de medewerkers van de receptie; • Inzet en inwerken van medewerkers in de flexibele schil om de kwaliteit van de dienstverlening te garanderen; • Opleidingen: product gerelateerde opleiding voor medewerkers burgerzaken en receptie om de deskundigheid op peil en actueel te houden. 	85(V)
<i>Accountant - incidenteel</i> Omdat Deloitte de accountantsdiensten over het boekjaar 2016 niet uitvoert is een gedeelte van het budget ongebruikt gebleven. De nieuwe accountant De Vallei voert de achterstallige werkzaamheden uit in 2017.	12(V)
<i>Budget voor de herindeling BMW - incidenteel</i> In de vergadering van 13 oktober 2016 is het voornemen tot herindeling van de gemeenten Bedum, de Marne, Winsum en Eemsum bekrachtigd. Voor de verdere uitwerking van dit besluit is per gemeente € 62.500 beschikbaar gesteld. Indien dit bedrag niet of niet volledig wordt gebruikt dan zal het niet-verbruikte deel worden overgeheveld naar 2017.	53(V)
Product Documenten en verklaringen Er zijn in 2016 meer documenten afgegeven dus ook meer leges geïnd. Er kan niet gezegd worden dat de inkomsten structureel hoger zullen zijn. Dat wisselt steeds. De	30(V)

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
oorzaak is wijziging van wetgeving. In de afgelopen jaren is er met betrekking tot reisdocumenten en rijbewijzen sprake geweest van wisselende regelgeving.	
Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijkingen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.	40(V)
Totale verschil jaarrekening en actuele begroting	379(V)

2.2 Veiligheid

Inhoud van het beleidsprogramma Veiligheid

Dit programma gaat over de brandweezorg, openbare orde en veiligheid, bijzondere wetten en crisisbeheersing/rampenbestrijding. Veiligheid is een breed begrip waar wij structureel in investeren.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Samenwerking en verbinding tussen inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners.	Doelstelling 1.

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
Wij willen een sociaal-veilige leefomgeving waarin wij samen met de inwoners werken aan een adequate brandweezorg in de gemeente De Marne.

Doelstelling 1	Een goede brandweezorg leveren in de gemeente De Marne				
Maatregel	Wij voeren onze wettelijke taken uit en vergroten het brandveiligheidsbewustzijn bij inwoners en instellingen/bedrijven in de gemeente				
Prestatie Indicator	Project 'Geen nood bij brand' uitvoeren				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Uitvoeren	Uitvoeren	Voltooien		
Toelichting	<p>De Veiligheidsregio Groningen moet goede brandweezorg leveren en de crisisorganisatie moet robuust zijn. Het bestuur van de Veiligheidsregio (dat zijn alle burgemeesters van de betrokken gemeentes) heeft hiervoor een begroting en een organisatie- en formatieplan vastgesteld.</p> <p>Met het project 'Geen nood bij brand' maken we onze burgers bewust van brandveiligheid en brandrisico's. We willen hen daarmee stimuleren om bijvoorbeeld meer rookmelders te installeren.</p> <p>35 vrijwilligers zullen vanuit de kazernes in Zoutkamp en Wehe-den Hoorn de primaire brandweezorg leveren. Het cluster 't Hogeland ondersteunt hen daarbij.</p>				
Rapportage	<p>Er zijn in 2016 door de brandweer 65 brandveiligheidscontroles uitgevoerd en 18 hercontroles. We zijn gestart met de voorlichting op scholen en er zijn twee scholen in 2016 bezocht. De overige scholen in De Marne worden in 2017 bezocht.</p> <p>Blusgroep Zoutkamp is 31 maal uitgerukt waarvan 17 maal voor brand en 14 maal voor hulpverlening. De blusgroep Wehe-den Hoorn is 40 maal uitgerukt waarvan 27 maal voor brand en 13 maal voor hulpverlening.</p>				

Doelstelling 2	De brandweer in gemeente De Marne werkt risico gestuurd, waarmee de opkomsttijd zo laag mogelijk blijft				
Maatregel	<ul style="list-style-type: none"> In kaart brengen van de daadwerkelijke opkomsttijden van de brandweer in De Marne In gebieden waar de opkomsttijden het grootst zijn, komt extra ondersteuning en gerichte voorlichting 				
Prestatie Indicator	De tijd tussen een brand en de melding verkorten en inwoners bewust maken van de aanrijtijden van de brandweer				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Uitvoeren	Uitvoeren	Voltooien		
Toelichting	<p>De brandweezorg in de gemeente De Marne is al goed, maar kan nog beter door sneller, innovatiever en slimmer te werken. Preventie en voorlichting zijn daarbij van groot belang. We leren scholen, instellingen en burgers wat zij zelf kunnen om brand te voorkomen, eerder een brand te melden en bewuster met risico's om te gaan. In 2016 richten we ons op preventie en voorlichting aan ouderen en scholen en we geven extra ondersteuning en gerichte voorlichting aan inwoners van woonkernen waar de aanrijtijd meer is dan acht minuten.</p> <p>Begin 2016 levert de Veiligheidsregio een nieuw regionaal dekkingsplan op.</p>				
Rapportage	<p>Het regionaal dekkingsplan van de brandweer is in 2016 vastgesteld. In Kruisweg is een demonstratie met voorlichting in de wijk georganiseerd (met brandweer in gesprek). Hierbij zijn de bewoners geïnformeerd over het brandverloop, de voordelen van rookmelders en opkomsttijden brandweer. Er is een open dag van de brandweer in Zoutkamp georganiseerd. Ook hier zijn de bezoekers geïnformeerd over brandveiligheid en het brandveiligheidsbewustzijn van de bezoekers is verhoogd.</p>				

Doelstelling 3	Een sociaal-veilige leefomgeving met een minimum aan criminaliteit en geweld				
Maatregel 3.1	Aanpak van geweldsincidenten heeft de hoogste prioriteit. Aangiften met geweld worden daarom met voorrang opgenomen en altijd onderzocht.				
Prestatie Indicator	In 2016 is het aantal slachtoffers van een delict waarbij geweld is gepleegd afgenomen tot 2% van het aantal geregistreerde incidenten				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Afname tot 5 % Aantal: 24	Afname tot 2 % Aantal: 32	Doorlopend	Doorlopend	Doorlopend
Toelichting	Deze maatregel gaat over alle denkbare vormen van geweld: mishandeling, huiselijk geweld, psychisch geweld, tasjesroof, bedreiging, verbaal geweld, vernieling, moord en doodslag.				
Rapportage	De toename van het aantal geweldsincidenten is vooral terug te zien in het aantal bedreigingen. Een aantal van deze zaken is toe te wijzen aan cliënten van een woonvorm waar mensen worden geplaatst die begeleid wonen.				

Maatregel 3.2	De Wet Tijdelijk Huisverbod uitvoeren				
Prestatie Indicator	Het aantal huisverboden blijft onder de 2 per jaar				
	2015	2016	2017	2018	2019
	2	1	0	0	0
Toelichting	<p>Uit cijfers van de politie blijkt dat huiselijk geweld tegenover een gezins- of familielid of een (ex)partner steeds vaker voorkomt. Dit tijt willen we graag keren, omdat slachtoffers grote en langdurige gevolgen ondervinden van huiselijk geweld.</p> <p>Het doel is om een eind te maken aan huiselijk geweld en om te voorkomen dat mensen opnieuw in de fout gaan. Slachtoffers moeten dan wel bereid zijn om aangifte te doen. Bij het uitvoeren van de Wet Tijdelijk Huisverbod wordt Steunpunt Huiselijk Geweld van Veilig Thuis Groningen ingezet.</p>				
Rapportage	Er zijn in 2016 2 huisverboden opgelegd.				

Maatregel 3.3	De politie bestrijdt verstoringen van openbare orde en veiligheid. Jongeren die overlast veroorzaken worden doorverwezen naar Bureau Halt. Jongerenwerk heeft direct contact met de jeugd. Waar nodig voert de gemeente de regie bij de aanpak van jeugdoverlast.				
Prestatie Indicator	Handhaving/daling van het aantal jeugdoverlast incidenten resp. doorverwijzingen Halt				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Jeugdoverlast: 49	Jeugdoverlast: 37			
	Verwijzing Halt: 5	Verwijzing Halt: 9			
Toelichting	<p>In 2015 waren er over het hele jaar 49 meldingen van jeugdoverlast. We streven ernaar dat er in 2016 minder meldingen zijn.</p> <p>Er zijn in 2015 5 jongeren doorverwezen naar Bureau Halt vanwege baldadigheid, diefstal, vuurwerk, heling en de leerplichtwet. We streven ernaar dat er in 2016 maximaal 4 doorverwijzingen zijn.</p>				
Rapportage	In 2016 waren er 37 meldingen van jeugdoverlast. Een daling ten opzichte van 2015. Er zijn in 2016 9 jongeren doorverwezen naar Bureau Halt vanwege schoolverzuim, vernieling, vuurwerk en ID-kaartfraude.				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

Wetgeving

- Gemeentewet
- Algemene Wet Bestuursrecht
- Wet tijdelijk huisverbod;
- Algemene Plaatselijke Verordening (APV);
- Drank- en Horecawet (DHW);
- Wet Veiligheidsregio's;
- Wet Algemene bepalingen Omgevingsrecht (Wabo);
- Arbowet;
- Besluit Rampen en Zware ongevallen (BRZO);
- Besluit Externe Veiligheid;

Beleidsdocumenten

- Integraal Veiligheidsbeleid 2011-2015;
- Uitvoeringsplan Integraal Veiligheid 2015;
- Handboek Huisverbod uitvoering burgemeesterstaken regio Groningen (juni 2009);
- Convenant Alcohol & Jongeren;
- Preventie- en Handhavingsplan;
- Evenementenbeleid (2005);
- Strategische koers Brandweer en (multi) Crisisbeheersing Veiligheidsregio Groningen 2014-2016.
- Incidentbestrijdingsplan Waddenzee 2011;

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€					
Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Brandweezorg en rampenbestrijding	823	823	847	813	34
Openbare orde en veiligheid	152	176	176	157	18
Totaal Lasten	976	998	1.022	970	52
Brandweezorg en rampenbestrijding	32		0	63	-63
Openbare orde en veiligheid	10	10	10	7	3
Totaal Baten	42	10	10	70	-60
Saldo baten en lasten	934	989	1.013	900	112
Mutaties Reserves					
Resultaat	934	989	1.013	900	112

Verklaring van verschillen

bedragen in k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Product Brandweezorg en rampenbestrijding	
<i>Verkoop brandweerkazernes - incidenteel</i> De verkoop van de brandweerkazernes aan de VRG vindt plaats in 2017 op basis van de boekwaarde op 1/1/2016. Voor de exploitatie- en de rentekosten die gemaakt zijn in 2016 is een vergoeding ontvangen.	42(V)
Daarnaast zijn er geen afschrijvingskosten geweest in 2016.	19(V)
<i>Huuropbrengsten werkplekken - structureel</i> De Veiligheidsregio Groningen (VRG) maakt gebruik van 4 werkplekken in het gemeentehuis te Leens. Hiervoor wordt een vergoeding ontvangen. Deze is niet begroot.	19(V)
Product Openbare orde en Veiligheid	
<i>Toezicht Drank en Horecawet - individueel</i> Het lag in de planning om in 2016 uitvoering te gaan geven aan extra toezicht en handhaving voor de Drank en Horecawet. Hiervoor zou extra capaciteit worden ingehuurd via de Omgevingsdienst Groningen. Door onder andere een gebrek aan Buitengewone Opsporingsambtenaren (BOA's) bij de Omgevingsdienst is hieraan geen uitvoering gegeven.	10(V)
<i>Burgernet en uitvoering veiligheidsbeleid - incidenteel</i> In 2016 is de inzet van BOA's zeer beperkt ingezet. Ter uitvoering van het veiligheidsbeleid zal dat per 2017 worden geïntensiveerd.	5(V)
Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijkingen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.	17(V)
Totale verschil jaarrekening en actuele begroting	112(V)

2.3 Verkeer en vervoer

Inhoud van het beleidsprogramma Verkeer en vervoer

Een nette en veilige openbare ruimte

De inrichting van de openbare ruimte is van groot belang voor een vitale kwalitatieve leefomgeving. Die moet schoon, veilig en groen zijn. Hiervoor stellen we beleid op en maken we beheer- en uitvoeringsplannen. In dit programma geven we aan wat we willen bereiken en wat we gaan doen aan het groen, de wegen, de openbare verlichting en bouwwerken zoals bruggen, steigers en kademuurs. Wij moeten er voor zorgen dat de inwoners zich betrokken voelen bij hun woonomgeving en daarvoor medeverantwoordelijkheid dragen.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Uitvoering geven aan ingezet beleid	Doelstelling 1 t/m 6

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
Kwalitatief vitaal houden van de leefomgeving

Doelstelling 1	Zorgen voor een goede bereikbaarheid van de gemeente, met behoud van leefbaarheid en verkeersveiligheid				
Maatregel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Participeren in het project N361Veilig (Provincie Groningen); 2. Aanleg van een weg van Ranum naar Mensingeweer; 3. Voorbereiden van maatregelen op diverse kruispunten in het tracé Mensingeweer-Menneweer; 4. Voorbereiden/uitvoeren plan van aanpak Breed verkeer Ulrum-Leens-Wehe-den Hoorn; 5. Uitvoeren van het herijkt GVVP/meerjaren uitvoeringsplan GVVP; 6. Onderhoud van bebording; 7. Opstellen meerjaren uitvoeringsplan bebording 2017-2026; 8. Zoeken naar subsidiebronnen en externe financiering pilot Agrologistiek; 9. Zoeken naar subsidiebronnen en externe financiering pilot Plattelandsmobiliteit; 10. Verkeersvoorlichting geven aan mensen in verschillende leeftijdsgroepen o.a. via samenwerking met provincie en VVN/VVN de Marne; 11. Bewoners helpen om hun eigen dorp verkeersveiliger te maken, d.m.v. de Pilot Veilig door De Marne. 				
Prestatie Indicator	Het reduceren van het aantal ongevallen ten opzichte van 2013 (44 ongevallen)				
	2015	2016	2017	2018	2019
	10%	15%	15%	20%	20%
Rapportage	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een aantal onderdelen van het project N361Veilig zijn gereed: De weg Menneweer-Lauwersoog, Ranum-Mensingeweer en het fietspad Eenrum - Baflo. De uitvoering nabij Lauwersoog is gestart. Het traject Mensingeweer-Menneweer is in voorbereiding. 2. De nieuwe weg Ranum-Mensingeweer is opgeleverd en op 15 december 2016 feestelijk geopend. 				

	<ol style="list-style-type: none"> 3. De voorbereidingen van de maatregelen op kruisingen in het tracé Mensingeweer-Menneweer zijn gestart. Bij een van de beoogde rotondes is de provincie nog bezig om gronden te verwerven. 4. Om het plan van aanpak 'Breed verkeer' uit te voeren. Er ligt een afspraak over de financiering door de Provincie. Waar mogelijk worden combinaties met andere beleidsvelden nagestreefd die de leefbaarheid in de kernen kan verhogen. In 2017 volgt verdere voorbereiding/uitwerking. 5. In 2016 heeft een herijking GVVP plaatsgevonden, een rapportage Duurzaam Veilig opgesteld en is er verder gewerkt aan het project Plattelandsmobiliteit. 6. De bebording is het afgelopen jaar onderhouden door taakveld Beheer. 7. Er is een uitvoeringsplan bebording, deze is echter nog niet verwerkt in een meerjarenplan. Dit wordt in 2017 verder opgepakt. 8. Er is gezocht naar financieringsbronnen bij provincie. Het is nog niet gelukt externe middelen te verkrijgen. In 2017 wordt verder gezocht naar financiële mogelijkheden door te onderzoeken in hoeverre Europese subsidies kunnen bijdragen. 9. Plattelandsmobiliteit is eind 2015 gestart. In 2017 wordt afronding verwacht met een scoop op mogelijkheden voor externe financiering. 10. Verkeersvoorlichting oftewel permanente verkeerseducatie is samengebracht bij de provincie met als naam Verkeerswijzer Groningen. Hierin zijn gemeenten, VVN, provincie en scholen verweven. Hierdoor is het pakket voor verkeerseducatie breder geworden en zijn er meer mogelijkheden voor scholen/groepen bewoners om deel te nemen. 11. De pilot Veilig door De Marne heeft in 2016 meerdere bewonersbijeenkomsten gehad. In enkele dorpen is een groep ontstaan die zeer gemotiveerd zijn voor het verkeersveiliger maken van hun dorp en de bewoners hierbij te betrekken. Voorjaar 2017 zal het project afgerond worden, om vervolgens te evalueren, waarbij het uitgangspunt geldt dat de successen worden meegenomen bij verdere visievorming, beleid en uitvoering.
--	---

Doelstelling 2	Zorgen voor een wegennet dat in ieder geval veilig en functioneel onderhouden is op basis van de methodiek rationeel wegbeheer				
Maatregel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wegen onderhouden; 2. Bepalen van de kwaliteit van de wegen door inspecties; 3. Opstellen meerjarenuitvoeringsplan 2017-2026. 				
Prestatie Indicator	Minimaal 80% van het wegennet is matig tot zeer goed. Percentage asfalt en elementenverharding naar kwaliteit:				
	2015	2016	2017	2018	2020
Percentage asfalt: matig tot zeer goed	85%	85%	80%	n.t.b.	n.t.b.
Percentage elementenverharding: matig tot zeer goed	88%	85%	85%	n.t.b.	n.t.b.
Toelichting	Ieder jaar brengen we de kwaliteit van onze wegen in kaart. Daarvoor zijn verschillende categorieën, van 'zeer slecht' tot 'zeer goed'. Door een taakstellende bezuiniging op wegenonderhoud zal de kwaliteit dalen. Bij een normaal onderhouden wegennet is 90% van het asfalt matig tot zeer goed. Bij elementenverharding (waaronder trottoirtegels en klinkers) is dit 93%.				
Rapportage	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het onderhoud van de wegen is uitgevoerd op basis van de overeenkomst Onderhoud De Marne 2016-2019. 2. De kwaliteit van de wegen is bepaald door een inspectie 3. Het meerjarenuitvoeringsplan is opgenomen in het plan beheren met beleid en wordt per jaar ingevuld op basis van de overeenkomst Onderhoud De Marne 2016-2019. 				

Doelstelling 3	Het bevorderen van de veiligheid van de woonomgeving door een goede openbare verlichting				
Maatregel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoering herijkt beleidsplan Openbare verlichting De Marne Duurzaam Verlicht 2015; 2. Het bepalen van de kwaliteit van de lichtmasten en armaturen; 3. Opstellen meerjarenuitvoeringsplan Openbare Verlichting 2017-2026. 				
Prestatie Indicator	Het beleid en beheer van de openbare verlichting is actueel				
	2015	2016	2017	2018	2020
	Beleid herijken	Uitvoering van beleid	Uitvoering van beleid	Uitvoering van beleid	Uitvoering van beleid
Rapportage	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het regulier beheer Openbare verlichting 2016 is voorbereid en uitgevoerd. Inwoners kunnen nu ook via internet storingen doorgeven via de applicatie publiek melden. In verband met sterk wijzigende technieken, wensen ten aanzien van het versterken van de kwaliteit donkerte en het verminderen van het energiegebruik wordt in 2017 nieuw beleid opgesteld. 2. Betrokken bij het opstellen van het meerjarenplan Openbare verlichting 2017-2026. Zoals in de risicoparagraaf verwoord, dienen ca. 370 lantarenpalen en armaturen te worden vervangen. 3. Op basis van het plan Openbare Verlichting kunnen, bij voldoende middelen, revitalisaties en reconstructies worden uitgevoerd. 				

Doelstelling 4	Het terugdringen van het energiegebruik van de openbare verlichting, in 2020 met 20% en in 2030 met 50% ten opzichte van 2013				
Maatregel	1. Vervangen waar mogelijk van conventionele verlichting door zeer energiezuinige ledverlichting; 2. Opstellen rapportage energiegebruik en kansen energiebesparing/duurzaam gebruik energie openbare verlichting.				
Prestatie Indicator	Lager energieverbruik openbare verlichting ten opzichte van 2013				
	2015	2016	2017	2018	2019
	5,7%	8,6%	11,4%	14%	
Toelichting	De gemeente De Marne wil met haar openbare verlichting voldoen aan de doelstelling van het SER-Energieakkoord: een breed gedragen akkoord over energiebesparing, duurzame energie en klimaatbeleid.				
Rapportage	1. In Lauwersoog, in de Visserijhaven, de Veerhaven en in nauwe samenwerking met de provincie Groningen is de conventionele verlichting vervangen door led verlichting. De vervangingen hebben belangrijk bijgedragen aan het verkrijgen van de nominatie Dark Skypark Lauwersmeer. 2. Opstellen van het meerjarenplan Openbare verlichting 2017-2026. Ca. 370 lantarenpalen en armaturen moeten worden vervangen (zie ook de risicoparagraaf).				

Doelstelling 5	Zorgen dat civiele kunstwerken (bruggen, beschoeiingen, kademuren en steigers) in ieder geval veilig en functioneel onderhouden zijn				
Maatregel	1. Uitvoering beleidsplan Civiele kunstwerken; 2. Bepalen van de kwaliteit van de Civiele Kunstwerken; 3. Opstellen meerjarenuitvoeringsplan 2017-2026.				
Prestatie Indicator	Minimaal 90% van de bruggen is matig tot zeer goed. Minimaal 85% van de beschoeiingen, kademuren en steigers is matig tot zeer goed. Percentages onderverdeeld naar kwaliteit:				
	2015	2016	2017	2018	2019
Percentage bruggen in de conditie van zeer goed tot en met matig	100%	95%	90%	90%	85%
Percentage beschoeiingen in de conditie van zeer goed tot en met matig	85%	65%	65%	70%	80%
Percentage steigers in de conditie van zeer goed tot en met matig	85%	85%	85%	85%	85%
Toelichting	Ieder jaar brengen we de kwaliteit van civiele kunstwerken in kaart. Daarvoor zijn verschillende categorieën (van 'zeer slecht' tot 'zeer goed'). Door een taakstellende bezuiniging op civiele kunstwerken zal de kwaliteit dalen.				

Rapportage	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het uitvoeringsplan 2016 voor de civiele kunstwerken is uitgevoerd 2. Tijdens inspectie aan de beschoeiingen is geconstateerd dat diverse zware walbeschoeiingen in een bedenkelijke staat verkeren. In de kadernota 2018-2022 zijn voor vervanging van de hier bedoelde noodzakelijke walbeschoeiing middelen gereserveerd. 3. Het beheerprogramma civiele kunstwerken is geactualiseerd, het opstellen van de jaarlijkse uitvoeringsplannen is hierop afgestemd.
------------	---

Doelstelling 6	Een optimaal beheer en onderhoud op basis van het groenbeheerplan				
Maatregel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Herijken van het beheerplan Openbare Ruimte (Groen) waaronder adoptiegroen; 2. Opstellen meerjarenuitvoeringsplan Groenonderhoud 2017-2026. 				
Prestatie Indicator	Het aantal overeenkomsten adoptiegroen neemt toe				
	2015	2016	2017	2019	2020
Overeenkomst- en adoptie-groen	22	27	32	37	42
Rapportage	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het beheerplan Openbare Ruimte (Groen) is in 2016 herijkt en vastgesteld. Het plan omvat de werkzaamheden in het openbaar groen, inclusief de arbeidsbehoefte en de middelen. De werkwijze ondergaat een verandering in de vorm van risicogestuurd werken en begeleiding van de natuur. Dit betekent niet meer cyclisch beheren, maar eerst inventariseren, daarna analyseren, welke maatregelen zijn er nodig om het gewenste beeld te krijgen. Daarna kunnen de ingrepen gefaseerd uitgevoerd worden middels een langere termijn planning. 2. Het uitvoeringsplan Groenonderhoud is opgenomen in het beheerplan Openbare Ruimte (Groen). 				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

- Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP); herijkt raad 2015;
- Meerjaren Uitvoeringsplan GVVP 2011-2015; raad november 2010;
- Wegenbeheerplan; raad december 2014;
- De Marne Duurzaam Verlicht beleidsplan openbare verlichting; raad december 2009;
- Beleidsplan bebording; raad november 2010;
- Beleidsplan Bruggen; raad oktober 2012;
- Beleidsplan Beschoeiingen, kademuren en steigers; raad november 2012;
- Groenstructuurplan; t.k.a. raad februari 2005;
- Beheerplan openbare ruimte (BOR); raad november 2008; herijkt 2013;
- Kwaliteitsplan openbaar groen; raad november 2008

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€

Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Wegen	2.259	1.653	1.773	1.836	-62
Groenvoorzieningen	1.411	1.247	1.269	1.274	-5
Bruggen	223	170	170	166	4
Watersportvoorzieningen	379	291	285	282	2
Totaal Lasten	4.272	3.362	3.498	3.558	-61
Wegen	38	10	59	78	-19
Groenvoorzieningen	18	2	2	4	-3
Watersportvoorzieningen	3	4	3	2	0
Totaal Baten	59	15	63	85	-22
Saldo baten en lasten	4.213	3.347	3.435	3.474	-39
Mutaties Reserves	-560	0	-17	-17	0
Resultaat	3.653	3.347	3.417	3.456	-39

Verklaring van verschillen

Bedragen x k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Product Wegen	
<i>Onderhoud wegen - incidenteel</i> Het budget is overschreden omdat wortels van duindoorns in de Strandweg omhoog groeiden. Dit was niet in deze mate voorzien.	36(N)
<i>Onderhoud openbare verlichting - incidenteel</i> Het budget is overschreden doordat er meer remplace (meer vervanging onderdelen verlichting) heeft plaats gevonden en doordat er meer aanrijshades zijn geweest.	31(N)
OVERHEVELING	
<i>Veilig door De Marne</i> De looptijd van dit project is van maart 2015 tot en met 30 maart 2017. Om de afronding van het project te kunnen bekostigen is overheveling van het restantbudget noodzakelijk.	4(V)
Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijkingen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.	24(V)
Totale verschil jaarrekening en actuele begroting	39(N)

2.4 Economische zaken, recreatie en toerisme

Inhoud van het beleidsprogramma Economische zaken, recreatie en toerisme

Dit programma gaat over wat de gemeente doet voor de lokale economie, in het bijzonder voor landbouw, visserij, recreatie, toerisme en overige bedrijvigheid.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Het netwerk tussen burgers en lokale bestuurders versterken. Burgers dicht bij elkaar brengen en onderlinge banden versterken.	Doelstelling 1
Bedrijven faciliteren en stimuleren in het verder ontwikkelen van producten en diensten en de promotie daarvan.	Doelstelling 2
Projecten uitvoeren die een impuls geven aan de verdere ontwikkeling van recreatie en toerisme in het Lauwersmeergebied.	Doelstelling 3

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
We willen het economisch klimaat in De Marne versterken. Ook willen we kansen en groeimogelijkheden voor het midden- en kleinbedrijf, voor recreatie en toerisme en voor landbouw en visserij benutten. Dit doen we door te verbinden en door de samenwerking te zoeken met bedrijven en ondernemers.

Doelstelling 1	Het netwerk tussen de gemeente en bedrijven en bedrijven onderling in de verschillende branches hechter maken				
Maatregel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opbouwen en onderhouden van een netwerk; 2. Organiseren van ondernemersavonden; 3. Bezoeken van ondernemersverenigingen; 4. Afleggen van bedrijfsbezoeken. 				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> • Twee keer per jaar wordt een ondernemersavond georganiseerd; • Eén keer per jaar worden de ondernemersverenigingen bezocht; • Er worden minimaal tien bedrijfsbezoeken afgelegd. 				
	2015	2016	2017	2018	2019
		2 ondernemersavonden 1 x bezoek ondernemersvereniging Minimaal 10 bedrijfsbezoeken	2 1 10		
Toelichting	<p><u>Opbouwen en onderhouden van een netwerk</u></p> <p>Om kansen te benutten worden contacten gelegd met belangenpartijen, kennisnetwerken, maatschappelijke instellingen, zoals het Midden- en Kleinbedrijf Noord (MKB-Noord), de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM), het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), Jonge Bedrijven Netwerk Groningen, Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO), Raad van Advies programma Waddenzeehavens, Stichting Hulp in nood, etc. Deze contacten zijn er in de vorm van een-op-een afspraken, netwerkbijeenkomsten, denktanksessies en informatiebijeenkomsten.</p> <p>Daarnaast zijn wij actief in het veld aanwezig en onderhouden, doorgaans meerdere keren per week, rechtstreekse contacten met ondernemers. Ook verzorgen wij de communicatie via de sociale media (Twitter en LinkedIn).</p>				

	<p><u><i>Twee keer per jaar een ondernemersavond organiseren</i></u></p> <p>Doel van de ondernemersavonden is versterking en stimulering van het ondernemersnetwerk en bruggen slaan tussen de verschillende branches. Door het vergroten en verstevigen van het ondernemersnetwerk stimuleren we nieuwe initiatieven, klantencontacten en samenwerkingsverbanden.</p> <p><u><i>Eén keer per jaar de ondernemersverenigingen bezoeken</i></u></p> <p>In De Marne is nog een aantal ondernemersverenigingen actief. Belangrijk is dat wij deze één keer per jaar bezoeken zodat we weten wat er speelt en waar de doelen van deze verenigingen liggen. Hierdoor wordt de onderlinge band versterkt en de (onderlinge) samenwerking met de ondernemers gepromoot.</p> <p><u><i>Minimaal tien bedrijfsbezoeken met de portefeuillehouder afleggen</i></u></p> <p>De portefeuillehouder legt samen met het taakveld Economische Zaken bedrijfsbezoeken af, om de band met de ondernemers te versterken en op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen in het veld.</p>
Rapportage	<p>Ondernemersvereniging:</p> <p>De ondernemers in onze gemeente zijn tegenwoordig minder georganiseerd in ondernemersverenigingen. Ondernemersbelangen in Leens is wel actief. Ambtelijk zijn een aantal vergaderingen bezocht. Bij de toeristische ondernemers is De Bende van Acht actief. Zij organiseren bedrijfsbezoeken. Ook de Stichting Promotie Waddenland (SPW) organiseert ondernemersbijeenkomsten. In 2016 heeft dit geresulteerd in een samenwerking tussen de agrarische ondernemers en SPW. Samen onderzoeken ze of het mogelijk is om toeristen kennis te laten maken met het boerenleven. Het doel hierbij is om een route te realiseren waar agrarische bedrijven bezocht kunnen worden.</p> <p>Ondernemersavonden: (2 bezoeken)</p> <p>Op 8 februari 2016 hebben we in Hotel Klooster een ondernemersavond georganiseerd. De Economic Board heeft zich daar gepresenteerd en de ondernemers op de hoogte gebracht van de mogelijkheden.</p> <p>Op 23 september 2016 hebben we een open dag Bedrijvenpark De Marne georganiseerd in samenwerking met House of Design. Zij hebben informatie verstrekt over hun project 'We gaan het meemaken'.</p> <p>Bedrijfsbezoeken: (10 bezoeken)</p> <p>We hebben dit jaar diverse bedrijfsbezoeken gedaan. We hebben een aantal bedrijven bezocht met de portefeuillehouder maar ook met het gehele college op locatie geweest bij Vereniging Huiseigenaren Suyderoogh, Heiploeg, Shipyard, Telson). Als gemeente hebben we daarnaast overleg met LTO De Marne en met de Denktank.</p>

Doelstelling 2	Bedrijven faciliteren en stimuleren om producten en diensten te ontwikkelen en te promoten				
Maatregel	1. Via de stichting Promotie Waddenland uitvoering geven aan toeristische informatievoorziening en regiomarketing; 2. Actief inspelen op vragen van ondernemers; 3. Daar waar mogelijk meewerken/ondersteuning bieden aan promotionele acties.				
Prestatie Indicator	Het aantal toeristische overnachtingen neemt jaarlijks toe met 5%				
	2015	2016	2017	2018	2019
		5%	5%	5%	5%
Toelichting	<p><u>Toeristische informatievoorziening en regiomarketing</u> De gemeente heeft samen met toeristische ondernemers de Stichting Promotie Waddenland opgericht. Die stichting voert ons Beleidsplan Recreatie en Toerisme uit. Zij zorgen voor de regiomarketing en voorzien toeristen van informatie. Ze werken daarbij samen met Marketing Groningen en de toeristische ondernemers.</p> <p><u>Actief inspelen op vragen van ondernemers</u> Ondernemers die zich willen vestigen of verder ontwikkelen komen vaak met vragen bij de gemeente. De gemeente geeft hun informatie en heeft een adviserende rol. Hierbij valt te denken aan adviseren over bestemmingsplannen, mogelijkheden voor vestiging, over subsidiemogelijkheden en het leggen van verbindingen met andere organisaties, bedrijven en kennisinstellingen.</p> <p><u>Promotie-acties</u> Wij geven zo veel mogelijk ruchtbaarheid aan onze diensten via sociale media als Twitter en LinkedIn. We onderhouden onze netwerken en nodigen mensen uit voor evenementen als de Werelderfgoedtentoonstelling, Het Werelderfgoedweekend, de Colin Archer Memorail Race, Dag van de Garnaal en Garnalenparty.</p>				
Rapportage	De gemeente heeft goede contacten met de Stichting promotie Waddenland in de vorm van bestuurlijk- en ambtelijk overleg. Daar waar het mogelijk is faciliteren we organisaties bij aanvragen van subsidies en verwijzen door naar de NOM en Economic Board. Ook faciliteren we bij de aanvragen richting het Waddenfonds.				

Doelstelling 3	Impuls geven aan de verdere ontwikkeling van recreatie en toerisme in het Lauwersmeergebied				
Maatregel	1. Uitvoering geven aan PROLoog; 2. Initiëren van en meewerken aan kansrijke economische en toeristische/recreatieve projecten.				
Prestatie Indicator	Het realiseren van projecten zoals opgenomen in het programma PROLoog (zie hiervoor programma Leefomgeving).				
	2015	2016	2017	2018	2019
Toelichting	<p><u><i>Uitvoering geven aan PROLoog</i></u></p> <p>Met het Plan voor Regie en Ruimtelijke Ontwikkeling Lauwersoog (PROLoog) werken we aan de gebiedsontwikkeling rond Lauwersoog en het Lauwersmeer. Deze kent twee pijlers die elkaar versterken. Enerzijds de visserijsector, anderzijds recreatie en toerisme. In programma 9 wordt nader ingegaan op het programma PROLoog.</p> <p><u><i>Initiëren van kansrijke economische en toeristische/recreatieve projecten</i></u></p> <p>Wij werken actief mee aan de voorbereiding en/of uitvoering van projecten als Kiek over Diek, Waddenwandelen en diverse projecten van de Stichting Historische Visserij Zoutkamp (bijvoorbeeld de bouw van een vissershuisje, een kalkoven en een kaap).</p>				
Rapportage	<p>In 2016 is het grootste deel van het project Kiek over Diek afgerond. Het project is afgesloten met het Over de Vloed festival. Dit heeft goede promotie opgeleverd. We streven er naar om langs de Waddenkust de festivals te verbinden.</p> <p>Het Nationaal Park Lauwersmeer heeft de status van Dark Sky Park gekregen. Dit zorgt voor nieuwe impulsen voor het gebied en hiervoor heeft de gemeente contacten met Feel the Night en Staatsbosbeheer.</p> <p>Het project Lauwersom is opgestart in 2016.</p>				

Doelstelling 4	Impuls geven aan de verdere ontwikkeling en verduurzaming van de visserijsector				
Maatregel	1. Inzetten op een vervolg van het project North Sea Fish, met name gericht op het behoud van de 'aanjager innovatieve visserij'; 2. Samen met andere partners bewerkstelligen dat het Westgat op voldoende diepte wordt gehouden; 3. Onderzoek naar de mogelijkheden van een verdere samenwerking tussen Groninger Seaports en de Exploitatiemaatschappij Haven Lauwersoog.				
Prestatie Indicator	In overleg met de provincie wordt gezocht naar financiering voor het behoud van de 'aanjager innovatieve visserij'				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren			
Toelichting	<p><u><i>Aanjager innovatieve visserij</i></u></p> <p>Tot 1 januari 2015 was de gemeente De Marne trekker van het project North Sea Fish (NSF). Aan dit project werkte ook een 'aanjager innovatieve visserij' mee. Deze heeft het contact tussen vissers op Lauwersoog en Zoutkamp bevorderd.</p> <p>Daarnaast is de visserij op de Waddenzee in meerdere beleidsdocumenten beter tot zijn recht gekomen. Dat is toe te schrijven aan de contacten die de aanjager heeft met het Waddenfonds, de Waddenacademie, het Regie College Waddenzee, de Coalitie van Waddenzeehavens, de gemeente en de provincie. Hierdoor zijn subsidieaanvragen die gericht zijn op innovatie in de visserijsector gehonoreerd.</p>				

	<p>Nu het project NSF is gestopt proberen we samen met de provincie Groningen om de functie van 'aanjager innovatieve visserij' te behouden tot de visserijsector hier zelf in voorziet.</p> <p><u>Westgat</u></p> <p>Samen met de provincie Groningen, Friesland, Rijkswaterstaat en de EHL heeft de gemeente De Marne opdracht gegeven voor het opstellen van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) voor het openhouden van het Westgat. In dit onderzoek worden diverse maatregelen die getroffen kunnen worden (bijvoorbeeld baggeren) afgezet tegen de effecten en opbrengsten van deze maatregelen. Het onderzoek is nodig om het Westgat aan te kunnen wijzen als officiële vaarroute. Bovendien vormt het de basis voor een eventuele opdracht aan Rijkswaterstaat om te gaan baggeren.</p> <p><u>Samenwerking Groninger Seaports en EHL</u></p> <p>Op dit moment werken Groninger Seaports en EHL al op een aantal terreinen samen. Beide organisaties worden ook geleid door de zelfde directeur. Samen met de andere aandeelhouders van de EHL wordt onderzocht in hoeverre deze samenwerking verder uitgebouwd kan worden, wat hiervan de voor- en nadelen zijn en op welke wijze deze samenwerking dan vorm kan krijgen.</p>
Rapportage	<p>In 2016 is er een 'aanjager visserij' aangesteld, met een contract tot maart 2017. Het onderzoek naar het Westgat is uitgevoerd. Samen met de provincie is sterk ingezet om het Westgat open te houden. In februari 2017 is door het Ministerie akkoord gegeven voor het baggeren.</p>

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

- Beleidsvisie Recreatie en Toerisme (2013)
- PROLoog, plan voor regie en ruimtelijke ontwikkeling Lauwersoog (2011)
- Koers op het Lauwersmeer (2013)

Meting

Kengetallen	Resultaat 2015	Streefwaarde 2016	Resultaat 2015
Aantal overnachtingen (aanslag toeristenbelasting)	210.000	275.000	220.000
Bedrijfsbezoeken	15	10	8

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€

Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
EZRT, beleid en beheer	304	349	356	382	-25
Totaal lasten	304	349	356	382	-25
EZRT, beleid en beheer	3	7	7	8	-1
Totaal baten	3	7	7	8	-1

Saldo baten en lasten	301	342	349	373	-24
------------------------------	------------	------------	------------	------------	------------

Mutaties Reserves					
--------------------------	--	--	--	--	--

Resultaat	301	342	349	373	-24
------------------	------------	------------	------------	------------	------------

Verklaring van verschillen

Bedragen * k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Product EZRT, beleid en beheer	
<i>Visserijbeleid - incidenteel</i> De overschrijding is ontstaan door de bijdrage die de gemeente De Marne heeft betaald aan de gemeente Dongeradeel ten behoeve van de financiële afhandeling van het ontslag van de vorige directeur EHL.	46(N)
OVERHEVELINGEN	
<i>Visserijbeleid</i> Om de visserijbranche te stimuleren en te innoveren heeft de gemeente De Marne een aanjager visserij aangesteld. De werkzaamheden van de aanjager visserij gaan door tot maart 2017.	4(V)
Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijkingen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.	18(V)
Totale verschil jaarrekening en actuele begroting	24(N)

2.5 Onderwijshuisvesting en Educatie

Inhoud van het beleidsprogramma Onderwijshuisvesting en Educatie

Dit programma beschrijft wat de gemeente doet op het gebied van onderwijshuisvesting en educatie. Naast het verzorgen van adequate huisvesting voor scholen gaat het hier over onze inspanningen op het gebied van peuterspeelzaalwerk, kinderopvang, leerlingenvervoer en integrale kindcentra

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
We investeren in maatregelen voor de fysieke- en sociale pijler in het Woon- en Leefbaarheidsplan	Doelstelling 1 en 2
We investeren in integrale kindcentra	Doelstelling 1 en 3

Overzicht programma

We investeren samen met de schoolbesturen in onderwijsgebouwen waarin ruimte is voor andere functies. We stimuleren de ontwikkeling van integrale kindcentra, waarin scholen, peuterspeelzaalwerk en kinderopvang met elkaar samenwerken. Waar nodig verzorgen we het vervoer van leerlingen die binnen de doelgroep vallen.

Doelstelling 1	Onze schoolgebouwen, peuterspeelzalen en kinderopvang voorzieningen moeten van goede kwaliteit zijn				
Maatregel 1.1	We houden dan wel brengen de basisscholen in goede staat				
Prestatie Indicator	Zorgen voor goede huisvesting van scholen				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Actualiseren IHP	Uitvoeren IHP	Uitvoeren IHP	Uitvoeren IHP	Uitvoeren IHP
Toelichting	In 2015 heeft de gemeenteraad het geactualiseerde Integraal Huisvestingsplan (IHP) voor scholen vastgesteld. In het IHP staat welke investeringen de gemeente en de scholen tot en met 2019 doen om goed gehuisvest te zijn. In 2016 starten we met uitvoeren van het IHP volgens planning.				
Rapportage	Het Integraal Huisvestingsplan is in 2016 volgens planning uitgevoerd.				

Maatregel 1.2	Handhaving Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen				
Prestatie Indicator	Alle voorzieningen voor kinderopvang moeten voldoen aan de gestelde kwaliteitseisen. Als zij dat niet doen, dan treden wij handhavend op.				
	2015	2016	2017	2018	2019
		100% van de voorzieningen voldoen aan de kwaliteitseisen	100% van de voorzieningen voldoen aan de kwaliteitseisen	100% van de voorzieningen voldoen aan de kwaliteitseisen	100% van de voorzieningen voldoen aan de kwaliteitseisen
Rapportage	In 2016 heeft de gemeente niet handhavend op hoeven treden. De onderwerpen die na inspectie van de GGD niet op orde bleken te zijn, konden na "overleg en overreding" worden opgelost. Overleg en overreding is een tussenstap voorafgaand aan een officieel handhavingstraject.				

Maatregel 1.3	Peuterspeelzaalwerk De Marne uitvoeren				
Prestatie Indicator	Zorgen voor toegankelijk peuterspeelzaalwerk				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Huidige locaties in stand houden	Huidige locaties in stand houden		
Toelichting	Peuterspeelzaalwerk creëert optimale ontwikkelingskansen voor kinderen van twee tot vier jaar. De Stichting Peuterspeelzaalwerk De Marne voert het peuterspeelzaalwerk op zeven locaties binnen onze gemeente uit en krijgt daar subsidie voor.				
Rapportage	In 2016 Peuterspeelzaalwerk De Marne het peuterspeelzaalwerk op 7 locaties goed uitgevoerd. In 2016 is begonnen met de voorbereidingen van het Integraal Kindcentra Eenrum.				

Maatregel 1.4	Continueren en verbeteren van het aanbod Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)				
Prestatie Indicator	VVE resultaten volgen op de basisschool				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Doelgroepbereik minimaal 85%	Doelgroepbereik minimaal 85%	Doelgroepbereik minimaal 85%	Doelgroepbereik minimaal 85%
Toelichting	Doelgroepkinderen volgen maximaal een jaar lang extra dagdelen Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). Het doel van VVE is de ontwikkeling van kinderen spelenderwijs te bevorderen en taalachterstanden weg te werken. Zo maken zij een goede start op de basisschool. We willen alle kinderen die dat nodig hebben VVE kunnen bieden.				
Rapportage	De resultaten van de Voor- en Vroegschoolse Educatie op de basisschool volgen wij, zodat we de VVE kunnen continueren en verbeteren waar nodig. De resultaten van de VVE over 2016 zijn nog niet bekend op het moment van schrijven van de jaarstukken 2016.				

Doelstelling 2	Leerlingen moeten aanspraak kunnen maken op leerlingenvervoer				
Maatregel 2.1	We voeren het leerlingenvervoer uit. Zie ook programma 7.2				
Prestatie Indicator	Leerlingen binnen de doelgroep worden vervoerd naar school				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Klant-tevredenheids onderzoek: minimaal een 7,5	Klant-tevredenheids onderzoek: minimaal een 7,5	Klant-tevredenheids onderzoek: minimaal een 7,5	Klant-tevredenheids onderzoek: minimaal een 7,5
Toelichting	In mei 2015 is er een klanttevredenheidsonderzoek naar het leerlingenvervoer uitgevoerd in de regio Noord-Groningen. Het algemeen rapportcijfer was met een 7,8 gelijk aan 2014. We streven ernaar om in 2016 de kwaliteit en tevredenheid op tenminste hetzelfde niveau te houden. Jaarlijks wordt er een cliënttevredenheidsonderzoek uitgevoerd.				
Rapportage	In het 2e kwartaal 2016 is er een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd. Het algemene cijfer voor cluster Noord-Groningen bedraagt een 7,6. Specifiek voor de gemeente De Marne is het cijfer een 8,5.				

Doelstelling 3	We stimuleren de ontwikkeling van integrale kindcentra				
Maatregel 3.1	Stimuleren ontwikkeling integrale kindcentra				
Prestatie Indicator	Bijdrage aan Kennisplatform Kindvoorziening				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Actualiseren IHP	voorbereiden realisering IKC's	realisering 1 IKC	realisering 2 IKC's	
Toelichting	De afgelopen drie jaar heeft De Marne bijgedragen aan het Kennisplatform Kindvoorzieningen Noord-Groningen. Dit platform heeft in De Marne mede geleid tot initiatieven voor een kindcentrum in zowel Leens als Eenrum. Plannen hiervoor zijn in het IHP 2015 door de gemeenteraad vastgesteld. Ook in 2016 zullen wij de voorbereidingen treffen om in 2017 en 2018 een IKC te realiseren.				
Rapportage	In 2016 is de ontwikkeling van integrale kindcentra gestimuleerd. Zowel in Leens als in Eenrum zijn initiatieven gestart voor de totstandkoming van een kindcentrum. Dit verloopt volgens de planning.				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

Wetgeving

- Wet op de Jeugdzorg;
- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo);
- Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (OKE);
- Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen;
- Wet op het Primair Onderwijs;
- Wet op het Voortgezet Onderwijs;
- Leerplichtwet.

Beleidsdocumenten

- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente De Marne 2012;
- Verordening ruimte- en inrichtingseisen peuterspeelzalen gemeente De Marne 2011;
- Beleidsregels handhaving Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen gemeente De Marne 2014;
- Wmo Beleid BMW 2015-2018;
- Integraal huisvestingsplan De Marne;
- Waddenmodel;
- Beleidsnotitie Doelgroepen bepaling en toeleiding VVE in de BMW gemeenten;
- Samenwerkingsconvenant Centrum voor Jeugd en Gezin Noord-Groningen
- Verordening leerlingenvervoer 2011.

Kengetallen

	2013	2014	2015	2016
Aantal peuterspeelzalen	7	7	7	7
Aantal kinderdagverblijven	4	4	4	4
Aantal buitenschoolse opvang	2	2	2	2
Aantal gastouders	32	33	29	25*
Doelgroepbereik VVE	64,3%	85%	nmb**	nmb*
Aantal jeugdsozen en hangplekken	6	7	7	7

* Peildatum 14-2-2017

** Doelgroepbereik VVE nog niet bekend i.v.m. lopend jaar.

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€					
Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Onderwijshuisvesting	749	681	707	590	117
Educatie	686	694	676	641	36
Totaal lasten	1.435	1.375	1.383	1.231	152
Onderwijshuisvesting	70	0	19	16	3
Educatie	26	47	18	21	-3
Totaal baten	96	47	37	37	0
Saldo baten en lasten	1.339	1.329	1.346	1.194	153
Mutaties Reserves	147	0	-32	-32	0
Resultaat	1.486	1.329	1.315	1.162	153

Verklaring van verschillen

Bedragen * k €	
Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Product Onderwijshuisvesting	
<i>Beheer en onderhoud onderwijshuisvesting - incidenteel</i> In verband met compensatie van de OZB betalingen door het primaire en voortgezet onderwijs over zowel 2015 en 2016 wordt het hiervoor geraamde budget overschreden.	30(N)
<i>Beleid huisvesting bijzonder basisonderwijs - incidenteel</i> De kapitaallasten zijn lager dan begroot doordat de uitgaven van de onderstaande investeringen later plaats vinden:	203(V)
<i>GKC Leens</i> Het bouwplan is in voorbereiding en de verwachting is dat in 2017 met de bouw gestart zal worden.	

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
<p><i>PC school Ichthus Zoutkamp</i> In het proces om de beide Zoutkamper scholen om te vormen tot een samenwerkingschool tussen VCPO en L&E is in 2016 op onderwijskundig gebied onduidelijkheden ontstaan waardoor ook de voorbereiding op de bouwkundige aanpassing aan het schoolgebouw vertraging heeft opgelopen. De onduidelijkheden zijn weggenomen zodat in 2017 kan worden gestart met het aanpassen van het schoolgebouw.</p> <p><i>Verbouw Gymlokaal Ulrum</i> De voorbereiding is in 2016 gestart en de daadwerkelijke uitvoering start in voorjaar 2017.</p> <p>BESTEMMINGSRESERVES</p> <p><i>Sluiting gymlokaal Wehe-den Hoorn</i> In verband met de sluiting van de gymzaal in Wehe-den Hoorn is een tegemoetkoming in de vervoerskosten uitbetaald. Voor de dekking van deze kosten is een bestemde reserve gevormd.</p> <p><i>Planmatig onderhoud speelterreinen</i> Op grond van het besluit van de raad d.d. 15 oktober 2013 nr. 7 wordt het positieve saldo gestort in de bestemde reserve speeltoestellen, met de restrictie dat de stand van de reserve niet hoger mag zijn dan k€ 20.</p>	<p>40(N)</p> <p>4(V)</p>
<p>Product Educatie</p> <p><i>Organisatie leerlingenvervoer</i> Hoewel het budget structureel is verlaagd blijft, doordat er minder ouders een beroep hebben gedaan op de regeling leerlingenvervoer dan is voorzien in de begroting, een gedeelte van het budget ongebruikt.</p>	<p>20 (V)</p>
<p>Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijking zorgen samen voor een restant verschil.</p>	<p>4(N)</p>
<p>Totaal verschil jaarrekening en actuele begroting</p>	<p>153(V)</p>

2.6 Sport, kunst en cultuur

2.6.1 Sport

Inhoud van het deelprogramma Sport

Sporten is gezond. Niet alleen gezond voor lichaam en geest, maar je onderhoudt er ook je sociale contacten mee. We vinden sport dan ook belangrijk voor de sociale binding in de gemeente en voor het welbevinden van onze burgers. De gemeente De Marne biedt haar inwoners, met speciale aandacht voor jeugd en ouderen, gevarieerde sport- en bewegingsactiviteiten aan.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Verbanden in en tussen de dorpen versterken	We kijken samen met de inwoners hoe we onze burgers actief aan het sporten krijgen.

Overzicht deelprogramma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
<p>De gemeente De Marne wil voor haar inwoners en derden een gemeente zijn waar het prettig recreëren en wonen is. Daarom bieden wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • diverse sportaccommodaties; • sportstimulering; • nieuwe initiatieven op het gebied van sport, onderwijs en welzijn; • ondersteuning van sportverenigingen; • hulp bij het leggen van verbindingen met andere organisaties.

Doelstelling 1	Het bevorderen van sportbeoefening in zowel georganiseerd als ongeorganiseerd verband				
Maatregel	1. Beheren en onderhouden van sportaccommodaties (samen met gebruikers); 2. Inzetten van een buurt-sportcoach.				
Prestatie Indicator	Aantal deelnemers aan sport- en beweegactiviteiten groeit				
	2015	2016	2017	2018	2019
	750	850	900	900	900
Toelichting	Sport en bewegen zijn populaire vormen van vrijetijdsbesteding. Dat heeft diverse positieve maatschappelijke effecten. Zo kan lichaamsbeweging een middel zijn voor integratie, gezondheidsbevordering, ontplooiing en zelfredzaamheid.				
Rapportage	Het beheer en onderhoud betreft met name de accommodaties op de voetbalvelden. Via een eerder afgesloten convenant zijn met de gebruikers afspraken gemaakt en dit verloopt naar tevredenheid. Het contract voor de inzet van een buurtsportcoach loopt t/m 31 december 2017. Zijn activiteiten vormen een doorlopende lijn en gesteld kan worden dat de animo voor deelname aan de activiteiten goed is.				

Doelstelling 2	Meer sportverenigingen vervullen een actieve, maatschappelijke rol. Daarmee leveren zij een positieve bijdrage aan de leefbaarheid in het dorp.				
Maatregel	Verzorgen binnen- en buitenschoolse activiteiten door buurt-sportcoach				
Prestatie Indicator	Aantal verenigingen die een actieve maatschappelijke rol vervullen				
	2015	2016	2017	2018	2019
	16	17	18	19	20
Toelichting	In 2014 ging in Leens de 'Open Club Leens' van start. Het doel hiervan is om samenwerking, versterking en kennisuitwisseling tussen verschillende verenigingen en organisaties te stimuleren. Ook in enkele andere dorpen zijn vergelijkbare initiatieven gestart. Het is van belang dit blijvend te bevorderen.				
Rapportage	De 5 voetbalverenigingen zijn bezig met het opstellen van een gezamenlijke notitie "Meer dan voetbal alleen.....". Doelstellingen zijn o.a. voortbestaan van de verenigingen en de leefbaarheid van de dorpen. Andere uitgangspunten zijn o.a. samenwerking met andere verenigingen en organisaties binnen de kernen, meer gebruik laten maken van de voetbalfaciliteiten. Het concept is begin 2017 met de verantwoordelijke portefeuillehouder besproken.				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

- (concept) Integraal activiteitenplan 2014
- Nota Lokaal gezondheidsbeleid "Gezondheid, Welzijn en welbevinden".

Kengetallen

	2015	2016	2017
Gemeentelijke accommodaties in onderhoud gemeente:			
complex voor voetbal (excl. trapveldjes)	5	5	5
zwembad	1	1	1
gymnastiek lokalen / sporthallen	7	6*	6

*Wehe-den Hoorn is gesloten.

2.6.2 Kunst en cultuur

Inhoud van het deelprogramma Kunst en cultuur

Dit programma gaat over het opzetten en in stand houden van voorzieningen op het gebied van kunst en cultuur. Daaronder verstaan we ook sociaal-culturele voorzieningen die maatschappelijke participatie en de leefbaarheid in de dorpen vergroten.

Overzicht deelprogramma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! Wat hebben we bereikt?
We willen een veelzijdige gemeente zijn waarin een stimulerend kunst- en cultuurklimaat heerst. Inwoners moeten er actief en passief kunnen deelnemen aan en gebruik maken van culturele, kunstzinnige en erfgoedactiviteiten en -voorzieningen.

Doelstelling 1	Het culturele karakter van De Marne versterken en de sociale samenhang en leefbaarheid in dorpen bevorderen door sociaal-cultureel aanbod				
Maatregel	Subsidiëren en verbinden van instellingen en activiteiten op gebied van kunst en cultuur, sociaal-cultureel werk en muziekonderwijs				
Prestatie Indicator	Subsidiëren (sociaal-)culturele voorzieningen				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Subsidiëren kunst en cultuur			
		Subsidiëren sociaal-cultureel werk			
		Subsidiëren muziekonderwijs			
Toelichting					
Rapportage	Het subsidiebeleid is volgens de verordening uitgevoerd. In 2016 is uitvoering gegeven aan de herijking. Dit heeft geresulteerd in een kadernota Startnotitie, een informatiebijeenkomst met de Raad en de vaststelling van een nieuwe verordening vanaf 1 januari 2017. Om uitvoering te geven aan de samenhang op het gebied van Kunst en Cultuur zijn er afspraken gemaakt met MarneCultuur.nl				

Doelstelling 2	Een goede bibliotheekvoorziening bieden				
Maatregel	Een bibliotheekvoorziening bieden die past binnen de taakstellende bezuinigingsopdracht.				
Prestatie Indicator	Een goede bibliotheekvoorziening bieden				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren			
Toelichting	In 2016 wordt de Bibliotheekvoorziening geactualiseerd volgens de nieuwe afspraken. Hiermee geven we invulling aan het Gronings bibliotheekconcept. Biblionet gaat samenwerken met andere organisaties, met burgers en met de gemeente. Belangrijk hierin is het verbinden van organisaties en mensen aan de bibliotheek.				
Rapportage	In 2016 is uitvoering gegeven aan de nieuwe overeenkomst. Op basis van de kwartaaloverleggen met Biblionet en de werkgroep/stichting is de dienstverlening en kwaliteit conform de gemaakte afspraken uitgevoerd. In 2016 heeft de werkgroep Behoud Bibliotheek de status gekregen van een stichting. De samenwerking met de stichting, Biblionet en gemeente is op 9 maart 2016 officieel van start gegaan. De samenwerking heeft inmiddels geleid tot diverse activiteiten rondom het Ede Staal jaar en de start van ondersteuning van ouderen bij digitalisering.				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

Kengetallen

Omschrijving	2015	2016	2017
aantal toegekende subsidies kunst & cultuur en sociaal-cultureel	81	50	
aantal bibliotheekvoorzieningen	2	1	1

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€

Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Sport	830	729	775	835	-60
Kunst en cultuur	344	216	213	192	21
Totaal lasten	1.174	945	988	1.027	-39
Sport	78	46	46	91	-45
Kunst en cultuur	18	1	1	0	1
Totaal baten	95	47	47	91	-45
Saldo baten en lasten	1.079	899	941	936	5
Mutaties Reserves	-36	-18	-68	-68	0
Resultaat	1.043	881	873	868	5

Verklaring van verschillen

Bedragen * k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Product Sport	
<i>Zwembad Leens - structureel</i> In de begroting 2014 is een bezuiniging opgevoerd op het openluchtwembad De Marne. Door de overdracht van het zwembad aan de stichting en diverse energiebesparende maatregelen zoals het plaatsen van een afdekdeken en het verlagen van de temperatuur van het water, heeft dit de geleid tot lagere kosten. Daarmee is de bezuiniging gerealiseerd waardoor de taakstelling, die als stelpost in de begroting(en) is opgenomen, met ingang van 2017 is verwijderd.	50(N)
OVERHEVELING	
<i>Ijsbaan Leens - incidenteel</i> Het budget is bestemd voor de realisering van een kantine/berging bij de ijsbaan in Leens. De omgevingsvergunning is in 2015 verleend en de definitieve locatie is bekend. De verwachting is dat er in 2017 daadwerkelijk gebouwd gaat worden.	42(V)
Product Kunst en Cultuur	
OVERHEVELINGEN	
<i>Kunst en Cultuur</i> Budget is bestemd voor een subsidie verplichting ('Nacht van Electra') die is aangegaan vanuit het budget in 2016.	8(V)
Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijkingen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.	5(V)
Totale verschil jaarrekening en actuele begroting	5(V)

2.7 Sociaal Domein

Overzicht samenwerking BMWF

In onderstaande tekst gaan wij in op de gebeurtenissen binnen het sociaal domein. Deze tekst is gebaseerd op bij ons bekende informatie eind januari 2017. In 2015 zijn de decentralisaties gestart, waarna er in 2016 een doorontwikkeling heeft plaatsgevonden binnen de drie domeinen Jeugdzorg, Wmo en Participatie.

Jeugdhulp

In 2016 heeft een doorontwikkeling plaatsgevonden in het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). De organisaties binnen het CJG bieden in onze gemeenten zowel de basisondersteuning, als toegang tot gespecialiseerde jeugdhulp. De opdracht die het CJG heeft gekregen is om oplossingen zo dicht mogelijk in de eigen kracht en eigen dorpen te zoeken, en scherp zicht te krijgen wanneer gespecialiseerde hulp nodig is (de toegangsfunctie). Dit vereist zowel een brede als gespecialiseerde blik van de organisaties die het CJG vormen. Om betere sturing aan deze processen te geven is in 2016 een CJG coördinator aangesteld. Dit heeft geleid tot het leggen van de focus op het normaliseren van problemen en het organiseren van een kwalitatief goede toegang. Resultaten hiervan zijn onder andere het wegwerken van wachtlijsten en het structureren van werkprocessen.

Intensieve jeugdhulp is ook in 2016 ingekocht door de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG). De RIGG heeft de inkoop van jeugdhulp, monitoring en kwaliteitsbewaking als kerntaken. De RIGG heeft de opdracht om vooralsnog t/m 2017 de inkoop van jeugdhulp op zich te nemen. In 2016 zijn de voorbereidingen gestart om te bepalen hoe de inkoop van jeugdhulp en de overige kerntaken vanaf 2018 wordt vormgegeven. Een belangrijke opdracht van de RIGG is om te zorgen voor het soepel verlopen van de betalingen van de jeugdhulpinstellingen. In het kader daarvan is er voor gezorgd dat we zijn aangesloten op een landelijk declaratiesysteem.

Een andere belangrijke ontwikkeling die het afgelopen jaar heeft plaatsgevonden is de intensivering van contacten tussen het CJG en het onderwijs. Er zijn duidelijke afspraken gemaakt en geïmplementeerd over wanneer professionals in het CJG en in het onderwijs met elkaar contact hebben. Deze afspraken hebben er voor gezorgd dat we in meer gevallen integraal werken volgens het principe 1 gezin 1 plan.

Participatiewet

In 2016 is de nieuwe werkorganisatie Participatie Noord Groningen ontstaan. Dit is de samenvoeging van het Werkplein Noord Groningen en Ability. De vorming van de nieuwe organisatie is uitgebreid voorbereid door informatieve raadsbijeenkomsten voor de raden.

De samenvoeging moet leiden tot een nog betere toeleiding naar werk. Dit door mensen te plaatsen in 1 van de drie sporen. En daarnaast medewerkers uit de WSW zo veel mogelijk te geleiden naar regulier werk. Het doel van de nieuwe Participatiewet is om meer mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, bij voorkeur op de reguliere arbeidsmarkt, aan de slag te krijgen. Dit geldt voor de gehele breedte van de doelgroepen, maar zeker voor jongeren. Via allerlei trajecten wordt er op ingezet hen te geleiden naar werk of terug naar een opleiding.

Voor nieuwe jonggehandicapten betekent dit bijvoorbeeld dat wanneer zij nog arbeidsvermogen hebben zij niet meer zoals voorheen een beroep op de Wajong kunnen doen, maar onder de Participatiewet vallen en dus in de bijstand terecht komen. Alleen jongeren die duurzaam niet kunnen werken kunnen een beroep op de Wajong blijven doen en vallen dus onder het UWV.

Volgens het UWV is er bij jongeren echter nauwelijks sprake van dat zij duurzaam niet zouden kunnen werken. Hierdoor vindt er op dit moment een instroom van jongeren in de bijstand plaats met een enorme afstand tot de arbeidsmarkt. Dit vraagt de nodige tijdsinvestering en aandacht. Ook het realiseren van banen voor arbeidsgehandicapten in het kader van de banenafpraak voor 125.000 arbeidsgehandicapten heeft op dit moment de nodige aandacht. Verder wordt in het kader van een nieuwe uitvoeringsstructuur aandacht besteed aan de positie van het Wsw-bedrijf Ability omdat er sinds 2015 geen nieuwe mensen meer in de WSW kunnen instromen.

De raden worden ieder kwartaal geïnformeerd over onder andere de voortgang binnen dit deel van het sociaal domein door het uitbrengen van kwartaalrapportages. Tot halverwege 2016 was er sprake van een toename van het aantal mensen in de uitkeringsregelingen. Die opgaande lijn is omgebogen in een licht dalende lijn in het derde kwartaal. De cijfers over het 4^e kwartaal van 2016 zijn nog niet bekend.

Minima kunnen via de middelen die beschikbaar via het minimabeleid blijven meedoen (bijvoorbeeld sport en/of cultuur) aan de samenleving. Minimaregelingen worden bekend gemaakt via (lokale) media en de gemeentelijke websites, maar ook via Stichting Leergeld die wordt gesubsidieerd met de Klijnsmagelden.

In 2016 hebben de gemeente beantwoord aan de vraag van het ministerie om te komen tot AZC's. Later bleek dat de instroom van asielzoekers zo ver was gedaald dat extra AZC's niet meer nodig waren. In de BMW-gemeenten wordt er dan ook geen nieuw AZC gebouwd. Wel was er door de verhoogde instroom in 2015, wat een verhoogde uitstroom gaf uit de AZC's naar plekken voor statushouders. Het betreft hier veelal mensen uit Syrië en Eritrea die gehuisvest zijn in de dorpen in onze gemeenten.

Eemsmond heeft voldoen aan haar taakstelling. Voor Bedum, Winsum en de Marne was dat lastiger. Afgesproken is dan ook om ook op dit terrein meer samen te werken.

Wmo

Wmo adviesraden

In 2016 hebben we de samenwerking tussen de vijf adviesraden van de BMW-gemeenten verder versterkt. Begin 2016 hebben we een grote bijeenkomst georganiseerd voor alle leden van de adviesraden, de wethouders sociaal domein en de beleidsmedewerkers sociaal domein. Tijdens deze bijeenkomst zijn ideeën uitgewisseld over een mogelijke toekomstige rol van de adviesraden en een nieuwe werkwijze van samenwerking tussen adviesraden en gemeenten. De nieuwe werkwijze houdt in dat de adviesraden samenwerken in kernteams, die betrokken worden bij verschillende onderwerpen en namens de vijf adviesraden met de projectleiders meedenken en advies uitgeven. In de loop van 2016 hebben we de werkwijze geëvalueerd en verder ontwikkeld, om zo toe te groeien naar een nieuwe structuur voor de advisering voor Wmo en Jeugd. In 2017 wordt deze nieuwe structuur formeel vastgelegd.

Inkoop basisondersteuning

De BMW-gemeenten hebben in 2016 de inkoop van basisondersteuning (maatschappelijk werk, welzijnswerk, jongerenwerk en CJG) afgerond. Vooruitlopend op de herindeling zijn alle overeenkomsten gesynchroniseerd. Daarnaast is er een belangrijke slag gemaakt de samenhang van de ingekochte diensten. We hebben tevens een nieuwe koepelovereenkomst afgesloten met de partners van het CJG. Daarin hebben we ruimte gecreëerd om tot een betere samenwerking te komen en als gemeenten meer regie te kunnen voeren op de uitvoering. In 2017 wordt een nieuw inkoopproces opgestart om een vervolgstap te maken in de transformatie.

Toezicht Wmo

Het toezicht Wmo bestaat uit algemeen toezicht Wmo (in september 2016 gestart) en toezicht op calamiteiten en geweld (gestart op 1/1/2015). Op 1/1/2017 wordt het toezicht Wmo uitgevoerd door 2 toezichthouders van de GGD. De 2 toezichthouders zijn in contact met de Wmo-consulenten en met de andere toezichthouders in de provincie Groningen.

De eerste inventarisatie van de zorgaanbieders wordt in het eerste kwartaal van 2017 afgerond. Aansluitend wordt het toetsingskaders bijgesteld en aan de colleges aangeboden te r vaststelling. De signalen over zorgaanbieders worden op ambtelijk en bestuurlijk niveau gedeeld. Voor toezicht Wmo algemeen en calamiteiten en geweld is structureel een bedrag van € 103.680,- nodig binnen de begroting uitvoeringskosten Sociaal Domein.

Er is gestart met een overleg tussen OOV ambtenaren, de toezichthouders Wmo en de beleidsmedewerker Wmo voor een goede en snelle verbinding in geval van calamiteiten.

Actieplan mantelzorgondersteuning

In september/oktober 2016 hebben de colleges van de BMWWE gemeenten het actieplan mantelzorgondersteuning "Hoe helpen wij u te helpen?" vastgesteld. Dit actieplan is tot stand gekomen op basis van landelijke informatie, een enquête onder onze inwoners en een persoonlijk gesprek met 27 mantelzorgers uit onze gemeenten. Verder is het gebaseerd op de vier aandachtspunten (Vinden, Verbinden, Verlichten en Versterken) die naar aanleiding van de Wmo2015 door het Ministerie van VWS, in samenwerking met de VNG en Mezzo zijn opgesteld. Waardering werd in de enquête door mantelzorgers het vaakst genoemd als belangrijke vorm van ondersteuning. Naast de jaarlijkse Dag van de Mantelzorg hebben we daarom eind 2016 als blijk van waardering een cadeaubon uitgereikt aan mantelzorgers die geregistreerd staan bij onze steunpunten. Dit heeft de BMWWE gemeenten al veel nieuwe registraties van mantelzorgers opgeleverd!

Integrale dienstverlening**Wat hebben we bereikt?**

1. Er is een nieuwe organisatie gevormd voor werk en inkomen.
2. Er is een schuldhulpverleningsplan gemaakt
3. De extra middelen voor bestrijding van armoede zijn volledig ingezet. Dit is gedaan door subsidiëring van minimastichtingen en de uitreiking van de fashioncheques.
4. Bestaande en nieuwe zorgtaken zijn en blijven een aandachtspunt. Gezien de scores uit Wmo cliëntonderzoeken mag er vanuit worden gegaan dat hier op efficiënte en betaalbare wijze mee wordt omgegaan.
5. Vanuit het gezondheidsbeleid is in 2016 nader vorm gegeven aan de gezondheidsbevordering van onze inwoners. Dit onder andere door de inzet van de GIDS gelden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

1. Het cliënttevredenheidsonderzoek met betrekking tot onze dienstverlening aan onze inwoners is uitgevoerd. Het resultaat was een goede gemiddelde score.
2. Er is blijvend ingezet op de werkgeversdienstverlening. Dit wordt gedaan vanuit de Werk In Zicht (alle Groninger gemeenten en enkele gemeenten in noord Drenthe).
3. De aanbesteding voor het regionaal vervoer in Groningen en Drenthe lopen nog en zullen hun afronding krijgen in 2017.
4. Er is een uitvoeringsplan vastgesteld voor de uitvoeringsorganisatie van werk en inkomen.
5. Op basis van de evaluatie van het beleidskader 2015 is het beleidskader voor werk en inkomen voor de jaren 2016 tot en met 2018 vastgesteld.

2.7.1 Sociaal Zaken en werk

Inhoud van het beleidsprogramma Sociaal Zaken en werk

We begeleiden, door sociaal beleid uit te voeren, werkzoekenden en uitkeringsgerechtigden naar de arbeidsmarkt. Zij kunnen dan zelfstandig en zonder hulp van de overheid in hun eigen levensonderhoud voorzien. Voor inwoners die dat niet kunnen, zorgen we voor een financieel vangnet en maatschappelijke ondersteuning. We stimuleren zelfredzaamheid en actief meedoen in onze samenleving. Binnen dit programma valt ook de inburgering van nieuwkomers.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma
Uitvoering geven aan decentralisaties in het sociaal domein.
Blijvend inzetten voor de meest kwetsbaren in onze samenleving.

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen?
Onze inwoners kunnen door middel van werk duurzaam in hun eigen inkomen voorzien, bij voorkeur in onze eigen regio. We garanderen met voorzieningen een bestaansminimum voor inwoners die aantoonbaar niet in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien.

De werkzaamheden in dit programma worden uitgevoerd door Werkplein Ability.

Werkplein Ability is ontstaan uit de drie organisaties: Sociale Zaken en Werk Hoogeland, Werkplein Noord-Groningen en het werkleerbedrijf Ability.

Werkplein Ability geeft uitvoering aan de Participatiewet in de gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond. Door de krachten te bundelen, speelt deze organisatie zo efficiënt en effectief mogelijk in op wat een inwoner nodig heeft, waar het gaat om werken, meedoen en inkomen.

De werkcoaches en consultants op het werkplein in Winsum en het Leer-ontwikkelcentrum in Wehe-den Hoorn zetten zich samen in om mensen, ook met een afstand tot de arbeidsmarkt, meer bij externe werkgevers aan een baan te helpen. En als er geen mogelijkheden zijn op de locatie van het werkbedrijf in Uithuizen.

In het jaarverslag werkplein Ability 2016 (vastgesteld in de raadvergadering van 13/7/2017) zit ook de schriftelijke verantwoording van voorheen Sociale zaken en werk (SoZaWe). Omdat er echter geen aparte financiële begroting 2016 voor SoZaWe is vastgesteld wordt hieronder de financiële cijfers weergegeven.

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€

Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Inkomensvoorzieningen	4.534	4.625	5.011	5.047	-36
Reintegratie	2.413	2.394	2.379	2.240	139
Ondersteuning	409	462	481	507	-26
Totaal lasten	7.356	7.481	7.870	7.793	77
Inkomensvoorzieningen	3.592	3.598	4.034	3.961	73
Re-integratie	44		0	13	-13
Ondersteuning	3	20	5	2	3
Totaal baten	3.640	3.618	4.039	3.976	63
Saldo baten en lasten	3.716	3.863	3.831	3.817	14
Mutaties Reserves	-119	-56	154	154	0
Resultaat	3.597	3.807	3.985	3.971	14

Verklaring van verschillen

Bedragen * k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Product inkomensvoorzieningen	
<i>Wet Buig</i> Als gevolg van een toename van de incourantheid en het debiteuren risico Sociale Zaken t.o.v. jaar 2015. Wordt in de begroting geen rekening mee gehouden, is afhankelijk van het verloop van o.a. de inning van debiteuren.	59(N)
<i>Bijstand inkomensdeel - incidenteel</i> Er is een lagere "vangnet" bijdrage ontvangen dan begroot.	97(N)
BESTEMDE RESERVES	
<i>Financiële tegemoetkoming WTCG/SOZ (bestemde reserve decentralisatie)</i> Het aantal aanvragen in het kader van de financiële tegemoetkoming WTCG/SOZ is beduidend minder geweest dan aanvankelijk in de beleidsnotitie bedacht. Voorgesteld wordt dit saldo in de bestemde reserve beleid 3D te storten.	78(V)
Product re-integratie	
<i>Participatie - incidenteel</i> In 2016 is de belastingdienst op het standpunt gaan staan, dat de btw met betrekking tot persoonsgebonden trajecten niet aftrekbaar is. Hiermee is in de begroting geen rekening gehouden. Daarnaast zijn er meer werkcoaches ingezet dan begroot.	38(N)
<i>Werkvoorzieningsschap Ability - incidenteel</i> Er is geen aanspraak gemaakt op het budget ter dekking van het verlies.	147(V)

<p>Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting</p>	<p>Afwijking</p>
<p>BESTEMDE RESERVES</p> <p><i>Uitvoeringskosten participatie</i> De decentralisatie participatie brengt uitvoeringskosten met zich mee. Het budget hiervoor is gedeeltelijk ongebruikt gebleven, voorgesteld wordt dit toe te voegen aan de bestemde reserve beleid 3D.</p> <p><i>Participatie en re-integratie</i> Deze reserve diende ter dekking van toekomstige ontwikkelingen bij Ability. In 2016 heeft een begrote onttrekking plaats gevonden ter grootte van k€ 56. Voorgesteld wordt om het restant van deze reserve vrij te laten vallen.</p>	<p>43(V)</p> <p>8(V)</p>
<p>Product Ondersteuning</p> <p><i>Minimabeleid</i> Niet begroot was de overheveling van kosten kinderopvang in verband met Sociaal Medische Indicatie van kosten kinderopvang naar bijzondere bijstand, aangezien deze kosten, onderdeel vormen van bijzondere bijstand.</p>	<p>29(N)</p>
<p>Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijkingen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.</p>	<p>39(N)</p>
<p>Totale verschil jaarrekening en actuele begroting</p>	<p>14(V)</p>

2.7.2 Maatschappelijke ondersteuning en Zorg

Inhoud van het beleidsprogramma Maatschappelijke ondersteuning en Zorg

Jeugd

In 2016 heeft een doorontwikkeling plaatsgevonden in het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). De ontwikkeling op het gebied van Jeugdhulp staat beschreven onder Sociaal Domein: Overzicht samenwerking BMW (Zie 2.7)

Wmo

Onze maatschappelijke ambitie, het wenkend perspectief, is dat zoveel mogelijk inwoners actief participeren. Ieder naar vermogen en op een manier die bij hen past – als vrijwilliger, ouder, burenhulp, mantelzorger of professional. Mensen zijn actief op scholen, in de buurt, kerk of werkplaats of bij een vereniging of sportclub. Daarbij handelen we in ons doen en laten vanuit de volgende waarden:

- Gemeenschapszin: Wij hechten eraan dat mensen omzien naar elkaar;
- Participatie: Wij vinden het van belang dat inwoners deelnemen aan het sociale leven;
- Samenwerking: Wij werken samen (met inwoners, instellingen, bedrijven) vanuit een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- Vertrouwen: Wij luisteren naar inwoners en geven ruimte aan professioneel handelen;
- Gelijkwaardigheid: Maatschappelijke instellingen zien wij als gelijkwaardige samenwerkingspartners;
- Verantwoordelijkheid: Wij vinden dat inwoners zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven moeten voeren;
- Toegankelijkheid: De toegang tot hulp is laagdrempelig en daarmee voor iedereen toegankelijk;
- Keuzevrijheid: Inwoners kunnen zoveel mogelijk kiezen voor hulp die bij hun situatie past.

In onze gemeente zijn de meeste inwoners zelfredzaam en nauw verbonden met de samenleving waaraan zij actief deelnemen. Wij zorgen samen met hen voor de inwoners die ondersteuning nodig hebben.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Sturen op integrale zorg (één gezin, één plan, één regisseur)	Doelstelling 1 t/m 3
Er zijn voldoende levensloopbestendige woningen	Doelstelling 6
Er zijn voldoende randvoorwaarden voor aangepast vervoer	Doelstelling 6
Ruimte geven aan kleinschalige zorginitiatieven	Doelstelling 4
Verbinden van mensen uit nabije omgeving aan degenen die zorg nodig hebben	Doelstelling 4
Ondersteuning van inwoners die beperkt kunnen participeren	Doelstelling: 5 en 7
Versterken van onderlinge verbanden binnen en tussen dorpen	Doelstelling 4
Zoeken naar creatieve oplossingen en nieuwe initiatieven ter bevordering van leefbaarheid van dorpen (vitaliteitscoördinator)	Doelstelling 4

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
In onze gemeente zijn de meeste inwoners zelfredzaam en nauw verbonden met de samenleving waaraan zij actief deelnemen. Wij zorgen samen met hen voor de inwoners die ondersteuning nodig hebben.

Jeugd

Doelstelling 1	We treffen maatregelen om de eigen kracht van jeugdigen, ouders en hun sociale netwerk te versterken. Ook treffen we preventieve maatregelen die er voor zorgen dat zij zo weinig mogelijk specialistische ondersteuning nodig hebben.				
Maatregel 1.1	Jeugd- en jongerenwerk is georganiseerd met behulp van gespecialiseerde partij.				
Prestatie Indicator	Contractafspraken uitvoeren				
	2015	2016	2017	2018	2019
		uitvoeren			
Toelichting	We willen een kwalitatief goede leefomgeving voor kinderen en jongeren om in op te groeien. Kinderen en de gezinnen waarin ze groot worden, functioneren het beste in een gemeenschap: een sociale en pedagogische omgeving waarbinnen het goed opgroeien en opvoeden is. Voor 2016 maakt het jeugd- en jongerenwerk deel uit van het pakket aan diensten dat onder de basisondersteuning valt, waarbij we ons meer richten op preventief en resultaatgericht werken.				
Rapportage	In 2016 is het jeugd en jongeren werk uitgevoerd conform de opdracht. Er staat een goede fysieke (sozen en hangplekken) en sociale (c.q. digitale) infrastructuur van voorzieningen.				

Doelstelling 2	We ondersteunen waar nodig ouders bij het opvoeden en jongeren bij het opgroeien				
Maatregel 1.1	Het Centrum voor Jeugd en Gezin doorontwikkelen om de taken voor de basisondersteuning op een adequate manier uit te voeren				
Prestatie Indicator					
	2015	2016	2017	2018	2019
	Uitvoeren	Uitvoeren	Uitvoeren en evalueren		
Rapportage	Via het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) hebben jongeren toegang tot preventieve ondersteuning, lichte ondersteuning en intensieve ondersteuning. Het CJG stemt de ondersteuning af op de behoefte van de cliënt. De ontwikkelingen bij het CJG zijn aan het begin van deze paragraaf beschreven.				

Maatregel 2.2	Uitvoering verwijsindex Zorg voor jeugd Groningen				
Prestatie Indicator	Jongeren met meervoudige problematiek in beeld brengen d.m.v. signaleringen				
	2015	2016	2017	2018	2019
	120	140			
Rapportage	Als zorgprofessionals denken dat er sprake is van meervoudige problematiek kunnen zij dit signaleren in de Verwijsindex Zorg voor Jeugd Groningen (ZvJG). Het kan daarbij gaan om diverse opgroei- en opvoedingsproblemen. Naast de vroegtijdige signalering van hulpvragen is ZvJG bedoeld om de zorg te coördineren. Aansluiting op zo'n signaleringssysteem is verplicht. In 2016 is besloten om door te gaan met de huidige werkwijze en ZvJG meer te integreren in de basisteams van het CJG.				

Maatregel 2.3	Terugdringen aantal voortijdige schoolverlaters				
Prestatie Indicator	Aantal vroegtijdig schoolverlaters neemt af				
	2015	2016	2017	2018	2019
	1,5%	1,5%*	1,5%	1,5%	1,5%
Toelichting	Sinds een aantal jaren werkt De Marne samen met de andere zes Noord-Groninger gemeenten om het aantal voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) terug te dringen. We willen vsv'ers weer naar school of aan het werk laten gaan. Deze gezamenlijke aanpak werpt z'n vruchten af. Het aantal vsv'ers is al enkele jaren op een laag niveau. Veel leerlingen die nu dreigen uit te vallen, hebben te maken met complexe problemen. Desondanks zetten we in op een verdere daling van het aantal vsv'ers.				
Rapportage	* Het aantal vroegtijdig schoolverlaters in de regio Noord Groningen Eemmond is gemiddeld 1,5 % in schooljaar 2015-2016.				

Doelstelling 3	We zorgen voor passende hulp voor ouders en jongeren die intensieve zorg en bescherming nodig hebben				
Maatregel	De gemeente voert de intensieve ondersteuning van jeugdhulp uit				
Prestatie Indicator	We geven opdracht aan de RIGG om de flexibele en intensieve ondersteuning in te kopen en het zorggebruik te monitoren				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Uitvoeren en monitoren	Uitvoeren en monitoren	Uitvoeren en monitoren		
Rapportage	Niet alle ontwikkelings- en opvoedvragen van kinderen kunnen in de eigen leefomgeving worden opgelost. Sommige complexe problemen vragen om gespecialiseerde hulp of intensievere zorg. De ontwikkelingen bij de RIGG in 2016 zijn aan het begin van deze paragraaf beschreven.				

Wmo

Doelstelling 4	Bevorderen van sociale samenhang (in relatie tot leefbaarheid) van dorpen, met als gewenst resultaat een sterk zelf organiserend vermogen van inwoners				
Maatregel 4.1	Werkplan Vitaliteit uitvoeren, faciliteren van initiatieven van inwoners en het mogelijk maken van uitwisseling van informatie tussen dorpen, maatschappelijke partners en overheid				
Prestatie Indicator	Realisatie van werkplan Vitaliteit				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren	Uitvoeren		
Toelichting					
Rapportage	De uitvoering van het werkplan vitaliteit gebeurt door de vitaliteitscoördinator. Deze zoekt in de praktijk desgewenst de samenwerking op collega vakspecialisten om het maatwerk te kunnen leveren dat nodig is. Gedurende de periode van februari t/m augustus 2016 hebben deze werkzaamheden i.v.m. ziekte van de vitaliteitscoördinator niet kunnen plaatsvinden. Deze zijn opgevangen in de organisatie. Met ingang van half augustus is er tijdelijke vervanging van de vitaliteitscoördinator ingehuurd om de continuïteit in de afgesproken werkzaamheden te kunnen waarborgen.				
Maatregel 4.2	Woon- en Leefbaarheidsmonitor: a. monitoren van ontwikkelingen op het gebied van krimp en leefbaarheid. b. uitwisselen van informatie, zodat het de dorpen en maatschappelijke partners versterkt bij de realisatie van hun plannen.				
Prestatie Indicator	Uitvoering van het Werkplan Woon- en Leefbaarheidsmonitor 2017				
	2015	2016	2017	2018	2019
		uitvoeren	uitvoeren	uitvoeren	uitvoeren
Toelichting					
Rapportage	Er is data verzameld, geanalyseerd en gepresenteerd. De website www.dorpen.demarne.nl is overgezet naar www.marnecultuur.nl . Dit in het kader van het verleggen van het eigenaarschap. Er zijn in 2016 factsheets met feiten en cijfers per dorp gemaakt en gepresenteerd op www.marnecultuur.nl . De coördinator Vitaliteit is ingezet als 'voelspriet' en ondersteuner van dorpen. Dorpsinitiatieven kregen het verzoek tot zelfevaluatie (o.a. toegepast bij project Noabers).				
Maatregel 4.3	Steunpunt vrijwilligerswerk De Marne & Winsum				
Prestatie Indicator	Wij brengen vraag en aanbod van vrijwilligerswerk bij elkaar en we ondersteunen vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties met informatie en advies. Aantal bemiddelingen (De Marne en Winsum samen):				
	2015	2016	2017	2018	2019
	200	200	200	200	200
Toelichting					
Rapportage					

Maatregel 4.4	Faciliteren van bewonersinitiatieven en netwerken van onderlinge hulp binnen het project Noabers (2015-2017) middels advies, informatie-uitwisseling en cofinanciering.				
Prestatie Indicator	Aantal faciliteringstrajecten:				
	2015	2016	2017	2018	2019
	5	2	3		
Toelichting	De Marne is een gemeente met van oudsher een goede sociale samenhang. Toch zijn er ook groepen kwetsbaar, bijvoorbeeld omdat ze geen aansluiting bij netwerken hebben of verminderd zelfredzaam zijn. Door de veranderende bevolkingssamenstelling, het verdwijnen van voorzieningen en afname van het aantal vrijwilligers staat de leefbaarheid onder druk.				
Rapportage	Het aantal initiatieven dat een aanvraag voor de subsidie heeft ingediend, was in 2016 minder dan verwacht. Aangenomen wordt dat er teveel kaders waren en het in 2016 niet voldoende gepromoot is. In 2017 zal het project meer gepromoot worden.				

Doelstelling 5	Inwoners hebben de mogelijkheid om zelfstandig, gezond en sociaal te participeren in de samenleving				
Maatregel 5.1	Welzijnswerk inzetten, als onderdeel van de basisondersteuning				
Prestatie Indicator	Uitvoeren van het jaarplan welzijnswerk				
	2015	2016	2017	2018	2019
		uitvoeren			
Toelichting	Eind 2015 lopen de contracten van het welzijnswerk af. In 2016 worden de nieuwe contracten voor basisondersteuning, waar het welzijnswerk onder valt, uitgevoerd.				
Rapportage	Na verlenging van 2 maanden van de oude contracten, zijn de vernieuwde contracten basisondersteuning in 2016 in de BMW gemeenten uitgevoerd. Mantelzorgondersteuning is onderdeel van de basisondersteuning				

Maatregel 5.2	Faciliteren van ontmoetingspunten door middel van beschikbaar stellen van een activiteitsubsidie				
Prestatie Indicator	Aantal verzelfstandigde ontmoetingspunten:				
	2015	2016	2017	2018	2020
	4	4	4	4	4
Toelichting					
Rapportage	De ontmoetingspunten functioneren sinds 2016 allemaal zelfstandig. De financiering loopt niet meer via de welzijnsorganisatie, maar het ontmoetingspunt vraagt zelf subsidie aan.				

Doelstelling 6	Kwetsbare burgers zijn in staat om zo lang mogelijk zelfstandig in hun eigen omgeving te functioneren en deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer				
Maatregel 6.1	Inzet ketenpartners en zorgloket voor het bieden van algemene en individuele ondersteuning				
Prestatie Indicator	Jaarlijkse kwaliteitsmeting Wmo				
	2015	2016	2017	2018	2019
		uitvoeren			
Toelichting	Sinds 2015 kennen de BMW-DAL-gemeenten huishoudelijke ondersteuning niet meer toe in de vorm van uren, maar stellen zij vast wat het resultaat van die ondersteuning moet zijn. Op basis van de ervaringen in 2015 (van cliënten, gemeenten en leveranciers) stellen we daar waar nodig de afspraken met de leveranciers van huishoudelijke ondersteuning bij voor 2016. De convenanten lopen tot eind 2016, waardoor we in 2016 ook moeten bepalen hoe we daarna verder gaan. Vanwege de bezuinigingen vanuit het rijk op de huishoudelijke hulp hebben veel Nederlandse gemeenten hun beleid op huishoudelijke hulp aangepast. Jurisprudentie moet de komende tijd uitwijzen welke beleidsruimte gemeenten precies hebben.				
Rapportage	Na belangrijke uitspraken van de Centrale Raad van Beroep, hebben de BMW-DAL gemeenten hun beleid van de Huishoudelijke Ondersteuning moeten aanpassen. In plaats van indiceren op het resultaat 'schoon en leefbaar huis', wordt nu bij het indiceren gebruik gemaakt van het CIZ-protocol. Dit is een erkende objectieve maatstaf om te kunnen bepalen welke taken uitgevoerd moeten worden bij de cliënten thuis en hoe vaak. We gaan daarmee weer terug naar indiceren op uren. Cliënten weten op deze wijze beter welke ondersteuning zij mogen verwachten. In 2017 worden alle cliënten Huishoudelijke Ondersteuning geherindiceerd. Om de Wmo-loketten te ondersteunen bij deze intensieve klus, is tijdelijk extra inzet geregeld.				

Maatregel 6.2	Afstemming met lokale partners op het terrein van wonen, welzijn en zorg				
Prestatie Indicator	Uitwisseling van informatie, relevant voor monitoren en signalering ten behoeve van de voorraad woningen met zorg				
	2015	2016	2018	2018	2020
		uitvoeren			
Toelichting	Dit betreft het overleg met de Zonnehuisgroep Noord over de voorraad woningen met zorg, waarbij 2-jaarlijks ook gegevens van andere aanbieders gemonitord worden.				
Rapportage	In het kader van de verkoop van het Olde Heem is een aantal keer met de Zonnehuisgroep gesproken. Met de verkoop van het pand is er een nieuwe speler op de markt gekomen, waar ook geregeld overleg mee gevoerd zal worden. De gegevens voor de monitor zijn uitgewisseld.				

Doelstelling 7	De gemeente biedt een vangnet voor inwoners die tijdelijk niet zelfredzaam zijn en/of zorg mijden				
Maatregel	Ketenpartners inzetten (o.a. maatschappelijk werk/partners netwerk Openbare Geestelijke GezondheidsZorg (OGGZ) en integrale werkwijze hanteren				
Prestatie Indicator	Afspraken met ketenpartners nakomen				
	2015	2016	2017	2018	2019
		uitvoeren			
Toelichting	De maatschappelijke ondersteuning van individuele inwoners verloopt veelal langs verscheidene wetten en loketten. In 2016 werken we, onder de noemer Integrale Toegang Sociaal Domein, verder aan de integratie hiervan.				
Rapportage	In 2016 is met de gecontracteerde partners binnen de basisondersteuning, het ketennetwerk OGGZ, CJG en Zorgloket zorg en ondersteuning geboden aan inwoners. Via de monitoring Sociaal Domein is hierover gerapporteerd. De uitwerking van de integrale ondersteuning aan onze inwoners bevindt zich in de afrondende fase.				

Doelstelling 8	We geven op een effectieve en efficiënte manier invulling aan de decentralisaties.				
Maatregel	Continuïteit van de nieuwe zorgtaken regelen Wmo beleidsplan uitvoeren.				
Prestatie Indicator	Decentralisatie AWBZ naar de Wmo uitvoeren				
	2015	2016	2017	2019	2020
	uitvoeren	uitvoeren	uitvoeren	uitvoeren	uitvoeren
Toelichting	In 2015 hebben we allerlei taken van het rijk overgenomen. Voor deze nieuwe zorgtaken hebben we contracten gesloten met diverse partijen. Dit hebben we gedaan volgens het Ommelander Samenwerkingsmodel, dat een samenwerking met 12 Groninger gemeenten inhoudt.				
Rapportage	In 2016 is vormgegeven aan de contracten. Er zijn afspraken gemaakt over de inhoud en uitvoering tussen de gemeenten en de gecontracteerde partijen. Ook is eind 2016 de uitvoering en samenwerking van dit model geëvalueerd. In 2017 wordt besloten over de verlenging van de contracten en het model.				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

- Visie op het sociale domein, BMW gemeenten;
- Startnota 3D BMW gemeenten;
- Wmo Beleid BMW 2015-2018;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente De Marne 2015;
- Nadere regels maatschappelijke ondersteuning 2016 gemeente De Marne;
- Besluit Maatschappelijke Ondersteuning gemeente De Marne 2016;
- Jaarplan OGGZ 2014 BMW gemeenten;
- Subsidieverordening gemeente De Marne;
- Integraal Beleidskader Krimp en Leefbaarheid;
- Woon- en leefbaarheidsplan De Marne;
- Nota lokaal gezondheidsbeleid "Gezondheid, Welzijn en Welbevinden" 2013-2017.
- Samenwerken aan leefbare dorpen, visie en praktische uitgangspunten voor burgerparticipatie in de gemeente De Marne
- Project- en werkplan Woon & Leefbaarheidsmonitor
- Project- en werkplan Noabers (2014-2016)
- Procesplan Vitale Dynamiek
- Werkplan Vitaliteit 2015 (in ontwikkeling)

Kengetallen

Omschrijving	2013	2014	2015
Aantal ontmoetingspunten/dorpshuizen/ouderensozen	18	18	18

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€					
Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Algemene vz en basisondersteuning	1.300	1.721	1.842	1.669	173
Individuele voorzieningen/maatwerk	5.934	6.133	6.305	6.048	256
Totaal lasten	7.234	7.854	8.147	7.717	430
Algemene vz en basisondersteuning	142	149	149	318	-169
Individuele voorzieningen/maatwerk	192	120	120	272	-153
Totaal baten	334	269	269	591	-322
Saldo baten en lasten	6.900	7.585	7.878	7.126	752
Mutaties Reserves	11	0	-194	-194	0
Resultaat	6.911	7.585	7.684	6.933	752

Verklaring van verschillen

bedragen in k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
<p>Product Algemene voorzieningen en basisondersteuning</p> <p><i>Maatschappelijk werk - incidenteel</i> De overschrijding van de kosten voor Maatschappelijk Werk wordt veroorzaakt door de transitievergoeding (k€ 16) i.v.m. overgang per 01-07-2016 naar de nieuwe aanbieder, MJD. Daarnaast zijn de kosten van de nieuwe aanbieder voor het 2e halfjaar 2017 k€ 25 hoger en zijn er kosten gemaakt i.v.m. juridische ondersteuning bij de overstap naar de nieuwe aanbieder.</p> <p><i>Ontmoetingspunten - structureel</i> Van het budget voor de ontmoetingspunten is er k€31 overgehouden. Het budget voor 2016 was opgebouwd uit k€22 voor de ontmoetingspunten zelf en k€16 voor ondersteuning via de welzijnsorganisatie. Aangezien de meeste ontmoetingspunten al verzelfstandigd waren, was ondersteuning uiteindelijk niet meer nodig. Daarnaast beheerde de welzijnsorganisatie ook het budget voor de ontmoetingspunten. Wat zij niet hebben uitgegeven hebben ze terug gegeven aan de gemeenten.</p> <p>OVERHEVELINGEN</p> <p><i>OGGZ - incidenteel</i> OGGZ staat voor Openbare Geestelijke Gezondheidszorg. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van beleid gericht op het bevorderen van de gezondheid, veiligheid en welzijn van burgers en voor hulpverlening aan kwetsbare personen, die ondanks hun problematiek niet zelfstandig of vrijwillig hulp zoeken. Om de diverse zorg zo goed mogelijk te verlenen en af te stemmen werkt OGGZ samen met andere hulpverleningsinstanties. Vanuit de visie dat 'Iedereen met problemen recht heeft op zorg en op een wegwijzer naar passende zorg'. De GGD voert voor alle gemeenten de vangnettaken uit. Dit budget is bestemd voor de kosten van de samenwerking OGGZ gemeenten Bedum, Winsum, De Marne en Eemsmond. Het betreft een bijdrage van de centrumgemeente Groningen waarover verantwoording (2014-2017) moet worden afgelegd, waarbij de kans aanwezig is dat eventuele overschrijding van het budget terugbetaald moet worden.</p> <p><i>Gezond in de stad - incidenteel</i> 'Gezond in' is het stimuleringsprogramma om de lokale aanpak van gezondheidsachterstanden te versterken. De voor 'Gezond in de Stad' ontvangen middelen worden gebruikt om uitvoering te geven aan het project "De Marne, kerngezond!". Dit is een project dat in 2014 is gestart en vier jaar duurt. De totale omvang van de middelen bedraagt k€84 en wordt verspreid over drie kalenderjaren - 2015, 2016 en 2017- uitgegeven conform het uitvoeringsplan. Middelen die in 2016 niet zijn uitgegeven worden in 2017 alsnog uitgegeven.</p>	<p>47(N)</p> <p>31(V)</p> <p>108(V)</p> <p>8(V)</p>

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Ook in 2016 zijn HHT middelen ontvangen waarbij de voorwaarden vanuit het rijk voor besteding zijn versoepeld. Daarnaast heeft er naar aanleiding van de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 18 mei 2016 een Beleidswijziging Huishoudelijke Ondersteuning (HO) plaats gevonden: de gemeenten gaan van budgetfinanciering (vast bedrag per cliënt) terug naar financiering per uur HO. Dit leidt tot extra directe kosten en tot meerkosten als gevolg van extra her-indicaties. In het overleg van B&W dd. 14/11/2016 is besloten deze beleidswijziging en bijbehorende kosten voor zorg in natura (ZIN) te financieren uit de overheveling HHT middelen.	
BESTEMMINGSRESERVE <i>Wmo begeleiding (PGB) - incidenteel</i> De uitgaven aan de persoonsgebonden budgetten zijn lager dan begroot. Voorgesteld wordt om het resultaat te storten in de bestemde reserve beleid 3D.	105(V)
<i>Wmo begeleiding (ZIN) - incidenteel</i> De uitgaven aan de Wmo-zorg in natura budgetten zijn lager dan begroot. Voorgesteld wordt om het resultaat te storten in de bestemde reserve beleid 3D.	108(V)
<i>Pijlerpartners</i> Een deel van dit budget is niet aangesproken. Voorgesteld wordt om dit deel te storten in de bestemmingsreserve.	2(V)
<i>Fin. tegemoetkoming voorheen WTCG/CER - incidenteel</i> Dit budget is niet aangesproken. Voorgesteld wordt het resterende deel te storten in de bestemde reserve beleid 3D.	79(V)
<i>Uitvoeringskosten Wmo (3D) - incidenteel</i> Een deel van dit budget is niet aangesproken. Voorgesteld wordt om dit deel te storten in de bestemmingsreserve.	77(V)
<i>Jeugd PGB - incidenteel</i> Een deel van dit budget is niet aangesproken. Voorgesteld wordt om dit deel te storten in de bestemmingsreserve.	13(V)
<i>Jeugd ZIN - incidenteel</i> Als gevolg van het solidariteitsbeginsel bij de deelnemende gemeenten in het RIGG is het budget overschreden. Voorgesteld wordt dit deel uit de bestemde reserve te onttrekken.	138(N)
<i>Uitvoeringskosten Jeugd - incidenteel</i> Dit budget is overschreden. Voorgesteld wordt om dit deel te onttrekken uit de bestemmingsreserve.	153(N)
Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijkingen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.	56(V)
Totale verschil jaarrekening en actuele begroting	752(V)

2.8 Milieu

Inhoud van het beleidsprogramma Milieu

Samen met anderen werkt de gemeente aan een leefomgeving en een milieu waarin ook toekomstige generaties goed kunnen leven. Dat doen we door duurzaam te investeren in bodem, water, lucht en natuur, in duurzame energiebronnen en door minder energie te gebruiken. Onze ambities staan in het Klimaatbeleidsplan. We voeren ons beleid volgens dat plan uit. Daarnaast doet de gemeente haar wettelijke milieutaken. Die bestaan uit het voorkomen, beperken en terugdringen van hinder en vervuiling.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Ingezet beleid uitvoeren	Doelstelling 1 t/m 6

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
We willen onze burgers een gezond en veilig leven bieden in een aantrekkelijke leefomgeving te midden van een vitale natuur. De mondiale biodiversiteit moet onaangetast blijven en natuurlijke hulpbronnen mogen we niet uitputten. Daarvoor gaan we ons klimaatbeleid verder uitvoeren en hinder en vervuiling voorkomen, beperken en terugdringen.

Doelstelling 1	Kosten van de (afval)waterketen structureel verlagen (thema Ketenbeheer)				
Maatregel	De (afval)waterketen beter beheren				
Prestatie	Plannen uitvoeren en opstellen				
Indicator	2015	2016	2017	2018	2019
		Afvalwaterbeleidsplan BMWE/NZV uitvoeren			
Toelichting	Met het Bestuursakkoord Water hebben rijk, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven met elkaar afgesproken dat zij de kosten van de (afval)waterketen structureel gaan verlagen. Door het Afvalwaterbeleidsplan en het Uitvoeringsplan riolering uit te voeren, richten we de afvalwaterketen doelmatiger in. We stemmen riolering en zuivering beter op elkaar af en we gaan beter meten en monitoren. In samenwerking met marktpartijen gaan we innovatieve technieken toepassen.				
Rapportage	In 2016 heeft gemeente De Marne deelgenomen aan de Benchmark Rioleringszorg, wat heeft geresulteerd in de landelijke monitor gemeentelijke watertaken 2016. Daarnaast is een Uniform exploitatiemodel ontwikkeld, dat de regionale vergelijking en voortgang van kostenbesparing beter inzichtelijk maakt (regionale monitor).				

Doelstelling 2	Samenwerking tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten en Waterschap intensiveren (thema Samen Sterker)				
Maatregel	Kennis en capaciteit van andere gemeenten en het Waterschap gebruiken				
Prestatie Indicator	Plannen uitvoeren en opstellen				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Deelnemen aan het Waterteam BMW/NZV	Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV uitvoeren	Deelnemen aan het Waterteam BMW/NZV	Deelnemen aan het Waterteam BMW/NZV	Deelnemen aan het Waterteam BMW/NZV
Toelichting	De samenwerking tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten en het Waterschap kan beter. We moeten vooral slimmer gebruik maken van elkaars kennis en capaciteit. Met het uitvoeren van het Afvalwaterbeleidsplan en het Uitvoeringsplan riolering geven we vorm aan die samenwerking. Dit moet leiden tot beter riool- en zuiveringsbeheer. Een voorbeeld daarvan is het gezamenlijk onderhoud van gemalen.				
Rapportage	<p>Met de gemeenten Bedum, De Marne, Winsum, Eemsmond en Waterschap Noorderzijlvest werken we samen aan de volgende projecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Optimalisatiestudie van het afvalwatersysteem; - Ecoscans riooloverstorten (waterkwaliteit); - Gezamenlijk baggerbestek; - Gezamenlijk baggerplan; - Waterkaart BMW Online; - Uniform beleid voor niet-chemische onkruidbestrijding; - Communicatie overgang naar niet-chemische onkruidbestrijding. <p>In de regionale samenwerking (Waterketen Groningen-Drenthe) werken we samen aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Businesscase gezamenlijk Gegevensbeheer; - Businesscase gezamenlijk Meten en Monitoren. 				

Doelstelling 3 Kosten van het rioolstelsel verlagen (thema Maatschappelijke Trends)					
Maatregel	Gebruik maken van de meest actuele inzichten in de bevolkingssamenstelling, technieken, marktwerking en lozingsgedrag				
Prestatie Indicator	Plannen uitvoeren en opstellen				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Afvalwaterbeleidsplan BMWV/NZV uitvoeren			
		Uitvoeringsplan riolering 2016 uitvoeren			
		Uitvoeringsplan riolering 2017-2026 opstellen			
Toelichting	Het rioolstelsel zoals we dat nu kennen is tientallen jaren geleden aangelegd. De maatschappij is sindsdien behoorlijk veranderd. Zo is de bevolking heel anders samengesteld, zijn er allerlei nieuwe technieken en zit afvalwater vol met grondstoffen die inmiddels heel waardevol zijn geworden. Door rekening te houden met deze actuele maatschappelijke trends kunnen we de kosten van het rioolstelsel verlagen.				
Rapportage	Dit thema wordt opgepakt in de regionale waterketensamenwerking. In 2016 is voor het basisonderwijs door het IVN een interactief lespakket ontwikkeld met het thema "Ons water in jouw klas". Leraren van scholen die mee willen doen worden in het schooljaar 2017/2018 getraind waarna in 2018/2019 de lessen kunnen worden gegeven. Daarnaast is een afwegingskader voor vervangen of renoveren ontwikkeld en zijn er pilots uitgevoerd met betrekking tot risicogestuurd rioolbeheer.				

Doelstelling 4 Kwalitatief goede begraafplaatsen aanbieden					
Maatregel	1. Uitvoering beleidsplan Begraven 2. Opstellen Kwaliteitsplan Begraafplaatsen				
Prestatie Indicator	Hanteren van de beeldkwaliteitsnorm				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Opstellen beeldkwaliteitsplan begraafplaatsen			
Rapportage	Het beleidsplan begraafplaatsen is in 2016 opgesteld en vastgesteld. Een deel van de voorstellen zijn in 2016 geïmplementeerd. De andere volgen in 2017. Het beeldkwaliteitsplan is in 2016 opgesteld en aangenomen. In samenwerking met Ability worden de begraafplaatsen onderhouden volgens het beheerplan.				

Doelstelling 5	Afvalinzameling, -preventie en -hergebruik verder optimaliseren				
Maatregel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren Afvalbeleidsplan 2011- 2016; 2. Opstellen afvalbeleidsplan 2017-2021; 3. Inzamelen huishoudelijk afval door B.V. Groningen Milieu; 4. Afvalstromen monitoren; uitkomsten vergelijken met andere gemeenten; 5. Afvalinzameling, -preventie en -hergebruik aanpassen aan landelijke doelstellingen (Landelijk Afvalbeheerplan; LAP2); 6. Uitvoeren van het zwerfafvalplan 2015-2022; 7. Voorlichting geven over afvalpreventie met een (twee)maandelijks nieuwsbrief in dorpskrantjes en met publicaties op de website. 				
Prestatie Indicator	Aanbod van afval beperken.				
	2015	2016	2017	2018	2019
Percentage gescheiden afval	58%	62%	65%	67%	70%
tonnen afval per jaar	5800	5600	5400	5400	5400
tonnen kunststof door nascheiding	145	147	149	151	153
Rapportage	<ol style="list-style-type: none"> 1. De uitvoering van het Afvalbeleidsplan 2011 - 2016 is afgerond. 2. In verband met het besluit tot herindelen is besloten een grondstoffenbeleidsplan te schrijven dat gericht is op de BMW gemeenten. Afronding vindt plaats in 2017. 3. Het huishoudelijk afval wordt sinds medio 2014 ingezameld door B.V. Groningen Milieu. Ook in 2016 is dit naar tevredenheid uitgevoerd. 4. Jaarlijks worden de cijfers gemonitord door het CBS en binnen de afvalgemeenten Loppersum, Winsum, Eemsmond en De Marne. In het grondstoffenbeleidsplan zal ook een vergelijking komen van de BMW gemeenten. 5. De doelstelling van LAP2 zijn verwerkt in het afvalbeleidsplan en de doelstelling van LAP3 worden meegenomen in het grondstoffenbeleidsplan. 6. Het zwerfafvalplan is in 2015 in uitvoering gegaan en loopt door tot en met 2022. De subsidie en de inzet zorgen er voor dat er minder zwerfafval bij de hotspots is. 7. Vanuit het samenwerkingsverband is voorlichting gegeven over het Afvalbeheer Noord Groningen en de informatie is gepubliceerd in de Ommelander Courant. 				

Doelstelling 6	Het Klimaatbeleidsplan uitvoeren				
Maatregel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren van de Energievisie Leens => energiebesparende maatregelen voor het gemeentehuis en het zwembad uitvoeren; 2. Kansen op gebied van klimaatbeleid en duurzaamheid zoveel als mogelijk integraal meenemen bij alle nieuwe ontwikkelingen. 				
Prestatie Indicator	Plannen en maatregelen uitvoeren				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Energiebesparende maatregelen gemeentehuis en zwembad treffen			

Toelichting	<p><i>Energievisie Leens.</i> Er is onderzoek gedaan naar energiebesparende en duurzame maatregelen voor het gemeentehuis, het zwembad en de sporthal in Leens. Deze maatregelen staan in de Energievisie Leens. Op basis van die visie nemen wij in 2016 een definitief besluit over de realisatie van de houtgestookte cv-ketel, die bedoeld is voor het gemeentehuis/GKC en het zwembad. De voorgestelde energiebesparende maatregelen voor het zwembad zijn in 2015 reeds uitgevoerd.</p> <p><i>De Marne Duurzaam verlicht.</i> De toelichting op deze maatregel staat in programma 3 Verkeer en vervoer, doelstelling 4.</p>				
Rapportage	<p>De besluitvorming over de energiebesparende maatregelen voor het gemeentehuis heeft enige vertraging opgelopen omdat de bedrijven meer tijd nodig hebben voor het uitbrengen van een offerte of nog met andere opties komen. De verwachting is dat voor de zomervakantie een voorstel kan worden voorgelegd.</p>				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

- Klimaatbeleidsplan 2013 – 2020, Grenzeloos CO2 neutraal!! (2013)
- de Marne duurzaam verlicht, beleidsplan Openbare verlichting; raad december 2009;
- afvalwaterbeleidsplan gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond en waterschap Noorderzijlvest 2014-2018;
- grondwaterbeheerplan gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond 2013;
- Verordening lijkbezorgingsrechten (jan. 2014);
- afvalbeleidsplan 2011-2016;
- uitvoeringsplan afvalbeleid 2011-2016.

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€					
Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Begraven	324	324	335	335	0
Milieu	68	71	71	64	8
Vuilverwerking	1.216	1.186	1.186	1.188	-3
Riolering	1.641	1.535	1.535	1.485	50
Totaal lasten	3.249	3.115	3.127	3.072	55
Begraven	147	143	123	119	4
Milieu	30		0	0	0
Vuilverwerking	1.475	1.443	1.443	1.442	0
Riolering	1.830	1.869	1.869	1.844	25
Totaal baten	3.481	3.455	3.435	3.406	29
Saldo baten en lasten	-233	-340	-308	-334	26
Mutaties Reserves	253	176	600	600	0
Resultaat	20	-164	291	266	26

Verklaring van verschillen

bedragen in k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Overig Diverse kleine positieve en negatieve afwijkingen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.	26(V)
Totale verschil jaarrekening en actuele begroting	26(V)

2.9 Leefomgeving

Inhoud van het beleidsprogramma Leefomgeving

De gemeente De Marne heeft bijzondere kenmerken die bescherming genieten. Het bijzondere landschap van de Marne is ons visitekaartje en maakt het aantrekkelijk om hier te wonen, te werken en te recreëren. Tegelijkertijd moeten we niet uit het oog verliezen dat er binnen de gemeentegrenzen ook gewerkt moet worden. Dit vraagt voortdurend om afweging van verschillende belangen. Het resultaat van deze afweging vertalen we in diverse beleidsdocumenten. De basis hiervan is vastgelegd in de Structuurvisie De Marne.

Versterken van de economische structuur, behoud van landschappelijke waarden en dorpsstructuren en een goede bereikbaarheid hebben een positieve invloed op welvaart en welzijn. Krimp, vergrijzing en ontgroening, en de gevolgen daarvan zijn voor ons belangrijke aandachtspunten en vragen niet alleen onze inzet, maar ook die van de inwoners, andere overheden, maatschappelijke instellingen en bedrijven. De basis hiervan is vastgelegd in het Integraal beleidskader Krimp & Leefbaarheid en is nader uitgewerkt in het Woon- en Leefbaarheidsplan.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Met gebruikmaking van de in de structuurvisie beschreven richting en bandbreedte, worden ruimtelijke ontwikkelingen geïnitieerd en geregisseerd.	doelstelling 1
Via het Woon- en Leefbaarheidsplan krijgen innovatie en ontwikkeling een impuls.	doelstelling 2
Doorgaan met het uitvoeren van structurele opgaven en het oppakken van nieuwe initiatieven	doelstelling 3

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
Zorgdragen voor een goede ruimtelijke leefomgeving.

Doelstelling 1	Uitvoeren van de Structuurvisie				
Maatregel	1. Beoordelen van initiatieven met een ruimtelijke impact; 2. Initiëren/regisseren van ruimtelijke ontwikkelingen zodra zich hiervoor kansen voordoen.				
Prestatie Indicator	Opstellen van een ruimtelijke visie voor Wehe-den Hoorn en Mensingeweer				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Vorbereiden	Uitvoeren	Voltooien		
Toelichting	De structuurvisie is een belangrijke onderlegger bij de actualisering van bestemmingsplannen en bij de beoordeling van initiatieven met een ruimtelijke impact. De gemeente De Marne is steeds minder de traditionele overheid die de plannen maakt en van bovenaf oplegt. Burgers en collectieven van burgers krijgen raam baan voor initiatieven. In 2015 zijn we begonnen om samen met de inwoners een stedenbouwkundig plan op te stellen voor Ulrum en Wehe-den Hoorn.				
Rapportage	De ruimtelijke visie in Ulrum (Werk&Ulrum) is afgerond (waarbij moet worden opgemerkt dat deze ruimtelijke visie een dynamisch karakter heeft en voortdurend in ontwikkeling is). Het planvormingsproces in Wehe-den Hoorn is onderdeel geworden van de door het dorp op te stellen dorpsvisie. Dit proces is bijna afgerond. Ook de bewoners van Mensingeweer zijn inmiddels zelf bezig om een visie voor hun dorp op te stellen. Hiermee staan de drie 'ruimtelijke aandachtsgebieden', zoals de structuurvisie die benoemt, volop in de schijnwerpers.				

Doelstelling 2 Uitvoeren van het Woon- en Leefbaarheidsplan					
Maatregel	1. Uitvoering geven aan het Programma Krimp en Leefbaarheid; 2. Herstructurering van de woningvoorraad.				
Prestatie Indicator	N. v. t.				
	2015	2016	2017	2018	2019
		uitvoeren	Uitvoeren		
Toelichting	<p>De beleidsuitgangspunten van het Woon-en Leefbaarheidsplan zijn vertaald in concrete acties die zijn vastgelegd in het Programma Krimp en Leefbaarheid. De Krimpparagraaf van deze begroting gaat hier uitvoeriger op in. Hier beperken we ons tot het thema wonen.</p> <p><i>Herstructurering woningvoorraad</i></p> <p>De huidige woningvoorraad van De Marne voldoet niet aan de verwachte toekomstige bevolkingsopbouw. Er zijn te veel woningen en bovendien zijn dat vaak niet de woningen waar behoefte aan is. De gemeente heeft haar regierol op het vlak van volkshuisvesting opgepakt door met haar partners afspraken te maken over aanpassing van de woningvoorraad.</p> <p>Gezien de aardbevingsproblematiek gaat voorraadbeheer niet alleen over aantallen en soorten huizen. Waar ingrepen vanuit het Woon- en Leefbaarheidsplan aan de orde zijn, wordt meteen gezocht naar een combinatie met maatregelen die de Nationaal Coördinator Groningen aanstuurt. Die zijn gericht op schadeherstel, maar ook op economische en sociale dynamiek.</p> <p>Een belangrijke partner voor wat betreft de sociale woningvoorraad is Woningstichting Wierden en Borgen. Zij heeft binnen haar Strategisch Voorraadbeheer (SVB) meerjarenplannen gemaakt voor sloop, nieuwbouw en het opplussen van haar woningvoorraad. Voor 2016 zijn daarvoor concrete doelstellingen geformuleerd. De gemeente heeft actief opgetrokken met Wierden en Borgen om de maatregelen in 2016 te realiseren.</p> <p>Om de particuliere woningen te verbeteren zijn we bezig met het project Particuliere woningverbetering en het project Deel&Ulrum. Beide projecten stimuleren particulieren om hun woning bij de tijd te houden. Aan het overaanbod van particuliere woningen kunnen we bijna niets doen. De enige mogelijkheid die we hebben is om met het project Particuliere woningverbetering (te ver) verkrotte woningen uit de markt te halen, maar om grote aantallen gaat dat niet.</p>				
Rapportage	<p>In 2016 zijn door Wierden & Borgen 10 nieuwe levensloopbestendige woningen gebouwd ter vervanging van 10 rijwoningen. Verder is gewerkt aan een stedenbouwkundig plan voor de Beatrixstraat en omgeving. In samenspraak met het dorp is gewerkt aan de herstructureringsplannen in Wehe-den Hoorn.</p> <p>In Kruisweg zijn er woningen gesloopt. Hier zullen geen nieuwe woningen voor terug gebouwd worden, maar wordt samen met dorpsbelang gekeken naar de invulling van dit terrein (speeltuin).</p> <p>In Ulrum zijn in het kader van Deel& Ulrum twee proefwoningen gerealiseerd met kleine (beugels, verwijderen drempels, verbreden deuren etc.) en grote aanpassingen (slaapkamer en badkamer beneden). Uit onderzoek in het dorp blijkt dat veel mensen al erg gebaat zijn bij kleine aanpassingen en (dure) grote aanpassingen dus lang niet altijd nodig zijn.</p> <p>De resultaten in de koopsector staan in paragraaf 4.8 weergegeven.</p>				

Doelstelling 3	Uitvoeren van gebiedsgerichte ruimtelijke ontwikkeling				
Maatregel	1. Opbouwen en onderhouden van samenwerkingsverbanden mede in relatie tot fondsenwerving; 2. Uitvoeren van de ontwikkeling van Lauwersoog/Lauwersmeer (PROLoog); 3. Uitvoering geven/meewerken aan diverse overige projecten.				
Prestatie Indicator	Samenwerkingsverbanden opbouwen en projecten uitvoeren				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren			
Toelichting	<p><i>Samenwerking en fondsenwerving</i> Wij nemen deel aan regionale samenwerkingsverbanden op het gebied van plattelandsontwikkeling en gebiedsontwikkeling. Daar gaan we In 2016 mee door. Juist in tijden van schaarse middelen is samenwerking essentieel om tot succes te kunnen komen.</p> <p>In de komende jaren blijven diverse fondsen beschikbaar voor gebiedsontwikkeling. Uit het Waddenfonds kan nog jaren worden geput. Daarbij zal de gemeente ook in de toekomst blijven meebetalen aan projecten, omdat de meeste fondsen voor gebiedsontwikkeling rond Lauwersoog en het Lauwersmeer (PROLoog) cofinanciering verplicht stellen.</p> <p><i>Lauwersoog/Lauwersmeer</i> We werken verder aan de gebiedsontwikkeling rond Lauwersoog en het Lauwersmeer. Dit kent twee ontwikkelingspijlers die elkaar onderling versterken. Enerzijds de visserijsector, anderzijds recreatie en toerisme. In programma 9 A staat meer informatie over het project PROLoog.</p> <p><i>Overige projecten</i> De gemeente werkt actief mee aan de voorbereiding en of uitvoering van diverse projecten, bijvoorbeeld Kiek over Diek, Waddenwandelen en onderzoeken naar de herbestemming van panden. Deze projecten houden direct verband met onze inspanningen rond Lauwersoog en Lauwersmeer.</p>				
Rapportage	<p>De gemeente is voortdurend actief geweest binnen de belangrijke netwerken. Waddenfonds, Economic Board, provincie, gemeenten en belangenorganisaties en heeft actief meegewerkt aan de diverse projecten.</p> <p>De ontwikkeling van Lauwersoog/Lauwermeer staat beschreven onder PROLoog aan het eind van dit hoofdstuk.</p>				

Doelstelling 4	Belangen van onze burgers in relatie tot de gaswinningsproblematiek zo goed mogelijk behartigen				
Maatregel	Organiseren van een adequate gemeentelijke vertegenwoordiging in relatie tot de gaswinningsproblematiek				
Prestatie Indicator	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ten aanzien van de gaswinningsproblematiek is een adequate vertegenwoordiging gerealiseerd; 2. Uitvoering geven aan het meerjarenprogramma voor een Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen en het bijbehorende uitvoeringsprogramma 2016. 				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren			
Toelichting	<p>Onze gemeente is steeds meer betrokken bij de problemen rond de gaswinning in Noord-Groningen. Het aantal schademeldingen stijgt. De NAM en het Centrum voor Veilig Wonen (CVW) hebben inmiddels ca. 1000 meldingen ontvangen. Elf Ommelandse gemeenten werken samen om de regie te houden bij deze problematiek. De gemeente De Marne investeert hierbij extra in krimp en leefbaarheid, toekomstperspectief en gebiedsregie en interne coördinatie en afstemming. Om de belangen van De Marne adequaat te vertegenwoordigen heeft de raad om 23 juni 2015 besloten 2 fte extra beschikbaar te stellen. De kosten hiervan worden naar verwachting gedekt door een compensatieregeling voor kosten die de gemeenten hebben gemaakt en nog gaan maken.</p> <p>De Marne voert een tweesporenbeleid. Het eerste spoor heeft betrekking op:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoeren schadeherstel; 2. Borgen van (persoonlijke) veiligheid; 3. Uitvoeren van regelingen rond de waarde van woningen (Dialogotafel en Centrum voor Veilig Wonen). <p>Het tweede spoor heeft betrekking op de Nationaal Coördinator Groningen (NCG). Deze heeft als doelstelling:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Groningen veilig en leefbaar maken, gelet op de gevolgen van de gaswinning; 2. Bewoners de zorg uit handen nemen bij ingrijpende versterkingsmaatregelen; 3. Heldere procedure ontwikkelen voor het oplossen van conflicten over bijvoorbeeld afhandeling van schade. 				
Rapportage	<p>De gemeente heeft zich, tesamen met de andere aardbevingsgemeenten, ingezet voor een goede schadeafhandeling, ook buiten de contouren. Deze problematiek is weerbarstig en vooruitgang duurt langer dan gewenst. Naar het onderdeel “kansrijk Groningen” is veel aandacht uitgegaan. Het ontwikkelen van een instrument voor verduurzaming (ook toepasbaar wanneer zij is losgekoppeld van schade en versterken), de koppeling tussen leefbaarheidsprogramma’s en inspectie- en engineeringsprogramma’s en het ontwikkelen van een aanpak om “best persons” te faciliteren heeft binnen de NCG meer inhoud gekregen. Het is echter niet gelukt om dit toepasbaar te maken binnen de gemeente De Marne. De NCG heeft zich voornamelijk gericht op de versterkingsopgave binnen het kerngebied. Daarnaast is gefocust op de bezwaar- en later de beroepsprocedure rond het Winningsplan Groninger veld.</p> <p>De extra benodigde inzet van het eigen personeel is gedekt uit de vergoeding die de gemeente hiervoor in 2016 heeft ontvangen van het ministerie van EZ.</p>				

Doelstelling 5	Op een adequate wijze uitvoeren van wettelijke taken op gebied van ruimtelijke ontwikkeling, vergunningverlening en handhaving				
Maatregel	4. Actualiseren van bestemmingsplannen; 5. Opstellen van postzegelplannen; 3. Implementatie Wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving(VTH); 4. Investeren in de samenwerking met de (Omgevingsdienst Groningen) ODG.				
Prestatie Indicator	Wettelijke taken uitvoeren				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren			
Rapportage	<p><i>Actualisering bestemmingsplannen</i></p> <p>De gemeenteraad moet vóór december 2018 een nieuw bestemmingsplan Buitengebied vaststellen. Het plan zou dan ouder dan tien jaar worden en daarmee volgens de wet niet meer actueel zijn. In 2016 hebben we een nieuw bestemmingsplan aanbesteed en zijn we begonnen met de inhoudelijke voorbereidingen ervan. Inmiddels zijn alle functies geïnventariseerd en hebben alle agrarische bedrijven voorlopige bouwvlakken gekregen.</p> <p>Hoewel alle dorpen met de vaststelling van de beheersverordeningen Grote Kernen en Kleine Kernen een actueel planologisch regime hebben, streven we naar één bestemmingsplan voor alle dorpen. In 2016 hebben we onderzocht hoe we dat eventueel kunnen combineren met het wegbestemmen van onbenutte woningbouw mogelijkheden. Daarvoor zijn woningmarktanalyses nodig. Die doen we samen met Wierden en Borgen en de provincie.</p> <p><i>Postzegelplannen</i></p> <p>Postzegelplannen, kleine herzieningen van een bestemmingsplan, brengen we steeds minder vaak in procedure. Voor concrete ontwikkelingen die niet in het geldende bestemmingsplan passen, kiezen we in plaats van postzegelplannen steeds vaker voor het verlenen van een projectomgevingsvergunning. Die is sneller en goedkoper dan een postzegelplan. In 2016 is alleen het postzegelplan voor een theehuis in de Westpolder (opnieuw) in procedure gebracht.</p> <p>De nieuwbouw van een geïntegreerd kindcentrum in Leens, naast en deels in het gemeentehuis, is in 2016 verder inhoudelijk voorbereid. De gemeente staat inmiddels op het punt om de projectomgevingsvergunning aan te vragen.</p> <p>Twee rotondes in de N361, ter hoogte van Leens en Wehe-den Hoorn, zijn inmiddels vergund. Een onteigeningsprocedure door de provincie vertraagt mogelijk de aanleg van de rotondes. Ook mogelijk gemaakt met een projectomgevingsvergunning zijn twee stikstoftanks bij Heiploeg in Zoutkamp. Met stikstof kan het bedrijf garnalen nu los van elkaar invriezen.</p> <p>Nog steeds in voorbereiding is de projectomgevingsvergunning voor het brakwatergebied Deikum. Het onderzoeken van de hydrologische gevolgen neemt veel tijd in beslag.</p>				

	<p><i>Implementatie Wet VTH</i></p> <p>Op 1 oktober 2010 is de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) van kracht geworden. In deze wet zijn de procedures geregeld van diverse wetten op het gebied van bouwen, milieu en ruimtelijke ordening, door de invoering van de Omgevingsvergunning.</p> <p>Om de kwaliteit van de uitvoering van deze besluiten en wetten te waarborgen, is op 14 april 2016 de wet Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (hierna: VTH) in werking getreden. Deze wet is bedoeld om de kwaliteit te borgen van de taken die op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) worden uitgevoerd. In principe wordt deze kwaliteit geborgd door te voldoen aan de kwaliteitscriteria. Hiervoor is samen met alle andere Groninger gemeenten een verordening geschreven. Deze verordening is door de Raad goedgekeurd en is bekendgemaakt aan de Omgevingsdienst Groningen.</p> <p><i>Omgevingsdienst Groningen(ODG)</i></p> <p>Er is een evaluatie uitgevoerd naar het functioneren van de ODG. Hier zijn een aantal maatregelen uit voort gekomen. Een van die maatregelen was het maken van een verbeterplan. Dit verbeterplan is in september goedgekeurd, en is direct daarna in uitvoer gebracht.</p> <p>De formele opdrachtacceptatie van de gemeente aan de ODG voor de geplande werkzaamheden in 2016 heeft niet plaatsgevonden. Toch heeft de ODG de opdrachten die wij hadden ingebracht uitgevoerd. Er is een nieuwe dienstverleningsovereenkomst voor het jaar 2017 afgesloten.</p>
--	---

Programma 9 A PROLoog

Inleiding

De gemeente De Marne en de provincie Groningen werken samen aan de ontwikkeling van Lauwersoog/Lauwersmeer. Voor Lauwersoog is het 'Plan voor Regie en Ruimtelijke Ontwikkeling Lauwersoog' (PROLoog) het ruimtelijk ontwikkelingskader. De hoofddoelstelling is om niet alleen een duurzame en toekomstbestendige visserijhaven te worden, maar ook een aantrekkelijk verblijfsgebied.

Sinds oktober 2014 werken we vanuit een subsidierelatie. De gemeente De Marne kan hierbij subsidieaanvragen indienen bij de provincie voor projecten die als doel hebben: de ontwikkeling van het Lauwersmeer en Lauwersoog. In totaal is een bedrag van € 15,82 miljoen beschikbaar.

De afgelopen jaren zijn meerdere projecten gedefinieerd, voorbereid en in uitvoering gegaan die een bijdrage leveren aan die thema's. In 2015 is er een gezamenlijke visie en ambitie met betrekking tot het vervolg van de ontwikkeling van Lauwersoog geformuleerd. Het resultaat hiervan is vastgelegd in een 'position paper'. Afgesproken is om te focussen op de realisatie van een recreatieve trekker, de promotie van het Lauwersmeergebied, de innovatieagenda voor duurzame visserij en de bereikbaarheid van de haven van Lauwersoog vanaf de Noordzee.

Voor de verschillende deelprojecten van de gebiedsontwikkeling PROLoog geven we aan welke voortgang in 2016 is geboekt. Hierbij is onderscheid gemaakt in:

- projecten die onder verantwoordelijkheid van de gemeente worden uitgevoerd;
- projecten die onder de verantwoordelijkheid van derden worden uitgevoerd;
- projecten waarvan de verantwoordelijkheid nog niet duidelijk is.

Communicatie

Al sinds 2014 houden we belangstellenden op de hoogte middels nieuwsbrieven (verschijnen ca. 6 keer per jaar). Voor het tussentijds verspreiden van nieuws publiceren we persberichten en wordt sociale media ingezet.

Risicobeheersing

Op basis van een advies van Deloitte zijn in 2014 de belangrijkste maatregelen voor risicobeheersing uitgevoerd (o.a. de invoering van een verplichtingenadministratie gekoppeld aan centrale inkoop en tussentijdse accountantscontroles). In 2015 zijn ook de laatste aanbevelingen geïmplementeerd. Het gaat hierbij om een uitbreiding van de financiële verantwoording en de standaardisering van projectdossiers. In 2016 is dit doorgezet waardoor er een optimale risicobeheersing is.

Projecten onder de verantwoordelijkheid van de gemeente

Lauwersom

Na het verkrijgen van de subsidiebeschikking voor dit project zijn de ontwerpen voor de belevenisroute uitgewerkt, bestekken gemaakt, aanbestedingsprocedures doorlopen en informatiebijeenkomsten belegd. Bij de uitvoering en voorbereiding van Lauwersom werken we nauw samen met het project Verkeersontsluiting N361 (zie hieronder).

Het project Lauwersom omvat de volgende onderdelen die zijn voorbereid en gefaseerd in uitvoering zijn gegaan in 2015 en 2016:

	status
• Waterspeeltuin	gerealiseerd
• Routes Meerzijde	gerealiseerd
• Fietspad bovenzijde dijk	gerealiseerd
• Trapjes over de dijk	gerealiseerd
• Busbalk, havenbalk, twee uitzichtpunten en straatmeubilair	deel gerealiseerd, deel in voorbereiding
• Sluisplein	in voorbereiding, zeer binnenkort in uitvoering
• Aanpassing veerhaven: pad en parkeerdek	gerealiseerd

In 2016 is het tweede deel van de routes aan de Meerzijde opgeleverd, tevens de drijvende steiger voor passanten. Ook is het fietspad aan de bovenzijde van de dijk gerealiseerd (dit in combinatie met de aanpak van de N361). De trappen en het langzaampad op de dijk zijn ook klaar. Er is een extra deel wandelpad aangelegd aan de zeezijde tussen de veerhaven en het gemaal, aan de binnenzijde van de dijk. Ook de aanpassingen bij de veerhaven zijn doorgevoerd en er is een uitzichtpunt gerealiseerd. De overige onderdelen van het project bevinden zich in ontwerp- dan wel de besteksfase maar worden komend jaar afgerond.

Waddenkwartier

Dit jaar is ervoor gekozen om met het programma op het Waddenkwartier voor te sorteren op de realisatie van een Werelderfgoedcentrum Waddenzee. Daarom zijn de Zeehondencrèche en Staatsbosbeheer gevraagd om een programma in de zomer te verzorgen op het Waddenkwartier als een opmaat. De Zeehondencentrum heeft in samenwerking met Staatsbosbeheer en IVN een zomerprogramma gedraaid waarbij ze met een Wad n Truck op het terrein hebben gestaan. Publiek werd meegenomen in de wereld van de Wadden en het Lauwersmeergebied.

Onderdelen in het programma:

- VR experience – zwemmen met zeehonden
- Educatief laboratorium
- Presentatie en film
 - o Rottumeroog en Rottumerplaat: geschiedenis en toekomst
 - o Dark Sky park Lauwersmeer
 - o Trekvogels in het werelderfgoed
- Waddentochten

Naast het programma van het Zeehondencentrum en Staatsbosbeheer zijn er verschillende exposities geweest. Over onder andere Wadlopen en Garnalen. De subsidie en het nog beschikbare budget is verlengd tot eind 2017, zodat ook in 2017 nog mogelijkheid is om in te zetten op weg naar de definitieve ontwikkeling.

MKBA Westgat

Het project MKBA is afgerond. Een pilot voor het uitbaggeren van het Westgat bij Lauwersoog kan doorgaan. Minister Schultz is akkoord gegaan met het plan daarvoor. Het Westgat is de enige bruikbare

vaargeul tussen de Noordzee en de haven van Lauwersoog. Vissers, de gemeente De Marne en de provincie Groningen willen al jaren dat de vaargeul wordt uitgediept. Door het dichtslibben konden grote viskotter de haven van Lauwersoog niet meer bereiken. Daardoor liep de haven van Lauwersoog

elk jaar veel inkomsten mis. Als de haven is uitgebaggerd komen de Urker vissers terug naar in Lauwersoog. Dat maakt het voor de gemeente rendabel om de ruim drie ton te betalen die het baggeren kost. Met de goedkeuring van het ministerie is nu de weg vrij om vergunningen aan te vragen. Dit traject loopt nog.

Strandweg e.o.

Afgelopen voorjaar heeft de gemeente bij de provincie subsidie aangevraagd voor het project Strandweg e.o. Half oktober jl. is de beschikking ontvangen en is er een budget beschikbaar gesteld van € 1.485.000,-.

Het project bestaat uit de volgende onderdelen:

- Het verbeteren van de verblijfskwaliteit van de noordelijke entree
- De realisatie van een mountainbikeroute
- Het aanbrengen van de toeristisch-recreatieve samenhang tussen de stranden en de verblijfskwaliteit van de oostelijke entree.

De voorbereiding en aanleg van de mountainbikeroute zijn in het najaar al gestart. Dit project loopt nog door tot eind 2018.

Projecten onder verantwoordelijkheid van derden

Verkeersontsluiting - N361

In dit project gaat het wegtracé tussen de huidige kruispunten naar de Strandweg en het veerhaventerrein op de schop. Beide kruispunten worden vervangen door rotondes en het tussenliggend gebied wordt ingericht als een 60 km zone. Er worden veilige oversteken gemaakt en de toegang naar de visserijhaven wordt verbeterd. Het project rond de aanpassing van de N361 wordt uitgevoerd onder regie van de provincie Groningen als integraal onderdeel van PROLoog. De werkzaamheden ter plaatse zijn in volle gang. De provincie streeft er naar om de werkzaamheden komend voorjaar af te ronden.

Herinrichting Haven Lauwersoog - Kadeverlenging

De werkzaamheden zijn in 2016 afgerond. De nieuwe kade, de aangepaste passantenhaven en de drijvende steiger aan de strekdam zijn op 16 juli 2016 feestelijk geopend door de EHL, provincie en gemeente. De werkzaamheden vonden plaats onder de verantwoording van de EHL als een integraal onderdeel van PROLoog.

Promotiecampagne Lauwersmeer

De promotiecampagne voor het Lauwersmeer loopt nu al voor het derde jaar. Marketing Groningen voert dit project uit in opdracht van de Provincie Groningen. Er is een campagnethema ontwikkeld waarmee de promotie van het gebied tijdens een langere periode tot zijn recht kan komen. Een zeldzame ervaring staat hierbij centraal in de communicatie. Dit heeft het afgelopen jaar ook weer geleid tot diverse publicaties in de media (o.a. een special in landelijke dagbladen en diverse tijdschriften) en wordt de website www.lauwersmeer.groningen.nl actueel gehouden. tevens is de verbinding gemaakt met de regionale toeristische Stichting Promotie Waddenland.

Garnalencentrum

Telson heeft in sinds medio 2016 het garnalencentrum in gebruik genomen. In 2014 zijn de voorbereidingen al gestart voor de nieuwbouw, de bouw is in 2015 gestart. Gemeente De Marne is in de voorbereiding faciliterend opgetreden. De huisvesting van Telson/Kant in de haven kan op langere termijn van positieve invloed zijn op versterking van de keten (van vangst tot aan consumptie door de klant) en het creëren van mogelijkheden van verwerking van het restproduct van de garnaal.

Rondje Lauwermeer

Voor het project Rondje rond het Lauwersmeer is duidelijk geworden dat de Provincie Groningen de verantwoordelijke en uitvoerende partij wordt. Gemeente De Marne zal wel sterk betrokken zijn bij het project. Het project richt zich op de verbetering van de wandel- en fietsinfrastructuur rond het gehele Lauwersmeer en is dit afgelopen jaar voorbereid onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Lauwersmeer. Dit project is in de voorbereidende fase en zal komend jaar in de uitvoering gaan.

Overige projecten**Werelderfgoedcentrum**

Samen met een aantal andere partijen wordt er vanaf de zomer gewerkt aan de realisatie van een Werelderfgoedcentrum in de haven van Lauwersoog. Dit proces bestaat uit verschillende fases en Go no go momenten. Op dit moment vindt er onderzoek plaats naar de rol, positie en ambitie van geïnteresseerde partijen. Deze fase wordt afgesloten met een intentieovereenkomst tussen betrokken partijen. In de volgende fase wordt de haalbaarheid onderzocht. In samenwerking met de kernpartners (gemeente, provincie, Zeehondencentrum Pieterburen, Staatsbosbeheer en de EHL) wordt gewerkt aan het inhoudelijke concept van het centrum. Eind 2016 is een 'stakeholdersdag' georganiseerd, om de participatie van andere stakeholders in het centrum te bespreken. Het concept voor het Werelderfgoedcentrum wordt begin 2017 aan de stuurgroep gepresenteerd.

Financieel

	Toegekende kredieten 2016	Uitgaven tm 2016	Restant krediet 2016
Programma PROLoog	1.295	1.253	42
North Sea Fish	1.183	1.014	169
Lauwersom	4.194	2.954	1.240
Waddenkwartier	355	337	18
Werelderfgoedcentrum	176	137	39
MKBA Westgat	46	42	4
Strandweg e.o.	1.485	72	1.413
Totaal	8.734	5.810	2.924

Vanaf 2011 hebben de gemeente De Marne en de provincie Groningen intensief samengewerkt aan de ontwikkeling van het Lauwersmeer en Lauwersoog. De provincie Groningen heeft voor deze ontwikkeling een investeringsbudget beschikbaar gesteld van ruim € 15 mln. De gemeente heeft een eigen bijdrage geleverd in de vorm van cofinanciering, voorbereiding en organisatie. De kosten daarvan bedragen circa € 1 mln.

Het voorlopige resultaat van deze investeringen is de realisatie van toeristisch-recreatieve infrastructuur (Strandweg, N361, Rondje Lauwersmeer, Lauwersom en Waddenkwartier), investeringen in de visserij en de haven (Kadeverlenging, aanpassing passantenhaven, steigers sportvisserij en North Sea Fish) en private investeringen (Garnalencentrum en scheepslift). Het totaal van deze investeringen bedraagt ruim € 15 mln. De voormelde investeringen zijn niet alleen gedekt ten laste van het provinciale investeringsbudget, er is ook gebruik gemaakt van andere subsidiebronnen (zoals bijvoorbeeld het Waddenfonds en Europese subsidies) en private cofinanciering (zoals bijvoorbeeld door de EHL). Op dit moment is er daardoor nog circa € 5 mln. beschikbaar in het provinciale investeringsbudget.

In september 2015 hebben de gemeente en de provincie besloten om het resterende investeringsbudget in te zetten voor de realisatie van een Werelderfgoedcentrum Waddenzee (€ 2 mln) en de herinrichting van de openbare ruimte die daarmee samenhangt (€ 3 mln). Dit centrum wordt een van de drie grote werelderfgoedcentra die langs de Waddenkust worden gerealiseerd.

Wat heeft het gekost?

Bedragen in k€

Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Omgevingsvergunning	725	782	817	795	23
Omgevingsbeleid	557	656	660	613	47
Woonomgeving	576	728	1.043	682	361
Grondexploitatie	846	281	281	277	4
Totaal Lasten	2.703	2.447	2.801	2.367	434
Omgevingsvergunning	305	295	295	196	99
Omgevingsbeleid	4		0	0	0
Woonomgeving	260	296	453	460	-6
Grondexploitatie	326	163	194	293	-99
Totaal Baten	895	754	942	949	-7
Saldo baten en lasten	1.809	1.693	1.859	1.418	441
Mutaties Reserves	69	55	-308	-308	0
Resultaat	1.878	1.748	1.551	1.110	441

Verklaring van verschillen

bedragen in k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Product Omgevingsvergunning	
<i>Leges bouwvergunningen - incidenteel</i> De leges opbrengsten voor de omgevingsvergunningen hebben minder opgebracht dan geraamd. Met name het laatste kwartaal zijn er substantieel minder leges binnengekomen. Hiervan zijn een aantal oorzaken te benoemen. Door het permanent worden van de Crisis en herstel wet zijn er meer bouwactiviteiten die als vergunning vrij worden aangemerkt. Dit zijn niet alleen bouwwerken met een geringe bouwsom. Daarbij hebben de aanvragen een langere doorlooptijd gehad waarbij er overlap is naar het jaar 2017. In de raming voor 2016 werd rekening gehouden met een paar omgevingsaanvragen met een hoge bouwsom. Deze aanvragen zijn er niet gekomen in 2016.	93(N)
<i>Kapitaallasten milieueffecten - incidenteel</i> De investering in het kader van de energievissie Leens (houtgestookte cv-ketel) is nog niet gerealiseerd.	20(V)
Product Omgevingsbeleid	
<i>Co-financiering ontwikkelingsprojecten - incidenteel</i> Er is voor k€ 38 aan projectaanvragen gehonoreerd van het beschikbare bedrag van k€ 54.	12(V)

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
<p>OVERHEVELINGEN</p> <p><i>Ontwikkeling plannen ruimtelijke ordening</i> Het onderzoek, in het kader van het wegbestemmen van bestemmingsplancapaciteit, naar de effecten van nieuwbouw op de bestaande voorraad (en de daarmee verwachte leegstand) is niet uitgevoerd omdat dit vraagstuk ook speelt bij andere gemeenten in de regio. In het kader van het Woon- en leefbaarheidsplan MEDAL is daarom afgesproken om dit gezamenlijk te laten onderzoeken. De uitvoering van dit onderzoek zal in 2017 plaatsvinden.</p> <p><i>Co-financiering ontwikkelingsprojecten</i> In het budget zijn cofinancieringsbijdragen gereserveerd die niet in 2016 zijn opgevraagd. De reden hiervoor is dat projecten vaak een langjarige looptijd hebben en de cofinanciering gedurende die looptijd in tranches wordt opgevraagd.</p>	<p>12(V)</p> <p>2(V)</p>
<p>Product Woonomgeving</p> <p><i>AZC</i> Het voorbereidingsbudget t.b.v. de locatiestudie voor een AZC-centrum in Leens is met een bedrag van k€22 overschreden. Hier staat tegenover dat de gemeente een vergoeding aan het COA heeft gevraagd voor de door haar gemaakte kosten. Dit bedrag komt uit op ca. k€46. Rond de zomer van 2017 neemt het COA een besluit over alle ingediende aanvragen. Vooruitlopend hierop is ten gunste van de jaarrekening 2016 een vordering opgenomen voor een bedrag van k€22.</p> <p><i>Gaswinning/aardbevingsproblematiek - incidenteel</i> De kosten voor personele inzet die gemaakt zijn in het kader van het gaswinningsdossier zijn k€ 37 lager uitgevallen dan begroot. De vergoeding die is ontvangen van het Ministerie van EZ is k€ 15 lager dan begroot en vastgesteld op K€ 135.</p> <p>OVERHEVELINGEN</p> <p><i>Verbetering doorvaarbaarheid Westgat</i> De kosten van het baggeren worden door de EHL geraamd op k€ 312. Door het beschikbaar stellen van het budget kan de gemeente De Marne de dekking van de baggerkosten tot een maximum van dit bedrag garanderen. Het niet gebruikte deel wordt overgeheveld.</p> <p>BESTEMDE RESERVE</p> <p><i>Planmatig onderhoud gemeentelijke gebouwen - incidenteel</i> In verband met het opruimen van de restanten van de jeugdsoos te Wehe-den Hoorn zijn k€ 17 kosten gemaakt. Deze worden gedekt uit de bestemde reserve 'Herbouw jeugdsoos Wehe-den Hoorn'.</p> <p><i>Verschillende beheerskosten - incidenteel</i> In de kadernota 2016 is afgesproken het niet verbruikte deel van een aantal beheersbudgetten ten behoeve van Waddenwandelen, PROLoog-Lauwersom en de</p>	<p>22 (N)</p> <p>22(V)</p> <p>22(V)</p> <p>312(V)</p> <p>17(N)</p> <p>22(V)</p>

2.10 Algemene dekkingsmiddelen

Inhoud van het beleidsprogramma Algemene dekkingsmiddelen

Dit programma heeft vooral een financieel technisch karakter en wijkt daarmee sterk af van de andere programma's. Er staat een aantal belangrijke gemeentelijke inkomsten- en uitgavenramingen in, zoals algemene uitkering gemeentefonds, algemene belastingen, dividendopbrengsten uit deelnemingen, de financieringsfunctie en de post onvoorzien. Deze baten en lasten zijn niet toe te rekenen aan één van de beleidsprogramma's.

Speerpunten collegeprogramma

Onderwerpen in het collegeprogramma	Terug te vinden in de begroting
Met het vaststellen van de programmabegroting 2014 zijn de kaders voor de financiën vastgesteld.	Doelstelling 1

Overzicht programma

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen! / Wat hebben we bereikt?
Een gemeente die de financiën op orde heeft, tarieven hanteert die kostendekkend zijn, financiële risico's beheerst en zorgt voor adequate investeringsruimte.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan die inkomsten vrij besteden, zolang dat bijdraagt aan het beleid van de gemeenteraad. Naast de uitkering uit het Gemeentefonds gaat het om gemeentebelastingen, deelnemingen/dividend, erfpacht, rente en de verzamelpost 'overige dekkingsmiddelen'. Heffingen die niet vrij besteedbaar zijn, zoals het rioolrecht en de afvalstoffenheffing en de inkomsten uit specifieke uitkeringen zijn als baten opgenomen in de betreffende programma's.

Doelstelling 1	Een sluitende (meerjaren)begroting 2016-2019				
Maatregel	Het doorvoeren van bezuinigingen zoals opgenomen in de (meerjaren)begroting 2014				
Prestatie Indicator	De bezuinigingen zoals in de (meerjaren)begroting is opgenomen zijn gerealiseerd				
	2014-2015	2016	2017	2018	2019
	Start 2014	Voltooid			
Toelichting	<p>De financiële positie en de vooruitzichten van onze gemeente zijn zorgelijk. De economische crisis, een lagere uitkering uit het Gemeentefonds en bezuinigingen die het Rijk bij de decentralisaties oplegt, betekenen een forse vermindering van de financiële middelen. Daarnaast is de rol van de overheid de afgelopen jaren sterk veranderd. Dit leidt tot een andere manier van werken die de gehele gemeentelijke organisatie aangaat. In het voorjaar 2014 heeft dit geleid tot een nieuwe visie op de organisatie en het besturingsconcept. Het gevolg daarvan is een wijziging van de organisatie met ingang van 2015. Door de organisatiewijziging, die in januari 2015 is afgerond, is het personeelsbestand met 13 fte geslonken.</p> <p>De bezuinigingen op subsidies en voorzieningen in 2015 zijn grotendeels behaald. Het is alleen nog niet duidelijk of we de bezuiniging op het zwembad zullen halen. Voor 2016 staan er bezuinigingen op het programma op de bibliotheekvoorziening, jeugd - en jongerenwerk, ontschotting van subsidies en maatschappelijk werk. De verwachting is dat in 2016 het programma van taakstellende bezuinigingen 2014-2016 kan worden afgerond. Er is dan structureel € 1,4 mln. bezuinigd, waarvan k€ 0,8 mln. op de personele lasten.</p>				
Rapportage	Het doorvoeren van bezuinigingen zoals opgenomen in de (meerjaren)begroting 2014 is gerealiseerd. De taakstellende bezuinigingen zijn gerealiseerd.				

Doelstelling 2	Uitgangspunt voor de tarieven is dat deze kostendekkend zijn				
Maatregel	De kostenverdelingssystematiek wordt aangepast aan de nieuwe organisatie				
Prestatie Indicator	Nieuwe kostenverdelingssystematiek				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitwerking voorstel	Toepassen op begroting 2017		
Toelichting	<p>De laatste tijd zijn er veel grote ontwikkelingen geweest. Zo zijn we een heel eind op weg met de organisatiewijziging, hebben we te maken met decentralisaties en hebben de Omgevingsdienst en de Veiligheidsregio veel taken van ons overgenomen. Dit heeft onze kostenstructuur ingrijpend veranderd. Wij moeten daarom de manier waarop wij onze kosten toerekenen opnieuw tegen het licht houden. Een voorstel voor een nieuwe kostenverdelingssystematiek moet ook de effecten op de kostendekkendheid van de tarieven en op de begroting belichten. Zo'n voorstel is aangekondigd in de memo tariefdifferentiatie die in maart 2014 aan de raad is aangeboden.</p> <p>Met ingang van 1 januari 2016 zijn bepaalde overheidsactiviteiten vennootschapsbelastingplichtig. Dit heeft invloed op de kosten van onze producten en diensten. Daar moeten we rekening mee houden bij het bepalen van onze tarieven.</p> <p>Bovendien verplicht het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dat de kostenverdelingssystematiek eenduidiger wordt. Hiermee winnen begroting en verantwoording aan transparantie. Door de eenduidige systematiek kan een betere vergelijking worden gemaakt met andere gemeenten. De verwachting is dat de nieuwe voorschriften op 1 januari 2017 van kracht worden.</p>				
Rapportage	Het vernieuwde Besluit Begroting en Verantwoording schrijft een transparante en eenduidige kostenverdelingssystematiek voor. Deze systematiek is toegepast in de begroting 2017 en met ingang van 2017 ook in het financieel systeem.				

Doelstelling 3	Invoering van de wet op de Vennootschapsbelasting (wet Vpb)				
Maatregel	Uitvoeren plan van aanpak 'invoering vennootschapsplicht'				
Prestatie Indicator	Vpb-plicht ingevoerd met ingang van 1 januari 2016				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Fase I: inventarisatie Fase 2: Uitwerken strategie	Fase 3: Inrichten en opname in procedure	1e VPB aangifte		
Toelichting	<p>In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) staat hoe gemeenten en provincies hun begroting moeten inrichten en daarover verslag doen. Na 10 jaar functioneren onder het huidige stelsel blijkt dat de begroting en de jaarstukken voor anderen dan financieel deskundigen nog te weinig toegankelijk zijn. Vernieuwing is daarnaast gewenst vanwege:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de wens om de kaderstellende en controlerende rol van de raad te versterken. Daarvoor is meer en gemakkelijker inzicht in begroting en verantwoording nodig; • de wens tot betere financiële vergelijkbaarheid met andere gemeenten (dit komt nog extra onder druk te staan door de 3 decentralisaties); • grotere behoefte aan inzicht in financiële positie en daaraan verbonden risico's (ook in vergelijking met andere gemeenten); • het inzicht in overhead en toerekening van indirecte kosten; • de toenemende belangstelling voor verslaggeving in de publieke sector. <p>De wijzigingen richten zich op de uitvoeringsinformatie, beleidsindicatoren, financiële kengetallen, informatie over verbonden partijen en een aantal meer technische onderwerpen.</p>				
Rapportage	Fase 3, de inrichting van een procedure, is afgerond zodat de 1e VPB aangifte kan worden ingediend.				

Doelstelling 4	Invoering van de nieuwe regelgeving Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)				
Maatregel	Implementeren wijzigingen BBV				
Prestatie Indicator	P&C-instrumenten die voldoen aan de BBV regelgeving				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Publiceren Hoofdpijnen vernieuwing BBV door Rijk	Definitief wijzigingsbesluit BBV + Implementatie	Wijzigingsbesluit BBV van kracht		
Toelichting	<p>In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) staat hoe gemeenten en provincies hun begroting moeten inrichten en daarover verslag doen. Na 10 jaar functioneren onder het huidige stelsel blijkt dat de begroting en de jaarstukken voor anderen dan financieel deskundigen nog te weinig toegankelijk zijn. Vernieuwing is daarnaast gewenst vanwege:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de wens om de kaderstellende en controlerende rol van de raad te versterken. Daarvoor is meer en gemakkelijker inzicht in begroting en verantwoording nodig; • de wens tot betere financiële vergelijkbaarheid met andere gemeenten (dit komt nog extra onder druk te staan door de 3 decentralisaties); • grotere behoefte aan inzicht in financiële positie en daaraan verbonden risico's (ook in vergelijking met andere gemeenten); • het inzicht in overhead en toerekening van indirecte kosten; • de toenemende belangstelling voor verslaggeving in de publieke sector. <p>De wijzigingen richten zich op de uitvoeringsinformatie, beleidsindicatoren, financiële kengetallen, informatie over verbonden partijen en een aantal meer technische onderwerpen.</p>				
Rapportage	De begroting 2017 is gebaseerd op het vernieuwde BBV. Ook is de administratie hierop aangepast.				

In welke documenten is relevant beleid vastgelegd?

- Verordening Financieel beleid (oktober 2015)
- Controleverordening (oktober 2003)
- Verordening doelmatigheid en doeltreffendheid (oktober 2003)
- Controleprotocol incl. normenkader (september 2015)
- Kadernota

Algemene uitkering

Gemeenten krijgen hun geld voor een belangrijk deel van de Rijksoverheid. Een groot deel van de inkomsten komt uit het Gemeentefonds. In de besteding van de algemene uitkering is de gemeente vrij al staan er wel wettelijke taken tegenover. Over de besteding hoeft geen verantwoording aan het Rijk te worden afgelegd.

Belastingen

Gemeenten hebben ook eigen inkomsten onder meer uit belastingheffing. De voornaamste belastingopbrengsten komen uit de onroerendezaakbelasting, toeristenbelasting en forensenbelasting. Voor uitgebreide informatie verwijzen wij naar de paragraaf lokale heffingen.

In de paragraaf Lokale Heffingen worden ook belastingheffingen genoemd die geen algemene dekkingsmiddelen zijn, zoals de afvalstoffenheffing en de rioolrechten. De opbrengsten hiervan worden direct verantwoord in het programma Milieu.

Diverse uitkeringen

Verbonden partijen zijn organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft; daaronder vallen ook deelnemingen. Deelnemingen zijn die verbonden partijen waarbij de gemeente kapitaal heeft verstrekt (meestal via de storting op aandelen) aan een NV of in een BV. De deelnemingen leveren dividend op.

Onvoorzien

De post onvoorzien kan uitsluitend aangewend worden voor onvoorziene, onvermijdbare en/of onuitstelbare lasten dan wel voor onvoorziene tegenvallende baten.

Wat heeft het gekost?

Specificatie	Realisatie 2015	Begroting Primair 2016	Begroting na wijzigingen 2016	Realisatie 2016	Afwijking begroting - rekening
Algemene uitkering	11	37	-	-	-
Onroerende zaak belastingen	9	-	-	10	-10
Toeristenbelasting	11	-	-	1	-1
Forensenbelasting	9	-	-	7	-7
Deelnemingen	385	79	170	133	37
Overige alg. dekkingsmiddelen	325	247	247	396	-149
Saldo kostenplaatsen	286	-	527	536	-10
Onvoorzien	0	25	25	-	25
Totaal lasten	1.036	388	969	1.083	-114
Algemene uitkering	18.755	18.468	18.639	18.674	-35
Onroerende zaak belastingen	2.465	2.612	2.672	2.673	-1
Toeristenbelasting	285	305	305	309	-4
Forensenbelasting	184	176	176	178	-2
Deelnemingen	1.284	429	2.127	2.227	-99
Overige alg. dekkingsmiddelen	81	0	0	55	-55
Saldo kostenplaatsen	456	0	0	1	-1
Totaal baten	23.510	21.990	23.920	24.116	-197
Saldo baten en lasten	-22.474	-21.602	-22.951	-23.033	82
Mutaties Reserves	52	-149	502	2.403	-1.901
Resultaat	-22.422	-21.751	-22.449	-20.630	-1.819

In tegenstelling tot alle andere programma 's zit er in dit programma een verschil tussen de begrote mutaties in de reserves en de gerealiseerde. Het verschil is het jaarrekeningresultaat.

Verklaring van verschillen

bedragen in k €

Grootste afwijkingen (N) = nadelig t.o.v. actuele begroting (V) = voordelig t.o.v. actuele begroting	Afwijking
Algemene uitkering - incidenteel De algemene uitkering komt hoger uit dan begroot met name als gevolg van een nabetaling uit een eerder jaar.	18(V)
Onroerende zaak belastingen - incidenteel De verminderingen op de OZB uit het huidige en voorgaande jaren en de kosten van advisering inzake bezwaarschriften zijn niet begroot. In de eerstvolgende begroting worden deze kosten alsnog structureel opgenomen.	10(N)
Forensenbelasting - structureel De verminderingen op de Forensenbelasting uit het huidige en voorgaande jaren en de kosten van advisering inzake bezwaarschriften zijn niet begroot. In de eerstvolgende begroting worden deze kosten alsnog structureel opgenomen.	7(N)
Deelneming - incidenteel Door een lagere rentetoerekening als gevolg van de verkoop Enexis aandelen ontstaat een voordeel.	30(V)
Doordat de investeringen meer met eigen vermogen is gefinancierd dan begroot levert dit een rente voordeel op.	70(V)
Overige algemene dekkingsmiddelen <i>Lasten i.v.m. heffing en invordering</i> Er zijn zowel meer interne uren als externe inhuurkosten gemaakt in verband met de heffing van de belastingen.	60(N)
<i>Voorzieningen dubieuze debiteuren</i> - incidenteel Op basis van risico inschatting is een extra storting gedaan in de voorzieningen dubieuze (belasting)debiteuren.	55(N)
<i>Resultaat uit debiteurenbeheer</i> - incidenteel Door de inzet van deurwaarders zijn per saldo deze opbrengsten gegenereerd.	55(V)
Onvoorzien - incidenteel Op het post onvoorzien is geen aanspraak gemaakt.	25(V)
Overig Diverse kleine positieve en negatieve verschillen zorgen gezamenlijk voor een restant verschil.	16(V)
Totaal verschil jaarrekening en actuele begroting	82(V)

3 Paragrafen

Verlichting: vervanging oude verlichting door LED verlichting Lauwersoog

3.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen op hoofdlijnen. Hiermee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk. Tevens wordt weergegeven welk beleid de gemeente in het begrotingsjaar heeft gevoerd ten aanzien van de lokale heffingen en de kwijtschelding hiervan.

Overzicht van de lokale heffingen

Omschrijving (bedragen in k€)	Begroting 2015	Rekening 2015	Begoting primair 2016	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016
Onroerende zaakbelastingen gebruikers	504	506	539	539	568
Onroerende zaakbelastingen niet-won. eig	714	732	776	836	815
Onroerende zaakbelastingen eigenaren	1.226	1.227	1.297	1.297	1.290
Totaal ozb	2.444	2.465	2.612	2.672	2.673

Afvalstoffenheffing	1.260	1.252	1.194	1.194	1.186
Reinigingsrechten	15	19	15	15	21
Rioolrechten	1.792	1.825	1.852	1.852	1.842
Toeristenbelasting	295	285	305	305	309
Forensenbelasting	174	184	176	176	178
Leges bouwvergunningen	232	259	257	257	164
Leges burgerzaken	141	166	143	143	173
Lijkbezorgingsrechten	140	147	143	123	119
Leges weekmarkten	7	3	7	7	3
Totaal heffingen	6.500	6.606	6.704	6.744	6.668

* de ramingen zijn in de begrotingen 2015 en 2016 en rekening 2015 nog verrekend met de kosten voor dit specifieke onderdeel

Bron: Civision Lok_Heffingen

Ontwikkelingen van de lokale lasten

In de vergadering van 25 november 2014 heeft de raad de beleidsnotitie belastingen en WOZ 2015-2018 vastgesteld. Hiermee heeft de raad aangegeven welke belastingsoorten en de wijze van heffing voor de komende vier jaren van kracht zijn. De jaarlijkse tarieven worden door de raad vastgesteld bij de belastingverordeningen in december van het kalenderjaar.

Onroerendezaakbelastingen

De onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn veruit de belangrijkste gemeentelijke belastingen. De inkomsten uit de OZB zijn niet specifiek gekoppeld aan bepaalde tegenprestaties en mogen algemeen worden ingezet. De OZB-heffing is gebaseerd op de zgn. WOZ-waarde. Dat is de waarde zoals vastgesteld in het kader van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Er zijn 3 onroerendezaakbelastingen:

1. een belasting geheven van de eigenaren van woningen;
2. een belasting geheven van de eigenaren van niet-woningen;
3. een belasting geheven van de gebruiker van niet-woningen.

Het OZB-tarief is een percentage van de WOZ-waarde. Elk van de 3 onroerendezaakbelastingen kent een eigen percentage/tarief.

In de bestuursrapportage 2016 zijn de opbrengsten OZB (NAM) toegevoegd voor een structureel bedrag van k€60.

Tabel 2. Tarieven onroerendezaakbelasting (in percentage van de WOZ waarde)

Omschrijving	2015	2016
OZB eigenaar woningen	0,1781%	0,1902%
OZB eigenaar niet-woningen	0,2836%	0,3028%
OZB gebruiker niet-woningen	0,2349%	0,2508%

Afvalstoffenheffing en reinigingsheffing

Omschrijving (bedragen in k€)	Begroting 2015	Rekening 2015	Begroting primair 2016	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016
Aanschaf gebruiksgoederen	8	7	11	8	3
Overige dienstverlening	628	684	636	628	622
Kwijtschelding gem.belastingen	40	51	55	55	61
Bijdragen regionale samenwerking	252	256	210	232	262
Overige subsidies	0	0	10	0	0
Kapitaallasten	48	48	46	46	46
Doorbelasting uren	223	175	198	198	173
Verminderen vorige jaren	0	2	0	0	1
Terugbetaling OZB	0	0	0	0	0
Opbrengst van (grond)verkoop	0	0	0	0	0
Storting grof vuil	0	0	-21	-21	-16
Verkoop oud ijzer (geen heffing)	0	0	0	0	-1
Afvalst. Nedvang	0	0	-100	-100	-107
Storting in voorzieningen	0	0	61	61	83
Vergoeding zwerfafval (geen heffing)	0	0	-12	-12	-12
Kosten (ex BTW)	1.199	1.223	1.094	1.095	1.115
Toerekening btw	202	218	204	204	193
Kosten (inclusief BTW)	1.399	1.441	1.297	1.297	1.307
Mutaties in voorzieningen	0	0	0	0	0
Totale kosten (inclusief BTW en storting in voorziening)	1.399	1.441	1.297	1.297	1.307
Afvalstoffenheffing (opgelegd via kohier)	-1.260	-1.259	-1.194	-1.194	-1.203
Reinigingsrechten (opgelegd via kohier)	-15	-19	-15	-15	-21
Verminderen huidig dienstjaar	0	12	0	0	17
Storting grof vuil	-21	-20	0	0	0
Verkoop oud ijzer (geen heffing)	0	-2	0	0	0
Mutaties in voorzieningen	0	0	14	14	0
Mutaties in voorzieningen	0	0	-100	-100	-100
Afvalst. Nedvang	-100	-144	0	0	0
Vergoeding zwerfafval (geen heffing)	-12	-12	0	0	0
Totale baten	-1.408	-1.445	-1.295	-1.295	-1.307
Totaal mutaties in voorzieningen (sluitpost)	-9	-4	2	2	0
Dekkingspercentage (na storting in voorziening)	100	100	100	100	100

De afvalstoffenheffing is een bestemmingsheffing gebaseerd op artikel 15.33 Wet milieubeheer. Zij dient ter bestrijding van de gemeentelijke kosten van het beheer van de huishoudelijke afvalstoffen. Belastingplichtig zijn de gebruikers van percelen ten aanzien waarvan de gemeente een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen heeft. De gemeente kan heffen als gebruik wordt gemaakt van het perceel en zij haar inzamelplicht ten aanzien van dat perceel nakomt.

De gemeente kan geen afvalstoffenheffing heffen voor de inzameling van bedrijfsafvalstoffen, ook al kunnen deze qua samenstelling vergelijkbaar zijn met huishoudelijke afvalstoffen. Hiervoor kan de gemeente een reinigingsrecht heffen. Sinds 2014 draagt Omrin uit Leeuwarden zorg voor de inzameling. Het aantal aangeboden containers wordt geregistreerd. Het verschil tussen afvalstoffenheffing en reinigingsheffing is dat bij reinigingsrechten BTW wordt geheven over de verleende dienst. Het tarief van het vastrecht is voor 2016 € 142,18.

Bijdrage stichting Nedvang

Nedvang ondersteunt de gemeenten met het scheiden van afval. Het afval wordt onderverdeeld in glas, oud papier en kunststof. In verband met het gescheiden aanleveren is de verwerking van het restant afval goedkoper. Nedvang koopt de restafval en de gemeente krijgt, na aftrek van de kosten van Nedvang de opbrengsten. De opbrengsten, die geschat zijn op k€100 per jaar, worden in mindering gebracht op de kosten van de afvalverwerking. Indien de opbrengsten van Nedvang afwijken van de raming dan vindt egalisatie plaats via de voorziening "egalisatiefonds afvalstoffenheffing".

Voor het variabel deel (het aanbieden van de containers) gelden de onderstaande tarieven:

Tabel 3. Tarieven afvalstoffenheffing per huishouden

bedragen in €				
Omschrijving	Formaat	2015	2016	Stijging
Container grijs	Groot (240 ltr)	5,22	4,89	-6,32%
	Klein (140 ltr)	3,36	3,14	-6,32%
Container groen (GFT)	Groot (240 ltr)	4,16	3,89	-6,32%
	Klein (140 ltr)	2,65	2,48	-6,32%
Een inworp in ondergrondse container		1,18	1,10	-6,32%

Rioolheffing

De rioolheffing is een heffing waarmee de gemeente de kosten dekt die zij maakt voor de inzameling, afvoer en zuivering van het huishoudelijk afvalwater en het bedrijfsafvalwater, en voor de inzameling en afvoer van het hemelwater. De rioolheffing wordt geheven van de eigenaar of zakelijk gerechtigde van een object dat direct of indirect is aangesloten op het gemeentelijke rioleringsstelsel. De gemeente hanteert een vast bedrag per perceel.

In 2013 is het Afvalwaterbeleidsplan 2015-2018 vastgesteld (dit plan is in samenwerking met de gemeenten Bedum, Winsum en Eemsmond en het Waterschap Noorderzijlvest tot stand gekomen). Het Afvalwaterbeleidsplan bevat een nieuwe kijk op afvalwater en fungeert als (wettelijk verplicht) gemeentelijk rioleringsplan.

Omschrijving (bedragen in €)	Begroting 2015	Rekening 2015	Begroting primair 2016	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016
Inhuur personeel algemeen	63	79	0	0	18
Gas en electra	49	46	49	49	32
Investerings	0	191	0	0	0
Reiniging riolering	160	133	160	160	151
Vrijvervalstelsel	34	30	34	34	29
Persleidingstelsels	50	2	50	50	19
GRP maatregelplan	34	25	34	34	38
Contributies	2	1	2	2	0
Telefoniekosten	11	5	11	11	3
BMW ict grondplaat onderhoud	0	0	0	0	16
Overige dienstverlening	70	62	70	70	56
WKR NH Telefoonkosten	0	0	0	0	0
Verminderings vorige jaren	0	0	0	0	0
Kapitaallasten	824	780	797	797	744
Doorbelasting uren	305	288	311	311	361
Kosten (ex BTW)	1602	1641	1517	1517	1467
Toerekening btw	0	0	155	155	157
Kosten (incl BTW)	1602	1641	1672	1672	1624
Mutaties in voorzieningen	0	0	18	18	18
Kosten (incl BTW en mutaties voorzieningen)	1602	1641	1690	1690	1642
Rioolrechten niet-woningen	-334	-151	-339	-339	-149
Verminderings huidig dienstjaar	0	3	0	0	1
Rioolrechten woningen/consumenten	-1.458	-1.677	-1.513	-1.513	-1.694
Opbrengsten heffingen	-1792	-1825	-1852	-1852	-1842
Overige ontvangsten (geen heffingen)	-18	-4	-17	-17	-3
Totaal opbrengsten	-1810	-1829	-1869	-1869	-1845
Totaal (storting in Reserve GRP onderdeel AR)	-208	-189	-180	-180	-203

Tabel 4. Tarieven rioolheffing

bedragen in €

Omschrijving	2015	2016	Stijging
Eigenaren (per object)	367,20	372,72	1,5%

Toeristenbelasting

In 2013 is het beleidsplan Recreatie en Toerisme ontwikkeld. Dit plan had als ambitie een groei van 100.000 overnachtingen in vijf jaar. De ambitie was te hoog qua overnachtingen. De verwachting is bijgesteld naar een stijging van maximaal 5%. Daarnaast heeft de gemeente samen met toeristische ondernemers de Stichting Promotie Waddenland (SPW) opgericht. Die stichting voert ons Beleidsplan Recreatie en Toerisme uit. Zij zorgen voor de regiomarketing en voorzien toeristen van informatie. Ze werken daarbij samen met Marketing Groningen en de toeristische ondernemers. Een nieuw aandachtspunt hierbij is het beter benutten van de toeristische potentie van de agrarische sector. LTO en SPW gaan gezamenlijk onderzoeken op welke wijze hieraan vorm kan worden gegeven.

De gemeente hanteert een gedifferentieerd tarief. De toeristenbelasting wordt geheven naar een tarief per persoon per overnachting. De tarieven zijn € 1,15 voor een overnachting op een camping en € 1,50 voor een overnachting in andere gelegenheden (hotels, pensions, B&B, etc.).

Forensenbelasting

De forensenbelasting is een algemene belasting. Belastingplichtig zijn natuurlijke personen die, zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, er meer dan negentig keer nachtverblijf houden of die er op meer dan negentig dagen voor zichzelf of voor hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden. De gemeente ontvangt voor deze mensen geen bijdrage vanuit het Gemeentefonds, maar deze mensen maken wel gebruik van gemeentelijke voorzieningen.

Kwijtschelding (van toepassing op afvalstoffenheffing)

Er wordt een kwijtscheldingsbeleid gehanteerd voor bewoners met een laag inkomen die bovendien geen vermogen hebben. De kwijtscheldingsregeling is gebonden aan landelijke normen. Op basis van de betalingscapaciteit van bewoners (de betalingscapaciteit wordt bepaald aan de hand van onder andere het vermogen en het inkomen) berekenen we of bewoners in aanmerking komen voor de kwijtscheldingsregeling. Op basis van de (technische) berekening wordt wel of geen kwijtschelding verleend. De gemeente werkt bij de kwijtschelding samen met het waterschap via het "Hefpunt voor belastingen van waterschappen en gemeenten".

Als er een kwijtschelding voor de gemeentelijke belastingen wordt aangevraagd dan wordt dit ook gedaan voor de waterschapsheffingen. De burger hoeft dus maar één formulier in te vullen dat geldt voor twee instanties. De gemeente maakt gebruik van een geautomatiseerde kwijtscheldingstoets via het Inlichtingenbureau. Dit instituut functioneert onder de paraplu van de VNG. Het instituut heeft toegang tot gegevens van de Rijksbelastingdienst, de Rijks Dienst Wegverkeer, uitkeringsinstanties etc. Dit betekent dat iemand die recht heeft op kwijtschelding dat mogelijk ook heeft in een volgend belastingjaar. Niet ieder jaar hoeft dan opnieuw een aanvraagformulier te worden ingevuld. Natuurlijk kan er als er geen geautomatiseerde kwijtscheldingsverzoek is verleend altijd een kwijtscheldingsverzoek worden ingediend. Kwijtschelding is in de gemeente De Marne mogelijk voor de volgende heffingen: afvalstoffenheffing en reinigingheffingen (vast- en variabel recht). Aan het kwijt te schelden bedrag is een maximum verbonden. De overige gemeentelijke belastingen en/of heffingen komen niet voor kwijtschelding in aanmerking.

In 2016 zijn via het Inlichtingenbureau 123 (geautomatiseerd) kwijtscheldingen verleend. Er zijn 75 burgers door het inlichtingenbureau afgewezen. De afwijzingen hadden te maken met voertuigbezit en vermogens- of inkomstennorm overschrijding. Daarnaast hebben 117 burgers via de reguliere weg een kwijtscheldingsverzoek ingediend. Er is een daling in het bedrag van de kwijtschelding. Dit wordt veroorzaakt omdat het tarief van de afvalstoffenheffing en laten ledigen van de containers is verlaagd.

Tabel 5. Kwijtscholden bedragen

Omschrijving	2015	2016	Daling in %
Afvalstoffenheffing	€ 52.914	€ 50.195	5,14%
Reinigingsrechten	€ 184	€ 172	6,52%
Totaal	€ 53.098	€ 50.367	

Leges

Leges worden ook wel retributies genoemd. Een retributie wil zeggen een betaling aan de gemeente waar een individuele aanwijsbare tegenprestatie van de gemeente tegenover staat. Het gaat om een bedrag dat betaald moet worden aan de gemeente voor het gebruik van onze diensten of producten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel van degene ten behoeve van wie de dienst is verleend.

Omgevingsvergunning

Voor het in behandeling nemen van een omgevingsvergunning worden leges geheven. Voor het grootste deel betreft dit leges vanwege bouwactiviteiten. Daarnaast worden leges geheven voor aanlegactiviteiten, planologisch strijdig gebruik en capaciteiten.

Sinds enkele jaren mogen er geen leges meer worden geheven voor sloopactiviteiten. De vergunningplicht hiervoor is afgeschaft en omgezet naar een meldingsplicht.

De legesopbrengst wordt sterk bepaald door het aantal bouwwerken dat wordt gerealiseerd en de grootte van deze bouwwerken.

Burgerzaken

De tarieven zijn in 2016 met 1,5 % verhoogd, met uitzondering van de tarieven die door het Rijk worden vastgesteld. De tarieven voor paspoorten, verklaringen omtrent het gedrag en rijbewijzen worden vastgesteld op basis van de door het Rijk berekende bedragen, omdat er in deze gevallen afdracht aan respectievelijk het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Ministerie van Veiligheid en Justitie en de Rijksdienst voor het Wegverkeer plaatsvindt.

Lijkbezorgingsrechten

De tarieven zijn verhoogd met de inflatiecorrectie van 1,5%.

Overige heffingen

De tarieven zijn verhoogd met de inflatiecorrectie van 1,5%.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Deze paragraaf bestaat uit twee delen. Het eerste deel is bedoeld om een beter zicht te bieden in het weerstandsvermogen van de gemeente in relatie tot de risico's. Met deze informatie is een betere beoordeling van de financiële positie mogelijk.

In tweede deel worden een aantal financiële kengetallen omtrent risicobeheersing weergegeven.

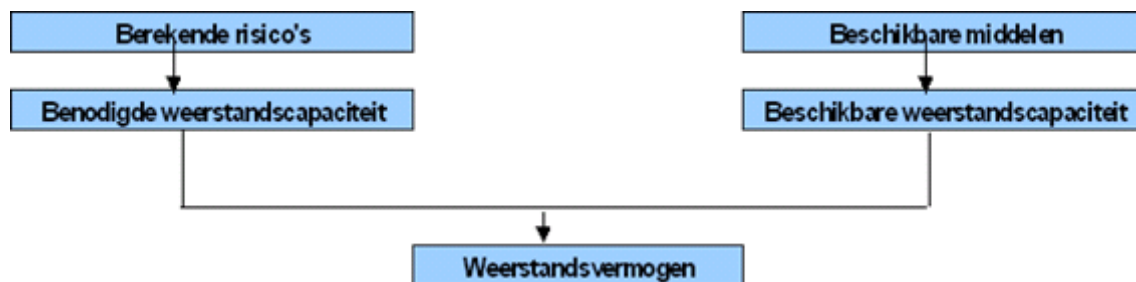
Weerstandsvermogen

Met weerstandsvermogen wordt het totaal aan direct beschikbare middelen bedoeld waarmee niet begrote en niet verzekerde financiële risico's kunnen worden opgevangen. Een goed inzicht in het weerstandsvermogen is essentieel bij het beoordelen van de financiële positie van een gemeente.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

- de weerstandscapaciteit, zijnde middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten en niet verzekerde financiële risico's te dekken;
- alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis zijn in relatie tot de financiële positie.

Schematisch:

Relatie tussen begroting, voorziening en weerstandsvermogen

Afhankelijk van het risicoprofiel, op basis van omvang en waarschijnlijkheid, dient een kostenpost naar afnemende waarschijnlijkheid te worden opgenomen in de begroting, of er dient daarvoor een voorziening te worden getroffen of de post dient in het weerstandsvermogen te worden opgenomen.

Berekening weerstandsvermogen

Tabel beoordeling weerstandsvermogen

Waardering	Ratioweerstandsvermogen	Betekenis
A	$>2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < x < 0,8$	Onvoldoende
F	$< 0,6$	Ruim onvoldoende

Tabel ratio weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen (x 1.000 euro)		Rekening 2015	Begroting 2016	Rekening 2016
Benodigde weerstandscapaciteit	a	2.152	2.204	1.830
Beschikbare weerstandscapaciteit	b	5.116	4.680	7.646
Ratio weerstandsvermogen	b/a	2,38	2,12	4,18
Weerstandsvermogen	b-a	2.964	2.476	5.816

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door:

- de verwachte impact van de aanwezige risico's;
- de gewenste mate van zekerheid dat de risico's kunnen worden opgevangen;
- de mate waarin de risico's al op andere wijze zijn afgedekt.

Een risico is een onzekere toekomstige gebeurtenis die het realiseren van doelstellingen (negatief) beïnvloedt. (risico = kans van optreden x impact/schade).

De risico's zijn geïnventariseerd en vervolgens is een schatting gemaakt van de omvang en kans van optreden. De weging van het risico met de kans van optreden leidt tot het geschatte risicobedrag. Risico's met structurele effecten worden dubbel geteld. Dat betekent dat bij voldoende middelen de structurele risico's gedurende twee jaar kunnen worden opgevangen.

De kans dat alle risico's zich tegelijkertijd daadwerkelijk voordoen is klein. Daarom wordt het totaal gecorrigeerd met een waarschijnlijkheidsfactor van 90%.

Risico's die meegenomen worden in de berekening betreffen incidentele gebeurtenissen die niet of zeer moeilijk zijn te beïnvloeden met beleid. Indien sprake is van rijksbezuinigingen dient dit te leiden tot beleidsaanpassingen en niet tot beslaglegging via de weerstandscapaciteit.

Benodigde weerstandscapaciteit (risico's)						bedragen x € 1.000	
Nr.		rekening 2015		begroting 2016		rekening 2016	
		I	S	I	S	I	S
1	Algemene uitkering gemeentefonds	250	0	250	0	250	0
2	BTW compensatiefonds	115	15	115	15	115	15
	Lening Essent	200	0	200	0	0	0
3	Renterisico	0	50	0	50	0	50
4	Kwetsbaarheid personeelsformatie	150	0	150	0	150	0
5	Beperkt zicht op samenw./uitbesteding	25	0	25	0	25	0
6	Groenonderhoud	0	15	0	15	0	15
7	Civiele kunstwerken	46	0	46	0	46	0
8	Openbare verlichting	65	0	65	0	60	0
9	Onderhoud wegen en bermen	150	0	150	0	150	0
10	Uitvoering wet BUIG	0	152	0	152	0	152
11	Uitvoering WSW	0	75	0	75	0	75
12	Jeugdzorg	0	133	0	133	0	53
13	WMO uitkeringen	0	180	0	180	0	180
14	Programma Krimp & Leefbaarheid	0	0	0	0	0	0
15	Grondexploitaties	102	0	159	0	109	0
16	PROloog	50	0	50	0	50	0
	Totaal	1.152	620	1.210	620	955	539
	Structureel maal factor 2		1.240		1.240		1.079
	Waarschijnlijkheidsfactor 90%	1.036	1.116	1.088	1.116	859	971
	Benodigde weerstandscapaciteit		2.152		2.204		1.830

I = Incidenteel, S = Structureel

In het laatste deel van deze paragraaf worden de bovenstaande onderkende risico's toegelicht.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit zijn de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Die beschikbare middelen zijn:

- Algemene Reserve;
- bestemmingsreserve als de bestemming kan worden gewijzigd;
- de post onvoorzien;
- stille reserves;
- onbenutte belastingcapaciteit.

Voorzieningen maken geen deel uit van de beschikbare weerstandscapaciteit omdat sprake is van al aangegane verplichtingen dan wel van risico's met een hoge mate van waarschijnlijkheid. De gemeente heeft enkele bezittingen die niet of voor een lagere waarde op de balans staan. Het gaat om gronden en landerijen, gebouwen en aandelenbezit. Bij afstoting van deze bezittingen kan een voordeel ontstaan, doch verkoop is niet altijd mogelijk. Aandelen zijn beperkt verhandelbaar, de meeste gebouwen zijn nodig voor de taakuitoefening en gronden en landerijen zijn uit strategisch oogpunt aangekocht en zijn onderdeel van de grondexploitaties. De stille reserves zijn daarom niet meegenomen in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit is als pm-post aangemerkt.

bedragen x k€

Beschikbare weerstandscapaciteit <i>(stand per einde begrotingsjaar)</i>			
	rekening	begroting	rekening
(bedragen x 1.000 euro)	2015	2016	2016
Algemene reserve	3.115	2.703	3.488
Bestemmingsreserves	1.951	1.927	4.108
Totaal reserves	5.066	4.630	7.596
Post onvoorzien (2 x 25)	50	50	50
Stille reserves	pm	pm	pm
Onbenutte belastingcapaciteit	pm	pm	pm
Beschikbare weerstandscapaciteit	5.116	4.680	7.646

Financiële kengetallen met betrekking tot risicobeheersing

Financiële kengetallen	realisatie 2014	realisatie 2015	begroting 2016	realisatie 2016	norm/cate gorie
Weerstandsvormogen					
ratio weerstandscapaciteit	3,29	2,38	2,12	4,18	>= 1
ratio weerstandscapaciteit <i>(excl. bestemmingsreserves)</i>	1,50	1,62	1,23	1,93	>= 1
Overige					
netto schuldquote <i>(incl. doorgeleende gelden)</i>	93,9%	81,3%	84,1%	64,7%	A
netto schuldquote <i>(excl. doorgeleende gelden)</i>	81,0%	70,1%	84,6%	56,5%	A
solvabiliteitsratio	16,1%	16,0%	12,6%	22,7%	B
grondexploitatie	6,5%	3,4%	6,4%	0,5%	A
structurele exploitatieruimte	13,2%	0,5%	1,1%	6,6%	A
belastingcapaciteit	107,2%	107,6%	127,0%	114,6%	C

Financiële kengetallen (waarden)	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Overige			
Netto schuldquote (incl. doorgeleende gelden)	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote (excl. doorgeleende gelden)	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
Structurele exploitatieruimte	>0%	>0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

Het financiële beeld dat uit de kengetallen naar voren komt is belangrijk voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. De signaleringswaarden zoals hierboven in de tabel aangegeven zijn afgeleid uit de stresstest voor 100.000+ gemeenten. Er is gekozen voor indeling in drie categorieën (A, B of C), zonder hieraan een kwalificatie/normering te verbinden. Dit vanwege het argument dat de kengetallen in samenhang moeten worden gezien en een oordeel per kengetal niet gepast zou zijn. Wel kan worden gesteld dat Categorie A het minst risicovol is en Categorie C het meest risicovol.

Kengetal Weerstandsvermogen

Ratio weerstandscapaciteit

De ratio weerstandscapaciteit geeft de verhouding aan van de beschikbare weerstandscapaciteit ten opzichte van de benodigde weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald op basis van de aanwezige risico's en de eventueel te verwachten financiële impact. De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene- en bestemmingsreserves en de post onvoorzien.

Dit ratio is sterk gestegen door een sterke stijging in de omvang van het eigen vermogen. Het is met name de omvang van de bestemmingsreserves die sterk is gestegen ten opzichte van het vorige jaar.

Ratio weerstandscapaciteit (exclusief bestemmingsreserves)

Bij deze ratio wordt geen rekening gehouden met de beschikbare bestemmingsreserves.

Overige financiële kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

Dit ratio is sterk gedaald als gevolg van een daling van de vaste en vlottende schulden.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan de financiële verplichtingen te voldoen. De ratio geeft aan dat onze gemeente een groot deel van haar bezit heeft gefinancierd met schulden. Ondanks het financieren met schulden kan de gemeente aan haar verplichtingen voldoen.

De solvabiliteitsratio is sterk verbeterd doordat de omvang van het eigen vermogen is gestegen en de omvang van de vaste en vlottende schulden is gedaald.

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de "onderhanden werk" positie van het grondbedrijf zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten.

Met ingang van 2016 behoort de waarde van de niet in exploitatie genomen gronden niet langer tot de onderhanden werk positie. Daarom is dit kengetal lager dan voorgaande jaren.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in onze gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde.

Onderkende risico's

Hieronder worden de onderkende risico's weergegeven en toegelicht. Deze worden gebruikt om de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen.

Naam	1. Algemene uitkering uit het Gemeentefonds
Programma	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien
Omschrijving	De gemeente is financieel sterk afhankelijk van de rijksbijdrage uit het Gemeentefonds. De omvang is gekoppeld aan de groei van de Rijksbegroting. Financiële afwijkingen zijn daarom mogelijk.
Risico (in €)	k€ 500
Kans	50%
Jaar van signalering	nb
Beheersmaatregel	De raming van de Algemene uitkering dient realistisch te zijn en is gebaseerd op de circulaire en bijbehorende rekenmodellen die het Rijk verstrekt.
Rapportage	Het risico heeft zich in 2016 niet voor gedaan. Doordat de koppeling met de Rijksbegroting blijft bestaan ("samen trap op, samen trap af"), blijft het risico bestaan.

Naam	2. btw-compensatiefonds
Programma	Overig
Omschrijving	De gemeente kan voor een groot aantal activiteiten de btw terugkrijgen uit het btw-compensatiefonds (BCF), mits wordt voldaan aan de daarvoor gestelde eisen. Zo zijn investeringen in de gemeentelijke openbare ruimte in principe btw-compensabel. In enkele gevallen pleegt de gemeente samen met andere (overheids)organisaties investeringen in de openbare ruimte die niet onder het BCF vallen. Het risico bestaat dat daarmee mogelijk niet (geheel) wordt voldaan aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor btw-compensatie.
Risico (in €)	Elk jaar wordt ca. € 1,5 miljoen gedeclareerd bij het BCF. Het risico van gedeclareerde, maar niet compensabele btw wordt geschat op 2%, k € 30 per jaar. Het incidentele risico op projecten en ontwikkelingen wordt geschat op k€ 230.
Kans	50%
Jaar van signalering	nb
Beheersmaatregel	Geen
Rapportage	Het risico heeft zich in 2016 niet voor gedaan, wel blijft het risico bestaan.

Naam	3. Renterisico
Programma	Overig
Omschrijving	De gecalculeerde rente is gebaseerd op de verwachte renteontwikkelingen. De werkelijke rente kan hoger of lager uitvallen.
Risico (in €)	1% afwijking betekent een afwijking van k€ 200.
Kans	25%
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Geen
Rapportage	Het risico heeft zich in 2016 niet voor gedaan, wel blijft het risico bestaan.

Naam	4. Kwetsbaarheid personeelsformatie
Programma	Overig
Omschrijving	Onze organisatie is klein en per beleidsveld is er meestal sprake van één of twee ambtenaren die breed inzetbaar moeten zijn en (mede daardoor) niet altijd de gedetailleerde specialistische kennis (kunnen) hebben. De ontwikkelingen vanuit de landelijke overheid betreffende bijv. de jeugdzorg maakt deze problematiek nog groter. Er is niet altijd achtervang en bij uitbreiding van taken, ziekte of vertrek kunnen werkzaamheden stagneren. Inhuur van externe capaciteit leidt tot hogere kosten. De kwetsbaarheid kan ook gelden voor samenwerkingsverbanden, zoals P&O, ICT en Sociale Zaken en Werk.
Risico	Deze kwetsbaarheid blijft ook in 2016 bestaan ondanks intensievere samenwerking met andere gemeenten. In voorkomende gevallen zal er noodgedwongen externe inzet moeten worden geregeld. Daarvoor wordt het inhuurbudget ingezet.
Kans	PM
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Beheersing begint bij de directie. Zij moet goed zicht hebben op toekomstige personele knelpunten en bestaande knelpunten oplossen. Dit kan bereikt worden door voortdurend in 'gesprek' te zijn met de medewerkers maar ook door ontwikkelingen in te schatten en daar op te anticiperen. Vroegtijdig signaleren voorkomt uitval van medewerkers en vroegtijdig anticiperen op ontwikkelingen voorkomt 'gaten' in de formatie. Daarmee kan een substantiële bijdrage worden geleverd aan een vermindering van de kwetsbaarheid.
Rapportage	Het risico blijft, ondanks de genomen beheersingsmaatregel, bestaan.

Naam	5. Beperkt zicht op samenwerking en uitbesteding
Programma	Overig
Omschrijving	Meer taken zijn uitbesteed aan samenwerkingsverbanden of aan derden. Hoewel de competentieontwikkeling van de medewerkers daarbij moet aansluiten, ontbreekt het mogelijk aan capaciteit en kwaliteit om hier goed sturing aan te geven en te controleren op de gemaakte afspraken.
Risico (in €)	Bij het maken van afspraken in samenwerkingsverbanden en bij uitbesteding is nadrukkelijk aandacht voor een goede beschrijving van de te behalen resultaten en de borging van sturing en controle op de realisatie daarvan. Het risico wordt geschat op k€ 100.
Kans	25%
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Kwartaalrapportage in de P&C-cyclus
Rapportage	Aandacht voor dit risico is gezien de omvang van het aantal samenwerkingsverbanden reëel.

Naam	6. Groenonderhoud
Programma	Verkeer en vervoer
Omschrijving	Er zijn 20.000 bomen. Een groot aantal daarvan staan langs wegen, voetpaden en begraafplaatsen. Door de bezuiniging is er een achterstand ontstaan in het onderhoud van deze bomen waardoor er een veiligheidsrisico ontstaat.
Risico (in €)	k€ 75
Kans	20%
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Situaties monitoren en beheerplannen herijken op bestaande risico's en budgetten.
Rapportage	In 2016 hebben we k€15 extra aan werkzaamheden uitgevoerd (bomen).

Naam	7. Civiele kunstwerken
Programma	Verkeer en vervoer
Omschrijving	Er zijn 59 bruggen. Daarnaast is er in onze gemeente 9.301 m1 beschoeiing, 275 m1 kademuren en 23 steigers. Er zijn te weinig middelen voor onderhoud. Het niet uitvoeren van onderhoud brengt risico's en gevolgschade met zich mee.
Risico (in €)	k€ 130
Kans	35%
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Situaties monitoren, voldoende middelen beschikbaar stellen en schades herstellen.
Rapportage	Regulier onderhoud is uitgevoerd in 2016. In de begroting 2017 is de problematiek t.a.v. het risico vertaald naar een investering.

Naam	8. Openbare Verlichting
Programma	Verkeer en vervoer
Omschrijving	Voor de technische levensduur van lichtmasten wordt een leeftijd aangehouden van 40 jaar. ca. 300 lichtmasten zijn ouder dan 40 jaar en dienen binnen 5 jaar te worden vervangen.
Risico (in €)	Vervangen van ca. 300 lichtmasten k € 400 (geschat)
Kans	15%
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Gevaarlijke situaties monitoren en waar nodig lichtmasten vervangen.
Rapportage	Door werk met werk te maken is er k € 105 aan onderhoud uitgevoerd (Lauwersoog).

Naam	9. Onderhoud wegen en bermen
Programma	Verkeer en vervoer
Omschrijving	<p><i>Wegen:</i></p> <p>Werkzaamheden voor herstel van een te zwakke constructie en/of afvoer van een teer-houdend asfalt zijn geen klein of groot onderhoud en vallen daarom buiten het bestek wegen. Het herstel/afvoer brengt bij optreden extra kosten met zich mee.</p> <p><i>Bermen:</i></p> <p>Veel bermen in onze gemeente liggen te laag of te hoog. Hierdoor is de afwatering onvoldoende. Daarnaast wordt door breed verkeer veel door de bermen gereden waardoor kuilen ontstaan. Het vergt extra investeringen om dit op te lossen.</p>
Risico (in €)	Wegen k€ 900 (geschat) en bermen k€ 600 (geschat)
Kans	10%
Jaar van signalering	2011
Beheersmaatregel	Elk jaar vindt er een evaluatie plaats van het wegen- en bermenonderhoud. Voldoende middelen beschikbaar stellen en gebreken herstellen.
Rapportage	We inspecteren de wegen elk jaar. De uitkomsten van de inspectie worden geëvalueerd en gebruikt voor verdere aanpassingen. In 2016 is het plan Agrologistiek gereed gekomen. Door dit plan weten we waar wegen te smal zijn en bermen aangepast dienen te worden. In 2016 was er onvoldoende budget beschikbaar om dit risico te beheersen.

Naam	10. Uitvoering wet BUIG
Programma	Sociale Zaken en Werk
Omschrijving	<p>Voor de betaalde uitkeringen WWB, WIJ, IOAW, IOAZ en deels BBZ ontvangt de gemeente jaarlijks een budgetfinanciering van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In het kader van de overheidsbezuinigingen zal de budgetfinanciering niet gunstiger uitvallen ten opzichte van het jaar 2014.</p> <p>Gelet op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is anderzijds de verwachting dat de uitgaven in het kader van de wet BUIG niet naar beneden kunnen worden bijgesteld.</p>
Risico (in €)	k€ 303
Kans	50%
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Ook in 2016 is de dienstverlening op het Werkplein Noord-Groningen zodanig afgestemd om de instroom in de uitkering zo laag mogelijk te houden door: hoogwaardige handhaving aan de poort, controle op voorliggende voorzieningen, jongeren zoveel mogelijk terugleiden naar school.

Rapportage	Een verzoek tot uitkering van de zogeheten vangnetuitkering is ingediend welke kan worden ontvangen ter compensatie van het verschil tussen de werkelijke uitgaven BUIG en de definitieve vaststelling van het BUIG-budget door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Er moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan, die worden beoordeeld door de toetsingscommissie van het Ministerie. Indien aan alle voorwaarden wordt voldaan gaat het Ministerie tot uitkering over. Het verzoek moet in augustus van het jaar volgend op de jaarstukken van een betreffend jaar worden ingediend. Dus de vangnetuitkering 2016 moet worden aangevraagd in augustus 2017.
------------	---

Naam	12. Uitvoering WSW
Programma	Sociale Zaken en Werk
Omschrijving	Met ingang van 2015 wordt de financiering van de WSW en de participatie-activiteiten gezamenlijk gefinancierd uit een deelfonds. Dit deelfonds is een onderdeel van de algemene uitkering 2015. Het Bestuursakkoord van de regering impliceert dat vanaf 2015 minder gelden ter beschikking zullen worden gesteld voor de uitvoering van WSW en participatie-activiteiten. De gelden in het deelfonds bestemd voor de WSW worden doorbetaald aan de WSW- partner (Ability). Gelet op de afname van de budgetfinanciering zullen daardoor ook tekorten ontstaan bij Ability. Deze tekorten dienen door de participerende gemeenten te worden gedragen.
Risico (in €)	k€ 150 (afhankelijk van de exploitatie 2016 e.v. van Ability)
Kans	50 %
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Er vindt een continue afstemming met Ability plaats om de tekorten waarin de gemeente participeert terug te dringen.
Rapportage	Het risico heeft zich niet voorgedaan.

Naam	12. Jeugdzorg
Programma	Jeugd
Omschrijving	<p>De decentralisatie van de jeugdzorgtaken naar gemeenten gaat gepaard met een korting van 15% op macroniveau. Deze verrekening gebeurt in de periode van drie jaar. Daarnaast is het budget voor 2015 voor elke gemeente bepaald o.b.v. het huidige zorggebruik. Vanaf 2016 wordt dit bepaald o.b.v. een zogeheten objectief verdeelmodel. Dit houdt in dat elke gemeente een budget per jongere krijgt.</p> <p>In de meicirculaire 2015 is bekend geworden dat het budget voor jeugdhulp in 2016 daalt met k€ 533 t.o.v. van 2015. Door de methode van het objectieve verdeelmodel toe te passen daalt het budget stapsgewijs tot een bedrag van € 2.194.430, - in 2018 en verder. Dit is een vermindering van het budget voor jeugdhulp in vergelijking met 2015 van k€ 932.</p> <p>In 2016 en 2017 is besloten om de kosten voor jeugdhulp volledig solidair met alle Groninger gemeenten te verrekenen. Het risico dat er voor De Marne daarom extra kosten zijn, wordt niet groot geacht. Voor 2018 is er nog geen keuze gemaakt in het al dan niet solidair zijn. Het risico in 2018 is daarom groter.</p>
Risico (in €)	Van k€ 533 (begroting 2016)
Kans (25% 50% 75%)	25%
Jaar van signalering	2014 en 2015
Beheersmaatregel	Opstellen en uitvoeren Beleidsplan Jeugd, uitvoeren Regionaal Transitiearrangement, uitvoering geven aan de raadsbrede motie om samen met andere gemeenten het rijk op te roepen voor het instellen van een overgangsregeling.
Rapportage	<p>In 2014 en 2015 is een risico gesignaleerd van k€ 533 (begroting 2016). Tijdens het opstellen van de begroting 2017 is de hoogte van dit risico gezakt naar k€211: In de meicirculaire 2016 is bekend geworden dat het budget voor jeugdhulp in 2017 daalt met k€ 211 t.o.v. van 2016. Door de methode van het objectieve verdeelmodel toe te passen daalt het budget stapsgewijs tot een bedrag van k€ 2.194 in 2018 en verder. Dit is een vermindering van het budget voor jeugdhulp in vergelijking met 2015 van k€ 1077.</p> <p>De beheersmaatregel voor dit risico is onveranderd gebleven.</p>

Naam	13. Wmo-uitkeringen
Programma	Maatschappelijke ondersteuning en zorg
Omschrijving	Met ingang van 2015 is een korting toegepast op het Wmo-budget in de algemene uitkering voor de bestaande taken die gemeenten al hadden vóór de decentralisatie (Wmo-oud). Vanwege deze korting is in 2015 een beleidswijziging geweest op de Huishoudelijke Hulp. In 2016 wordt het Wmo-budget nog eens verder verlaagd met k€ 100.
Risico (in €)	k€ 200
Kans	90% in 2015
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	We blijven de kostenontwikkelingen Wmo-oud monitoren en deze zien in samenhang met de budgetten voor de nieuwe Wmo-taken. Deze informatie gebruiken we om ons beleid waar nodig in 2017 aan te passen.
Rapportage	In 2015 is een risico gesignaleerd van k€200. Tijdens het opstellen van de begroting 2017 is de hoogte van dit risico onveranderd gebleven. De beheersmaatregel voor dit risico is ook onveranderd gebleven.

Naam	14. Programma Krimp & Leefbaarheid
Programma	Programmaoverstijgend
Omschrijving	We krijgen te maken met een significante vermindering van het aantal inwoners. Bovendien is sprake van vergrijzing en ontgroening. De krimp van de bevolking zal onder andere leiden tot een relatief hoge lastendruk op de bestaande bevolking om bestaande voorzieningen in stand te houden. We anticiperen op deze ontwikkelingen d.m.v. het in 2012 opgestelde Programma Krimp & Leefbaarheid (zie Beheersing).
Risico	<p>Het gevaar (bij niets doen) is dat onze gemeente niet voldoende is ingespeeld op de veranderende omstandigheden. Deze risico's zijn in 2010 in kaart gebracht middels de 'Situatieschets bevolkingskrimp De Marne'. Voor de volledigheid wordt hiernaar verwezen. Enkele risico's zoals genoemd in de Situatieschets zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>Fysiek</u>: de krimp, vergrijzing en ontgroening vragen om minder en een ander aanbod van woningen, voorzieningen etc. Het gevaar is dat hier onvoldoende op wordt ingespeeld en de neergang onvoldoende begeleid wordt, waardoor er geen basisniveau aan voorzieningen aangeboden kan worden en waardoor de ruimtelijke omgeving in een negatieve spiraal terechtkomt; 2. <u>Sociaal</u>: bij verminderende inwonersaantallen neemt het draagvlak voor die zaken die de leefbaarheid bepalen (verenigingen, activiteiten, ontmoeting etc.) sterk af. Men is minder toegerust op de veranderende vraag die door een andere bevolkingssamenstelling ontstaat (bijvoorbeeld meer toegespitst op ouderen); 3. <u>Financieel</u>: De organisatie is onvoldoende ingespeeld op een verminderende inkomstenstroom (minder inwoners betekent minder inkomsten uit Gemeentefonds) dan wel op een toenemende kostendruk (o.a. meer kosten ouderen en Wmo etc.).

Kans	Onze gemeente loopt als perifeer gebied voorop als het gaat om krimp, ontgroening en vergrijzing. Op termijn gaan deze ontwikkelingen in 60% van de Nederlandse gemeenten spelen. In verband met het feit dat krimp hoog op de politieke agenda staat, bestaat er de kans om nu al in te spelen op deze ontwikkelingen begeleid door middelen die provincie en rijk bieden.
Jaar van signalering	2009
Beheersmaatregel	Onze gemeente heeft in de afgelopen jaren zich middels het Integraal Beleidskader Krimp en Leefbaarheid (kortweg krimpnota, vastgesteld febr. 2011) en het Woon-en Leefbaarheidsplan De Marne 2012-2021 (vastgesteld december 2011) beleidsmatig voorbereid op de verwachte demografische ontwikkelingen en de daarmee samenhangende gevolgen. De maatregelen uit het Woon-en leefbaarheidsplan De Marne 2012-2021 en de uitwerking daarvan zijn in september 2012 door het college vastgelegd in het Programma Krimp en Leefbaarheid 2012-2021. Daarmee wordt de uitvoering geborgd, toegezien of er binnen de beleidskaders wordt gehandeld, reële ontwikkelingen gesignaleerd en ontbrekende financiering gegenereerd. In 2013 is d.m.v. het vrijkomen van de beschikking van de provincie voor een bijdrage uit de Reserve Leefbaarheid Krimpgebieden en het ISV een deel van de financiering van de plannen mogelijk gemaakt.
Rapportage	In 2016 is uitvoering gegeven aan het Woon en Leefbaarheidsplan. Dit heeft niet geleid tot nieuwe inzichten in het risicoprofiel.

Naam	15. Grondexploitaties
Programma	Paragraaf Grondexploitaties
Omschrijving	Dankzij de forse afwaardering van grondexploitaties in 2011, het verkleinen van de voorraad bouwkvavels en de doorgevoerde dalingen van kavelprijzen is het risico de laatste jaren erg afgenomen. In 2010 werd het risico nog berekend op een totale omvang van 1,5 miljoen. Inmiddels is dit met 90 % teruggebracht tot € 159.000,-. Het is nu de verwachting dat de komende jaren het risicoprofiel zich rond dit bedrag zal stabiliseren.
Risico (in €)	k€ 280
Kans (25% 50% 75%)	56,7%
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	Jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties en tussentijdse toetsing van de stand van zaken.
Rapportage	2016 is conform de geplande grondexploitaties verlopen. Er kan een winst worden genomen op het plan Kanaaloeverzuid. Deze exploitatie wordt per 31-12-2016 afgesloten met een positief saldo van circa € 16.000, -. Verliesnemingen en of afwaarderingen zijn in 2016 niet aan de orde. Het risico is verlaagd naar k€ 109 (zie par. grondbeleid).

Naam	16. PROLoog
Programma	Leefomgeving
Omschrijving	<p>Om de risico's goed te kunnen beheersen heeft de gemeente eind 2013 de programma- en projectrisico's geïnventariseerd. De resultaten hiervan zijn gerapporteerd in de Inventarisatie programma- en projectrisico's Plan voor Regie en Ruimtelijke Ontwikkeling Lauwersoog (PROLoog) van 20 december 2013. In het rapport heeft Deloitte aanbevelingen gedaan voor de professionalisering van de risicobeheersing.</p> <p>Eind 2014 is een interne controle uitgevoerd naar de wijze waarop de gemeente de aanbevelingen heeft opgevolgd. De bevindingen van deze controle zijn samengevat in de rapportage PROLoog in control, resultaten van intern onderzoek van december 2014. Uit dit rapport blijkt dat de gemeente de aanbevelingen grotendeels heeft geïmplementeerd in de (administratieve) organisatie van het programma. Desalniettemin blijft er een 'restrisico' over.</p>
Risico (in €)	k€ 1.000 (verwachte uitgaven in 2016)
Kans	5%
Jaar van signalering	2015
Beheersmaatregel	<p>Ondanks de preventieve maatregelen die zijn beschreven in het eerder genoemde rapport, blijft er een risico bestaan dat zich afwijkingen van de subsidiebeschikking voordoen. Dan is het voor de gemeente van groot belang om dat tijdig te signaleren, zodat de financiële gevolgen beheersbaar blijven. Daarom heeft de gemeente een aanvullende maatregel genomen, bovenop de aanbevelingen van Deloitte.</p> <p>Om afwijkingen van de subsidiebeschikking tijdig te signaleren, laat de gemeente alle gesubsidieerde projecten eenmaal per jaar controleren door een accountant. Normaal gesproken vindt zo'n accountantscontrole maar een keer plaats, namelijk na afronding van het project.</p> <p>Door de implementatie van deze maatregel wordt dus eens per jaar vastgesteld of er afwijkingen van de subsidiebeschikking zijn geweest. Dit heeft de volgende voordelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het bedrag waarover de gemeente risico loopt wordt beperkt tot de uitgaven in het jaar voorafgaande aan de controle in plaats van de uitgaven gedurende het gehele project; • De gemeente kan nog maatregelen treffen om de afwijking te herstellen of om toestemming te vragen voor de afwijking, omdat het project nog niet volledig is afgerond.
Rapportage	2016 is conform de planning verlopen. Bij de jaarlijkse accountantscontrole zijn geen afwijkingen geconstateerd.

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente De Marne heeft een oppervlakte van meer dan 24.000 ha (1ha = 10.000 m²). Hiervan is 7.212 ha water. Een belangrijk deel van het land oppervlakte kan worden beschouwd als "openbare ruimte". In die openbare ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken, verplaatsen en recreëren. Voor al die activiteiten bestaat de openbare ruimte uit een aantal kapitaalgoederen. Al deze kapitaalgoederen dienen onderhouden te worden. Daarvan is een zorgvuldig beheer van dit "vermogen" van wezenlijk belang. Dit om slecht wegdek, loszittende stoeptegels, slecht onderhouden gebouwen of lekkende rioolstengens te voorkomen.

In deze paragraaf wordt ingegaan op welke manier deze kapitaalgoederen worden onderhouden. Het gaat hierbij om de aanleg van instandhouding van wegen, riolering, openbare verlichting, groen, bruggen en beschoeiingen, speelplaatsen, begraafplaatsen en gebouwen. De instandhoudingskosten zijn vertaald in zogenaamde beheerplannen, die door de raad worden vastgesteld.

Tabel omvang te onderhouden areaal

Onderwerp	Karakteristiek	Onderhoud
Gemeente algemeen	oppervlakte totaal	24.031 ha.
Wegen	oppervlakte wegen	125 ha.
	openbare verlichting (masten)	2.835 st
Rioleringen	vrijvervalstelsel	97km.
	overstorten	48 st.
	kolken	5.465 st.
	rioolgemalen	37 st.
	pomp-units	110 st.
	bergbezinkvoorzieningen	3 st.
	persleidingen	33 km.
	individuele behandelingsinstallaties (IBA's)	67 st.
Groen	oppervlakte groen	132 ha
	bermen te maaien	500 km
	taluds te maaien	420 km
	sloten te schonen	206 km
	bomen (binnen en buiten de bebouwde kom)	19.700 st.
Speeltuinen	speeltoestellen	402 st.
	speelplaatsen	26 st.
	trapveldjes	6 st.
Civiele kunstwerken	houten bruggen	35 st.
	betonnen bruggen	20 st.
	stalen bruggen	3 st.
	beweegbare brug (Electra)	1 st.
	beschoeiingen	9.301 m1
	steigers (klein onderhoud)	23 st.
	natuurlijke oevers	3.512 m1
	kademuren	275 m1
Gebouwen	diverse objecten	47 st.

Onderhoud en achterstallig onderhoud

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BVV) schrijft voor dat inzichtelijk wordt gemaakt welke budgetten noodzakelijk zijn voor het onderhoud van kapitaalgoederen en wat de financiële consequenties zijn van het achterstallig onderhoud (artikel 12, 2^e lid van het BBV). In onderstaande tabel zijn de financiële consequenties opgenomen van het onderhoud en het achterstallig onderhoud.

Plan	Aan- wezig	Vast- gesteld d.d.	Benodigd onderhoud s-budget	Volledig in begroting vertaald	Achterstallig onderhoud	Bedrag achterstallig onderhoud
Wegen en bermen	ja	2015	k€ 491	nee	nee	nvt
Civiele kunstwerken	ja	2012	k€ 150	nee	nee	nvt
Openbare Verlichting	ja	2015	k€ 165	nee	ja	k€ 55
Rioleringen	ja	2013	k€ 737	ja	nee	nvt
Groen	ja	2013	k€ 738	nee	ja	k€ 15
Gebouwen	ja	2010 /2015 *	k€ 130	nee	nee	nvt
Speelvoorzieningen	ja	2013	k€ 46	ja	nee	nvt
Begraafplaatsen	ja	2015	k€ 34	ja	nee	nvt

* Onderhoudsplan gemeentelijke gebouwen is van 2010 / onderhoudsplan Integraal huisvestingsplan is van 2015

Toelichting Benodigd onderhoudsbudget

Het benodigd onderhoudsbudget is gebaseerd op kosten voor regulier beheer. Het onderhoud wat nu uitgevoerd wordt is meer en meer risico gestuurd. Hierin moeten nog veel keuzes worden gemaakt. In de komende periode geven we nadere invulling aan risico gestuurd beheer. Het beeld van het achterstallig onderhoud kan dan wijzigen. Tijdens de besprekingen voor het opstellen van de Begroting 2016 is k€ 50 extra beschikbaar gesteld voor onderhoud. De werkzaamheden zijn uitgevoerd. Het bedrag van achterstallig onderhoud is in 2016 met k€ 50 verlaagd.

Wegen

Relevante beleidsstukken:

- beleidsplan wegen 2015;
- beheerplan wegen 2015.

In 2016 hebben we het areaal op basis van het beheerplan onderhouden. De werkzaamheden zijn aanbesteed en gegund aan Oosterhof Holman Infra Bv uit Grijpskerk. Jaarlijks wordt over de kwaliteit van de wegen gerapporteerd. De wegen voldoen aan de minimale onderhoudsrichtlijnen van het Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek (CROW).

Civiele Kunstwerken

Relevante beleidsstukken:

- beleidsplan Bruggen;
- beleidsplan Beschoeiingen, kademuren en Steigers.

In 2016 zijn de maatregelen uitgevoerd zoals in de doelstelling beschreven.

Openbare verlichting

Relevante beleidsstukken:

- De Marne Duurzaam Verlicht, herijkt 2015 (vastgesteld beleidsplan openbare verlichting 2010-2019).

Dit jaar zijn diverse maatregelen uitgevoerd om het onderhoud aan de openbare verlichting uit te voeren. Over de kwaliteit van het areaal wordt jaarlijks gerapporteerd. De kwaliteit van het areaal wordt steeds beter en daardoor het aantal storing lager.

Rioleringen

Relevante beleidsstukken:

- afvalwaterbeleidsplan (vastgesteld 2013);

Het rioleringsbeleid is vastgelegd in het Afvalwaterbeleidsplan gemeenten Bedum, De Marne, Winsum, Eemsum (BMWE) en waterschap Noorderzijlvest (BMWE/NZV) 2014 t/m 2018). Dit beleidsplan is op 26 november 2013 vastgesteld en loopt tot eind 2018. In het Afvalwaterbeleidsplan BMWE/NZV staan drie thema's centraal.

1. ketenbeheer;
2. samen sterker;
3. maatschappelijke trends.

Het onderhoudsniveau van de riolering is voldoende. Alle bebouwing, die valt onder de gemeentelijke zorgplicht, is aangesloten op de riolering of op een individuele behandelingsinstallatie (IBA). Het vrijvervalstelsel en het gemalen beheer zijn op orde.

Openbare groenvoorziening

Relevante beleidsstukken:

- groenstructuurplan (vastgesteld 2006);
- het handboek Kwaliteit Openbare Ruimte (KOR) (vastgesteld 2008);
- beheerplannen (vastgesteld 2013);
- bomenbeleidsplan (vastgesteld 2014).

Het groenbeleid is vastgesteld in het groenstructuurplan. In de beheerplannen is bepaald welk eindbeeld gewenst is en welke stappen nodig zijn om tot het gewenste eindbeeld te komen. Aan werkvoorzieningsschap Ability is groenonderhoud en eenvoudig snoeiwerk uitbesteed. Het knippen van hagen en groot onderhoud sportvelden is net als het berm- en slootbeheer uitbesteed aan derden. De resterende werkzaamheden zijn door de eigen dienst uitgevoerd. Het behalen van de gestelde kwaliteitsnorm komt meer en meer onder druk te staan door het invullen van andere geprioriteerde werkzaamheden.

Gebouwen

Relevante beleidsstukken:

- meerjarig onderhoudsplan (vastgesteld 2010);
- integraal Huisvestingsplan (schoolgebouwen) (vastgesteld 2013).

Aan de hand van het meerjarig onderhoudsplan worden jaarlijks bedragen voor het onderhouden van de gebouwen in de begroting opgenomen. Het onderhoudsbudget is in diverse programma's opgenomen. Het onderhoudsniveau van de gemeentelijke gebouwen kan als redelijk tot goed worden gekwalificeerd. Jaarlijks bekijken we in hoeverre panden kunnen worden afgestoten.

Vanaf het jaar 2015 is op een totaal budget van € 170 een bezuiniging opgenomen van € 40. Vooralsnog zal deze bezuiniging worden doorgevoerd door budgetten evenredig te korten.

Vanaf 1 januari 2015 vindt de bekostiging van het buitenonderhoud aan schoolgebouwen voor het primair onderwijs wettelijk plaats door het ministerie van onderwijs en wordt rechtstreeks overgemaakt aan de schoolbesturen. Het groot onderhoud, renovatie en nieuwbouw blijft de verantwoordelijkheid van de gemeente. In 2015 is het (herijkte) Integraal Huisvestingsplan (IHP) vastgesteld, de eerste uitvoeringsstappen van dit plan zijn gezet: de renovatie van De Handpalm in Leens, de realisatie van de Peuterspeelzalen bij de Ichtusschool in Zoutkamp en bij het Hoogholtje in Wehe-den Hoorn. Voor het GKC Leens, de samenwerkingsschool in Zoutkamp en het kindcentrum in Eenrum zijn gesprekken gaande.

Speelvoorzieningen

Relevante beleidsstukken:

- notitie Speelruimte beleid gemeenten De Marne (vastgesteld 2013).

Het beheer en onderhoud van de speeltoestellen ligt bij de speeltuinverenigingen, de scholen of vereniging van dorpsbelangen. Om ze daarin te ondersteunen heeft iedere vereniging of school toegang tot een digitaal logboek. Hierin wordt alles genoteerd wat van belang is voor het beheer en onderhoud van de speeltoestellen. Jaarlijks worden de toestellen gecontroleerd op veiligheid. In het kader van PROLoog is er een water/natuurspeelplaats gerealiseerd.

Begraafplaatsen:

Relevante beleidsstukken:

- milieu beleidsplan (vastgesteld 2005);
- verordening begraafplaatsrechten (vastgesteld 2014);
- Kwaliteitsplan Openbare Ruimte 2016 (incl. begraven).

In de gemeente De Marne zijn 11 openbare begraafplaatsen. Het benodigde onderhoud is uitgevoerd. De kwaliteit is goed te noemen.

3.4 Financiering

Inleiding

De financieringsparagraaf geeft informatie over het treasurybeleid en de beheersing van de financieringsrisico's. De financieringsparagraaf is samen met het treasurystatuut bij de invoering van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) verplicht gesteld. In de Wet Fido heeft het Rijk regels gesteld hoe gemeenten hun geld en kapitaal beheren. Deze paragraaf dient verder onder meer de algemene ontwikkelingen en de concrete beleidsplannen te bevatten.

Algemene ontwikkelingen

Interne ontwikkelingen

Het treasurystatuut is op 26 november 2015 opnieuw door het college vastgesteld. Deze actualisatie vond vooral zijn grondslag in de aanpassingen van de Wet Fido als gevolg van het invoeren van schatkistbankieren en de Wet Houdbare overheid financiën (Wet Hof).

De verordening ex artikel 212 Gemeentewet (financiële verordening) is in de raadsvergadering van oktober 2015 vastgesteld.

Marktontwikkelingen

De gemiddelde verwachting van de grootbanken (ABN AMRO, ING, Rabobank, Belfius, Commerzbank) is dat de rente nog steeds laag is (1.00-1.60 procent 20 jarige lening).

Risicobeheer

De treasuryfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beheer moet verstandig en bedachtzaam worden uitgevoerd. In de wet Fido zijn normen opgenomen om te voorkomen dat bij herfinanciering van leningen grote schokken optreden in de rentelasten. Doel van de normen is het beperken van de renterisico's. Er wordt onderscheid gemaakt in:

- kasgeldlimiet: limiet voor leningen met een looptijd van maximaal één jaar;
- renterisiconorm: norm voor leningen met een looptijd vanaf één jaar.

De wettelijke normen worden hieronder weergegeven.

Kasgeldlimiet

bedragen x k€

Omschrijving	Rekening 4e kw 2015	Begroting 2016	1e kw 2016	2e kw 2016	3e kw 2016	4e kw 2016
Toegepaste kasgeldlimiet						
In procenten van de grondslag	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
In bedrag	2.644	2.579	2.579	2.579	2.579	2.579
(1) vlottende schuld	2.500		3.236	3.265	604	0
(2) vlottende middelen	1.728		1.120	3.574	3.896	2.298
Toets kasgeldlimiet						
Netto vlottende schuld (1) - (2)	772		2.116	-309	-3.292	-2.298
Toegepaste kasgeldlimiet	2.644		2.579	2.579	2.579	2.579
Ruimte (+) c.q. overschrijding (-)	1.872		463	2.888	5.871	4.877

Toelichting kasgeldlimiet

Met de kasgeldlimiet wordt een grens gesteld aan de omvang van financieringen met een rentetypische korte looptijd van één jaar. Achterliggende gedachte hierbij is het vermijden van te hoge renterisico's. Bij de berekening van de kasgeldlimiet wordt uitgegaan van het begrotingstotaal en is voor de gemeenten de norm vastgesteld op 8,5%. Voor 2016 bedraagt de kasgeldlimiet voor De Marne € 2,579 miljoen (8,5% van € 30,3 miljoen).

Renterisiconorm**Rente risiconorm**

bedragen in k€

Omschrijving	Primaire begroting 2016	Actuele begroting 2016	Rekening 2016
Berekening renterisiconorm			
Begrotings/rekeningstotaal (1)	30.346	32.313	31.170
Vastgestelde percentage (2)	20%	20%	20%
Renterisiconorm 2016 (3) (1 x 2)	6.069	6.463	6.234
Renterisico op vaste schuld exclusief ING leningen (woningbouw) (4)	1.669	1.669	1.755
Ruimte (3 - 4)	4.400	4.794	4.479

Rentepercentages

Omschrijving	Primaire begroting 2016	Actuele begroting 2016	Rekening 2016
Rentepercentage leningen kort	1,00%	1,00%	0,05%
Rentepercentage leningen lang	2,75%	2,75%	nvt
Rentepercentage bespaarde rente	2,75%	2,75%	2,75%
Renteomslagpercentage	3,65%	3,65%	3,65%

Toelichting rentepercentages

In de begroting 2014 is voor de leningen kort en lang uitgegaan van verschillende tarieven. Kort geld wordt meestal voor de duur van maximaal een jaar aangegaan. Hiervan is gebruik gemaakt. De tarieven die hiervoor betaald zijn liggen omstreeks 0,05% procent (raming is 1,1%). De rentekosten vallen bijna 1% mee.

Toelichting bespaarde rente

De gemeente mag volgens de BBV rente over de eigen (interne) financieringsmiddelen rente berekenen. De reden is dat de (interne) financieringsmiddelen dienen als financieringsbron. De financieringsbron betreft het eigen vermogen van de gemeente (algemene- en bestemmingsreserves). Het betreft fictieve rente omdat er door de gemeente geen rente wordt ontvangen en ook geen rente wordt betaald. De berekende rentelast wordt als last meegenomen in de begroting en vervolgens als baat bij het programma algemene dekkingsmiddelen.

Toelichting renteomslag

Onze gemeente trekt niet voor iedere investering een aparte lening aan, maar financiert het geheel aan investeringen (integrale financiering). Tegenover de totaliteit van de boekwaarden van alle investeringen staan de totaal beschikbare financieringsmiddelen.

Deze (externe) financieringsmiddelen hebben verschillende rentepercentages omdat deze middelen op verschillende tijdstippen zijn aangetrokken. In de renteomslag wordt ook de berekende rente over de eigen (interne) financieringsmiddelen verwerkt. De renteomslag is bepaald op 3,65%. Bij integrale financiering door middel van omslagrente worden de kapitaallasten (rente en afschrijving) van investeringen toegerekend aan producten en maken de lasten vervolgens deel uit van de betreffende programma's. Op deze wijze worden de volledige kapitaallastkosten toegerekend aan een programma en product.

EMU-Saldo

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie en het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de Economische en Monetaire Unie (EMU) is in het Verdrag van Maastricht een aantal afspraken gemaakt. Een belangrijke afspraak is dat het EMU-tekort ('overheidstekort') van een lidstaat in principe niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). De decentrale overheden leveren een aandeel in het EMU-saldo vandaar dat zij verplicht zijn om hierover te rapporteren. In deze alinea wordt het EMU-saldo weergegeven van de gemeente De Marne.

bedragen in k€

Omschrijving	Rekening 2015	Primaire begroting 2016	Rekening 2016
Exploitatie saldo <i>(voor reserves mut.)</i>	127	8	2.498
+/+ Totaal afschrijvingen	2.379	1.965	1.932
+/+ Totaal dotaties aan voorzieningen	452	92	232
-/- Investerings in vaste activa die op de balans wordt geactiveerd	1.847	1.596	636
EMU saldo	1.111	469	4.026

Portefeuille geldleningen

Portefeuille geldleningen

bedragen x k€

Omschrijving	Rekening 2015	Aflossingen	Nieuw aange-trokken	Rekening 2016
Bank Nederlandse Gemeenten	19.878	1.669	0	18.208
ING	2.046	86	0	1.960
Gemeente Giessenlanden	3.000	0	0	3.000
Verlofschuld gemeenteambtenaren	43	0	0	43
Totaal	24.967	1.755	0	23.211

Toelichting

Verlof schuld ambtenaren

Op grond van de rechtspositieregeling heeft in de jaren 1997-2005 een aantal ambtenaren gespaard voor extra verlof. Dit verlof wordt contractueel opgenomen in de jaren 2015-2022. De verlofschuld zal in 2022 van de lijst van schulden verdwijnen (het jaar 2022 is gerelateerd aan de AOW-leeftijdsgrens).

De geldlening Giessenlanden is een fix lening wat betekent dat de lening in 1 keer wordt afgelost in 2020.

Financiële activa

bedragen x k€

Overzicht financiële activa	Ultimo 2015	Uitzetting	Aflossing	Ultimo 2016
Effecten	160	7	82	85
Bouwstichting Wierden en Borgen	2.260	0	91	2.169
Overige langlopende leningen:				
Leningen lokale stichtingen/verenigingen	55	10	1	64
Lening SVN	266	16	51	231
Lening personeel (<i>hypotheken en fietsprive</i>)	164	0	103	61
Lening Essent (<i>vh Edon en Cai</i>)	59	0	59	-
Vordering op "Vordering Enexis"	800	0	581	219
Vordering op "Verkoop Vennootschap BV"	109	0	85	24
Af: voorziening vordering op "Vordering Vennootschap BV"	-109	0	-85	-24
sub totaal verstrekte overige langlopende leningen	1.343	26	795	575
Totaal verstrekt	3.763	33	968	2.829

Toelichting

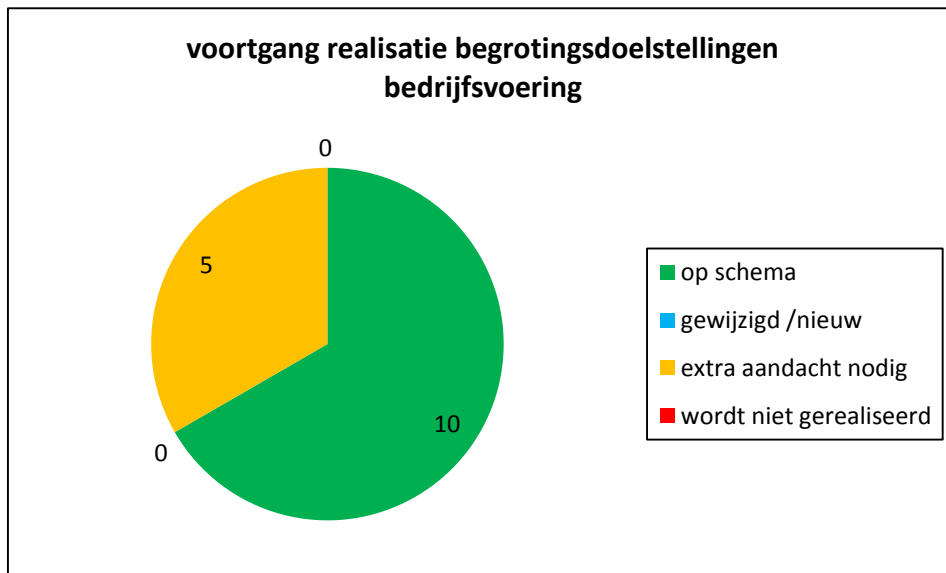
Een deel van de opgenomen geldleningen is aangetrokken voor financiering van uitgezette geldleningen aan derden, waarvan de verstrekte leningen aan Bouwstichting Borgen en Wierden de grootste zijn. De uitgezette leningen aan de Bouwstichting zijn één op één gekoppeld aan de aangetrokken geldleningen. Het gaat hier om een doorgeefconstructie die stamt uit het verleden.

3.5 Bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering behelst alles wat we doen om er voor te zorgen dat iedereen zijn werk zo goed mogelijk kan uitvoeren. Het geeft aan op welke manier processen en projecten worden georganiseerd, aangestuurd en beheerst. Bedrijfsvoering is de motor van de organisatie.

Onderstaand diagram geeft inzicht in de voortgang van alle maatregelen om de doelen op het terrein van de bedrijfsvoering te realiseren.

Organisatieontwikkeling

Het in november 2014 opgestarte traject van organisatieontwikkeling is in 2016 doorgegaan. De rol van de overheid verandert. We zitten in steeds meer samenwerkingsverbanden, de burger wordt steeds mondiger en die wil te maken hebben met een zelfbewust bestuur. Dit vraagt om een andere manier van werken die is gericht op samenwerking en creativiteit, op de burger en het resultaat. Deze werkwijze vraagt een cultuuromslag van en in de organisatie. Hiervoor heeft de raad k€ 200 beschikbaar gesteld.

De focus zal gericht zijn op een proces van continu verbeteren, samenwerken en het oplossen van problemen.

De werkgroepen voor:

- de ontwikkeling van het Gemeentelijke Contact Centrum (GCC);
- de werkprocessen van Ontwikkeling en Projecten;
- de Human Resource Management (HRM)-gesprekscyclus;
- de processen van Planning & Control;
- het proces van bestuursvoorstellen;
- inkoop.

zijn in het voorjaar van 2016 opgeheven omdat de opdrachten waren voltooid en de daaruit voortkomende verdere ontwikkeling zou worden geïmplementeerd.

De aandacht voor cultuurelementen en de verbinding met elkaar blijft een belangrijk aandachtsgebied. In november 2016 hebben we weer een pitstopdag georganiseerd voor alle medewerkers, directie en het college. Een gezellige en succesvolle dag waarbij serieuze zaken met elkaar en plezier met elkaar een mooie combinatie en mix heeft gegeven. Er is stilgestaan bij het moment en vooruitgekeken naar b.v. de herindeling.

Doelstelling 1	We gaan de organisatie verder ontwikkelen				
Maatregel	<ul style="list-style-type: none"> • Doorlichten en verbeteren van processen; • Creëren van een sfeer die past bij de andere manier van werken. 				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering geven aan (deel)projectplannen organisatieontwikkeling; • Organiseren van een jaarlijkse pitstopdag (dag gericht op samenwerking en sfeer) 				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoering projectplannen OO Organiseren pitstopdag			
Rapportage	<p>Het doorlichten en verbeteren van processen is aangehouden in verband met de gemeentelijke herindeling.</p> <p>De projectplannen organisatie ontwikkeling zijn grotendeels uitgevoerd.</p> <p>De pitstopdag is gerealiseerd.</p>				

Planning & Control

Planning & Control is noodzakelijk voor een adequate bedrijfsvoering. Op grond van de Gemeentewet is control verplicht. Daaronder valt de P&C-cyclus, het vastleggen van bevoegdheden en financial control.

Met de P&C-cyclus bewaken we de realisatie van onze doelstellingen. Zowel planning als control is essentieel voor (be)sturen. Planning is een doel voor ogen hebben, stappen definiëren en de condities formuleren om het doel te bereiken. Control is systematisch de resultaten evalueren om zonodig de condities, de stappen of zelfs het doel bij te stellen. De instrumenten die we hiervoor gebruiken zijn onder andere de beleidsplannen, kadernota, begroting, tussenrapportages en de jaarrekening.

Doelstelling 2	Een gemeentelijke overheid die effectiever en efficiënter werkt en raad, college en samenleving de benodigde informatie geeft over de te behalen doelen en realisatie daarvan				
Maatregel	<ul style="list-style-type: none"> • De Planning & Control gaan we verder ontwikkelen 				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken speerpunten Planning & Control 2016-2017; • Vastgestelde nota Planning & Control. 				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Vastgestelde nota P&C	Uitvoeren nota P&C			
Toelichting	<p>In het kader van de organisatieontwikkeling is een nota Planning & Control opgesteld. Deze nota geeft inzicht in de ontwikkelingen die in gang worden gezet binnen de Planning- en Controlcyclus. Wat goed gaat moeten we behouden en waar dat mogelijk is moeten we efficiënter en effectiever samenwerken aan de Planning- en Controlcyclus. Het proces van Planning & Control gaan we stevig verankeren in de organisatie.</p> <p>De werkgroep P&C heeft de taak om de Planning- en Controlprocessen te borgen in een heldere processtructuur. In het proces dienen beleid- en planvorming en de rapportagecyclus transparant te worden gepositioneerd. Ook budgetbeheer en informatisering maken onderdeel uit van de scope van dit proces.</p>				
Rapportage	<p>Een conceptversie van de nota Planning en Control is behandeld in de directie. Er dient nog een aantal aanvullingen plaats te vinden.</p>				

Doelstelling 3	We gaan het proces van opstellen van management- en bestuursrapportages verbeteren				
Maatregel	Invoeren van de applicatie Lias Enterprise als ondersteuningstool voor het opstellen van management- en bestuursrapportages.				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> Alle P&C-rapportages worden met behulp van LIAS opgesteld 				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Bestuurlijke informatievoorziening	Management- en bestuursrapportages			
Toelichting	In februari 2014 zijn we begonnen met de invoering van de applicatie LIAS Enterprise. LIAS helpt bij het opstellen van de management- en bestuursrapportages zoals (meerjaren)begroting, jaarrapportage, bestuursrapportages en kadernota. Met behulp van LIAS krijgt de organisatie meer grip, zijn er meer mogelijkheden voor (bij)sturing en verbetert de kwaliteit van de informatievoorziening. In 2015 zijn alle bestuurlijke Planning- en Controlproducten samengesteld met LIAS. Voor 2016 gaan we dit verder uitbouwen naar management- en risico informatie.				
Rapportage	Voor alle P&C producten werken we met behulp van Lias. Het ontwikkelen van management- en bestuursrapportages op taakveld niveau heeft nog niet plaatsgevonden. In de loop van 2017 gaan we verder met het ontwikkelen van de vorm en het proces van management- en bestuursrapportages.				

Doelstelling 4	We zorgen er voor dat de financiële verordeningen actueel zijn				
Maatregel	Vanwege wetswijzigingen en eigen beleidswijzigingen gaan we een aantal verordeningen opnieuw aan de raad voorleggen				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> Nieuw vastgestelde verordening Financieel Beheer; Nieuw vastgesteld Treasurystatuut (door college). 				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Vastgestelde Financiële verordening	Vastgesteld Treasurystatuut			
Toelichting	In verband met wetswijzigingen en eigen beleidswijzigingen moeten we een aantal verordeningen opnieuw aan de raad voorleggen. In 2015 is de financiële verordening vastgesteld. In 2016 gaan we het treasurystatuut opnieuw vaststellen. Daarin wordt de wettelijke plicht tot schatkistbankieren opgenomen.				
Rapportage	Het Treasury statuut is geactualiseerd en vastgesteld.				

Rechtmatigheid

Wij houden voortdurend in de gaten of we de wet- en regelgeving goed toepassen door het uitvoeren van interne controles gedurende het hele jaar (rechtmatigheidscontroles). De Gemeentewet verplicht ons om deze controle op rechtmatigheid te doen. Door de rechtmatigheid te toetsen laten we zien waar onze werkprocessen beter kunnen en waar ze goed op orde zijn.

We besteden extra aandacht aan de financiële rechtmatigheid. Door het uitvoeren van interne controles signaleren we tijdig risico's en kunnen we maatregelen nemen om negatieve effecten te voorkomen. In het werkplan Interne controle hebben we een risicoanalyse opgesteld waarin de financiële risico's zijn benoemd en de frequentie van de controles is vastgesteld. Mede op grond van deze risicoanalyse worden de interne rechtmatigheidscontroles uitgevoerd.

Doelstelling 5	Wij werken in onze organisatie doelmatig en doeltreffend.				
Maatregel	We doen systematisch onderzoek naar de mate van doelmatigheid en doeltreffendheid van onze organisatieonderdelen.				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> De raad stelt twee onderwerpen vast die onderzocht worden op doelmatigheid en doeltreffendheid; Uitvoeren van de onderzoeken. 				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren onderzoeken	Implementeren aanbevelingen		
Rapportage	De raad heeft voor 2016 geen onderwerpen benoemd die onderzocht moesten gaan worden. De prestatie-indicatoren die zijn geformuleerd hebben betrekking op onderzoeken zoals genoemd in artikel 213a van de gemeentewet. In de auditcommissie is dit onderwerp besproken maar heeft nog niet geleid tot nadere onderzoeken. We agenderen dit onderwerp opnieuw bij de auditcommissie.				

Doelstelling 6	De accountant geeft een goedkeurende verklaring op het gebied van rechtmatigheid en getrouwheid.				
Maatregel	Rechtmatigheidscontroles worden systematisch en tijdig uitgevoerd zoals vastgesteld in een jaarlijks geactualiseerd en goedgekeurd werkplan.				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> Controleplan en normenkader is vastgesteld door de raad; Uitvoeren van de controles. 				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Vastgesteld controleplan en normenkader			
Rapportage	De accountant controleert onze jaarrekening. Daarbij beoordeelt hij ook de rechtmatigheid van de baten, de lasten en wijzigingen op de balans. De afgelopen jaren heeft de accountant een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven voor de mate van rechtmatigheid in onze organisatie. Over het jaar 2015 ontvingen wij echter een (goedkeurende) verklaring met beperking. De beperking betrof de controle op het terrein van het Sociaal Domein. Om meer grip te krijgen op de financiële stromen in het Sociaal Domein is in 2016 een controller sociaal domein aangesteld voor de BMW gemeenten.				

HRM

Ontwikkelingen in personeel

Personele aantallen	Rekening 2015	Rekening 2016
Aantal fte	59,86	59,86
Aantal fte BMW-samenwerking	14,44	13,95
Waarvan in aantal		
Man	37	36
Vrouw	45	48
Totaal	82	85
Waarvan in aantal		
Parttime	45	48
Fulltime	37	36

De toegestane formatie BMW is met 0,5 fte verlaagd. Deze formatie was eerder abusievelijk opgenomen in zowel de algemene formatie als in de formatie BMW-samenwerking.

Leeftijdsopbouw

In onderstaande tabel is het aantal medewerkers per leeftijdsklasse weergegeven.

Leeftijdsopbouw	< 21	21 t/m 30	31 t/m 40	41 t/m 50	51 t/m 60	> 60	Totaal
Rekening 2015			20	29	27	6	82
Rekening 2016		1	22	26	24	12	85

Ziekteverzuim

Totaal organisatie (incl. griffie)	Ziekteverzuimpercentage
2013	4,79
2014	6,88
2015	5,98
2016	5,65

Toelichting

Het ziekteverzuimpercentage is in 2016 gedaald met 0,33%.

Salarissen en personele inhuur

Overzicht personele lasten	Bedragen x k€		
	Actuele begroting 2016	rekening 2016	Afwijking
Personeel in dienst	3.664	3.695	-31
Inhuur	475	475	0
Totaal overige personeelskosten	133	125	8
Uitkeringen voormalig personeel en FPU	175	202	-27
Opbrengsten voor uitgeleend personeel	-57	-72	15
Totaal personeel gemeentelijke organisatie	4.390	4.425	-35

De kosten voor salarissen en personele inhuur vormen de belangrijkste kostenpost van onze gemeente. Het is van wezenlijk belang hier goed op te sturen. Daarom is afgesproken dat de directie ervoor zorgt dat de kosten binnen het totaal van de budgetten voor personeel en inhuur blijven.

Onderlinge verschuiving tussen deelposten is daarbij toegestaan. De verhogingen en verlagingen van het budget vinden als volgt plaats:

- het budget kan in principe worden verhoogd als er een aanvullende taak met aanvullende dekking (van derden of uit investeringsprojecten) is;
- het budget wordt verlaagd als een taak en/of de financiële dekking voor die taak vervalt.

Inhuur personeel

bedragen x k€

Overzicht inhuur personeel derden	
<i>Primaire begroting 2016</i>	262
<i>Bijramingen:</i>	
<i>Vacaturegelden personeelsbegroting</i>	213
Totaal beschikbaar inhuur derden	475
Totale uitgaven	475
Totaal personeel gemeentelijke organisatie	0

Diverse regelingen gemeentepersoneel

Werkloosheidwet	De gemeente is als overheidsorgaan eigenrisicodragend voor de WW. Bij ontslag of niet verlengen van een aanstelling kan een medewerker in aanmerking komen voor een WW-uitkering en eventueel een aanvullende regeling volgens de CAR/UWO. Verder heeft de werkgever verplichtingen om substantieel bij te dragen aan re-integratie elders. Hiervoor is een budget uitkeringen voormalig personeel opgenomen.
Opgebouwde vakantierechten	Vakantiegeld dat in juni t/m december is opgebouwd, wordt pas het volgende jaar in mei uitgekeerd. Het is niet toegestaan hiervoor een aparte voorziening op te nemen. De vakantierechten zijn in de begroting van de salarislasten meegenomen.
Spaarverlof	Er resteert nog één ambtenaar die heeft deelgenomen aan de regeling spaarverlof. Voor deze ambtenaar is de aanspraak daarop opgenomen als langlopende schuld. Voor nieuwe gevallen is de regeling inmiddels afgeschaft.
Levensloopregeling	In 2006 is de levensloopregeling in het leven geroepen. Hiervoor is een bijdrage in de begroting opgenomen.

Doelstelling 7 We gaan de processen in de samenwerking P&O zo efficiënt mogelijk inrichten					
Maatregel	<ul style="list-style-type: none"> • we gaan de personeelsdossiers digitaliseren; • we gaan het functionerings- en beoordelingsbeleid harmoniseren. Voor de gemeente De Marne is dat ontwikkeld, dit zal worden geharmoniseerd voor de BMW-gemeenten; • we gaan opleidings- en ontwikkelingsbeleid aanpassen aan de doelstellingen van de ingezette organisatieontwikkeling; • we gaan competentie management vernieuwen. 				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> • personeelsdossiers zijn gedigitaliseerd; • het beleid op functionerings- en beoordelingsbeleid is geharmoniseerd; • het opleidings- en ontwikkelingsbeleid is aangepast aan de doelstellingen van de organisatieontwikkeling; • het competentie management is vernieuwd. 				
	2015	2016	2017	2018	2019
		voltooid			
Rapportage	<ul style="list-style-type: none"> • De digitalisering van de personeelsdossiers is als gevolg van onderbezetting wegens ziekte op de afdeling P&O niet gerealiseerd. • Het functionerings- en beoordelingsbeleid is niet verder geharmoniseerd omdat de gemeente Bedum en Winsum hun huidige systeem voldoende achten. • Het bestaande opleidings- en ontwikkelingsbeleid is toereikend voor de doelstellingen van de organisatieontwikkeling en behoeft daarom geen aanpassing. • Voor de vaststelling van competenties op functieniveau zijn in 2016 workshops met het personeel gehouden. Dat heeft er in geresulteerd dat er voor elke functie 5 competenties met een daarbij behorend niveau zijn voorgesteld. Door het vertrek van de gemeentesecretaris en de aanstelling van een nieuwe gemeentesecretaris heeft dit proces vertraging opgelopen. Dit zal opnieuw de aandacht vragen. 				

Informatie en automatisering

Bij ICT-faciliteiten gaat het om de ondersteuning en optimalisatie van bedrijfsprocessen. In 2014 zijn alle ICT-gerelateerde activiteiten en projecten geïnventariseerd voor de BMW gemeenten. Aan de activiteiten en projecten is een prioritering gegeven en vertaald naar een afdelingsplan 2014 en 2015. Dit inventarisatieproces zal ieder jaar in november worden herhaald zodat de uitkomst daarvan meegenomen kan worden in de kadernota en de eerstvolgende begroting. Hiermee is het geborgd in het reguliere Planning en Controlproces.

Enkele belangrijke activiteiten en projecten die in BMW-verband in 2016 worden ondersteund zijn:

- Informatiebeveiligingsbeleid opstellen en inrichten;
- Informatiebeleidsplan opstellen;
- Verder uitrollen digitaal zaakgericht werken;
- invoering modernisering GBA (mGBA);
- Administratieve organisatie voor afdeling I&A BMW doorontwikkelen.

Informatiebeveiligingsplan en informatieplan

Doelstelling 8	We gaan de betrouwbaarheid van de informatievoorziening waarborgen				
Maatregel	Het treffen van een samenhangend pakket aan maatregelen ter waarborging van de betrouwbaarheid van de informatievoorziening				
Prestatie Indicator	Vastgesteld informatiebeveiligingsplan				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Besluitvorming	Uitvoering	Borging		
Toelichting	Het informatiebeveiligingsplan is erop gericht om de betrouwbaarheid van de gemeentelijke processen, de gebruikte informatiesystemen en de daarin opgeslagen gegevens te beschermen tegen al dan niet opzettelijk onheil.				
Rapportage	Het informatiebeveiligingsplan is in 2016 volledig voorbereid en uitgewerkt. De vaststelling en uitvoering gebeurt in februari 2017.				

Doelstelling 9	We gaan onze ICT-middelen op een efficiënte en effectieve manier inzetten				
Maatregel	We gaan concrete afspraken en keuzes maken voor de (door)ontwikkeling van de (bestaande) informatievoorziening				
Prestatie Indicator	Vastgesteld informatieplan				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Vorbereiding	Besluitvorming	Uitvoering		
Toelichting	In deze lastige tijden is het vooral belangrijk dat de gemeentelijke organisatie efficiënt functioneert, dat er scherper kan worden gestuurd op kosten en dat er maximale transparantie is over de kansen en de risico's. Daarom is het belangrijk om te onderzoeken op welke manier we de informatievoorziening kunnen inzetten om onze doelen te bereiken en wat de gevolgen van deze inzet zijn voor de invulling van de informatievoorziening. Het informatiebeleidsplan is erop gericht om concrete afspraken en keuzes te maken voor de (door)ontwikkeling van de (bestaande) informatievoorziening.				
Rapportage	In 2016 is het door I&A BMW voorgestelde I-Beleid gepresenteerd aan de projectgroep BMW, waarna de vervolgopdracht is gegeven om een uitgangsnote op te stellen om te komen tot een BMW I-beleidsstuk. Dit zal in 2017 worden vastgesteld.				

Doelstelling 10	We verbeteren de administratieve organisatie van I&A BMW				
Maatregel	Het opstellen van interne documenten waarin op gestructureerde wijze de processen binnen I&A BMW zijn beschreven en afgebakend				
Prestatie Indicator	Documenten voor een administratieve organisatie opstellen				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Inventarisatie	Inrichting	Borging		
Toelichting					
Rapportage	In 2016 is het dienstverleningsovereenkomst tussen I&A en BMW Gemeenten vastgesteld. Tevens is Topdesk verder ingericht om eenduidige werkprocessen te gaan ondersteunen. Dit wordt in 2017 verder doorontwikkeld.				

Inkoop

Inkoop betreft het geheel van leveringen, werken en diensten die nodig zijn voor de uitvoering van de gemeentelijke taken. Inkoop zorgt voor de juiste inkoop- en aanbestedingsprocedures en zorgt mede voor het beheersen (verminderen) van de kosten in onze organisatie.

Doelstelling 11	Betrekken van goederen en diensten tegen de meest gunstige voorwaarden				
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerking BMW-DEAL intensiveren; • Inkoop- en aanbestedingskalender opstellen; • Gebruik van 'prestatie-inkoop'. 				
Prestatie Indicator	Aanbestedingen uitvoeren conform vastgesteld inkoop- en aanbestedingskalender.				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren			
Toelichting	<p>Op het terrein van inkoop werkt onze gemeente samen met de BMW-DEAL-gemeenten. Die samenwerking varieert van overleg en informatie-uitwisseling tot daadwerkelijk samen inkopen op projectbasis. Er is inmiddels een gezamenlijke actiekalender, er zijn gezamenlijke inkoopvoorwaarden en er heeft harmonisatie plaatsgevonden van drempelwaarden voor inkopen en aanbesteden</p> <p>We willen deze samenwerking actief laten uitgroeien tot daadwerkelijk gestructureerd gezamenlijk inkopen. Door gezamenlijk in te kopen kunnen we efficiënter werken en kosten besparen. In de Planning- en Controlcyclus is inkoop een essentieel onderdeel. Een zorgvuldige planning is hierbij van belang, omdat we daarmee de inkoop- en aanbestedingstrajecten tijdig kunnen uitvoeren en de financieel-juridische risico's zo klein mogelijk kunnen houden.</p> <p>Voor 2016 wordt een inkoop- en aanbestedingskalender opgesteld.</p> <p>De inkoop- en aanbestedingstrajecten gaan we verder verbeteren door gebruik te maken van een innovatieve manier van aanbesteden, te weten 'prestatie-inkoop'. Met prestatie-inkoop kan de gemeente (naar verwachting) efficiënter en professioneler inkopen en meer gebruik maken van kennis van de opdrachtnemers. Inmiddels zijn vijf medewerkers opgeleid als kernteam.</p>				
Rapportage	<p>Er ligt een aanzet tot een gezamenlijke actiekalender voor De Marne en Eemshoek. De inkoopvoorwaarden en de drempelwaarden voor inkopen en aanbesteden zijn voor De Marne en Eemshoek geharmoniseerd.</p> <p>Voor De Marne is in 2016 een overzicht van aanbestedingen opgesteld. Dit overzicht is nog niet vastgesteld.</p>				

Doelstelling 12	Het inkoopproces gaan we verbeteren (als onderdeel van de organisatieontwikkeling)				
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks uitvoeren van een inkoopanalyse; • Verbeteren van de inkoop- aanbestedingskalender; • Verbeteren van het contractenregister; • Verbeteren van de dossiervorming; • Ontwikkelen van een strategisch inkoopplan. 				
Prestatie Indicator	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren inkoopanalyse in kwartaal 1 2016; • Vaststellen van inkoop- en aanbestedingskalender over 2016; • Contractenregister dat volledig is en geborgd in de organisatie; • Dossiervorming aanbestedingen volgens vastgesteld format; • Opleveren meerjaren strategisch inkoopplan in kwartaal 3 2016. 				
	2015	2016	2017	2018	2019
	Opstellen en uitvoeren projectplan verbeteren inkoopproces	Uitvoeren projectplan verbeteren inkoop proces	Borgen in regulier proces	Borgen in regulier proces	Borgen in regulier proces
Toelichting	<p>Uit de gesprekken die zijn gevoerd met medewerkers in het kader van het doorvoeren van verbeteringen in de organisatie, is het verbeteren van het inkoopproces door meerdere taakvelden aangegeven. Het verbeteren van het inkoopproces gaan we daarom ook op een projectmatige wijze doorlichten en verbeteren. Hiervoor is een werkgroep samengesteld die in september 2015 van start is gegaan.</p> <p>De werkgroep zal zich ook bezighouden met ons contractenbeheer.</p>				
Rapportage	<p>De inkoopanalyse is uitgevoerd. Het overzicht van de inkoop- en aanbestedingskalender over 2016 is opgesteld, niet vastgesteld.</p> <p>Er is een contractbeheerder aangesteld. Het contractenregister wordt gevuld, afronding zal plaatsvinden in 1e kwartaal 2017.</p> <p>Er is een strategisch inkoopplan opgesteld, niet vastgesteld.</p>				

Juridische zaken

Doelstelling 13	We werken met actuele verordeningen				
Maatregel	We inventariseren jaarlijks welke verordeningen herzien moeten worden en actualiseren deze indien noodzakelijk.				
Prestatie Indicator	Al onze verordeningen zijn actueel				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren			
Toelichting	Jaarlijks in het najaar inventariseren we op basis van het 'programma actualisering verordeningen' welke gemeentelijke verordeningen voor herziening in aanmerking komen. De belastingverordeningen moeten we in ieder geval jaarlijks opnieuw vaststellen. In 2015 hebben we ervaring opgedaan met de toepassing van verordeningen in het sociaal domein (Wmo, Jeugdwet, Participatiewet en Wwb). Afgewacht wordt in hoeverre dit zal leiden tot aanpassingen.				
Rapportage	De belastingverordeningen voor 2017 zijn eind 2016 in een apart traject vastgesteld. Een inventarisatie van andere verordeningen die in het kader van het 'programma actualisering verordening', voor zover nodig, geactualiseerd moeten worden, heeft niet meer plaatsgevonden. Er is in verband met de komende herindeling afgesproken noodzakelijke actualisering niet meer als gemeenten individueel te doen, maar als BMW-gemeenten gezamenlijk.				

Doelstelling 14	We signaleren tijdig wetswijzigingen en informeren de vakafdelingen hierover				
Maatregel	We controleren wetswijzigingen op alle terreinen waar we bij betrokken zijn.				
Prestatie Indicator	Wetswijzigingen zijn tijdig gesignaleerd en de medewerkers van de vakafdelingen zijn hierover geïnformeerd.				
	2015	2016	2017	2018	2019
		Uitvoeren	Uitvoeren	Uitvoeren	Uitvoeren
Rapportage	Welke belangrijke wetswijzigingen er aan zitten te komen houden we op dertien terreinen goed in de gaten: algemeen bestuursrecht, gemeenterecht, openbare orde en veiligheid, omgevingsdomein (ruimtelijke ordening en volkshuisvesting en verkeer & vervoer), economische zaken, sociaal domein, financiën en belastingen, Europese recht, constitutie en burgerrechten, burgerlijk recht, strafrecht, digitale overheid en ambtenaren. Het belang hiervan is dat we op tijd op ontwikkelingen kunnen inspelen en signalen kunnen afgeven aan de vakinhoudelijke afdelingen/medewerkers. Een belangrijke ontwikkeling vindt plaats op het domein van de leefomgeving. Dat betreft de Omgevingswet die 26 wetten bundelt in één wet. Deze wet bevat een verregaande decentralisatie van regels voor de leefomgeving. De wet zou in 2018 van kracht worden, maar dat is uitgesteld naar 2019. Niettemin is vroegtijdige voorbereiding van belang.				

Facilitaire dienstverlening

Doelstelling 15	We gaan vanuit de behoefte de dienstverlening aan burgers en bedrijven verbeteren				
Maatregel	We gaan procesgericht samenwerken door zaakgericht werken in te voeren				
Prestatie Indicator	We voeren zaakgericht werken in				
	2014	2015	2016	2017	2018
	Koersnotitie Plan van Aanpak	Installatie en pilot	Implementatie voltooid		
Toelichting	<p>In 2014 is in BMW-verband gestart met een werkgroep die de opdracht heeft gekregen om zaakgericht werken in te voeren. Zaakgericht werken is enkele jaren geleden ontstaan vanuit de behoefte de dienstverlening aan burgers en bedrijven te verbeteren. Het stelt de gemeente in staat burger en bedrijf juist te informeren over de voortgang in behandeling van (aan)vragen, die behandeling te sturen en te bewaken, de werkprocessen voor de behandeling te verbeteren, informatie toegankelijk te maken voor alle betrokkenen en managementinformatie te verkrijgen over behaalde resultaten. Er wordt op drie terreinen verbetering bereikt, namelijk dienstverlening, bedrijfsvoering en informatievoorziening.</p> <p>Er is door de werkgroep een koersnotitie geschreven waarin de doelen zijn beschreven. De koersnotitie is in het najaar 2014 concreet gemaakt in een plan van aanpak. Het zaakstelsel is in 2015 geïnstalleerd en binnen De Marne is een pilot gestart waarbij de meldingen openbare ruimte in het zaakstelsel worden geregistreerd. Wanneer dit succesvol is verlopen zal verdere uitrol plaatsvinden. De verwachting is dat de implementatie in 2016 zal zijn voltooid.</p>				
Rapportage	<p>Nadat de pilot in 2015 met het zaaktype Melding openbare ruimte succesvol is verlopen, is het aantal zaaktypen in 2016 uitgebreid met 10 nieuwe zaaktypen. Verdere uitrol van zaaktypen en organisatiebrede invoering van het stelsel en het maken van beleidskeuzes daarin neemt echter meer tijd dan vooraf geschat. Sinds 2016 worden ook de contracten van de gemeente in het zaakstelsel geregistreerd. Daarnaast is het klantcontactstelsel geïmplementeerd en gekoppeld aan het zaakstelsel. Dit stelsel wordt door de receptie nu gebruikt voor de terug-bel-verzoeken.</p> <p>Verdere ontwikkeling van het zaakstelsel zal in 2017 plaatsvinden.</p>				

3.6 Verbonden partijen

Inleiding

Vanwege de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en mogelijk daarmee samenhangende risico's komen verbonden partijen in een afzonderlijke paragraaf van de planning en control producten aan bod. Daarnaast is in deze paragraaf relevante informatie gegeven over de Verbonden Partijen waarmee de gemeente een relatie heeft.

Bij het opstellen van de gemeentelijke Begroting 2017 zijn de gegevens van de Verbonden Partijen geactualiseerd. Deze informatie gebruiken we tevens voor de Jaarrekening 2016, zodat een actueel beeld wordt geschetst.

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente De Marne een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of in de vorm van stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld en dat niet verhaalbaar is of waarvoor aansprakelijkheid bestaat wanneer de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt. Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) geeft in artikel 15 aan dat in de begroting aandacht wordt gegeven aan de gemeentelijke visie op aangegane verbonden partijen, dit in relatie tot de realisatie van de beleidsdoelstellingen volgens het programmaplan. Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken door deze partijen binnen onze gemeentelijke programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de gemeente gewenste beleid?

Visie en Beleid

De visie op verbonden partijen is niet beschreven en er is ook geen vastgesteld beleid voor de keuze tot het aangaan van een bepaalde vorm van samenwerking. Zoals uit het navolgende blijkt hangt de keuze vaak af van de aard van het belang.

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regelingen worden aangegaan ter vervulling van publieke taken waarvoor de schaal van de individuele gemeente te klein is. Gemeenschappelijke regelingen kunnen worden opgelegd (door de wetgever) of uit oogpunt van doelmatigheid of deskundigheid op eigen initiatief worden aangegaan. Door vertegenwoordiging in de besturen (Algemeen Bestuur en/of Dagelijks Bestuur) is invloed mogelijk en is de eigen verantwoordelijkheid gewaarborgd.

De wettelijke grondslag voor gemeenschappelijke regelingen is de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr). Deze wet is per 1 januari 2015 gewijzigd. Naast de verbetering van de controlerende positie van de raad in met name het P&C-proces en aanscherping van de informatie- en verantwoordingsplicht, heeft er een dualisering van verhoudingen plaatsgevonden. Het Algemeen Bestuur heeft meer een kader stellende rol, het Dagelijks Bestuur meer een uitvoerende taak. De verhoudingen zijn daarmee in overeenstemming met de rol- en taakverdeling bij gemeenten (en provincies). Een ander gevolg is dat in besturen van gemeenschappelijke regelingen, die alleen door gemeenteraden zijn aangegaan, geen leden van het college meer mogen zitten.

Ook biedt de herziene Wgr de mogelijkheid tot een nieuwe vorm van een regeling, de zogenaamde 'bedrijfsvoeringsorganisatie'. Deze vorm heeft een lichtere bestuursstructuur, maar heeft toch rechtspersoonlijkheid die eigen bevoegdheden kan dragen. In de praktijk is gebleken dat er behoefte was aan een tussenvorm tussen de bestaande vormen, zoals het (qua bestuursstructuur zwaardere) openbaar lichaam versus het gemeenschappelijk orgaan zonder rechtspersoonlijkheid.

Deelnemingen

Onze gemeente is aandeelhouder van enkele vennootschappen. Het gaat daarbij in de praktijk om vennootschappen die uit overheidslichamen zijn ontstaan (voornamelijk nutsbedrijven).

De bestuurlijke invloed van onze gemeente in die vennootschappen is in de praktijk gering. De vennootschappen zijn vooral van belang vanwege de jaarlijkse dividenduitkering.

Stichtingen en verenigingen

Waar het vormen van een (privaatrechtelijke) stichting of vereniging geschikter is voor het behartigen van een taak, wordt voor deze vorm gekozen. Daarbij moet wel worden gemotiveerd waarom deze vorm geschikter is dan het aangaan van een publiekrechtelijke gemeenschappelijke regeling.

Publiek-private samenwerkingsconstructies

In sommige gevallen werken gemeenten samen met private ondernemingen in een publiek-private samenwerking. Veelal gebeurt dit voor (ingewikkelde) grondprojecten waarbij overheid en particuliere partijen samen participeren in een combinatie met vennootschappen, vaak vormgegeven in een zogenaamde BV-CV constructie. Onze gemeente neemt op dit moment niet deel in een dergelijke constructie.

Samenwerking in BMW-verband

De samenwerking in BMW-verband (Bedum, De Marne en Winsum) bevindt zich in een 'status quo'-situatie. Er zijn sinds 2013 geen nieuwe samenwerkingen opgestart. De bestaande samenwerkingen – bezwaarschriftcommissie, ICT, P&O en sociale zaken - zijn voortgezet.

Een actuele ontwikkeling is de vorming van een uitvoeringsorganisatie Participatiewet. De gemeenschappelijke regeling Ability is daarvoor in 2016 aangepast en herdoopt tot gemeenschappelijke regeling Participatiewet Noord-Groningen. De uitvoering van de Participatiewet - werk, bijstand en re-integratie - wordt bij deze gemeenschappelijke regeling ondergebracht. Begin 2017 zal de uitvoeringsorganisatie van start gaan.

Ontwikkelingen

Per 1 januari 2016 zijn diverse gemeenschappelijke regelingen aangepast aan de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen. In 2017 gaat - zoals hiervoor beschreven - de uitvoeringsorganisatie Participatiewet van start.

Bij de Tweede Kamer is een initiatiefvoorstel aanhangig die een meer democratische inrichting van de gemeenschappelijke regelingen beoogd. Nu is het nog teveel verlengd lokaal bestuur, waarop de raden al vaak moeizaam invloed hebben, laat staan de inwoners, omdat er geen sprake is van rechtstreeks actief en passief kiesrecht. Het initiatiefvoorstel is in maart 2015 ingediend. Van een behandeling in de Tweede Kamer is het nog niet gekomen.

Gemeentelijke vertegenwoordiging

De raad regelt bij afzonderlijk besluit de aanwijzing in de besturen van de verbonden partijen.

Meestal worden er raadsleden in de algemene besturen (AB) benoemd en de leden van burgemeester en wethouders in de dagelijkse besturen (DB).

Overigens is de gemeente niet in alle besturen van de verbonden partijen vertegenwoordigd en bestaat de 'verbinding' alleen uit een financiële verplichting of het hebben van een aandeel (zoals bij Essent en de Bank Nederlandse Gemeenten).

De bijlage 8.7 van de jaarstukken bevat een overzicht van de verbonden partijen, de aard van de deelname, het doel van de deelname, de financiële en eventueel andere verplichtingen en de verantwoordelijke portefeuillehouder. Betreffende de aard van de deelname, zijn de volgende categorieën onderscheiden:

- GR Gemeenschappelijke regeling (publiekrechtelijk);
- AB Aandelenbezit in een vennootschap (NV of BV, privaatrechtelijk);
- S/V Stichting of vereniging (privaatrechtelijk);
- Overig: Convenant, stuurgroep, overlegorgaan of lidmaatschap.

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Veiligheidsregio Groningen (VRG) Sontweg 10 9723 AT GRONINGEN				
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling				
Doelstelling en openbaar belang	De regeling stelt zich ten doel om door regeling en bestuur en door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: a. brandweezorg; b. geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen; c. rampenbestrijding en crisisbeheersing; d. ambulancezorg en brandweer				
Relatie met beleidsprogramma	Programma 2 Veiligheid				
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen				
Bestuurlijk belang	Gemeente De Marne is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door de burgemeester				
Financieel belang	De kosten voor de veiligheidsregio Groningen worden gedragen door de deelnemende gemeenten. De jaarlijkse bijdrage van de gemeente De Marne is:				
	2016	2017	2018	2019	2020
	k€ 695				
Vermogen	31-12-2015 : k€ 5.091				
Eigen vermogen	31-12-2016 : k€ 5.628				
Vreemd vermogen	31-12-2015 : k€ 10.643				
	31-12-2016 : k€ 17.193				
Financieel resultaat	2015 : k€ 807 (V) 2016: k€ 1.423 (V)				
Risico's In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten. Daarnaast blijft de gemeente belast met de organisatie van de brandweezorg, de rampenbestrijding en de crisisbeheersing en de geneeskundige hulpverlening.					
Ontwikkelingen De beleidsbegroting van de VRG is uitgezet met de kosten gerelateerd aan de besluitvorming inzake het huisvestingsdossier. In de beleidsbegroting is rekening gehouden met een hogere uitkering van de BDuR, ten gevolge van de herijking. De verwerking van de effecten van het groot onderhoud op het gemeentefonds voor de verdeelsleutels is volledig opgenomen.					

Naam	Omgevingsdienst Groningen (ODG) Lloydsweg 17 9641 KJ VEENDAM				
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling				
Doelstelling en openbaar belang	De omgevingsdienst verzorgt de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouwen en wonen in opdracht van Groninger gemeenten en de provincie Groningen.				
Relatie met beleidsprogramma	Programma 9 Leefomgeving				
Deelnemende partijen	Alle gemeenten en de provincie Groningen en de provincie Groningen.				
Bestuurlijk belang	Gemeente De Marne is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een wethouder.				
Financieel belang	De kosten voor de Omgevingsdienst Groningen worden gedragen door de deelnemende gemeenten en de provincie Groningen. De jaarlijkse bijdrage van de gemeente De Marne is:				
	2016	2017	2018	2019	2020
	k€ 624				
Vermogen	(2016: n.n.b. op 3-5-2017)				
Eigen vermogen	31-12-2015 : k€ 2.785 31-12-2014 : k€ 2.293				
Vreemd vermogen	(2016: n.n.b. op 3-5-2017) 31-12-2015 : k€ 3.605 31-12-2014 : k€ 3.674				
Financieel resultaat	(2016: n.n.b. op 3-5-2017 2015 : k€ 801 (V) 2014 : k€ 593 (V)				
Risico's In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten. Daarnaast blijft de gemeente verantwoordelijk voor de uitvoering van de VTH-taken.					
Ontwikkelingen Evaluatieonderzoek ODG en verbeterplan In het voorjaar van 2016 is het Evaluatieonderzoek Omgevingsdienst Groningen uitgevoerd. Uit de evaluatie blijkt dat de ontwikkeling achterblijft bij het beeld zoals opgetekend in de landelijke evaluatie van het vernieuwde VTH stelsel. De basis is nog niet op orde. Een pas op de plaats is noodzakelijk om van daaruit vervolgstappen te nemen en het vertrouwen te herstellen. Dit ook met het oog op de nieuwe Omgevingswet. Er is een Verbeterplan opgesteld. Het Verbeterplan heeft financiële consequenties. De lumpsumfinanciering blijft voor 2016 t/m 2018 in stand (systematiek van een Producten- en Dienstencatalogus (PDC) is uitgesteld naar 2019). Daarnaast is de efficiencykorting opgeheven voor 2016 (-10%) en 2017/2018 gehalveerd naar -5% (was -10%). Met de vrijgekomen middelen kan de Omgevingsdienst haar basis op orde brengen en gaat functioneren als een efficiënte, kwalitatieve en betrouwbare dienst.					
Nieuwe Omgevingswet (maakt omgevingsrecht eenvoudiger) Het omgevingsrecht bestaat uit tientallen wetten en honderden regelingen voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. Zij hebben allemaal hun eigen uitgangspunten, werkwijzen en eisen. De wetgeving is daardoor te ingewikkeld geworden voor de mensen die ermee werken. Daardoor duurt het bijvoorbeeld langer voordat een project kan starten. Het kabinet maakt het omgevingsrecht makkelijker en voegt alle regelingen samen in één nieuwe omgevingswet.					

Uitgangspunten Omgevingswet

Met de Omgevingswet wil het kabinet beter aansluiten op:

- de samenhang tussen verschillende plannen en activiteiten voor ruimtelijke ordening, milieu en natuur;
- duurzame ontwikkelingen, zoals windmolenparken aanleggen;
- de verschillen tussen regio's. Gemeenten, provincies en waterschappen krijgen meer ruimte om op omgevingsgebied hun eigen beleid te voeren. Regio's kunnen dankzij de Omgevingswet beter aansluiten bij hun eigen behoeften en doelstellingen.

Naam	Publiek Gezondheid en Zorg Groningen (PG&Z) p/a Gemeente Groningen Postbus 30026 9700 RM GRONINGEN				
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling				
Doelstelling en openbaar belang	De regeling stelt zich ten doel om door regeling en bestuur en door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de volgende belangen: <ul style="list-style-type: none"> a. bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking; b. bevolkingszorg. 				
Relatie met beleidsprogramma	Programma 2.7.2 Jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en volksgezondheid				
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen				
Bestuurlijk belang	Gemeente De Marne is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een wethouder.				
Financieel belang	De kosten voor PG&Z worden gedragen door de deelnemende gemeenten. De jaarlijkse bijdrage van de gemeente De Marne is:				
	Programma Gezondheid				
	2016	2017	2018	2019	2020
	k€ 139				
	JGZ 0-4 bijdragen				
	2016	2017	2018	2019	2020
	k€ 162				
	Bijdrage RIGG				
	2016	2017	2018	2019	2020
	k€ 2.226				
Vermogen	31-12-2016: k€ 2.502				
Eigen vermogen	31-12-2015 : k€ 2.215				
Vreemd vermogen	31-12-2016: k€ 21.864				
	31-12-2015 : k€ 12.228				
Financieel resultaat	2016 : k€ 460 (V) 2015 : k€ 699 (V)				

Risico's

In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten. Daarnaast blijft de gemeente verantwoordelijk voor de taken op het gebied van publieke gezondheid en de jeugdzorg.

De begroting 2017 is in lijn met het budget van 2016 uitgewerkt, waarbij de nullijn niet is gehanteerd. De decentralisatie van de jeugdzorg naar de gemeenten gaat gepaard met een oplopende efficiencytaakstelling van het Rijk van structureel € 450 miljoen (2015: € 120 miljoen, 2016 € 300 miljoen en vanaf 2017 € 450 miljoen).

De effecten op de gemeentelijke budgetten zijn echter voor 2016 en 2017 nog hoogst onzeker. Daarnaast gaan er herverdeel-effecten optreden door de geplande invoering van het objectieve verdeelmodel jeugd. Deze bezuinigingen treffen de uitvoeringsorganisatie RIGG niet rechtstreeks, maar wel de deelnemende gemeenten aan de GR PG&Z en mogelijk de omvang en kwaliteit van de in te kopen voorzieningen.

Ontwikkelingen

Programma Gezondheid

In 2017 is het programma gezondheid inhoudelijk niet grootscheeps gewijzigd ten opzichte van 2016. In 2017 zal het voor het programma gezondheid vooral draaien om de implementatie van het bestuurlijk besluit over de koers van publieke gezondheid en taken/positionering GGD. Zodat de regio en de uitvoeringsorganisatie gereed zijn voor 2018. Het besluit over koers publieke gezondheid en toekomst GGD zal naar verwachting eind 2016 door de gemeenteraden en het algemeen bestuur worden genomen. In afwachting daarvan zal GGD in 2017 de belangrijkste inhoudelijke ontwikkelingen per vakgebied vanzelfsprekend volgen en uitvoering geven.

Programma RIGG

De gemeenten zijn in 2015 verantwoordelijk geworden voor de uitvoering van de Jeugdhulp. De inkoop en monitoring voor dat jaar waren vooral gericht op de zorgcontinuïteit en het verkennen van de verschillende aspecten van deze nieuwe taak. Met die kennis is eind 2015 de zorg voor de jaren 2016 en 17 aanbesteed, met vertrouwde en nieuwe producten, met nieuwe relaties met en tussen de Jeugdhulpaanbieders en met meer mogelijkheden voor gemeenten om eigen keuzes te maken.

Vanaf 2016 is de gewenste transformatie van de Jeugdhulp meer ingebed in de ingekochte producten. De monitoring zal in dat jaar – naast het uitvoeren van het reguliere contractmanagement – meer gefocust zijn op het op een hoger peil brengen van het functioneren van de basisteams c.q. de toegang en het gebruik en de werking van de (nieuw) ingekochte zorg.

2017 is het voorlopige eindstation van de transformatie van de Jeugdhulp. In dat jaar zullen de gemeenten en zorgaanbieders de punt op de i moeten zetten en de eventuele vervolgstappen formuleren. Op dit moment is de rol en de positie van de RIGG in de jaren 2018 en verder nog niet bepaald en dat maakt dat haar bijdrage bij de inkoop in 2017 van de jeugdhulp voor 2018 op dit moment niet volledig te beschrijven is.

Naam	Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen Postbus 44 9980 AA UITHUIZEN Westerhornseweg 22 9988 NT USQUERT
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling en openbaar belang	De gemeenschappelijke regeling behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van het op een doelmatige en milieu hygiënische verantwoorde wijze verwijderen van afvalstoffen.
Relatie met beleidsprogramma	Programma 8 Milieu
Deelnemende partijen	Gemeente De Marne, Eemsum, Loppersum en Winsum
Bestuurlijk belang	Gemeente De Marne is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur (raadslid en wethouder) en in het Dagelijks Bestuur (wethouder).
Financieel belang	De kosten (exploitatie tekort) voor vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen worden gedragen door de deelnemende gemeenten. De jaarlijkse bijdrage van de gemeente De Marne is: in 2016: k€ 72
Vermogen	(2016: n.n.b. per 1-5-2017)
Eigen vermogen	31-12-2015 : k€ 1.571
	(2016: n.n.b. per 1-5-2017)
Vreemd vermogen	31-12-2015 : k€ 4.924
Financieel resultaat	(2016: n.n.b. per 3-5-2017) 2015 : k€ 173 (V)
Risico's Het uiteindelijk tekort wordt gedragen door de deelnemende gemeenten. In de gemeenschappelijke regeling is de verdeling van de baten en lasten van de deelnemende gemeenten geregeld. In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten.	
Ontwikkelingen Het jaar 2017 staat in het teken van de eindafwerking van het storgelichaam die eind 2017 moet zijn afgerond. De verwachting is dat in de loop van 2016 opdracht gegeven kan worden voor uitvoering van de werkzaamheden.	

Naam	Participatie Noord Groningen (PNG) (In 2016: Ability) Nijverheidsweg 12 9981 GJ UITHUIZEN
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (m.i.v. maart 2016)
Doelstelling en openbaar belang	<p>1. PNG heeft als belang te zorgen voor een kwalitatief hoogwaardige gezamenlijke uitvoering van de aan deelnemers opgedragen taken in de wetten en daarvan afgeleide regelingen op het gebied van werk en inkomen.</p> <p>2. PNG zorgt voor een zodanig effectieve en efficiënte uitvoeringsorganisatie, dat de periodiek met de deelnemers gemaakte beleidsmatige en prestatieafspraken gerealiseerd kunnen worden.</p> <p>3. Naast de behartiging van de hiervoor bedoelde belangen kan PNG gemeente specifieke taken met betrekking tot het sociaal domein uitvoeren. Dit kan worden vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst tussen PNG en de betreffende deelnemer(s).</p>
Relatie met beleidsprogramma	Programma 2.7.1. Sociale Zaken en Werk
Deelnemende partijen	Gemeente De Marne, Bedum, Winsum en Eemsmond
Bestuurlijk belang	Gemeente De Marne is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur (2 wethouders) en in het Dagelijks Bestuur (wethouder).
Vermogen	31-12-2016 : k€ 922
Eigen vermogen	31-12-2015 : k€ 863
	31-12-2016 : k€ 4.246
Vreemd vermogen	31-12-2015 : k€ 4.493
Financieel resultaat	2016: k€ 60 (V) 2015 : k€ 173 (V)
<p>Risico's</p> <ol style="list-style-type: none"> De gemeenten zijn gezamenlijk aansprakelijk voor eventuele tekorten bij PNG. De begroting 2017 is een startbegroting. Het is een integratie van een begroting van Ability en van Sociale Zaken en Werk Hoogeland (inclusief Werkplein). Een volledige integrale begroting is nog niet mogelijk omdat: <ul style="list-style-type: none"> op het moment van opstellen er nog geen sprake is van een volledig geïntegreerde bedrijfsvoering; de ondersteuning door de gemeenten van Plofack-taken¹ voor PNG nader wordt ingevuld en nog geen financiële vertaling van de gemeenten naar de uitvoering kennen; het vraagstuk van BTW en VPB nog niet kan worden beantwoord en derhalve financieel vertaald. Dat geldt ook voor de financiële effecten daarvan voor de gemeenten. <p>Naar verwachting leidt dit tot de noodzaak om in de eerste helft van 2017 met een gewijzigde begroting 2017 te komen.</p> De gemeenten zijn ook aansprakelijk voor de risico's. Deze risico's zijn opgenomen in de begroting 2017 van PNG en zijn ook onderdeel van het weerstandsvermogen van de gemeente. In de risicoparagraaf is het totale risico PNG opgenomen. <p>¹) Plofack: Personeel & Organisatie, Inkoop, Automatisering, Communicatie, Financiën en Huisvesting</p>	
<p>Ontwikkelingen</p> <p><i>Beleidsmatige ontwikkeling</i></p> <p>De beleidsmatige ontwikkelingen zijn aangegeven in het programma 2.7. Sociaal domein als doelstellingen, maatregelen en prestatie-indicatoren.</p>	

Ontwikkeling bedrijfsvoering

PNG streeft naar een zo goed en efficiënt mogelijke bedrijfsvoering. In 2016 is een aantal werkgroepen van medewerkers uit gemeenten en PNG bezig met het "neerzetten" van de verschillende onderdelen van bedrijfsvoering. De gemeenten hebben in het organisatorisch kader meegegeven dat PNG zoveel mogelijk gebruik moet maken van de Piofach-dienstverlening van de gemeenten zelf. De uitkomsten van de werkgroepen is nog niet bekend.

Vennootschappen

Naam	Waterbedrijf Groningen Griffeweg 99 Postbus 24 9700 AA GRONINGEN
Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Doelstelling en openbaar belang	Drinkwatervoorziening
Relatie met beleidsprogramma	2.10 Algemene middelen en ondersteuning
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Groninger gemeenten en de provincie Groningen.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). De AVA is het hoogste besluitvormingsorgaan binnen Waterbedrijf Groningen.
Financieel belang	
<i>Aantal aandelen</i>	6 (waarde balans k€ 2)
<i>Percentage van totaal aantal aandelen</i>	2,127%
<i>Nominale waarde één aandeel</i>	€ 500
Vermogen	31-12-2016 : € n.n.b.
<i>Eigen vermogen</i>	31-12-2015 : € 67,5 mln
	31-12-2016 : n.n.b.
<i>Vreemd vermogen</i>	31-12-2015 : € 99,4 mln.
Financieel resultaat	2016 : n.n.b. 2015 : € 3,3 mln. (V)
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.
Ontwikkelingen	Niet bekend

<i>Eigen vermogen</i>	31-12-2015 : € 4.163 mln.
<i>Vreemd vermogen</i>	31-12-2016 : n.n.b. 31-12-2015 : € 145.348 mln.
Financieel resultaat	2016: n.n.b. 2015 : € 226 mln (V)
Risico's Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.	
Ontwikkelingen De omvang van nieuw verstrekte langlopende leningen ligt in 2016 naar verwachting in lijn met die van het voorgaande jaar. Mede onder invloed van aanhoudende lage lange rentetarieven en de terughoudende rentepositie van de bank zal het renteresultaat in 2016 naar verwachting lager uitkomen dan over het verslagjaar. Het resultaat financiële transacties zal ook in de nabije toekomst gevoelig blijven voor politieke, economische en monetaire ontwikkelingen. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de verwachte nettowinst 2016.	

Naam	Groningen Milieu Postbus 1622 8901 BX LEEUWARDEN
Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Doelstelling en openbaar belang	Het ophalen van huisvuil
Relatie met beleidsprogramma	Programma 8 Milieu
Deelnemende partijen	BV Groningen Milieu is 100% dochter van NV Fryslân Milieu.
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).
Financieel belang	
<i>Aantal aandelen</i>	5.000 (gemeente De Marne)
<i>Percentage van totaal aantal aandelen</i>	Gemeente De Marne 45% Gemeente Eemsmond 55%
<i>Nominale waarde één aandeel</i>	€ 5
<i>Vermogen</i>	31-12-2016 : n.n.b.
<i>Eigen vermogen</i>	31-12-2015 : k€ 20
<i>Vreemd vermogen</i>	31-12-2016 : n.n.b. 31-12-2015 : k€ 48
Financieel resultaat	2016 : n.n.b. 2015 : k€ 19
Risico's Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.	
Ontwikkelingen Geen begroting vastgesteld.	

Stichtingen en verenigingen

Naam	Libau welstands- en monumentenzorg Hoge der A 5 9712 AC GRONINGEN
Rechtsvorm	Stichting
Doelstelling en openbaar belang	De stichting Libau heeft de bevordering en instandhouding van de bouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Groningen en Drenthe als doelstelling. Zij adviseert Groninger en Drentse gemeenten vanuit een integrale benadering van stedenbouw, landschap, welstand en cultuurhistorie.
Relatie met beleidsprogramma	Programma 9 Leefomgeving
Deelnemende partijen	Groninger en Drentse gemeenten (excl. gemeente Groningen)
Bestuurlijk belang	De gemeente De Marne is niet vertegenwoordigd in het stichtingsbestuur. Het bestuur bestaat uit 8 leden bestaande uit gemeentelijke vertegenwoordigers en vertegenwoordigers vanuit de discipline die het taakveld van Libau betreffen.
Financieel belang	Er ontbreekt een financieel belang van de gemeente en dan is strikt genomen geen sprake van een verbonden partij.
Vermogen	31-12-2016 ; n.n.b.
<i>Eigen vermogen</i>	31-12-2015 : k€ 1.468
	31-12-2016 : n.n.b.
<i>Vreemd vermogen</i>	31-12-2015 : k€ 353
Financieel resultaat	2016: n.n.b. 2015 : k€ 6 (V)
Risico's	Geen
Ontwikkelingen	Niet bekend

Overige verbonden partijen

Naam	Aanleg, instandhouding, beheer en onderhoud van IBA's
Rechtsvorm	Samenwerking (lichtere vorm van gemeenschappelijke regeling)
Doelstelling en openbaar belang	Aanleg, instandhouding, beheer en onderhoud van in de gemeente De Marne aangelegde systemen van Individuele Behandeling van Afvalwater. Het betreft een lichtere vorm van een gemeenschappelijke regeling.
Relatie met beleidsprogramma	Programma 8 Milieu
Deelnemende partijen	Gemeente De Marne en Waterschap Noorderzijlvest
Bestuurlijk belang	Nvt
Financieel belang	Er ontbreekt een financieel belang van de gemeente en dan is strikt genomen geen sprake van een verbonden partij.
Financieel resultaat	Nvt
Risico's	Nvt
Ontwikkelingen	Niet bekend

Naam	Gemeenschappelijk orgaan Openbaar Primair Onderwijs Hoofdstraat-West 1 9981 AA UITHUIZEN
Rechtsvorm	Samenwerking (Gemeenschappelijk Orgaan)
Doelstelling en openbaar belang	Bundeling toezichthoudende taken als bedoeld in artikel 48 Wet op het Primair Onderwijs i.v.m. regionale stichting openbaar onderwijs.
Relatie met beleidsprogramma	Programma 2.5 Onderwijshuisvesting en Educatie
Deelnemende partijen	Gemeente De Marne, Eemmond, en Winsum
Bestuurlijk belang	Gemeente De Marne is vertegenwoordigd in het Gemeenschappelijk orgaan via twee raadsleden.
Financieel belang	Er ontbreekt een financieel belang van de gemeente en dan is strikt genomen geen sprake van een verbonden partij.
Financieel resultaat	Nvt
Risico's	Nvt
Ontwikkelingen	Niet bekend

Naam	Enexis Magistratenlaan 116 5223 MB 's-HERTOGENBOSCH				
Rechtsvorm	Besloten vennootschap				
Doelstelling en openbaar belang	Distribueren en transporteren van energie, exploiteren transportnetten energie, uitvoeren Elektriciteitswet 1988 en Gaswet.				
Relatie met beleidsprogramma	2.10 Algemene middelen en ondersteuning				
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies				
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). De AVA is het hoogste besluitvormingsorgaan binnen Enexis.				
Financieel belang					
<i>Aantal aandelen</i>	93.674				
<i>Percentage van totaal aantal aandelen</i>	0,094945%				
<i>Nominale waarde één aandeel</i>	€ 1				
<i>Jaarlijks dividend</i>	2016	2017	2018	2019	2020
	k€ 106				
<i>Vermogen</i>	31-12-2016 : € 3.704 mln				
<i>Eigen vermogen</i>	31-12-2015 :€ 3.608 mln				
<i>Vreemd vermogen</i>	31-12-2016 : € 2.608 mln				
	31-12-2015 : € 3.471 mln				
Financieel resultaat	2016 : € 207 mln (V)				
	2015 : € 223 mln (V)				
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.				

Naam	CBL Vennootschap BV
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Doelstelling en openbaar belang	Vennootschap voortgekomen uit de splitsing en verkoop van Essent. Deze vennootschap vertegenwoordigt de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent
Relatie met beleidsprogramma	
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).
Financieel belang	Aantal aandelen: 1.899 Percentage van totaal aantal: 0,094945% Nominale waarde één aandeel: € 1 Omvang deelneming: € 1.899
Eigen vermogen	31-12-2015 : € 9.500.000 31-12-2016 : € 830.000
Vreemd vermogen	31-12-2015 : € 445.000 31-12-2016 : € 155.000
Financieel resultaat	2016 : € 270.000
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.
Ontwikkelingen	Op dit moment wordt nog een bedrag van 1 mln. aangehouden voor eventuele nakomende advies- en afwikkelingskosten. Verwachting is dat dit bedrag medio 2017 nog grotendeels vrij zal kunnen vallen en uitgekeerd kan worden aan de aandeelhouders.

Naam	Verkoop Vennootschap BV
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Doelstelling en openbaar belang	In het kader van de verkoop in 2009 van Essent aan RWE hebben de Verkopende Aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringengegeven aan RWE. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de Verkopende Aandeelhouders overgedragen aan Verkoop Vennootschap
Relatie met beleidsprogramma	
Deelnemende partijen	De aandeelhouders zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).
Financieel belang	Aantal aandelen: 1.899 Percentage van totaal aantal: 0,094945% Nominale waarde één aandeel: € 1 Omvang deelneming: € 1.899
Eigen vermogen	31-12-2015 : € 84.800.000 31-12-2016 : € 1.400.000
Vreemd vermogen	31-12-2015 : € 30.100.000 31-12-2016 : € 2.000
Financieel resultaat	2016 : € 430.000
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.
Ontwikkelingen	De vennootschap zal pas in 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is bij een aantal andere juridische overeenkomsten die bij verkoop van Essent aan RWE zijn afgesloten.

Naam	CSV Amsterdam BV
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Doelstelling en openbaar belang	Namens de Verkopende Aandeelhouders eventuele schadeclaim procedures voeren
Relatie met beleidsprogramma	
Deelnemende partijen	De aandeelhouders zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).
Financieel belang	Aantal aandelen: 1.899 Percentage van totaal aantal: 0,094945% Nominale waarde één aandeel: € 1 Omvang deelneming: €
Eigen vermogen	31-12-2015 : € 42.000 31-12-2016 : € 3.200.000
Vreemd vermogen	31-12-2015 : € 50.000 31-12-2016 : € 162.000
Financieel resultaat	2016 : € 3.300.000
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven nominale aandelenkapitaal.
Ontwikkelingen	De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat claims worden afgewikkeld.

Naam	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Doelstelling en openbaar belang	Hierin is het 50% belang van Essent in EZP tijdelijk ondergebracht
Relatie met beleidsprogramma	
Deelnemende partijen	De aandeelhouders zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). De AVA is het hoogste besluitvormingsorgaan binnen Enexis.
Financieel belang	Aantal aandelen: 142.116 Percentage van totaal aantal: 0,094945% Nominale waarde één aandeel: € 1 Omvang deelneming: € 12.790,42
Eigen vermogen	31-12-2015 : € 1.600.000 31-12-2016 : € 1.600.000
Vreemd vermogen	31-12-2015 : € 118.000 31-12-2016 : € 45.000
Financieel resultaat	2016 : € 65.000
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven nominale aandelenkapitaal.
Ontwikkelingen	De vennootschap zal pas in 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is bij een aantal andere juridische overeenkomsten die bij verkoop van Essent/EPZ aan RWE zijn afgesloten.

3.7 Grondbeleid

Inleiding

In de paragraaf grondbeleid bij de begroting en jaarstukken wordt ingegaan op de uitvoering van de belangrijkste financiële ontwikkelingen zoals verlies/winstverwachtingen, de verwerving van gronden en de relaties van het grondbeleid met de programma's.

Het grondbeleid van de gemeente De Marne heeft een grote invloed op, en samenhang met, de realisatie van diverse programma's. Het grondbeleid dient dienstbaar te zijn aan de gemeentelijke doelstellingen, dat wil zeggen dat het grondbeleid dient te worden ingezet om doelstellingen van de diverse beleidssectoren van de gemeente mogelijk te maken. Daarbij kan onder meer worden gedacht aan ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, verkeer en vervoer, sport en recreatie. Daarnaast kan het gevoerde grondbeleid een grote financiële impact hebben op de gemeentelijke begroting. Het grondbeleid en de uitvoering van het grondbeleid van de gemeente is vastgelegd in de Nota Grondbeleid 2015-2019.

De gemeente hanteert een situationeel grondbeleid; de keuze voor de vorm van grondbeleid wordt per initiatief gemaakt. Alle nieuwe ontwikkelingen zullen hierbij aan het college worden voorgelegd zodat per plan een afweging kan worden gemaakt welke instrumenten worden ingezet. Deze vorm van grondbeleid past goed bij maatschappelijke ontwikkelingen als burgerparticipatie, collectief opdrachtgeverschap en een vraaggestuurde woningmarkt. Meer zaken aan de markt overlaten en alleen sturen op die onderwerpen die echt belangrijk zijn. Kortom het voeren van regie.

De koers die is uitgezet met het Woon- en Leefbaarheidsplan leidt ook tot een verschuiving in aandacht binnen het Grondbedrijf. Zo zal de vraag naar nieuwe woningbouw kavels verder afnemen. Tegelijkertijd zal de begeleiding van de herstructureringsopgave in zowel de huursector als in de koopsector steeds meer aandacht vragen. Met name de afstemming van de planontwikkeling tussen Wierden en Borgen en de gemeente, mede in relatie tot de noodzakelijke aanpassingen in de openbare ruimte zal steeds belangrijker worden.

De gemeente heeft relatief veel gronden in haar bezit. In het verleden zijn deze verworven met het oog op de ontwikkeling van (woning)bouwlocaties. Deze toekomstige ontwikkeling zit er, gezien het Woon en Leefbaarheidsplan, voor veel locaties niet meer in. De grondpositie van de gemeente De Marne wordt nu dan ook gefaseerd afgebouwd. Inmiddels zijn verschillende overvloedige landbouwpercelen verkocht.

Financieel Beleid

Het grondbedrijf is een integraal onderdeel van de gemeentelijke organisatie. Er worden geen aparte reserves voor het grondbedrijf aangehouden (wel voorzieningen). Winsten en verliezen van grondexploitaties worden verrekend met de algemene reserve. De systematiek van het nemen van winsten en verliezen houdt in dat deze moeten worden genomen op het moment dat deze gerealiseerd zijn dan wel bekend zijn. Een eenvoudige benadering van de winstneming is om winsten te nemen op basis van het verschil tussen de boekwaarde en nog te maken kosten voor het complex. Wanneer de boekwaarde groter is dan de nog te maken kosten dan nemen we het verschil als winst.

Invoering Vennootschapsbelasting

Per 1 januari 2016 is de gemeente niet langer vrijgesteld voor de betaling van vennootschapsbelasting. Ook het grondbedrijf krijgt hiermee te maken. Eventuele winsten uit grondexploitaties worden belast met 20 tot 25% vennootschapsbelasting. De gemeente heeft hiertoe een nulsituatie vastgelegd met als peildatum 1 januari 2016. Mede op basis hiervan worden toekomstige belastingen geheven. De afdracht voor 2016 is vooralsnog berekend op ca. € 2.000,-.

Prognoses financiële resultaten

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de geactualiseerde eindwaarden van alle exploitaties. De ramingen zijn gebaseerd op de berekening uit de grondnota van mei 2017 en sluiten aan bij de jaarrekening 2016.

De exploitaties verlopen conform het geraamde schema. Omdat het plan Kanaaloever- Zuid positief wordt afgesloten kan er voor 2016 een kleine winst van € 16.431,41 worden genomen. Verliesnemingen en of afwaarderingen zijn in 2016 niet aan de orde.

Voor een gedetailleerd overzicht van de stand van zaken en doorgevoerde wijzigingen wordt u verwezen naar de grondnota 2017.

Exploitatie	Eindwaarde herziening 2016	Eindwaarde herziening 2017	Winst/verlies t.bv. rekening 2016	Looptijd
Tuinbouwbedrijventerrein Groene Wierde-Kruisweg	1.676	4.044	0	2025
Trekweg - Ulrum	-374.728	-366.902		2025
Doornbos - Zoutkamp	69.253	69.452	0	2017
Kanaaloever Zuid - Zoutkamp	445	16.431	16.431	2016
Bedrijvenpark De Marne - Ulrum	329.860	349.400	0	2027
Totaal	26.506	72.425	16.431	

Risico / weerstandsvermogen

Risico's binnen het grondbedrijf worden vooral beïnvloed door de hoogte van de rente, de verkoopsnelheid van de kavels en de hoogte van de kavelprijzen. In de risicoanalyse behorende bij de grondnota zijn deze parameters aan de hand van een aantal scenario's doorgerekend. Het risico is vervolgens bepaald aan de hand van het effect van dit scenario maal de kans dat dit scenario werkelijkheid wordt.

Het totale risico is nu berekend op € 109.010,-. Hiermee is het risico stabiel ten opzichte van de berekening van vorig jaar toen het geadviseerde weerstandsvermogen € 101.518,- bedroeg.

3.8 Demografische ontwikkelingen

Inleiding

De gemeente kijkt vooruit en reageert op de demografische ontwikkelingen door middel van het Programma Krimp & Leefbaarheid. Dit is het uitvoeringsprogramma van het Woon- en Leefbaarheidsplan dat in 2011 is vastgesteld. Hierin zijn maatregelen en acties geformuleerd die in de periode tot 2021 gefaseerd worden uitgevoerd. Onder de kop 'Programma Krimp en leefbaarheid 2016' zijn de maatregelen die in de programmabegroting 2016 zijn bepaald opgenomen en geven we de stand van zaken weer.

Het programma Krimp en Leefbaarheid heeft een dynamisch karakter. Zo hebben we bijvoorbeeld afgesproken dat we periodiek kijken naar de actuele prognoses en indien nodig de maatregelen daarop aanpassen. Relevant om in dit verband te noemen is dat we in 2015 een evaluatie hebben uitgevoerd naar de actuele prognoses. Kort samengevat geven de prognoses aan dat de bevolkingskrimp onverminderd doorzet, maar dat de huishoudensverdunning zich door een toenemende individualisering anders doorzet: simpel gezegd: er wonen steeds minder mensen in een huis. Op basis daarvan hebben we de afspraken met Wierden & Borgen aangepast en prestatie afspraken gemaakt. Verder is in 2016 een samenwerking gestart met de DEAL gemeenten om het visiedocument van het Woon- en Leefbaarheidsplan te actualiseren.

Programma Krimp en Leefbaarheid 2012-2020

Hieronder zijn de maatregelen die in de programmabegroting 2016 zijn bepaald opgenomen en van ieder project of maatregel wordt de stand van zaken weergegeven.

Naam	Maatregelnr.	Stand van zaken
Sloop, sloop- nieuwbouw en aanpassing sociale woningvoorraad.	Maatregel 1 t/m 3.	Zie Beleidsprogramma leefomgeving, doelstellingen 1, 2, en 3.
Project Particuliere Woningverbetering (vhn. Handhaven kwaliteit koopsector viertrapsraket in combinatie met Voorlichting Leeftijd bestendig bouwen)	Maatregel 7 en 29. (zie projectplan behorende bij voorstel raad d.d. 15 april 2014 en voorstel raad Voorwaarden en procedure starterslening d.d. 24 juni 2014)	In de particuliere woningsector zijn middels het project particuliere Woningverbetering goede resultaten geboekt. In 2016 zijn 23 aanvragen voor een subsidie voor particuliere woningverbetering gehonoreerd. Er zijn inmiddels 11 verbouwingen afgerond. Daarmee zijn ook voor de omgeving voorbeelden beschikbaar. Daarnaast is er in 2016 een starterslening uitgegeven.
Onderzoek kansen ruilverkaveling.	Maatregel 10. (onderdeel van Deel&Ulrum)	Dit project is gestart in samenwerking met Ulrum 2034, het Kadaster en Wierden & Borgen. De corporatie heeft 2 particuliere woningen aangekocht en gesloopt en gaat er nieuwe huurwoningen voor terugbouwen. Zonder externe financiering is dit echter niet kopieerbaar naar andere delen van de provincie Groningen.

Herinrichting bestemmingsplannen met betrekking tot vrijkomende bebouwing. Afbouwen overtollige bestemmingsplancapaciteit en Herinrichting bestemmingsplannen monumenten.	Maatregelen 8, 11 en 16.	De gemeente heeft de pijler 'Wonen' van het Woon- en Leefbaarheidsplan geactualiseerd. Daaruit bleek dat er geen behoefte is aan kwantitatieve toevoegingen in de woningvoorraad.
Project Ondersteuning eigenaren leegstaand Vastgoed	Maatregelen 9, 17 en 44.	In 2016 zijn er twee aanvragen gedaan voor financiering uit het beschikbare budget.
Versterking Informele zorg.	Maatregel 23.	Het versterken van de informele zorg valt binnen het project Noabers. In 2016 is 1 project gehonoreerd. Het project wordt in 2017 afgerond.
Uitvoering Woon-en leefbaarheidsmonitor.	Aanvullende maatregel 5 (AV5).	Dit project is blijvend in ontwikkeling. Momenteel is er al veel informatie beschikbaar door en over de dorpen. De factsheets met relevante informatie per dorp zijn in te zien op: marnecultuur.nl . Het verplaatsen van de informatie is onderdeel van het verleggen van 'het eigenaarschap' van de monitor naar inwoners en partners.
Integrale aanpak Ulrum: "Ulrum het dorp van de toekomst".	- -	Het WLE-traject (Werk, Leefbaarheid en Energie) is verlengd tot september 2016. Hierdoor is er meer ruimte om de projecten af te ronden die in het kader van de WLE worden uitgevoerd. Het dorp werkt nu aan de financiële afronding.

3.9 Interbestuurlijk toezicht

1. Inleiding

Vanaf 2013 bevatte de jaarrekening de paragraaf interbestuurlijk toezicht (IBT). Dat was een uitvloeisel van de Wet revitalisering generiek toezicht (Wet rgt). Op een vijftal aandachtsgebieden - ruimtelijke ordening, vergunningverlening, handhaving & toezicht, monumenten & archeologie, archiefbeheer en huisvesting statushouders - is het toezicht intensiever geworden. Ook het financiële toezicht werd meegenomen in deze paragraaf.

Het provinciaal bestuur wilde geïnformeerd worden over de manier waarop de gemeente haar taken binnen de aandachtsgebieden uitoefende. Samen met de gemeenten is een verantwoordingsmethode ontworpen. Uitgangspunt was dat het college van burgemeester en wethouders zich in eerste instantie zou verantwoorden aan de gemeenteraad. De provincie gebruikte vervolgens de informatie die aan de raad wordt verstrekt voor de vervulling van haar toezichtstaak.

2. Rapportage in de begroting 2016

De provincie verlangde een IBT-paragraaf in zowel de jaarrekening als in de begroting. In de jaarrekening vond uitvoerig verantwoording plaats, omdat de jaarrekening *het* document voor beleidsmatige en financiële verantwoording is. De verantwoording in de begroting werd beknopt gehouden, omdat er zich binnen de aandachtsgebieden tussen de jaarrekening en de begroting vrijwel geen wijzigingen voordeden. Alleen bij 'huisvesting statushouders' was er nieuws te rapporteren, omdat daarvoor een halfjaarlijkse taakstelling geldt.

3. Evaluatie IBT

Inmiddels is de IBT-stelsel die de provincie en gemeenten hanteren, geëvalueerd door prof. J. (Ko) de Ridder, verbonden aan de RUG. Hij heeft in april 2016 een eindrapport onderzoek evaluatie IBT Groningen opgeleverd. Daaruit blijkt dat het stelsel – in de woorden van Gedeputeerde Staten – ‘niet effectief’ is. De kritiek vanuit diverse gemeenten – waaronder De Marne – is in de evaluatie bevestigd. Dat betekent er geen verantwoording meer plaatsvindt volgens de tot nu gehanteerde methode.

Interbestuurlijk toezicht is een wettelijke verplichting volgens de Wet rgt. Het toezicht zal dus worden voortgezet, maar in een andere vorm. De keuze daarvoor moet nog gemaakt worden. Prof. De Ridder heeft daarvoor 4 scenario's ontwikkeld. Daaruit moet nog een keuze worden gemaakt, maar het maken van maatwerkafspraken per gemeente heeft daarin de voorkeur. Elke gemeente geeft namelijk op zijn eigen manier invulling aan wettelijke taken, uiteraard binnen de voor de gemeenten geldende kaders, en zou daar ook op basis van maatwerkafspraken verantwoording over kunnen afleggen.

De bestuurlijke besluitvorming over de keuze voor welk scenario is nog niet klaar, maar de paragrafen in de jaarrekening en begroting zullen met grote waarschijnlijkheid komen te vervallen. Daarom wordt er in deze jaarrekening geen paragraaf meer opgenomen.

3.10 Begrotingsrechtmatigheid

Inleiding

Binnen onze organisatie moeten alle uitgaven binnen de beschikbare programmabudgetten blijven. In vaktaal wordt dit het “begrotingscriterium” genoemd: het beoordelen of we rechtmatig handelen op het gebied van budgetbeheersing. Overschrijding is namelijk in strijd met het budgetrecht van de raad.

Als er toch een overschrijding van een budget plaatsvindt, dienen deze goed herkenbaar en beargumenteerd in de jaarrekening te worden opgenomen. Door vaststelling van de jaarrekening door de raad worden deze overschrijdingen alsnog geautoriseerd.

Er zijn twee soorten begrotingsafwijkingen te onderscheiden:

A. Begrotingsafwijkingen passend binnen het bestaande beleid (in beginsel rechtmatig):

1. Kostenoverschrijding die geheel of gedeeltelijk worden gecompenseerd door direct gerelateerde inkomsten.

2. Kostenoverschrijdingen die een gevolg zijn van interne factoren zoals:

- doorberekening interne kosten, mits de totale apparaatskosten zoals verantwoord op de kostenplaatsen niet worden overschreden;
- kapitaallasten mits de investeringskredieten door de raad zijn geautoriseerd;
- afwijking als gevolg van fouten in de begroting;
- dotaties aan voorzieningen.

3. Kostenoverschrijdingen die worden veroorzaakt door externe factoren zoals:

- open-einde regelingen;
- faillissement debiteur/vorderingen die niet meer geïnd kunnen worden;
- wijzigingen landelijke wet- en regelgeving met financiële consequenties;
- aanpassingen algemene uitkering gemeentefonds;
- uitgaven van gemeenschappelijke regelingen;
- realisatie op begrote subsidieverwachtingen;
- de renteontwikkelingen;
- uitgaven die naar hun aard onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar zijn;
- noodzakelijke afwaarderen wegens door marktomstandigheden ontstane duurzame waarde vermindering;
- onderzoeken achteraf met financiële gevolgen.

B. Begrotingsafwijkingen niet passend binnen het bestaande beleid (in beginsel onrechtmatig):

1. Kostenoverschrijdingen betreffende activiteiten die niet passen binnen het bestaande beleid en waarvoor men tegen beter weten in geen voorstel tot begrotingsaanpassing heeft ingediend tellen mee in de foutevaluatie.
2. Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, maar waarvan ondubbelzinnig wordt vastgesteld dat die ten onrechte niet tijdig zijn gesignaleerd tellen mee in de foutevaluatie.
3. Kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door extra inkomsten die niet direct gerelateerd zijn. Over de aanwending van deze extra inkomsten heeft de raad nog geen besluit genomen en tellen derhalve mee in de foutevaluatie.
4. Kostenoverschrijdingen geconstateerd tijdens het begrotingsjaar betreffende activiteiten welke achteraf als onrechtmatig moeten worden beschouwd omdat dit bijvoorbeeld bij nader onderzoek van de subsidieverstrekker, belastingdienst of een toezichthouder blijkt, tellen mee in de foutevaluatie.
5. Kostenoverschrijdingen in het jaar van investeren op activeerbare activiteiten tellen mee in de foutevaluatie. Dergelijke afwijkingen zijn goedbeschouwd onrechtmatig en tellen derhalve mee in de foutevaluatie bij de jaarrekening.

Begrotingsafwijkingen in de exploitatie

bedragen x k€

Exploitatielasten per programma	Actuele begroting 2016	Rekening 2016	overschrijding	soort overschrijding
P 01 Burger en bestuur	2.152	1.970	nvt	
P 02 Veiligheid	1.022	970	nvt	
P 03 Verkeer en vervoer	3.498	3.558	-61	A3
P 04 Econom.zaken, recreatie en toerisme	356	382	-25	A3
P 05 Jeugd	1.383	1.231	nvt	
P 06 Sport, kunst en cultuur	988	1.027	-39	A2
P 07 Sociale Zaken en Werk	7.870	7.793	nvt	
P 08 Maatschapp. ondersteuning en Zorg	8.147	7.717	nvt	
P 09 Milieu	3.127	3.072	nvt	
P 10 Leefomgeving	2.801	2.367	nvt	
P 12 Algemene dekkingsmiddelen	944	1.083	-139	A2

Toelichting**P 03 Verkeer en vervoer***Onderhoud wegen - incidenteel*

Het budget is overschreden omdat wortels van duindoorns in de Strandweg omhoog groeiden. Dit was niet in deze mate voorzien.

Onderhoud openbare verlichting - incidenteel

Het budget is overschreden doordat er meer remplace (meer vervanging onderdelen verlichting) heeft plaats gevonden en doordat er meer schades zijn geweest bij het plaatsen van de lichtmasten.

P 04 Economische zaken, recreatie en toerisme*Visserijbeleid - incidenteel*

De overschrijding is ontstaan door de bijdrage die de gemeente De Marne heeft betaald aan de gemeente Dongeradeel ten behoeve van de financiële afhandeling van het ontslag van de vorige directeur EHL.

P 06 Sport, kunst en cultuur*Zwembad Leens - structureel*

In de begroting 2014 is een bezuiniging opgevoerd op het openluchtwembad De Marne. Door de overdracht van het zwembad aan de stichting en diverse energiebesparende maatregelen zoals het plaatsen van een afdekdeken en het verlagen van de temperatuur van het water, heeft dit de geleid tot lagere kosten. Daarmee is de bezuiniging gerealiseerd waardoor de taakstelling, die als stelpost in de begroting(en) is opgenomen, met ingang van 2017 is verwijderd.

P 12 Algemene dekkingsmiddelen*Lasten i.v.m. heffing en invordering*

Er zijn zowel meer interne uren als externe inhuurkosten gemaakt in verband met de heffing van de belastingen.

Voorzieningen dubieuze debiteuren - incidenteel

Op basis van risico inschatting is een extra storting gedaan in de voorzieningen dubieuze (belasting)debiteuren.

Begrotingsafwijking in de investeringen*Bedrijfsvoering - BMW ICT*

De uitbreiding van de opslagcapaciteit (storage) waarvoor k€ 50 krediet is gevraagd in de bestuursrapportage 2016 blijkt k€ 21 duurder dan vooraf begroot.

Het aandeel van de gemeente De Marne hierin is 30%.

4 Jaarrekening

Duurzame energie: zonnepanelen op het gemeentehuis

4.1 Waarderingsgrondslagen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten 2004 (BBV), welke op een aantal uitzonderingen na, is gebaseerd op de verslaggeving voorschriften volgens het Burgerlijk Wetboek, boek 2, titel 9.

Grondslagen voor waardering en resultaat

De waarderingsgrondslagen van de jaarrekening van de gemeente De Marne zijn in lijn met de BBV en de financiële verordening. Voor waardering wordt uitgegaan van de historische kostprijs tenzij anders vermeld. Activa en passiva worden opgenomen tegen nominale waarde. Kosten en opbrengsten worden verantwoord op basis van het baten en lasten stelsel. Winsten worden alleen in aanmerking genomen als ze gerealiseerd zijn. Verliezen en risico's die hun oorsprong hebben voor het einde van het boekjaar, worden opgenomen als zij bekend zijn geworden voor de opstelling van de jaarcijfers.

Materiële vaste activa

De Materiële vaste activa zijn gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen, voor zover van toepassing, bijzondere waardeverminderingen.

Materiële vaste activa	Afschrijvingstermijnen
Openbare ruimte (<i>activa met maatschappelijk nut</i>)	25 jaar
Gronden en terreinen	geen
Rioleringen	50 jaar
Bedrijfsgebouwen	40 jaar
Renovaties	25 jaar
Technische installaties	18 jaar
Meubilair	10 jaar
Vervoermiddelen	8 jaar
Software	5 jaar

Afschrijvingen

Investerings worden lineair afgeschreven. Eén oude investering in de riolering vormt hierop een uitzondering. Op deze investering wordt annuïtair afgeschreven. Op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven. De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn conform de opgenomen lijst met afschrijvingstermijnen uit de financiële verordening.

Financiële vaste activa

De onder de Financiële vaste activa opgenomen leningen verstrekt aan derden worden gewaardeerd tegen nominale waarden. De belangen in deelnemingen tegen verkrijgingsprijs of marktwaarde als deze lager is als de verkrijgingsprijs.

Voorraden

De als "onderhanden werken" opgenomen bouwgronden in exploitatie, zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs, dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken), alsmede een redelijk te achten aandeel in de rentekosten en de administratie- en beheerskosten.

Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen als en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd kunnen worden aangemerkt. Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

Vorderingen

Vorderingen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, indien noodzakelijk verminderd met een voorziening voor oninbare bedragen.

Reserves

Reserves worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen en verliezen die zich hebben voorgedaan per balansdatum en waarvan de omvang redelijkerwijs kan worden geschat. De voorzieningen zijn opgenomen tegen nominale of contante waarde.

Vaste schulden

Onder de vaste schulden worden verstaan de schulden met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van één jaar of langer. De vaste schulden worden gewaardeerd tegen de oorspronkelijke waarde verminderd met de aflossingen.

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente zijn gewaarborgd, is buiten de telling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

Overige activa en passiva

De overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Bepalingsgrondslagen resultaat

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Voor zover noodzakelijk zijn ten laste van de exploitatie voorzieningen getroffen voor:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang per balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs in te schatten;
- risico's ter zake van verplichtingen waarvan de omvang redelijkerwijs in te schatten.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen, respectievelijk schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie voor gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming namelijk vier jaar. Als er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (reorganisaties) moet wel een verplichting worden gevormd.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

4.2 Balans gemeente De Marne

bedragen x k€

Activa	Balanswaarde 31-12-2016		Balanswaarde 31-12-2015	
Vaste activa				
Materiële vaste activa				
Investeringen met economisch nut	10.506		10.081	
Investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	10.456		10.691	
Investeringen met maatschappelijk nut	8.601		8.996	
Materiële vaste activa		29.562		29.768
Financiële vaste activa				
Deelnemingen	85		160	
Leningen aan woningbouwcorporaties	2.169		2.260	
Overge langlopende leningen	575		1.343	
Financiële vaste activa		2.829		3.763
Totaal vaste activa		32.391		33.531
Vlottende activa				
Voorraden				
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	n.v.t.		912	
Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	152		193	
Voorraden		152		1.105
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar				
Vorderingen op openbare lichamen	6.670		3.769	
Overige vorderingen	2.304		4.966	
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		8.974		8.735
Liquide middelen				
Kassaldi	5		4	
Banksaldi	301		267	
Liquide middelen		306		271
Totaal vlottende activa		9.432		10.112
Totaal activa		41.823		43.642
Fiscale waarde grondbedrijf i.v.m. Vpb	651			
Balanswaarde grondbedrijf	532			
Verliescompensatie Vpb		n.v.t.		

bedragen x k€

Passiva	Balanswaarde 31-12-2016		Balanswaarde 31-12-2015	
Vaste passiva				
Eigen Vermogen				
Algemene reserve	3.489		3.115	
Bestemmingsreserves	4.109		1.952	
Gerealiseerd resultaat	1.901		1.934	
Eigen Vermogen		9.499		7.001
Vreemd vermogen:				
Voorzieningen				
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	648		713	
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden	613		636	
Voorzieningen		1.261		1.349
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer				
Onderhandse leningen	23.211		24.923	
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer		23.211		24.923
Totaal vaste financieringsmiddelen		33.971		33.273
Vlottende passiva				
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar				
Kasgeld leningen	0		2.500	
Overige schulden	2.419		2.637	
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar		2.419		5.137
Overlopende passiva				
Nog te betalen bedragen	2.226		1.964	
Transistorische rente	217		246	
Voorschotbedragen hogere overheden	2.958		2.922	
Overige leningen	32		100	
Overlopende passiva		5.433		5.232
Totaal vlottende passiva		7.852		10.369
Totaal passiva		41.823		43.642
Garantstellingen		28.276		28.786

Ontwikkelingen na balansdatum

Na het afsluiten van het boekjaar 2015 hebben zich geen ontwikkelingen voorgedaan die de hoogte en samenstelling van de balans per balansdatum aanzienlijk beïnvloeden

4.3 Toelichting op de Balans

(Im)materiële vaste activa

In het verslagjaar waren op de balans geen immateriële vaste activa opgenomen. Conform het BBV zijn de materiële vaste activa uitgesplitst in materiële vaste activa met economisch nut en materiële vaste activa met maatschappelijk nut. De investeringen met maatschappelijk nut worden afgeschreven in 25 jaar.

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt:

bedragen x k€							
Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2015	agv. wijziging	Investering	Bijdrage derden	Afschrijving	Desinveste- ringen	Balanswaard e 31-12-2016
Economisch nut							
Gronden en terreinen	351	958			2		1.307
Bedrijfsgebouwen	7.739		228	136	348		7.484
Vervoermiddelen	390		90		80		400
Machines, apparaten en installaties	1.591		112		390		1.313
Overig	9		12		19		2
Economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de							
Grond- weg en waterbouwkundige werken	10.691		138		373		10.456
Maatschappelijk nut							
Openbare ruimte	8.996		1.730	1.498	627		8.601
Totaal	29.768	958	2.310	1.634	1.839	0	29.562

Toelichting

Gronden en terreinen

Door een wijziging in de voorschriften BBV wordt met ingang van 2016 de voormalige 'niet-in-exploitatie-genomen-gronden' (NIEGG) als onderdeel van de balanspost 'voorraden', nu geteld bij de activacategorie gronden en terreinen. (k€ 958)

Bedrijfsgebouwen

De investeringen in de bedrijfsgebouwen betreft o.a. de investeringen in het GKC (Geïntegreerd kind centrum) te Leens, de CBS Ichtus, en de vloer in de sporthal te Leens. De bijdrage van derden betreft een subsidie Dialoogtafel.

Vervoermiddelen

De investering betreft een tractor met voorlader.

Machines, apparaten en installaties

De investeringen betreft ICT investeringen zoals storage en investeringen in verband met zaakgericht werken.

Grond-, weg en waterbouwkundige werken

Deze investeringen komen voort uit het GRP (Gemeentelijk rioleringsplan).

Openbare ruimte

Hieronder vallen de investeringen die voortkomen uit de projecten die behoren tot PROLoog en Krimp & Leefbaarheid. De bijdrage van derden betreft subsidie ontvangsten bij bovengenoemde projecten.

Voor een toelichting wordt verwezen naar de bijlage 'Overzicht investeringen'.

Financiële vaste activa

Deze kapitaalverstrekkingen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van een NV en BV zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen.

De post financiële vaste activa is als volgt samengesteld:

bedragen x k€						
Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2015	investeringen	desinves- teringen	aflossingen	afwaardering en	Balanswaarde 31-12- 2016
Deelnemingen	160	7	-6	-69	-6	85
Leningen woningbouwverenigingen	2.260			-91		2.169
Overige langlopende leningen	1.452	27		-880		599
Af: Voorziening vordering op Vennootschap BV	-109				85	-24
Totaal	3.763	34	-6	-1.040	79	2.829

ToelichtingDeelnemingen

In onderstaande tabel is aangegeven van welke ondernemingen de gemeente De Marne aandelen in bezit heeft.

bedragen x k€				
Overzicht aandelen	Balanswaarde 31-12-2015	Vermeer- deringen	Verminderin- gen	Balanswaarde 31-12-2016
Aandelen NV Fryslân Miljeu	23			23
Watermaatschappij Groningen	2			2
Essent / Enexis c.s.	86		-75	11
Exploitiemaatschappij Lauwersoog BV	8			8
BNG	24			24
ABN-AMRO belegging	11	7		18
Overig	6		-6	0
Totaal	160	7	-81	85

De verkoop van aandelen in de Enexis holding heeft een daling van de balanswaarde tot gevolg. Bij de waarde van de ABN-AMRO belegging heeft een waardestijging plaatsgevonden.

Leningen woningbouwverenigingen

Dit betreft leningen verstrekt aan Woningbouwvereniging De Wierden. Op het restant van de leningen wordt regelmatig afgelost.

Overige langlopende leningen

Dit betreft leningen verstrekt aan lokale verenigingen en stichtingen, Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVN), Enexis en personeel.

- **Lokale verenigingen en stichtingen:**
Dit betreft voetbal-, carnavals- en culturele verenigingen en een culturele stichting. Op de restant van de leningen wordt regelmatig afgelost.
- **Lening SVN:**
Dit betreft een zogenaamd revolverend fonds dat is ingesteld bij de verkoop van de aandelen Bouwfonds in 2000. Organisaties met maatschappelijk relevante doelen kunnen een verzoek indienen bij dit fonds voor een gunstige lening. SVN verstrekt die geldlening na goedkeuring van het college van B&W. In 2014 is bij de SVN tevens de mogelijkheid voor leningen in het kader van Krimp en Leefbaarheid gestald.
- **Vordering Enexis:**
Aan Enexis is in 2009 een lening verstrekt (bij de verkoop van Essent) Dit wordt volgens plan afgelost. De laatste aflossing is voorzien in 2017. Omdat op deze lening is afgelost wordt de bijbehorende voorziening verlaagd.
- **Lening aan ambtenaren:**
Op grond van nu geldende wettelijke bepalingen mogen geen leningen meer verstrekt worden aan het personeel. Dit geldt voor leningen onder hypothecair verband (woningfinanciering). De huidige leningen zijn een restant van eerdere wettelijke bepalingen. In het kader van het fiets privé project worden nog wel kortlopende financieringen verstrekt. Deze financiering vindt plaats ten behoeve van een aankoop van een fiets. De lening wordt afgelost in drie jaar.

Vorraden

De als onderhanden werk opgenomen bouwgronden zijn de grondexploitaties. Deze worden gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend alsmede een redelijk te achten aandeel in de rente- en beheerskosten. Winsten uit de grondexploitatie worden slechts genomen indien en voor zover die met voldoende mate van betrouwbaarheid als gerealiseerd aangemerkt kunnen worden. Zolang daar geen sprake van is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

bedragen x k€

Voorraden grondexploitaties	waarde 31-12-2015	Verliesvoorziening	Balanswaarde 31-12-2015	Winst-neming	Investering	Opbrengst verkopen	agv. wijziging voorschriften	waarde 31-12-2016	Verliesvoorziening	Balanswaarde 31-12-2016
In exploitatie genomen										
Kanaalloever Zuid (incl. Heiploeg)	-16		-16	16				0		0
Doornbos 3 Zoutkamp	-21		-21		2	1		-20		-20
Trekweg Ulrum	17	380	-363		1			18	380	-362
Bedrijventerrein Ulrum-oost	454		454		30	44		440		440
Tuinbouwbedrijventerrein Kruisweg	139		139		5	50		94		94
Totaal	573	380	193	16	38	95	0	532	380	152
Niet in exploitatie genomen										
Grond Wehe den Hoorn	38		38				38	0		0
Grond Stiekema Kloosterburen	29		29				29	0		0
Hunzegat Zoutkamp	5		5				5	0		0
Exploitatieverkenning Ulrum	460	21	439				460	0	-	0
Verkoop EBZ	426	25	401				426	0	-	0
Totaal	958	46	912	0	0	0	958	0	0	0
Totaal	1.531	426	1.105	16	38	95	958	532	380	152

Toelichting

Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) worden als gevolg van gewijzigde regelgeving met ingang van 2016 opgenomen als materiële vaste activa.

Uitzettingen met een rente-typische looptijd korter dan één jaar

Met betrekking tot debiteuren kan de volgende onderverdeling worden gemaakt:

Bedragen x k €

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2016	Balanswaarde 31-12-2015
Vorderingen op openbare lichamen	4.677	2.312
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd <1 jaar	1.993	1457
Totaal vorderingen op openbare lichamen	6.670	3.769
Overige vorderingen - SVN	381	345
Overige vorderingen	2.291	5.008
Af: voorziening dubieuze debiteuren	-199	-246
Af: voorziening debiteuren sociale zaken	-169	-143
Totaal overige vorderingen minus voorzieningen	2.304	4.966
Totaal	8.974	8.735

Toelichting

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht.

Vorderingen op openbare lichamen

De post vorderingen op openbare lichamen heeft onder andere betrekking op het nog te ontvangen bedrag in verband met de afrekening BTW-compensatiefonds. Daarnaast zijn hier ook de vorderingen op andere gemeenten opgenomen welke voorheen waren opgenomen bij de overige vorderingen.

De verstrekte kasgeldlening aan openbare lichamen betreft de voor decentrale overheden verplichting om boven een drempelbedrag hun overtollige middelen in 's Rijks schatkist aan te houden (wet FIDO). Het drempelbedrag van De Marne is gesteld op k€ 250.

	bedragen x k€			
	1e kw	2e kw	3e kw	4e kw
Op dagbasis buiten 's Rijks schatkist gehouden middelen	179	98	-1.321	1
Drempel bedrag	250	250	250	250
Ruimte (2-1)	71	152	1.571	249

Overige vorderingen - Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVN)
Dit betreft (o.a. in het kader van het project Krimp & Leefbaarheid) aan de SVN verstrekte leningen voor organisaties met maatschappelijke doelen en leningen.

Overige vorderingen

De overige vorderingen hebben betrekking op de nog af te rekenen debiteuren SoZaWe en normale debiteuren. Voorheen werden hier ook de vordering op andere gemeente opgenomen.

Voorzieningen dubieuze debiteuren en debiteuren sociale zaken

De voorziening dubieuze debiteuren is gebaseerd op een individuele beoordeling van de debiteurenrekening rekening houdend met de ouderdom van deze debiteuren.

De voorziening debiteuren sociale zaken is gebaseerd op een opgave van de gemeenschappelijke sociale dienst.

Liquide middelen

	bedragen x k€	
Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2016	Balanswaarde 31-12-2015
Kassaldi	5	4
Banksaldi	301	267
Totaal	306	271

In de onderstaande tabel wordt een specificatie gegeven van de banksaldi.

Specificatie naar bank

	bedragen x k€	
Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2016	Balanswaarde 31-12-2015
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	250	249
Rabo bank	36	5
ABM-AMRO bank	3	3
ING bank	12	9
Totaal	301	267

Eigen Vermogen

Reserves

Reserves kunnen worden omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die bedrijfseconomisch gezien vrij besteedbaar zijn. Onder het eigen vermogen zijn opgenomen de algemene reserve en de bestemmingsreserves alsmede het rekeningsaldo van baten en lasten. Het eigen vermogen dient onder meer als weerstand voor tegenslagen in de toekomst (bufferfunctie). Tevens is het eigen vermogen aan te wenden als financieringsmiddel.

bedragen x k€

Eigen Vermogen	stand per 31-12-2015	Toevoeging	Onttrekking	stand per 31-12-2016
Specificatie Algemene reserve				
AR Algemene Reserve	3.296	2.421	-2.139	3.578
AR Resultaat jaarrekening 2015	1.934		-1.934	0
AR GRP 2014-2018	-181	181	-90	-90
Totaal Algemene reserve	5.049	2.602	-4.163	3.488
Specificatie Bestemde reserves				
programma 3				
BR Trace Mensingew. - Zoutkamp	140			140
programma 5				
BR Peuterspeelzaalwerk	83			83
BR Herbouw jeugdsoos Wehe		157		157
BR Gymlokaal Wehe den Hoorn	150		-40	110
programma 6				
BR Vervanging speeltoestellen	8	8		16
BR Tennisbaan Kloosterburen	14			14
BR NASB sportcoach	18		-9	9
BR Frictiekosten bibliotheek	45		-9	36
programma 7				
BR Participatie en reïntegratie	64		-56	8
programma 8				
BR WMO huishoudelijke hulp	25			25
BR WMO uitvoeringskosten	35			35
BR Uitvoeringskosten drie transities	17			17
BR Beleid drie transities		587		587
programma 9				
BR Klimaatbeleid	70		-5	65
programma 10				
BR Herstructurering woonplan	85		-85	0
BR Nord Sea Fish	20		-20	0
BR Lauwersom	51			51
BR PROloog algemeen	641	140		781
BR Programma Krimp en leefbaarheid	332		-24	308
overhead				
BR Frictiekosten	153			153
BR Enexis gelden	0	1.513		1.513
Totaal bestemmingsreserves	1.951	2.405	-248	4.108
Specificatie gerealiseerd resultaat				
Gerealiseerd resultaat boekjaar		1.901		1.901
Totaal gerealiseerd resultaat	0	1.901	0	1.901
Totaal Reserves	7.001	6.909	-4.410	9.499

Toelichting

De bestemmingsreserve Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) is ultimo 2016 negatief. Conform de verslaggevingsvoorschriften mag een bestemmingsreserve niet negatief zijn. Als gevolg daarvan wordt de negatieve bestemmingsreserve GRP onderdeel van de algemene reserve. De algemene reserve wordt hierdoor lager.

Het doel van de bestemmingsreserves wordt toegelicht in bijlage 6.3.

Voorzieningen

bedragen x k€

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2015	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Balanswaarde 31-12-2016
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's					
Organisatiewijziging	703			106	597
Risico startersleningen SVN		36			36
Risico aandelen BV Afvalverwerking	10	5			15
sub totaal	713	41	-	106	648
Van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.					
Egalisatiefonds afvalstoffen	636			18	613
Totaal voorzieningen	1.349	41	-	124	1.261

ToelichtingOrganisatiewijziging

Bij het vaststellen van de begroting 2014 heeft de raad een voorziening ingesteld om de financiële effecten van de organisatiewijziging en –ontwikkeling te verantwoorden.

Risico startersleningen SVN

Betreft een risicovoorziening voor via de SVN uitgezette startersleningen.

Risico BV afvalverwerking

Deze voorziening is ingesteld in het kader van de afvalverwerking. Hiervoor zijn aandelen gekocht bij Fryslân Milieu (k € 23). Elk jaar wordt de voorziening met k € 5 gevoed tot het totaal van de aanschafwaarde is bereikt. De voorziening dekt het financieel risico van de deelneming in Fryslân Milieu.

Egalisatiefonds afvalstoffenheffing

Voorziening waarin de overschotten of tekorten worden verrekend voorkomend uit de afvalstoffenheffing ten einde een gelijkmatige ontwikkeling te bewerkstelligen van de tarieven.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

bedragen x k€

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2015	Vermeer- dering	agv. wijziging voorschriften	Aflossing	Balanswaarde 31-12-2016
Onderhandse leningen:					
Binnenlandse banken en ov. fin. instellingen	21.923			1.755	20.168
Overige binnenlandse sectoren	3.000		43		3.043
Totaal Langlopende Leningen	24.923	0	43	1.755	23.211
Rentelast langlopende leningen	1.030				962

Toelichting

Meer informatie omtrent de langlopende leningen wordt vermeld in de paragraaf financiering. De verlofschuld gemeenteambtenaren (k€ 43) is nu opgenomen bij de vaste schulden. Voorheen was dit opgenomen bij de overlopende passiva.

Op grond van de rechtspositieregeling heeft in de jaren 1997-2005 een aantal ambtenaren gespaard voor extra verlof. De verlofschuld wordt vereffend in de jaren 2015-2021. De verlofschuld zal uiterlijk in 2021 van de lijst van schulden verdwijnen (het jaar 2021 is gerelateerd aan de AOW-leeftijdsgrens).

Netto-vlottende schulden met een rente-typische looptijd korter dan één jaar

bedragen x k€

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2016	Balanswaarde 31-12-2015
Kasgeldleningen bij openbare lichamen	0	2.500
Banksaldi	0	-
Overige schulden:		
Crediteuren	2.062	2.351
Betaling aan derden ivm. WMO	8	
Af te dragen BTW	5	49
Af te dragen loonheffing en te betalen salarissen	249	231
Af te dragen loonheffing Sociale Zaken en te betalen uitkeringen	94	6
Totaal	2.419	5.137

Overlopende passiva

bedragen x k€

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2016	Balanswaarde 31-12-2015
Nog te betalen bedragen	2.226	1.964
Transistorische rente	217	246
Voorschotbedragen hogere overheden	2.958	2.922
Overige leningen	32	100
Totaal	5.433	5.232

ToelichtingNog te betalen bedragen

Dit betreft kosten (verplichtingen) die betrekking hebben op 2016, waarvan de betaling in 2017 gaat plaatsvinden. Deze hebben voornamelijk betrekking op de nog af te rekenen samenwerking BMW.

Voorschotbedragen hogere overheden

In de onderstaande tabel wordt een specificatie weergegeven van de voorschotbedragen hogere overheden.

bedragen x k€

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2015	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen	Balanswaarde 31-12-2016
Rekenkamer commissie		144	41	103
Leefbaarheid	12			12
Krimp	2.685		217	2.467
Slim wonen plan	15			15
North Sea Fish	162		142	20
Subsidie Energie Haven L'oog	40		40	0
Prov. Bijdrage Garnalencentrum	8	-8		0
Subsidie Dialoogtafel		340		340
Totaal geormerkte voorschotbedragen	2.922	476	440	2.958

Vanaf 2016 is de gemeente De Marne de 'penvoerende' gemeente van de rekenkamer commissie (k€ 103) . De vooruit ontvangen subsidie van het project Krimp & Leefbaarheid behoort ook tot de voorschotbedragen (k€ 2467). Jaarlijks valt hiervan een deel vrij ter dekking van de gemaakte kosten. Daarnaast is voor een subsidie Dialoogtafel ontvangen (k€ 340).

Garantstellingen

Het bedrag voor verstrekte garanties bestaat uit de volgende garantstellingen:

	bedragen x k€	
	boekwaarde 1-1-2016	boekwaarde 31-12-2016
Gewaarborgde leningen		
Woningstichting Wierden en borgen	28.163	27.694
Stichting Woonzorg Nederland	451	410
Waterbedrijf Groningen	172	172
Totaal gewaarborgde leningen	28.786	28.276

In 2016 is geen bedrag betaald uit hoofde van aanspraken op de verleende borg- en garantstellingen.

Langlopende financiële verplichtingen (niet uit de balans blijvende verplichtingen)

Er is sprake van een vorm van operational lease van kopieerapparatuur; deze wordt in het contract als "huur" omschreven. De jaarlijkse huurprijs bedraagt k€ 25. De overeenkomst is in breed BMW verband (BMW en DEAL-gemeenten) afgesloten en loopt tot 2017.

4.4 Wet Normering Topinkomens

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen

Met ingang van 1 januari 2013 is de WNT van kracht (Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector). De WNT verplicht tot openbaarmaking van de bezoldiging van de zogenoemde topfunctionarissen, ongeacht of de maximale norm wordt overschreden.

Topfunctionarissen zijn diegenen die leiding geven aan de gehele organisatie en in de WNT als zodanig zijn aangemerkt. In het geval van gemeenten zijn de gemeentesecretaris en de gemeentegriffier aangemerkt als topfunctionaris.

De WNT verplicht ook tot openbaarmaking van de bezoldiging van de overige functionarissen, indien deze de maximale norm (voor 2016 k€ 179 op jaarbasis en op fulltime basis) te boven gaat.

1. Leidinggevende topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking.

bedragen x € 1	Mevrouw J.C.H.G.M. Bottema	De heer B.W. Verwey	Mevrouw M. Hegeman-van Eisden
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang ¹ en einde functievervulling in 2016	1/9- 31/12	1/1 -30/6	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0	0,78
Gewezen topfunctionaris?	Nee	Ja	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	Nee	Nee	Nee
Individueel WNT-maximum²	59.667	89.500	139.620
Beloning	30.261	47.513	68.544
Belastbare onkostenvergoedingen	-	1.299	30
Beloningen betaalbaar op termijn	4.586	5.858	6.147
<i>Subtotaal</i>	34.847	54.671	74.721
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-

¹

²

Totaal bezoldiging	34.847	54.671	74.721
Verplichte motivering indien overschrijding	PM	PM	PM
Gegevens 2015			
Aanvang en einde functievervulling in 2015	-	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)	-	1,0	0,78
Beloning	-	85.937	49.688
Belastbare onkostenvergoedingen	-	1.276	39
Beloningen betaalbaar op termijn	-	12.291	6.518
Totaal bezoldiging 2015	-	99.504	56.066

2. Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen met of zonder dienstbetrekking.

bedragen x € 1	De heer B.W. Verwey
Functie(s) gedurende dienstverband	Gemeentesecretaris
Omvang dienstverband (in fte)	1,0
Jaar waarin dienstverband is beëindigd	2016
Individueel WNT-maximum ontslaguitkering³	75.000
Overeengekomen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	75.000
-/- Onverschuldigd deel	-
Totaal uitkeringen wegens beëindiging dienstverband	75.000
Waarvan betaald in 2016	75.000
Verplichte motivering indien overschrijding:	PM

4.5 Overzicht van baten en lasten

bedragen x k€

Programma (x 1000)	Realisatie vorig begrotingsjaar			Raming begrotingsjaar voor wijzigingen			Raming begrotingsjaar na wijzigingen			Realisatie begrotingsjaar			afwijking begroting - realisatie	
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten
Programma 1 Burger en bestuur	182	2.472	-2.290	143	2.031	-1.888	143	2.152	-2.009	339	1.970	-1.630	V 196	V 183
Programma 2 Veiligheid	42	976	-934	10	998	-989	10	1.022	-1.013	70	970	-900	V 60	V 52
Programma 3 Verkeer en Vervoer	59	4.272	-4.213	15	3.362	-3.347	63	3.498	-3.435	85	3.558	-3.474	V 22	N -61
Programma 4 Economische zaken, landbouw en visserij, recreatie en toerisme	3	304	-301	7	349	-342	7	356	-349	8	382	-373	V 1	N -25
Programma 5 Onderwijshuisvesting en educatie	96	1.435	-1.339	47	1.375	-1.329	37	1.383	-1.346	37	1.231	-1.194	V 0	V 152
Programma 6 Sport, Kunst en Cultuur	95	1.174	-1.079	47	945	-899	47	988	-941	91	1.027	-936	V 45	N -39
Programma 7 Sociaal domein, 7a Sociale zaken en Werk	3.640	7.356	-3.716	3.618	7.481	-3.863	4.039	7.870	-3.831	3.976	7.793	-3.817	N -63	V 77
Programma 7 Sociaal domein, 7b Maatschappelijke ondersteuning en zorg	334	7.234	-6.900	269	7.854	-7.585	269	8.147	-7.878	591	7.717	-7.126	V 322	V 430
Programma 8 Milieu	3.481	3.249	233	3.455	3.115	340	3.435	3.127	308	3.406	3.072	334	N -29	V 55
Programma 9 Leefomgeving	895	2.703	-1.809	754	2.447	-1.693	942	2.801	-1.859	949	2.367	-1.418	V 7	V 434
Programma Algemene dekkingsmiddelen														
Algemene uitkering	18.755	11	18.743	18.468	37	18.432	18.639	0	18.639	18.674	0	18.674	V 35	V 0
OZB	2.465	9	2.456	2.612	0	2.612	2.672	0	2.672	2.673	10	2.663	V 1	N -10
Toeristenbelasting	285	11	274	305	0	305	305	0	305	309	1	308	V 4	N -1
Forensenbelasting	184	9	175	176	0	176	176	0	176	178	7	171	V 2	N -7
Deelneming	812	385	426	429	79	349	2.127	170	1.957	2.227	133	2.093	V 99	V 37
Overige algemene dekkingsmiddelen	554	325	229	0	247	-247	0	247	-247	55	396	-340	V 55	N -149
Saldo kostenplaatsen	456	286	170	0	0	0	0	527	-527	1	536	-535	V 1	N -10
subtotaal Algemene dekkingsmiddelen	23.511	1.037	22.474	21.990	363	21.627	23.920	944	22.976	24.116	1.083	23.033	V 197	N -139
Onvoorzien	0	0	0	0	25	-25	0	25	-25	0	0	0	V 0	V 25
Gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten	32.339	32.211	127	30.354	30.346	8	32.910	32.313	597	33.668	31.170	2.498	V 758	V 1.143

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	onttrek-king	toevoe-ging	saldo	onttrek-king	toevoe-ging	saldo	onttrek-king	toevoe-ging	saldo	onttrek-king	toevoe-ging	saldo
programma 1	0	310	-310	0	0	0	40	0	40	40	0	40
programma 2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
programma 3	641	81	560	0	0	0	17	0	17	17	0	17
programma 4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
programma 5	48	195	-147	0	0	0	40	8	32	40	8	32
programma 6	44	8	36	18	0	18	68	0	68	68	0	68
programma 7, 7a	119	0	119	56	0	56	77	231	-154	77	231	-154
programma 7, 7b	153	164	-11	0	0	0	194	0	194	194	0	194
programma 8	110	362	-253	5	181	-176	95	694	-600	95	694	-600
programma 9	88	157	-69	85	140	-55	448	140	308	448	140	308
algemene dekkingsmiddelen	4.625	2.743	1.882	348	199	149	3.432	3.934	-502	3.432	3.934	-502
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	5.828	4.021	1.807	512	521	-8	4.410	5.008	-597	4.410	5.008	-597
Gerealiseerd resultaat	38.166	36.232	1.934	30.866	30.866	0	37.321	37.321	0	38.079	36.178	1.901

4.6 Controleverklaring accountant

Wordt later toegevoegd.

5 Bijlagen

Op weg naar de herindeling BMW

5.1 Overzicht personele lasten

Overzicht personele lasten	Bedragen x k€	
	Actuele begroting 2016	rekening 2016
Personeel in dienst	3.664	3.695
Inhuur	475	475
budget functiewaardering	5	23
flexibele beloning	15	9
cafetariamodel CAR/UWO	12	31
overwerk	30	24
stagevergoedingen	5	3
representatiekosten	21	11
reis- en verblijfkosten	45	24
Totaal overige personeelskosten	133	125
Opbrengsten voor uitgeleend personeel	-57	-72
uitkeringen voormalig personeel	175	202
Uitkeringen voormalig personeel	175	202
Totaal personeel gemeentelijke organisatie	4.390	4.425
Bestuur (raad / college)	418	283
Pensioen/wachtgeld bestuurders	131	128
Totaal raad / college	549	411
TOTAAL	4.939	4.836

NB: de personele kosten betreffende de BMW samenwerking (SOZA, ICT, P&O) zijn niet in bovenstaande tabel opgenomen.

5.2 Overzicht en toelichting reserves

bedragen x k€

Eigen Vermogen	stand per 31-12- 2015	Toevoeging	Onttrekking	stand per 31-12-2016
Specificatie Algemene reserve				
AR Algemene Reserve	3.296	2.421	-2.139	3.578
AR Resultaat jaarrekening 2015	1.934		-1.934	0
AR GRP 2014-2018	-181	181	-90	-90
Totaal Algemene reserve	5.049	2.602	-4.163	3.488
Specificatie Bestemde reserves				
programma 3				
BR Trace Mensingew. - Zoutkamp	140			140
programma 5				
BR Peuterspeelzaalwerk	83			83
BR Herbouw jeugdsoos Wehe		157		157
BR Gymlokaal Wehe den Hoorn	150		-40	110
programma 6				
BR Vervanging speeltoestellen	8	8		16
BR Tennisbaan Kloosterburen	14			14
BR NASB sportcoach	18		-9	9
BR Frictiekosten bibliotheek	45		-9	36
programma 7				
BR Participatie en reïntegratie	64		-56	8
programma 8				
BR WMO huishoudelijke hulp	25			25
BR WMO uitvoeringskosten	35			35
BR Uitvoeringskosten drie transities	17			17
BR Beleid drie transities		587		587
programma 9				
BR Klimaatbeleid	70		-5	65
programma 10				
BR Herstructurering woonplan	85		-85	0
BR Nord Sea Fish	20		-20	0
BR Lauwersom	51			51
BR PROloog algemeen	641	140		781
BR Programma Krimp en leefbaarheid	332		-24	308
overhead				
BR Frictiekosten	153			153
BR Enexis gelden	0	1.513		1.513
Totaal bestemmingsreserves	1.951	2.405	-248	4.108
Specificatie gerealiseerd resultaat				
Gerealiseerd resultaat boekjaar		1.901		1.901
Totaal gerealiseerd resultaat	0	1.901	0	1.901
Totaal Reserves	7.001	6.909	-4.410	9.499

Toelichting reserves en voorzieningen

Algemene reserve	Doel
Algemene reserve	Reserve voor het opvangen van niet begrote kosten.
Algemene reserve GRP	Het jaarlijks resultaat GRP wordt hierin gestort. De reserve GRP wordt gerekend tot de algemene reserve omdat het een negatief saldo kent.

Bestemmingsreserve	Doel	Toelichting
3 : Trace Mensingeweer - ZTKP	Verkeersveiliger maken van Tracé Mensingeweer-Zoutkamp.	
5 : Peuterspeelzaalwerk	Reserve bestemd voor de verplaatsing van de peuterspeelzaal te Zoutkamp.	
5 : Herbouw jeugdsoos Wehe	Vooruitlopend op een eventuele herinvestering is een uitkering ontvangen van de brandverzekering.	
5 : Gymlokaal Wehe den Hoorn	Reserve is bestemd voor de sloopkosten van de gymzaal in Wehe den Hoorn en budget voor een tegemoetkoming in de vervoerskosten van beide scholen en mogelijke initiatieven van het dorp.	Bij de actualisatie van het Integraal Huisvestings Plan (IHP 2015-2018) in april 2015, is besloten tot het instellen van deze bestemde reserve.
6 : Vervanging speeltoestellen	Reserve bestemd voor het vervangen van speeltoestellen.	Jaarlijks bekijken of het restant begrotingsbudget moet worden gestort in deze reserve. De restrictie is dat de reserve nooit hoger mag zijn dan k€ 20. (raadsbesluit 15-10-2013)
6 : Tennisbaan Kloosterburen	Privatisering tennisbaan.	Alvorens overdracht plaats vindt zijn middelen gereserveerd ten behoeve van renovatie.
6 : NASB sportcoach	Stimulering van sportactiviteiten	De middelen zijn afkomstig uit de stimuleringsregeling Nationaal Plan Sport en Beweging (NASB) en bedoeld voor bekostiging van activiteiten in de periode 2014-2016.
6 : Frictiekosten bibliotheek	De bestemde reserve is gevormd voor de frictiekosten van Biblionet.	In de raadsvergadering van 22-9-2015 is de uitwerking van de bibliotheekvoorziening 2016 behandeld. Daarin is tevens besloten dat de eenmalige frictiekosten Biblionet ten laste komen van de gemeente.

7 : Participatie en re-integratie	Reserve i.v.m. toekomstige financiële ontwikkelingen Ability.	
8 : Wmo-huishoudelijke hulp	Deze reserve is gevormd in 2014 en bedoeld om de eventuele tekorten in 2015 op te huishoudelijk hulp op te vangen.	Het Rijk past met ingang van 2015 een flinke korting toe op de Wmo huishoudelijke hulp budgetten. De reserve dekt een deel van dit tekort.
8 : Wmo-uitvoeringskosten	Ook deze reserve is gevormd in 2014 en bedoeld om de eventuele tekorten in 2015 op huishoudelijke hulp op te vangen.	Het Rijk past met ingang van 2015 een flinke korting toe op de Wmo huishoudelijke hulp budgetten. De reserve dekt een deel van dit tekort. deze 2 samenvoegen
8 : Uitvoeringskosten drie transities	De reserve is bedoeld om de extra uitvoeringskosten van de decentralisaties Wmo, Jeugd, en participatie te kunnen financieren.	De door het Rijk beschikbaar gestelde budgetten zijn onvoldoende gebleken om de uitvoeringskosten te financieren. Voor de invoering van de participatiewet is geen uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld.
8 : Beleid drie transities	Deze reserve is bedoeld om eventuele tekorten/tegenvallers bij de decentralisaties te dekken.	De onderuitputting van de decentralisatie budgetten wordt aan deze reserve toegevoegd.
9 : Klimaatbeleid	De reserve is ingesteld voor de uitvoering van het klimaatbeleid 2004-2008.	Elk jaar wordt € 5.000 onttrokken in verband uitvoering van nieuwe initiatieven.
10 : Herstructurering woonplan	De middelen werden gebruikt voor het opwaarderen van de openbare ruimte in herstructurerings-gebieden.	Het restant van de reserve wordt betrokken bij de krimp- en leefbaarheidsvraagstukken.
10 : Projecten PROLoog (PROLoog Algemeen, Nord Sea Fish, Project Lauwersom en Waddenkwartier)	Reserve bestemd voor de projecten van PROLoog (gemeentelijke bijdragen)	De eigen bijdragen van de gemeente in deze projecten worden toegevoegd aan de bestemde reserves. Op het moment dat een project gereed is wordt deze in exploitatie genomen. De projecten worden gedekt door subsidies van derden en door vrijval van de bestemmingsreserve (eigen bijdragen gemeenten).

10 : Programma Krimp en Leefbaarheid	De eigen bijdrage van de gemeente wordt opgenomen in de reserve.	De dekking van de jaarlijkse kosten van dit programma vindt plaats door subsidie van derden en een onttrekking uit de bestemde reserve (eigen bijdrage).
Overh.: Frictiekosten	Doel is hieruit incidentele kosten te betalen voor de ontwikkeling van de gemeentelijke organisatie en realisatie van bezuinigingen.	Bij het Herstelplan 2010 is deze reserve gevormd.
Overh.: Enexis gelden	De boekwinst van de verkoop van de Enexis aandelen is voorlopig opgenomen in een bestemde reserve.	

5.3 Overzicht incidentele baten en lasten

Bij het beoordelen van de financiële positie van een gemeente is het onder andere van belang dat tegenover structurele lasten structurele baten staan. Incidentele lasten kunnen worden gedekt door structurele baten. Een andere maar niet wenselijke situatie ontstaat op het moment dat incidentele baten nodig zijn voor het afdekken van structurele lasten.

In de onderstaande tabel wordt het structurele rekeningsaldo weergegeven.

bedragen x k€

Bepaling structureel rekeningsaldo		
Lasten	rekening 2015	rekening 2016
bruto lasten (<i>incl. reserve resultaat</i>)	36.232	36.178
-/- incidentele lasten	1.582	221
-/- alle toevoegingen aan de reserves	4.020	5.008
structurele lasten (a)	30.630	30.949
Baten	rekening 2015	rekening 2016
bruto baten (<i>incl. reserve resultaat</i>)	38.166	38.079
-/- incidentele baten	780	489
-/- alle onttrekkingen aan de reserves	5.828	4.410
structurele baten (b)	31.558	33.180
Structureel rekeningsaldo (c = b - a)	929	2.231

Een bate of een last wordt als incidenteel aangemerkt als:

- een verandering optreedt binnen 3 jaar;
- verschillen op structureel bestaand beleid blijven naar hun aard structureel;
- toevoegingen en onttrekkingen aan reserves zijn altijd incidenteel.

Hieronder wordt een specificatie opgenomen van de incidentele lasten en baten per programma en de mutaties in de reserves.

bedragen x k€

Overzicht incidentele baten en lasten	
Incidentele lasten	rekening 2016
Programma Burger en bestuur	
Herindeling BMW	21
Programma Economische zaken, recreatie en toerisme	
Tocht om de Noord	25
Programma Sociaal domein - Jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning	
Gezond in stad	30
Informele zorg	11
Marketing Sociaal domein	4
Programma Leefomgeving	
Locatie AZC	23
Verbeteren doorvaarbaarheid Westgat	4
Gaswinningsproblematiek	103
Sub totaal	221
alle toevoegingen aan de reserves	rekening 2016
Programma Onderwijshuisvesting en educatie	157
Programma Sport, kunst en cultuur	8
Programma Sociaal domein - Jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning	587
Programma Milieu	181
Programma Leefomgeving	140
Programma Algemene dekkingsmiddelen	3.934
Sub totaal	5.008
Totaal incidentele lasten	5.229
Incidentele baten	rekening 2016
Programma Burger en bestuur	
Burgemeester en wethouders	134
Programma Veiligheid	
Onderhoud brandweerkazernes	42
Programma Sociaal domein - Jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning	
Beschermd wonen	165
Programma Leefomgeving	
Gaswinningsproblematiek	126
Locatie AZC	22
Sub totaal	489
alle onttrekkingen aan de reserves	rekening 2016
Programma Onderwijshuisvesting en educatie	40
Programma Sport, kunst en cultuur	18
Programma Sociaal domein - Sociale zaken en werk	56
Programma Milieu	95
Programma Leefomgeving	129
Programma Algemene dekkingsmiddelen	4.073
Sub totaal	4.410
Totaal incidentele baten	4.899

Herindeling BMW

In verband met de voorbereiding van de gemeentelijke herindeling van de BMW gemeenten zijn deze kosten gemaakt.

Tocht om de Noord

In 2016 was de gemeente De Marne gastgemeente van het jaarlijkse wandelevenement 'Tocht om de Noord'.

Gezond in de stad (GIDS)

Het project 'Gezond in de stad' duurt 3 jaar (2015-2017).

Informele zorg

Betreft de kosten van het project 'Noabers' wat gaat over het versterken van netwerken van informele zorg.

Marketing sociaal domein

Betreft de kosten van een zorgmarkt die is georganiseerd in 2016.

Locatie AZC

Betreft middelen in verband met voorbereidingskosten van de locatie keuze AZC.

Verbeteren doorvaarbaarheid Westgat

Betreft kosten die gemaakt zijn om de doorvaarbaarheid van het Westgat te verbeteren.

Gaswinningsproblematiek

Betreft de kosten die gemaakt worden in verband met de gaswinningsproblematiek.

Onderhoud brandweerkazernes

De verkoop van de brandweerkazernes aan de VRG vindt plaats in 2017 op basis van de boekwaarde op 1/1/2016. Voor de exploitatie- en de rentekosten die gemaakt zijn in 2016 is een vergoeding ontvangen.

Burgemeester en wethouders

Betreft terugontvangen APPA premie.

Beschermd wonen

In het kader van resultaatbestemming 2016 terugontvangen bijdrage in verband met beschermd wonen.

5.4 Overzicht van investeringen

Kredietportefeuille

bedragen in k€

Omschrijving	Restant krediet 2015	begrote mutaties 2016	mutaties raadsbesluiten 2016	Wijziging agv. berap 2016	Gerealis eerd	restant krediet naar 2017	Toelichting
Verkeer en vervoer							
Renovatie Gording Zoutkamp	25					25	
Mattenesserlaan Eenrum	3			36	4	35	wordt in 2017 afgesloten
Zuurdijksterweg Zuurdijk	6					6	wordt in 2017 afgesloten
Churchillweg Zoutkamp	8					8	wordt in 2017 afgesloten
Electraweg Zoutkamp	9					9	wordt in 2017 afgesloten
Trekweg Ulrum taludafschuiving	0		113		112	1	begrotingswijziging 4-2016
Steiger en beschoeiing Zoutkamp	0	375			11	364	
Onderwijshuisvesting en educatie							
IHP (2015-2018):							Toegekend in totaal € 5.507
<i>GKC Leens</i>	2.522				128	2.394	
<i>Ger. School Handpalm Leens</i>	0					0	afgerond
<i>PC school Ichtus Zoutkamp</i>	6	313			31	288	
<i>OBS De Octopus Eenrum</i>	0					0	
<i>Gymlokaal Octopus Eenrum</i>	-1					-1	
<i>BO Hoogholtje Wehe</i>	0					0	afgerond
<i>PC school H. de Cock Ulrum</i>						0	
<i>Verbouw gymlokaal Ulrum</i>	-12	267			6	249	
Sport							
Vloer sporthal Leens	0	65			63	2	gereed
Renovatie kleedacc. VVSV Ulrum	0		135		0	135	begrotingswijziging 5-2016
Milieu							
Gemeentelijk rioleringsplan	691	464			288	867	
Bedrijfsvoering							
Zaakgericht werken	75				41	34	
Modernisering GBA	50					50	
Tractienota 2015 - 2019	-15	113	15		90	23	k€ 15 krediet vastgesteld bij de jaarrekening 2015
Energievisie Leens	182					182	
Alle BMW ict hard-software investeringen	-114		114	50	71	-21	krediet vastgesteld bij de jaarrekening 2015
Specifieke Projecten							
Proloog Algemeen	13	140			111	42	
North Sea Fish	311				142	169	
Lauwersom	1.995				756	1.239	
Waddenkwartier	60				41	19	
Werelderfgoed centrum	0		176		169	7	begrotingswijziging 3-2016
MKBA Westgat	-19		30	16	24	3	krediet vastgesteld bij de jaarrekening 2015
Strandweg e.o.	1.473				60	1.413	
Programma Krimp en Leefbaarheid	1.912	85			311	1.686	betreft begrote vrijval bestemde reserve
Totaal	9.180	1.822	583	102	2.459	9.228	

Toelichting kredieten

Steiger en beschoeiing Zoutkamp

De benodigde werkzaamheden zijn in 2016 voorbereid en aanbesteed. In 2017 vindt oplevering plaats.

integraal huisvestingsplan Plan (IHP)

GKC Leens

Het bouwplan is in voorbereiding en de verwachting is dat in 2017 met de bouw gestart zal worden.

PC school Ichthus Zoutkamp

In het proces om de beide Zoutkamper scholen om te vormen tot een samenwerkingsschool tussen VCPO en L&E is in 2016 op onderwijskundig gebied onduidelijkheden ontstaan waardoor ook de voorbereiding op de bouwkundige aanpassing aan het schoolgebouw vertraging heeft opgelopen. De onduidelijkheden zijn weggenomen zodat in 2017 kan worden gestart met het aanpassen van het schoolgebouw.

Verbouw Gymlokaal Ulrum

De voorbereiding is in 2016 gestart en de daadwerkelijke uitvoering start in voorjaar 2017.

Vloer sporthal Leens

De vervanging van de vloer van de sporthal is in 2016 gerealiseerd en financieel volledig afgedaan.

Renovatie kleedaccommodatie VVSV Ulrum

De vereniging is bezig met de voorbereidingen waaronder afspraken met een aannemer en installateur. Omdat de renovatie van de kleedaccommodatie niet tijdens het seizoen kan worden uitgevoerd is in het collegebesluit van 17 mei 2016 aangegeven dat met de renovatie wordt gestart in de “voetballoze periode” van het seizoen 2016/2017.

Gemeentelijk Rioleringsplan

In 2016 zijn minder investeringen gedaan dan in het Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV 2014-2018 is aangegeven, nl. k€ 288 in plaats van de geprognosticeerde k€ 464.

Dit wordt veroorzaakt doordat in 2016 het Uitvoeringsplan Riolerings 2015 nog deels in uitvoering was. De oorzaak van deze vertraging is personele wisseling en onderbezetting in 2015.

Daarnaast is van het Uitvoeringsplan Riolerings 2016-2017 een deel van de investeringen verschoven naar 2017 en 2018.

Tractienota

De tractor, sneeuwplough en compressor zijn aangeschaft en in gebruik. De kipwagen zal in 2017 worden aangeschaft als onderdeel van tractor.

5.5 Garantstellingen

bedragen x k€

Gewaarborgde leningen	Oorspronkelijk bedrag	rente percentage	boekwaarde 1-1-2016	boekwaarde 31-12-2016
Woningstichting Wierden en Borgen				
BNG (wsw nr 2930)	4.538	3,430	2.281	2.086
NWB (wsw nr 26516)	1.049	3,630	764	731
NWB (wsw nr 26517)	842	3,615	613	586
NWB (wsw nr 26518)	426	3,200	272	258
NWB (wsw nr 26519)	662	3,270	426	403
ING (wsw nr 26533)	282	4,880	214	209
ING (wsw nr 26538)	408	4,800	279	267
ING (wsw nr 26539)	1.890	5,120	1.298	1.244
ING (wsw nr 26546)	685	5,020	469	449
SVN (wsw nr 32078)	471	0,500	68	38
BNG (wsw nr 34482)	1.490	4,659	979	923
ABN-Amro (wsw nr 37227)	2.500	4,000	2.500	2.500
Rabobank (wsw nr 42741)	8.000	3,890	8.000	8.000
Aegon Levensvz NV (wsw nr 45301)	5.000	3,500	5.000	5.000
BNG (wsw nr 46303)	5.000	1,270	5.000	5.000
Stichting Woonzorg Nederland				
NWB (wsw nr 35216)	798	4,795	451	410
Waterbedrijf Groningen				
Waterbedrijf Groningen	nb	nb	172	172
Totaal gewaarborgde leningen	34.041		28.786	28.276

ToelichtingGaranties aan toegelaten instellingen

De gemeente heeft in het verleden enkele garanties verstrekt aan toegelaten instellingen. Het betreft garanties die oorspronkelijk onder het Waarborgfonds Sociale Woningbouw vallen en waarbij de gemeente garant staat voor dit fonds.

Garantiestelling i.v.m. Lening Waterbedrijf Groningen

De provincie Groningen staat 100% garant voor een geldlening van het Waterbedrijf Groningen. Gemeentelijke aandeelhouders staan op hun beurt voor 90% garant voor de provincie Groningen.

5.6 Kerngegevens

Sociale structuur	2013	2014	2015	2016
Inwoners totaal	10373	10248	10100	10075
Inwoners 0 - 3 jaar	372	352	343	372
Inwoners 4 - 19 jaar	1880	1849	1766	1750
Inwoners 20 - 64 jaar	5986	5840	5720	5634
Inwoners 65 - 74 jaar	1245	1313	1377	1440
Inwoners 75 jaar en ouder	890	894	894	879
Huishoudens met laag inkomen	1670	1730	1700	1700
Personen in WWB, IOAZ, IOAW	210	202	272	261
Medewerkers Sociale Werkplaats	78	100	87	64
Eenouder huishoudens	277	276	278	281
Minderheden	85	85	85	95
Functionele structuur				
Bedrijven	715	780	780	995*
Leerlingen Openbaar Onderwijs	504	504	459	406
Leerlingen Bijz. basis Onderwijs	426	379	389	346
Leerlingen Voortgezet Onderwijs	161	168	182	181
Fysieke structuur				
Bebouwde kernen	16	16	16	16
Kernen met minstens 500 adressen	4	4	4	4
Woonruimten	4784	4828	4882	4902
Bijzonder woongebouwen	363	363	1	1
Recreatiewoningen	403	397	403	401
Oppervlakte gemeente totaal	24033 ha	24032 ha	24032 ha	24032 ha
Oppervlakte land	16869 ha	17055 ha	17055 ha	17055 ha
Oppervlakte binnenwater	1492 ha	1505 ha	1505 ha	1505 ha
Oppervlakte buitenwater	5672 ha	5672 ha	5672 ha	5672 ha

Bronnen:

Ministerie van Binnenlandse zaken (Verzamelstaat uitkering gemeentefonds);

Ministerie van VWS (Dienst Uitvoering Onderwijs) DUO;

Basisregistratie Personen gemeente De Marne (BRP);

Basisadministratie Gebouwen gemeente De Marne (BAG);

Jaarverslag 2015 Sociale zaken en Werk Hoogeland.

Toelichting**Bedrijven (*)**

Het aantal bedrijven in onze gemeente laat een groot verschil zien per 1-8-2016 ten opzichte van 2015. De afgelopen jaren hebben wij gebruik gemaakt van de registratie van de Kamer van Koophandel als bron. Deze telling is echter niet helemaal volledig, omdat niet alle bedrijven worden meegeteld, bijvoorbeeld zelfstandigen (zzp-ers) of ondernemingen die niet zelf een bedrijfshuisvesting hebben. Om eenduidige cijfers te publiceren gaan we per 1-8-2016 gebruik maken van de cijfers die door LISA worden geregistreerd. LISA is een databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. Voor de website Marnecultuur maken we eveneens gebruik van deze cijfers.

Woonruimten

De gegevens voor woonruimten, recreatiewoningen en bijzondere woongebouwen komen uit de Basis Administratie Gebouwen (BAG). Door de BAG worden in 2015 andere maatstaven gehanteerd voor de tellingen dan in 2013 en 2014. Daardoor komt het aantal bijzondere woongebouwen op 1 (kazerne).

Onderwijs

De aantallen leerlingen vertonen in 2015 enkele afwijkingen. Dit komt voort uit een nieuwe indeling en meer actuele registratie van leerlingen in het basisonderwijs.

5.7 Sisa-bijlage

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Kwaliteitskader

Sisa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling Informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017

OCW	D9	Onderwijsachterstanden einde 2011-2017 (OAB)	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitsnormen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de leerstand toel (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voorschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgeboorde reserve ultimo (jaar T-1)
		Beleidsling specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstanden einde 2011-2017	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04
		€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		Hieronder per regel één gemeente(codes) selecteren en in de kolommen naast de verantwoordingsinformatie voor de gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke verantwoordingsinformatie voor de gemeente invullen	Hieronder per regel één gemeente(codes) selecteren en in de kolommen naast de verantwoordingsinformatie voor de gemeente invullen	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 05	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 07	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 08	
	1					
	2					
	3					
	4					
	5					
	6					
	7					
	8					
	9					
	10					
	11					
	12					
	13					
	14					
	15					
	16					
	17					
	18					
	19					
	20					
	21					
	22					
	23					
	24					
	25					
	26					
	27					
	28					
	29					
	30					
	31					
	32					
	33					
	34					
	35					
	36					
	37					
	38					
	39					
	40					
	41					
	42					
	43					
	44					
	45					
	46					
	47					
	48					
	49					
	50					
	51					
	52					
	53					
	54					
	55					
	56					
	57					
	58					
	59					
	60					
	61					
	62					
	63					
	64					
	65					
	66					
	67					
	68					
	69					
	70					
	71					
	72					
	73					
	74					
	75					
	76					
	77					
	78					
	79					
	80					
	81					
	82					
	83					
	84					
	85					
	86					
	87					
	88					
	89					
	90					
	91					
	92					
	93					
	94					
	95					
	96					
	97					
	98					
	99					
	100					

Sisa bijlage verantwoording informatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling Informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2017						
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeente deel 2016	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	1.1 Participatiewet (PW)	1.1 Participatiewet (PW)	1.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	1.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04
			€ 3.542.867	€ 80.468	€ 171.433	€ 1.463
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			1.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	1.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	1.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	1.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05
			€ 52.670	€ 1.449	€ 0	€ 15.229
			Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04
			€ 81.802	€ 40.000	€ 0.236	€ 0
		Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/nee	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/nee
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06
			€ 0	€ 0	€ 14.000	€ 2.573
						€ 0
GRO	GROZC	Verkeer en vervoer	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Wolke regulering busrechten	Totale besteding in jaar T	Correctie t.e.v. jaar T-1 van verantwoordde totale besteding
		Sisa tussen medeoverheden - provinciale middelen Groningen			De besteding in jaar T ten laste van zowel provinciale middelen als overige middelen	Tussentijdse afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GROZC / 01	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GROZC / 02	Aard controle R Indicatornummer: GROZC / 03	Aard controle R Indicatornummer: GROZC / 04
			1. Zaaknummer 584024	2.1 Verkeer, vervoer en water	€ 18.000	€ 18.000
			2			
			3			
			4			
			5			
			6			
			7			
			8			
			9			
			10			
			11			
			12			
			13			
			14			
			15			
			16			
			17			
			18			
			19			
			20			
			21			
			22			
			23			
			24			
			25			
			26			
			27			
			28			
			29			
			30			
			31			
			32			
			33			
			34			
			35			
			36			
			37			
			38			
			39			
			40			
			41			
			42			
			43			
			44			
			45			
			46			
			47			
			48			
			49			
			50			
			51			
			52			
			53			
			54			
			55			
			56			
			57			
			58			
			59			
			60			
			61			
			62			
			63			
			64			
			65			
			66			
			67			
			68			
			69			
			70			
			71			
			72			
			73			
			74			
			75			
			76			
			77			
			78			
			79			
			80			
			81			
			82			
			83			
			84			
			85			
			86			

Bijlage verspreidingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling Informatieverstrekking 2016 - d.d. 10 januari 2017					
87					
88					
89					
90					
91					
92					
93					
94					
95					
96					
97					
98					
99					
100					
Kopie beschikkingnummer	De besteding in jaar 1 ten laste van alleen provinciale middelen	Correctie k.o.v. jaar 1-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Cumulative besteding tot en met jaar 1 ten laste van alleen provinciale middelen	Eindeverantwoording Ja/Neen	
	Alleen de besteding in jaar 1 ten laste van alleen provinciale middelen	Als de correctie een vermeerdering is, gaat het om het niet verantwoorde besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verspreidingsinformatie ten laste van alleen provinciale middelen	Als u klaar voor 'ja', betekent dit dat hiervoor alle besteding in aflevering en u in de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden	
	Aard van de besteding	Aard van de besteding	Aard van de besteding	Aard van de besteding	Aard van de besteding
	Indicatorennummer: 080302/17	Indicatorennummer: 080302/18	Indicatorennummer: 080302/19	Indicatorennummer: 080302/20	Indicatorennummer: 080302/21
1	Zaaknummer 554024	€ 18.000			Ja
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					
47					
48					
49					
50					
51					
52					
53					
54					
55					
56					
57					
58					
59					
60					
61					
62					
63					
64					
65					
66					
67					
68					
69					
70					
71					
72					
73					
74					
75					
76					
77					
78					
79					
80					
81					
82					
83					
84					
85					
86					
87					
88					
89					
90					
91					
92					
93					
94					
95					
96					
97					
98					
99					
100					

Bijlage 2016

5.8 Lijst met begrippen en afkortingen

Begrippen

<i>Autorisatiefunctie</i>	=	één van de functies van de begroting. Met de vaststelling van de begroting, meer specifiek het overzicht van baten en lasten, verleent de raad aan het college de bevoegdheid tot het doen van uitgaven en het aangaan van verplichtingen binnen het vastgestelde budget.
<i>Actief (Activa)</i>	=	een uit gebeurtenissen in het verleden voortgekomen middel Waarover de gemeente de beschikkingsmacht heeft en hetzij van economisch nut is, hetzij een publieke taak vervult.
<i>Balans</i>	=	onderdeel van de jaarrekening. De balans geeft een overzicht van de bezittingen, vreemd en eigen vermogen (activa en passiva) van de gemeente.
<i>Basisondersteuning</i>	=	preventieve ondersteuning aan inwoners (o.a. Welzijnswerk, Algemeen Maatschappelijk werk, Jeugd- en Jongeren werk)
<i>Baten</i>	=	inkomsten die aan een periode zijn toegerekend. De begrotingsperiode is gelijk aan het kalenderjaar. Het begrip baten bevat zowel opbrengsten als andere voordelen. Voordelen worden in de toelichting apart aangegeven als incidentele baten.
<i>Baten- en lastenstelsel</i>	=	een begrotingsstelsel waarbij alle ontvangsten en uitgaven worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben.
<i>BBV</i>	=	besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten: voorschriften/eisen waaraan de documenten van de budgetcyclus moeten voldoen, te weten begroting, begrotingswijziging, meerjarenraming, jaarrekening en jaarverslag.
<i>Bedrijfsvoering</i>	=	de beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringsfilosofie. Onderdelen: organisatie, planning & control, personeel, informatisering & automatisering, inkoop en facilitaire zaken.
<i>Begroting</i>	=	instrument van de raad om het budgetrecht toe te passen. Een Begroting geeft op programmaniveau aan welk beleid de gemeente voorstaat, hoeveel middelen daarvoor worden beschikbaar gesteld en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.
<i>Beleidsbegroting</i>	=	onderdeel van de begroting waarin programmaplan en paragrafen zijn opgenomen.
<i>Bestaand beleid</i>	=	beleid waarover in voorgaande begrotingsjaren besluitvorming heeft plaatsgevonden en nog steeds geldend is. Ook wel aanvaard beleid of ongewijzigd beleid genoemd.
<i>Bespaarde rente</i>	=	rente van het eigen vermogen dat als financieringsmiddel is aangewend.

<i>Debt-ratio</i>	=	de debt-ratio zegt welk aandeel van het gemeentebest is belast met schulden. Een debt-ratio van 80% en hoger geeft aan dat de gemeente zijn best met veel schulden heeft belast.
<i>Dekkingsmiddelen</i>	=	financiële middelen waarmee bestaand en nieuw beleid wordt afgedekt.
<i>Doelmatigheid</i>	=	het realiseren van bepaalde prestaties met een zo beperkt mogelijke inzet van middelen.
<i>Doelstelling</i>	=	het beoogde eindresultaat bij de realisatie (uitvoering) van een activiteit.
<i>Doeltreffendheid</i>	=	de mate waarin de beoogde maatschappelijke effecten van het beleid ook daadwerkelijk worden behaald.
<i>Financiële begroting</i>	=	onderdeel van de begroting dat ingaat op de budgettaire aspecten en op de financiële gevolgen van de beleidsbegroting.
<i>Geldelijke bezittingen</i>	=	het totaal van langlopende uitzettingen, vorderingen, liquide middelen en overlopende activa
<i>Investerings</i>	=	uitgaven voor gebruiksgoederen met een meerjarige economische waarde.
<i>Investerings met economische nut</i>	=	kapitaalgoederen die opbrengsten voortbrengen en/of verhandelbaar zijn. Investerings met economisch nut moeten geactiveerd worden.
<i>Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut</i>	=	geactiveerde goederen die geen opbrengsten voortbrengen maar wel duidelijk een publieke taak vervullen, bijvoorbeeld wegen, straat- verlichting.
<i>Jaarrekening</i>	=	de jaarrekening is de tegenhanger van de financiële begroting. De jaarrekening gaat in op de realisaties van het afgesloten begrotingsjaar. De jaarrekening is een onderdeel van de jaarrapportage en bestaat uit programmarekening met toelichting en balans met toelichting.
<i>Jaarverslag</i>	=	het jaarverslag is de tegenhanger van de beleidsbegroting (programma-plan en paragrafen). Het verslag gaat in op de uitkomsten van de programma's van het afgesloten begrotingsjaar. Het jaarverslag is een onderdeel van de jaarrapportage en bestaat uit de programma-verantwoording en de paragrafen.

<i>Lasten</i>	=	uitgaven die aan een periode zijn toegerekend. De periode van een begroting is gelijk aan het kalenderjaar. Het begrip 'lasten' omvat zowel kosten als verliezen. Verliezen worden in de toelichting apart aangegeven als incidentele lasten en worden direct genomen. Voor verwachte verliezen worden voorzieningen getroffen.
<i>Netto schuldquote</i>	=	de netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie en de hoogte van de investeringen uit het nabije verleden.
<i>Nieuw beleid</i>	=	voorgesteld beleid waarover door de raad nog een besluit dient te worden genomen. Sturing is derhalve nog mogelijk. Hieronder valt eveneens uitbreiding/intensivering van bestaand beleid.
<i>Ommelander Samenwerkingsmodel</i>	=	samenwerking van 12 Groninger gemeenten, waarbij gewerkt wordt met pijlerpartners en uitvoerders.
<i>Overzicht baten en lasten</i>	=	onderdeel van de financiële begroting, waarin integraal per programma de baten en lasten inzichtelijk worden gemaakt op basis waarvan de autorisatie voor de realisatie van het programmaplan geschiedt.
<i>Paragraaf</i>	=	volgens BBV worden in paragrafen onderwerpen behandeld die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten (kaders) van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. Voor de volgende onderwerpen zijn paragrafen verplicht voorgeschreven voor zowel de begroting als de jaarrapportage: Lokale heffingen, weerstandsvermogen, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid. De raad is vrij om ook voor andere onderwerpen een paragraaf in te stellen.
<i>Product</i>	=	een activiteit die zelfstandig of in samenhang met andere activiteiten tot een taak leidt.
<i>Productenraming</i>	=	uitvoeringsdocument van de begroting bestemd voor het college van burgemeester en wethouders en de ambtelijke organisatie, met name de budgethouders. In dit document worden de uitvoeringsafspraken tussen college en budgethouders op detailniveau vastgelegd. Het document heeft een beheerstechnische functie.
<i>Programmarekening</i>	=	staat van baten en lasten met verantwoordingstoelichting op programmaniveau; een onderdeel van de jaarrekening. Is de tegenhanger van het overzicht van baten en lasten van de begroting.

<i>Productenrealisatie</i>	=	document waarin de budgethouders eindverantwoording afleggen aan het college met betrekking tot de uitvoering van de begroting. Is de tegenhanger van de productenraming.
<i>Programma</i>	=	een samenhangend geheel van activiteiten gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.
<i>Programmarekening</i>	=	onderdeel van de rekening waarin per programma wordt ingegaan op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop er naar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Uitwerking geschiedt aan de hand van d 3 Vragen, te weten: Wat wilden we bereiken? Wat hebben we daarvoor gedaan? Wat heeft het gekost?
<i>Rechtmatigheid</i>	=	het in overeenstemming zijn met geldende wet- en regelgeving, waaronder mede begrepen gemeentelijke verordeningen, raadsbesluiten en collegebesluiten.
<i>Solvabiliteitsratio</i>	=	de solvabiliteitsratio is het spiegelbeeld van de debt-ratio. De Solvabiliteits-ratio laat zien welk aandeel van het gemeentebest is afbetaald.
<i>Staat van baten en lasten</i>	=	vergelijkbaar met de winst- en verliesrekening in het bedrijfsleven.
<i>Treasury</i>	=	alle activiteiten die zich richten op het besturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.
<i>Verbonden partij</i>	=	een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft.
<i>Verplichtingen</i>	=	plichten of verantwoordelijkheden om op bepaalde manier te handelen of te presteren jegens derden.
<i>Vreemd vermogen</i>	=	bestaande verplichtingen van de gemeente die voortkomen uit gebeurtenissen in het verleden waarvan de afwikkeling naar verwachting resulteert in een uitstroom van financieringsmiddelen. Vreemd vermogen is onder te verdelen in vaste en vlottende schulden, voorzieningen en overlopende passiva.
<i>Voorzieningen</i>	=	voorzieningen zijn passiefposten in de balans, die een schatting Geven van de voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen, waarvan de omvang en/of het tijdstip van optreden per balansdatum min of meer onzeker zijn, en die oorzakelijk samenhangen met de periode voorafgaande aan die datum Voorzieningen mogen niet groter of kleiner zijn dan de verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn ingesteld. Voorzieningen worden tot het vreemd vermogen gerekend.

Weerstandvermogen = de weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

Weerstandscapaciteit = alle middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten en financiële tegenvallers die onverwachts en substantieel zijn te dekken.

Afkortingen

AB	=	Algemeen Bestuur
AMK	=	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
APV	=	Algemene Plaatselijke Verordening
BAG	=	Basisadministratie Gebouwen gemeente De Marne
BBP	=	Bruto Binnenlands Product
BBV	=	Besluit Begroting en Verantwoording
Bbz	=	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
BMW	=	Bedum, De Marne en Winsum
BMWE/NZV	=	gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond en waterschap Noorderzijlvest
BOR	=	Beheer Openbare Ruimte
BRP	=	Basisregistratie Personen gemeente De Marne
BRZO	=	Besluit Rampen en Zware Ongevallen
BVP	=	Best Value Procurement
CJG	=	Centrum voor Jeugd en Gezin
CIZ	=	Centrum Indicatiestelling Zorg
CAO	=	Collectieve arbeidsovereenkomst
CROW	=	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en Verkeerstechniek
DB	=	Dagelijks Bestuur
DEAL	=	Delfzijl, Eemsmond, Appingedam en Loppersum
DHW	=	Drank- en Horecawet
DUO	=	Ministerie van VWS (Dienst Uitvoering Onderwijs)
EGD	=	Elektriciteitsbedrijf Groningen Drenthe
EHL	=	Exploitatiemaatschappij Haven Lauwersoog
EMU	=	Economische Monitaire Unie
EZRT	=	Economische zaken, recreatie en toerisme
FPU	=	Flexibel Pensioen en Uittreden
GBA	=	Gemeentelijke Basis Administratie
GR PG&Z	=	Gemeenschappelijke Regeling Publieke Gezondheid & Zorg
GVVP	=	Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan
Gw	=	Gemeentewet
ICT	=	Informatie- en communicatietechnologie
IHP	=	Integraal Huisvestingsplan
IAU	=	Incidentele aanvullende uitkering
IOAW	=	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	=	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
IPO	=	Interprovinciaal overleg
KCC	=	Klant Contact Centrum
KOR	=	Kwaliteit Openbare Ruimte
L&E	=	Lauwers en Eems

MKBA	=	Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse
MKB Noord	=	Midden- en Kleinbedrijf Noord
NASB	=	Nationaal Actieplan Sport en Bewegen
NOM	=	Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord Nederland
ODG	=	Omgevingsdienst Groningen
OGGZ	=	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OKE	=	Wet Ontwikkelingskansen door kwaliteit en Educatie
OZB	=	Onroerendezaakbelasting
P&O	=	Personeel & Organisatie
RIGG	=	Regionaal Inkoop Orgaan Groninger Gemeenten
RMC	=	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
SNN	=	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SoZa	=	Sociale Zaken
SVB	=	Strategisch Voorraad Beheer (woningen)
TIS	=	Transities in Samenhang
VCPO	=	Vereniging Christelijk Primair Onderwijs
VNG	=	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VSV-ers	=	Vroegtijdig School Verlaters
VTH	=	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VVE	=	Voor- en Vroegschoolse Educatie
Wabo	=	Wet Algemene bepalingen Omgevingsrecht
Wet STAP	=	Wet stimulering arbeidsparticipatie
Wet WOZ	=	Wet waardering onroerende zaken
WI	=	Wet inburgering
Wmo	=	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WSW	=	Wet sociale werkvoorziening
WWB	=	Wet werk en bijstand
WLE	=	Werk Leefbaarheid Energie
WLP	=	Woon- en leefbaarheidsplan
ZvJG	=	Zorg voor Jeugd Groningen